

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ-EGYLET.

SZERKESZTIK :

DR. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Nyolczadik kötet.

KOLOZSVÁRT
NYOMATOTT GÁMÁN J. ÖRÖKÖSEINÉL.
1895.

A VIII. kötet tartalma.

Költemények.

	Lap.
Újévkor. Tarcsafalvi Albert	1
A Tisza eredete. Kr. monda. Végh Mátyás	19
Az élet könyve. Murányi Sándor	33
Krisztus és a fenyőfa Végh Mátyás	49
Atyám sirhalmán. József Miklós	53
Benczédi Lőrincz halálára. Rédiger Géza	58
Hódolat Isten előtt. Rédiger Géza	60
A Jézus keresztye mellett. Rédiger Géza	79
Kossuth halálának évfordulójára. Tarcsafalvi Albert	72
Szántóvető imája. József János	85
Balatonról. Demeter Dénes	88
Albert János Jubileumára. 1895. máj. 1. Nesselfeld Miklós	92
A hit ereje. Tarcsafalvi Albert	101
Búcsú. Lőfi Ödön	108
Krisztus, Szent-Péter és a méhek. Végh Mátyás	117
Unitárius püspök. Ferencz József jubileumi albumába. Rédiger Géza	156
Krisztus és a holló. (Legenda.) Végh Mátyás	162
A három százados ünnep emlékére. Mikó Lőrincz	169
Dávid Ferencz. (Epigramm.) Simonfi Márton	186
Furcsa világ Tarcsafalvi Albert	191
Október hatodikán. Bedő Árpád	195
Imák. Rédiger Géza	203

Vallásos és erkölcsi tárgyú közlemények.

Vigyázatok és imádkozatok. Ferencz J.	3
Élesszéték a tüzet. Izenet Amerikából	19
Közöny. B-s.	20
Minden napra egy gondolat. Bálint Gábor	25
A biblia köréből	25
A szószerk hatása. Simó János	26
A " " Németh István	27
A " " -turi	36
A " " a+b.	59
A " " Végh Mihály	70
A " " Nagy Lajos papj.	179
Érleljük az eszmét. Boros György	36
Érleljük az eszmét. Simó János.	102
Egy fiatal lelkésznek. Boros György	201
A biblia köréből. W.	37
Külföldi hangok az unitáriusokról. Grätz M.	40
Az idő teljességében. Ford. Nagy Lajos papj.	50
Egy kalvinista unitárius. Dr. Brassai S.	51
Az öreg asszony bibliája. Boros Gy.	54
Gondolatok. Péterfi Tamás.	94
November 15. emléke	212
A jámbor földműves egy nyári napon. Siménfalvi Gy.	131
Az új korszak küszöbén. Deák M.	144
Változott helyzet. B. Gy.	157
Zsinati apróságok	159
Unitárius lelkész kör	170
A mit pénzzel nem lehet megvenni. (Angolból) Nagy Sándor	173

	Lap
Zsinat után	174
Erkölcsei élet. Berki József	176
November 15.	185
Ima	186
Channing, mint apostól. Boros György	182
Ellentétek — testvériség. á -r.	196
Pap és favágó	197

Életrajzok és rokontárgyuak.

Blandiata György (Képpel) Kanyaró F.	5
Külföldi hangok az unitáriusokról. Grätz Mór	8
Otthon (Ch. R.)	11. 25
Aranyos-Rákosi Székely Sándor. (Képpel.) B. Gy.	17
Egy ifju emléke. B. Gy.	39
Raffaj Károly. (Képpel.) Pap Mózes	56
Dr. Martineau Jakab. (Képpel.) Boros Gy.	65
Dr. Martinau magyar tanítványai. Benczédi G.	67
Az angol Platon. Kovács János	67
Albert János. (Képpel.) Boros Gy.	81
Az E. K. tanács üdvözllete	84
Emléksorok Dr. Martineau 90 éves évfordulójára	86
Jánosfalvi Sándor Ferencz. Pál Ferencz	97
Képek egyházaink életéből. Végh Mihály	105
Gyöngyösi István. (Képpel.) B. Gy.	113
Özv. Tóth Ferenczné sz. Benkő Zsuzsánna	163
Kelemen Albert esperes. (Képpel.) Boros Gy.	201

Vegyes tartalmuak.

Murányi Farkas S. alapítványa	7
Jézus karácsonyi ajándéka a megzsomorodott sziveknek Nagy Lajos papj.	202
M.-Vásárhely és m.-sztt.-királyi unitárius társegyház ünnepe. Dr. Gál Kelemen.	207
Kérdések és feleletek	12
Számok. Vári Albert	43
Apróságok	44
Az én stb. Daudet Alphonse	49
Háromszéki levél. Látó	58
Válasz a háromszéki levélre Csifó Salamon	74
Kérdések és feleletek	76
A községi hitelszövetkezetről. L. J.	89
A magyar tenger mellék. Kilyéni Endre	103
Az unitárius egyházakörök évi gyűlései	120
Háromszéki ünnepély. Simó János	129
A Dávid F. egylet tizedik közgyűlése	138
Debreczeni argumentum	164
Irodalom	165
Unitárius lelkeszkör	170
A király Kolozsvárt	170
Üdvözllet Amerikából. Batchelor György	172
Halad-e az emberiség? Bálint Gábor	178
Irodalom. Dr. Gál Kelemen	181
A beszéd	182
Nyílt levél. Ferencz József	188
Egyházi és iskolai mozgalmak 45, 60, 76, 94, 108, 133, 165, 183, 197, 198, 213	
Egyleti élet és munkásság 14, 31, 47, 62, 78, 95, 111, 135, 166, 199, 215	

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) **Egyes szám ára:** 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utca 5. sz.)

Újévkor.

A pillanat csak egyre-egyre szálla
S óesztendő, tőled már búcsuzunk!
Menj, az időknek végtelenjén járva,
Tehozzád immár nincsen több szavunk.
Csak azt ne kérdezd: ilyen hát a hála? . . .
Munkáimért csak ennyi hát a bér? . . .
— Lásd, lásd sokaknak sötét hajaszála
Plánétád alatt lett ezüstfehér.

De nem panaszlunk, mert hiszen beváltád
Reményeinknek is egyik felét,
Atdál erőt lelkünknek és kitartást,
Midőn merők a bánat tengerét,
— Isten véled hát! Ünnepeve lelkünk
Sok szép reménnyel boldogabb megint,
Mert új időnek hajnalára keltünk —
Reánk az élet száz virága int.

Ujesztendő! Köszöntünk téged most,
Mint vándor útas erdők árnyait.
Szívünk kiköt reményink csolnakához —
E csolnakot egy szebb szigetre vidd!
Pompára, fényre, vágyunk semmi sincsen,
Van boldogság ott, hol madár dalol,
Bár nem csillámlik onnan semmi kincs sem,
Ibolya int csak a bokor, alól.

Nem kér világot mérhetetlen vágyunk,
Köszöntésünkért nem ország a bér,
Elég nekünk a mi kicsiny világunk,
Ha napja tiszta, száz mással felér.
-- S oh, azt az ágat száz s ezer családfán
Ne sértse meg, ne bántsa meg kezéd,
Az anya szeme — most is mintha látnám —
Midőn reá néz, örvendez, nevet.

S mindenüvé, hol szivek forrtak egybe,
S külön vált érzet és a gondolat,
Zsúpos tetőn vagy palotákon kezdve,
Zöld olajággal küldd galambodat.
A házra ismét szálljon égi béke,
Térjen meg, a ki önkárán tanult,
Az egyik szív legyen a másnak része,
S a tévedést hadd fűdje el a mult.

Napok után újabb napokra kelve,
Ha nem kimélnéd mégsem könnyeink,
Készek legyünk bármily nehéz keservbe
A hitnek élő vigaszára mind.
A szív egy tenger s háborgása közbe
Csak egyetlen kis cseppje sem vesz el,
Öröm s a hír leszáll a mély özőnbe
És kristálygyöngyét onnan hozza fel.

Hadd hozza, hadd, hogy így virágozzék fel
E kettős szentség: a család s haza,
S telítve legyen zsongó, nyüzsgő néppel
Isten házának tére, pítvara.
Ne, ne a csárda füstös fellegetében
Keressünk vigaszt, enyhét, oh ne ott!
Ki ott dőzsöl, virrasztva hosszú éjen,
Nemes czélokra nézt az már — halott.

Igy, így köszöntünk téged ujesztendő!
Hozd a békés munkának korszakát,
Ne legyen senki hiv munkája meddő,
Vigan pengessen sarlót majd s kaszát.
S az ész, hol eddig csüggedezve állt,
Mert útja még határkövezve volt,
Hadd lépjen által új birodalmába
S termékenyebbé hadd tegye a kort.

Aztán oh hozd a magasságos égnek
Ezer javát még s bő áldásait,
Szemünk hadd lássa ezt az éltet szépnek
S szívünknek légyen mennyországa *itt*.
. . . . Még egy kéréssel én is előlépek,
Ujlesztendő, — köszöntve tégedet —
Ne dúld fel ezt a jó családi fészket,
Örködjél hiven kis bölcsőnk felett! . . .

Tarcsafalvi Albert.

Vigyázzatok és imádkozzatok, v - 6

Legyen üdvözölve mindnyájunktól az új év, a mely Isten kegyelméből ismét reánk derüle. Boldog az, a ki a mult évre viszsza tekintve, nyugodt lélekkel elmondhatja, hogy mint családtag és polgár, mint hazafi vagy honleány és mint egyházának hive kötelességeit hiven teljesítette. Mert a boldogság nem a telt csürrökben és kamarákban áll; nem attól függ, hogy földjeink megnyit termettek, üzletünk hogy jövedelmezett, munkásságunkkal, törekvésünkkel minő sikert értünk el. Mindez csak szerencse vagy szerencsétlenség, a szerint, a mint az időjárás, a viszonyok és körülmények szerint osztályrészünkbe jutnak. A boldogság mindezekről teljesen független. A boldogság a szívnek amaz édes érzése, mely hiven teljesített kötelességeink öntudatából származik, tekintet nélkül arra, hogy követte-e azokat megfelelő siker és jutalom. A boldogság a léleknek minden vádtól és szemrehányástól ment állapota, hasonló az égboltozathoz, melyet ha fellegek takarnak is el szemeink elől, a nap és csillagok ott maradnak rajta. Innen van, hogy a szegény, a világi javakban szükölködő, a szenvedő és sorsüldözött boldogabb lehet s gyakran boldogabb is, mint a gazdag, a kinek sok esztendőkre eltett javai vannak, mint a jólétben és kényelemben élő vagy mint a legnagyobb hatalommal bíró ember, ha szíve üres és lelke háborog. . . . Mi természetesebb tehát, mint-hogy a beállott új évben is szívünk tisztaságának és lelkiismeretünk nyugalmanak megőrzésére és biztosítására legyen főgondunk. E nélkül hiába kívánunk egymásnak boldog új évet

Vigyázzatok! Ez az intés legyen azért egyik vezércsillagunk a beállott új évben. Még ha földi szerencsénk vagy anyagi jóllétünk munkálása áll is szemeink előtt, akkor is elkerülhetetlen szükségünk van az éber vigyázatra.

Hogy gyakran oly sok munkánk és fáradságunk vész kárba, hogy terveinkben és számításainkban annyiszor megesalódunk, ennek oka nem mindig rajtunk kívül, hanem legtöbbször mi bennünk van, mert nem ott kezdjük a dolgot, a hol kellene, mert köszikla helyett porondra építünk, mert biztos kalauz helyett bolygó tűz után indulunk; szóval, mert nem vagyunk elég vigyázók

És ha már az anyagiakban is ennyire ki vagyunk tétetve éber vigyázat nélkül a csalódásoknak és a minket lépten nyomon érhető veszélyeknek, mennyivel nagyobb veszély fenyegeti erkölcsi életünket, ha nem állunk őrt szivünk minden dobbanása, lelkünk minden gondolatja felett. „*Minden őrzésnek felette megőrizd a te szivedet.*“ És ismét: „*a gonosz gondolatokat távoztasd el a te elméd-től*“ — ugymond a szent könyv. Aranyszavak ezek, a melyeket szüntelen emlékezetünkben kellene tartani, ha boldogságunkat szilárd alapra kívánjuk fektetni és azt minden körülmények, sorunk minden változásai között biztosítani akarjuk. Mit hoz a beállott új év reánk, családunkra, hazánkra és egyházunkra: jót avagy rosszat, bűt és bánatot, avagy örömet, minden irányban haladást, fejlődést és virágzást? ki tudná ezt megmondani. De arról biztosok lehetünk, hogy ha mindent megteszünk, a mivel ezeknek tartozunk s ez által megőrizzük lelkiismeretünk nyugalma, ha szivünkhöz semminemű nemtelen érzést férközni nem engedünk, a mi pedig kizárólag tőlünk függ, ha az erény és igazság útjain járunk, ha többre becsüljük ezeket minden más dolognál . . . akkor a mi koronánkat senki el nem veszi, akkor ez év ránk nézve a boldogságnak egy valóban új éve lesz.

Imádkozzatok! Ezzel az intéssel egészíté ki a Jézus is az előbbit, a melyek szorosan egymáshoz tartoznak. Mert „*hídba vigyáznak az őrizők, ha az Úr nem őrzi a várost.*“

Ne tagadjuk, hogy ma sokkal kevesebb azoknak a buzgó híveknek a száma, a kik az Urnak házában vagy titkos kamarájukban Istennel társalognának, imájukkal hozzá járulnának. Pedig boldogságunk alapját: szivünk tisztaságát és lelkiismeretünk nyugalma semmi által sem biztosíthatjuk annyira, mint az ima által, a mely a lelket minden rossz indulattól, gonosz szenvedélytől megtisztítja, a sziv érzéseit megneemesíti, kötelességeinkre figyelmeztet, rendeltetésünk tiszta tudatára vezet s általában az erény és

igazság útján a sors minden változásai, az élet minden körülményei között ingadozás nélkül megállani segít.

Azért hát csak imádkozzatok és imádkozzunk mindnyájan a beállott új évben is megszűnés nélkül. Ne lankassza se templomi buzgóságunkat, se magánáhitatoskodásunkat a korszellemnek szerencsétlen áramlata, mely — sajnos — sokakban megingatta az Istenben való hitet s ezzel az ima erejében és jelentőségében való meggyőződést is. Mert a mint a Zsoltárok írója is oly szépen mondja:

A ki nem jár hitlenek tanácsán,
És meg nem áll a bűnösök után;
A csufolóknak nem ül ő székében,
De gyönyörködik az ur törvényében,
És arra gondja mind éjjel-nappal:
Az ily ember nagy boldog bizonyyal.

Ezt a boldogságot kívánom én e lapok t. olvasóinak a beállott új évre.

Ferencz József.

Blandrata György.

(Képpel.)

Egyike a XVI. sz. legjellemzőbb alakjainak. Négy ország volt hazája, hat uralkodónak kegyével dicsekedett. Holta napjáig kitüntetésekben részesíték; mégis feledés kísérte sirjába, melyet

finom izléssel ő maga választott ki a fejedelmi főváros, Gyulafehérvár, közelében.

Mint ifju orvos került az olasz eredetű lengyel királyné udvarába, honnan Izabella magyar királyné szolgálatába állt 1544-ben. 1552-ben elkísérte ezt bujdosásában Lengyelországba s a lengyel királynéval Olaszországba utazott. Szabadelvű nyilatkozataiért kérdőre vonatván, Genfbe menekült, hol gyakran közölte Kálvinnal kétségeit a szentháromság titkai felől. Felköltvén magaviseletével a híres reformátor gyanuját, 1558-ban Lengyelországba futott, hol nagy buzgósággal részt vett a hitujítás forrongó mozgalmaiban. A nélkül, hogy Kálvintól eltérő nézeteit nyilvánította volna, teljes erővel rajta volt, hogy a józan észet bevigye a hit kérdéseinek vizsgálatába. Kálvin, ki előbb maga is egész könyvet írt Blandrata megnyerésére, most a lengyel főurakhoz írt leveleiben tette gyanussá a tudós idegen igazhitűségét. Látván megingott tekintélyét, két kézzel ragadta meg János Zsigmondnak, a lengyel király unokájának, meghívását s az ifju fejedelemeinek orvosa és megbízalmasabb tanácsadójaként 1563-ban végkép Erdélybe telepedett.

Nálunk is csakhamar belevegyült a vallási viszályokba. 1564-ben az ő vezetése alatt vált külön a csak öt éve feltűnt Kálvin-egyház a lutheránustól. Azután Dávid Ferencz és az unitárizmus útját, mely a többi protestáns egyházat egyesítendő vala, nagy hévvel egyengette. E munkája közben a lengyelek közt könnyen szerzett hittudós hírnevét érzékeny kudarcz közben veszítette el. A második gyulafehérvári disputatióban a királyi udvar előtt, mint ellenfele Melius, nem egyszer merőben elakadt, hiusága nem engedvén meg, hogy elfogadja Dávid Ferencz segítségét János evangéliuma magyarázásában. Mindeddig azt szerette mondogatni, hogy ő nemcsak a testnek, hanem a léleknek is orvosa. Káros befolyása föltetszik a következő évben is, a nagyváradi disputatióban félénk aggodalmaival útját állván, hogy Dávid Ferencz Jézus embervoltát, a tiszta unitárizmust, a kellő helyen és időben hirdethesse. Mikor később Dávid a jó alkalom elmúltával is kifejtette hitelveit, Blandrata legott a kath. Báthoryak kész eszközének állt be s megbuktatván régi barátját, a fejedelem óhaja szerint szabad utat nyitott a jezsuitáknak a protestáns országba.

Tetemes vagyon jutalmazta e dicstelen vállalkozását, mi utóbb sajátoságos úton a jezsuiták kezébe került. A világiakban mindig sokkal nagyobb sikert tudott elérni, mint az elmélyedést kívánó szellemi téren. Nagy és nehéz ügyekben forgolódott. Magok a jezsuiták elismerik, hogy az unitárius Blandrata ügyessége szerezte meg István fejedelemeinek a katolikus lengyelek királyi koronáját.

1588. május 5-én, 73 éves korában, bekövetkezett haláláig.

folyvást megtudta őrizni a gyakranváltozó fejedelmi udvar állandó bizalmát. Erős, vaskos embernek festik, sima, behizelgő, ravasz olasz modorral. Olasz süveget, nyárban hosszú, sötét, selyem tógát viselt a klasszikus ó-kor példájára. Mikor 1566-ban János Zsigmond a török szultánnál tisztelgett, Szulejmán némi meglepetéssel pillantotta meg az erdélyi nemesek fényes csoportjában a renaissance e jellemző alakját s a fejedelemtől kíváncsian tudakolta kilétét

Családot, úgy látszik, nem alapított. Gazdag könyvtárát a fejedelemre és a főkanczellárra, kincseit barátjaira és György nevű unokaöccsére hagyta, föltétlenül kötvén ki, hogy nagybátyja hitvallásához élte végéig hű maradjon.

Életrajzát sok helyt kiadták, a legterjedelmesebben 1814-ben Pádovában, hol maga is tanulmányait végezte. E műben jelent meg először az olvasóinknak bemutatott hiteles arczkép, melyet valamely kóbor művész készített 1570-ben, a ki ugyanakkor a mi Dávid Ferenczünket is lerajzolhatta. Nem lehetetlen s egy szerencsés véletlen könnyen bizonyosságot tehet feltevésünk igazságáról, hogy e nagy reformátor arczképe is ott lappang, az egyszerű névtől s még egyszerűbb külsőtől takarva, valamelyik tudománykedvelő lengyel főur gyűjteményében.

Kanyaró Ferencz.

Murányi Farkas Sándor alapítványa.

Lapunk mult évi utolsó számában értesítettük olvasóinkat arról a szép alapítványról, a melyet Murányi Farkas Sándor tett a kolozsvári theologiai akademiához. Jelenleg értesítjük, hogy az alapító levél is megérkezett, Főt. Ferencz József püspök urhoz egy kedves levél kíséretében, a melyet egész terjedelmében közlünk

Méltóságos és főtisztelendő püspök, kir. Tanácsos ur!

Kedves Főpásztorom!

Késtem . . . de nem *késett*.

Ime! van szerencsém a már korábban készpénzben leküldött s Boros György kedves barátom által egyházunk közpénztárába befizetett 1000 frtról szóló „Alapító levelemet“ főtisztelendő kedvességédnek megküldeni

Nem tudom, ha minden pontjában tetszésével fog-e Főtisztelendőségédnek találkozni?

Szándékom, czélom szent volt. Csak azt sajnálom, hogy *többet* nem áldozhattam.

De a kik az én szomorú multamat, az én jelenlegi szerény helyzetemet, viszonyaimat ismerik; talán méltányolni fogják tőlem ezt a keveset is.

En ezzel a tettemmel — a mint azt alapító levelemben is hangsúlyoztam — *példát* akartam adni. Fogják-e és *kik*? követni!

Egyben talán célomat elérem: hogy azok a szegény unitárius ifjúk, a kik nem mennek világgá (elfelejteni még azt is, hogy unitáriusok voltak), hanem egyházunk kebelében maradnak, ennek szentelve jobb tehetségeiket, lelkesedésüket: kegyelettel fognak emlékezni arra a sokat hányatott és szenvedett szegény emberre, a ki szegénységében is, önnön magát feledve, lelkének egész szerelmével gondolt szent egyházának, vallásának érdekeire — s az azoknak élni akaró szegény ifju papokra.

Egy fél élet küzdelmének megkoporgatott filléreit tettem le az oltár kövére.

És én olyan boldog vagyok, nekem olyan édesen jól esik, hogy ezt tehettem a kicsiből is, kis ember létemre.

Azt mondja erre az én lelkiismeretem — áldólag nézve rám az én *egy* Istenem, hogy: *Jól cselekedtél!* Csak *ilyen* cselekedetekkel állhatunk meg a viharok között s szállhat kis hajónk Isten nevével *előre*.

Fogadják, kérem csekélységem szívesen!

Tisztelendőséged pedig fogadja nagyrabecsülésem, kiváló tiszteletem stb.

M. Farkas Sándor.

Külföldi hangok az unitáriusokról.*

Mélyen tisztelt közönség!

Midőn az 1888. év jan. 20-ik napján e helyről tartottam első felolvasásomat, a nagy reformátor Luther családi életéről értekeztem. Miután ezt a n. t. hallgatóság kedvesen fogadta, kéthárom felolvasás kivételével, azóta többször vetettünk egy-egy pillantást a reformátor családi körébe. Amaz első felolvasás után ugyanis püspök elnök úr megköszönvén a Dávid Ferencz Egyletnek tett csekély szolgálatomat, egyszersmind azon kegyeletes óhaj-tást fejezte ki: „vajha mindnyájan mi unitáriusok is Luthert követnők példás családi életében.” Ennek természet szerű következése az volt, hogy nemcsak többször olvastam a nagy reformátorról, hanem hogy egyáltalában szívesen vállalkoztam minden évben egy-egy felolvasásra. Hogy azonban az egyoldalúság, vagy éppen a felekezeti elfogultság vádjá ne érjen, ez idén más tárgyat válasz-

* Felolvastatott a Dávid Ferencz Egyletben.

tootam. Szerény visszhangja akarok lenni t. i. a külföld hangjainak, melyek az unitarismusról szólnak s melyek — mi tagadás benne — kellemesen érintették fületem.

Egy baseli lelkész, Althorr Alfréd, kivel már régen levelezésben állok, a szabadelvű theologia egyik vezérférfa, ugyanis ez év elején „Parker élete és működése“ című, e nemben első német nyelvű jeles munkájával ajándékozott meg. Ezenkívül Steck berni egyetemi tanár cikksorozatát olvastam még tavaly, melyeket a „Schweizerische Reformblätter“ cz. folyóiratban tett közzé az unitarismusról. Mondanom sem kell, hogy nagy lelkesedés között olvasám ezeket s bizonyos tekintetben sokat köszönhetek a külföld e tekintélyes hangjainak. Ha már most a két olvasmány érdekes és tanulságos volt reám nézve, még érdekesebb s tanulságosabb lesz az a t. unitárius vallásközönségre. Mert nem lehet közönyös e kérdés: mit tart, mit szól rólam a külföld, mely, valljuk csak meg, ha másban nem, de vallási tekintetben mérvadó és sok tekintetben utmutató!

Lássuk tehát — természetesen csak egy rövid felolvasás keretébe foglalva, a külföldi hangokat az unitárius vallásról.

„Azon nagy vallási mozgalom, melyet reformáczióknak nevezünk, korántsem oly egyszerű és egyöntetű, mint talán első pillanatra látszik. A főáramlat mellett, melyből aztán a hivatalos protestáns egyház keletkezett, volt egy oldaláramlat is, mely bár ugyanazon arányban mozgott, de tartalmára nézve mégis más vala. A reformhiveinek azon elemei voltak azok, a kik még tovább, előbbre akartak haladni, mint a hivatalos vezérek haladtak és haladni akartak. Ezen mozgalom az akkori időben nem érte el célját, de nem is enyészett el egészen, hanem csendesesen terjedt tovább s fentartotta magát, míg ismét kedvezőbb, jobb kor jött számára, melynélfogva bebocsásást és megtűrést talált a hivatalos egyházban.“

„Ezen mellékáramlat hiveiből állottak elő az unitáriusok. Kik az unitáriusok? Köztudomású dolog előttünk, hogy e szó a latin „unitas“-ból ered, mely annyit jelent, mint egység s hogy unitárius névvel a reformáczió után azokat illették, kik a szent háromságról (trinitas) való egyházi tant elvetették. Ezen tanban az egyház kimondotta, hogy ámbár egy az Isten, mégis három egymással egylényegű személy (atya, fiu és szentlélekből) áll. Ezen mysterium ellen a történelem tanúsága szerint ellenzék támadt, mely különféle néven neveztetett s végre is mindig elnyomatott, gyakran a legborzasztóbb eszközökkel, habár - (a szüztől való születés, szentelt víz, bucsujárás, zárda és a hármas koronát viselő pápával együtt) ez már India Buddhizmusában is feltalálható — teljeséggel pogány eredetű, mely Jézus tanától egészen eltér s csak csiráiban találtatik meg néhány újtestamentomi szavakban.

„Egy ilyen ellenzék létezett mint oldaláramlat a reformáció nagy szellemi mozgalmában. Sokan voltak akkor, kik tovább haladni s féluton megállani nem akartak. A dolog gyakorlati oldalát tekintve, az újakeresztelők (anabaptisták) voltak azok, kik alapos reform után törekedtek. Ezek Jézus szavait komolyan véve, a hegyi beszédet mint a keresztény élet zsinormértékét állították fel, az esküt, a háborut s minden társadalmi igaztalanságot ki akartak küszöbölni e világból és csak a nyert oktatás után keresztelték meg követőiket. A dolog elméleti oldalát tekintve, mások ismét, kik sz anabaptiskákkal rokonságban és azokkal gyakran szövetségben állottak, megütközének azon, hogy a reformátorok csak a pápaságot és mindenféle külső szertartásokat eltörölni de a Krisztus vallása velejébe hatni nem akartak, hanem a kath. egyházból némely téves alaptant, mint p. o. a trinitást megtartották. Ezen antitrinitáriusok szörnyű ijedelmet okoztak mindenfelé, s majd ariánusok-, majd zsidók-, majd pedig pogányoknak csufolták s a mennyire csak lehetett, tüzzel-vassal irtották őket.

„Ezen vértanuk között, kik már azon időben akarták keresztülvinni azt, a mi egy későbbi kor számára volt fölhagyva, különösen Servét Mihály, egy spanyol orvos ismeretes, ki 1531-ben „a trinitás tévedései“ című művét adta ki. Svajczba menekülve, személyes összeköttetésben állott több reformátorral, nevezetesen Kálvinnal, mig nem ez javíthatlannak tartván, a halálnak szánta őt. Hogy Kálvin ezt teljes meggondoltsággal tette, egy leveléből világlik ki, melyet 1546-ban febr. 7-én Farel V. lelkészhez intézett, ezeket írva: „Ha eljön, használni fogom tekintélyemet s lesz gondom, hogy élve ne hagyja el Genfét!“ A szörnyű diktátor valóban célját is érte. Mert midőn Servétnek Viennében 1553-ban egy új könyve „a kereszténység helyreállításáról“ című műve jelent meg, Kálvin sürgetésére elfogatott s miután menekülni akart, Olaszhonba való átutaztában 1553 október 27-én máglyán megégettetett. Ezt mivelte egy reformátot — a szentháromság tiszteletére. Hogy mit kell tartani erről a „legkeresztényibb“ tanról, ezt már csak ebből is meg lehet itélni, de hátha még Jézust úgy állítják a máglya mellé mint hóhért.

Ezzel meg volt adva a jel, miként kell, hogy bánjanak a trinitáriusok az antitrinitáriusok vagy az unitáriusokkal. Felolvasásunk szűk keretébe nem foglalhatjuk az antitrinitáriusok üldöztetésének történetét Európa többi országaiban. Poroszország és Hollandiában ugyanoly sors érte őket, mint Lengyelországban. Hol nem üldözték őket a hosszú jezsuita köntös, ott a rövidebb Lutherköntös körülbelül ugyanazt cselekedte, míg a két köntös egymást kezdé szagztatni a 30 éves háboruban, daczára annak, hogy mindketten egyaránt s egy lélekkel hittek a szentháromság tanában. Tulajdonképi unitárius gyülekezet, körülbelül 100, ma csak

Erdélyben van és Angolországban mintegy 400 szerte szórva. De Németországban az agyonvert unitárius szellem ismét föltámadt mint Rationalismus az egész protestáns egyházban. Mert Servet hite, eltekintve egyes kinövések és baptista tévedésektől, nem volt más, mint a természetfölötti theissmusa a Rationálistáknak, melynek veleje ez: Egy az Isten a miatyánk, kinek lényege szeretet és kegyelem. Krisztus nem Isten, hanem isteni ember, erkölcsileg tökéletes példány- és öskép; az ember természete a bűn által nincs annyira megromolva, hogy tehetetlen volna minden jóra, a bűnbocsánat egyedüli feltétele a bűnbánat és javulás, az engesztelő áldozat vére nélkül; halhatatlanság, azonban az örök pokoli büntetések nélkül s mindeneknek megváltását remélve a sirontuli világban; a szentírás egészséges, józan (sana ratio) ésszel magyarázandó, minden hitkényszer elvetendő, a vallás szabadsága érintetlen maradjon és a morál minden dogmánál fontosabb.

Grátz Mór.

(Folyt. köv.)

Otthon.

z N.

Egy buzaszem.

Németország Grosslaswitz nevű helységében csupán egy harang volt s az is oly kicsiny volt, hogy a falu végén lakókhöz nem hallszott el a hangja. Nagy szükségök volt egy második harangra, de a nép nagyon szegény volt, s az sem volt, miből csináljanak pénzt.

Egy vasárnap a tanító Hayn Gottfried a templomba menve, meglátott egy szép viruló buzaszálat a templom kökerítése tetején, melynek a magvát bizonynyal egy madár ejtette volt oda. Azonnal megragadta elméjét az a gondolat, hogy ebből az egy buzaszálból meglehetne szerezní a második harangot. Megvárta tehát, hogy a buza érjék meg s ekkor levette s talált a kalászában hat szem búzát. A hat szem búzát elvetette a saját kertjébe. Más esztendőben a terméssel hasonlóan bánt el s ez így ment mindaddig, a míg annyi buzája lett, hogy a maga kertjében nem tudta mind elvetni. Ekkor fogta magát s a megmaradt búzát kiosztotta hívei között, a kik szintén elvetették. Ezt miveltek nyolcz esztendőn keresztül, midőn már annyi búzájuk volt, hogy a közelebbi piacon eladták és annyi pénzt kaptak belőle, hogy egy szép harangot lehetett venni vele.

(Ch. R.)

Egy szegény fiu.

Egy ámerikai lap beszéli mint igaz történetet a következőket. Egyik város végén a rendőr megtalált az utcza szélén egy hét éves fiut. A fiu aludt, s a mi több, a kebelében egy szép ga-

lamb volt elrejtve. Ezt bizonyosan lopta gondolá a rendőr — s minden további vallatás nélkül bekísérte a rendőrségre. Ott kikédezték s megtudták, hogy a fiúnak nincsen se apja, se anyja, se testvére. Hogy és honnan legyen neki galambja, okoskodott a rendőrfőnök magában!? Te loptad a galambot — szólta a rendőr. A fiu váltig erősítette, hogy nem, de mivel nem volt, ki tanuskodjék mellette, lopás vétségéért elzárták a közönséges bűnösök közé, a börtön szennyébe és bűnébe.

A szegény fiu esete közhirré lett s végül kiderült a valóság, hogy az árvának a galamb volt egyedüli öröksége, barátja, testvére és mindene. A nyomorult sokszor inkább éhezett, csak a galambjának enni adhasson.

ty

Kérdések és feleletek.

A szerkesztőségünkhez intézett és lapunk keretébe beillő kérdéseknek és feleleteknek ezen a helyen külön rovatot nyitunk. A szerkesztőség nemcsak kérdéseket, hanem feleleteket is elfogad lapunk előfizetőitől és az egyleti tagoktól.

1. *Kérdés.* Az egyházkörök *közügyigazgatóinak* mik a mai teendői és jogai? *Lelkész. V—a.*

Felelet. A közügyigazgatói hivatal az 1783. évi derzsi zsinat szabályozta 26. sz. határozatával. A teendőkre nézve kellő tájékoztatást nyújt az eskü, melyet hivatalba lépésekor letenni köteles. Ebben kötelezi magát, hogy „ha ekklésiáknak, azok gondnokainak vagy hitbéli atyafiai közül valakinek *törvényellen való cselekedetét* észreveszi vagy maga útján megtudja, az ellen minden névvel nevezendő tekintet nélkül, törvényesen eljárni el nem mulasztja.“

Ugyanaz a kötelesség a Fegyelmi Törvény 15. §-ba is bele van foglalva.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— Az unitáriusok erkölcsi magaviseletére igen érdekes világot vet a szamosujvári fegyintézetbe beszolgáló kidei lelkész Fülöp Mózes hivatalos jelentése. E szerint unitárius vallású fegyencz volt a hetvenes években 17—20, a nyolczvanas években 8—10 és a kilenczvenes években 3—4. Az említett idő alatt unitárius vallású fegyencz mint visszaeső nem fordult elő. Ez az igen fontos adat, reméljük, laptársunk a gyulafehérvári „Közművelődés“ figyelmét nem fogja kikerülni.

— Az amerikai unitáriusok a kedves emlékü Reynolds Grindall helyébe titkárnak megválasztották Batchelor György lowethi lelkészt. A Christian Register szerint ennél méltóbb egyénre nem eshetett volna a választás

ty — A tanítói fizetéspótlék már kiutalványoztatott Udvarhelymegyében a böződi (86 frt), énlaki (170 frt), martonosi (37), sz.-kereszturi (131 frt) tanítóknak. A hol nagyobb összeg szerepel, ott 400 frtra egészítettet ki a fizetés az iskolai népességre és a helyi viszonyokra való tekintettel.

Jud
— Uj évre. A Fiatalság Barátja öt számából még egy néhány teljes példányunk van, melyet 50 kr. helyett 35 kr-ért adunk. A második szám fogyatékán lévén, a többi négy szám ára 27 kr. postán küldve.

| A Keresztény Magvető nov.-decz. száma a főtanácsról teljes tudósítást közöl. Ajánljuk az érdeklődők figyelmébe.

— Vallás és egyház. Zoványi Jenő, elébb kolozsvári, jelenleg mezőtúri lelkész, lapjának októberi számában maga a szerkesztő igen érdekes cikket ír a magy. prot. egyházi irodalomról.

U. — „Közművelődés“. Mióta hazánkban a reformjavaslatok felszínre kerültek, azóta a róm. katolikuskok kétségbe esett harczot folytatnak ország ellen, király ellen, kormány ellen s a nép ellen. Nincs száma a kiátkozásnak, a melyben saját legjobb embereiket részesítik. Ezeket látva nem lephet meg senkit, hogy gyulafehérvári lapjok a „Közművelődés“ többek között az unitáriusokat is igyekeznek lerántani a fekete földig. Azt az okos dolgot eszelte ki, hogy a r. kath. vallás nemcsak az üdvösségre, hanem a háborúra is legkitünőbbben előkészíti a maga hiveit. Oh pax! oh pax! hogy téged már Rómában is, Gyula-Fehérvárt is úgy értelmeznek, mint Szent-Pétervárt! Világos, hogy az unitárius még katonának sem jó, mert a K. így számít: „És unitárius (megjegyzem, hogy mind tiszta magyar népfaj, legnagyobb része a külömben életre való székely faj) van összesen 58.864 lélek és ezek között a közös hadseregben szolgál 23, irva huszonhárom ember. Tehát csak minden 2550 lélekre jut egy katona.“ Ön téved kedves „Közművelődés“ vagy, a mi rosszabb, tévesztetni akar másokat, a mi nem nagyon talál a reverendához. A dolognak utána jártunk s a dolog, a 12-ik hadtestparancsnokság 7128. sz. hivatalos kimutatása (1894 decz. 21.) szerint úgy áll, hogy ebben a hadtestben unitárius van 378. Ebből tessék levonni a consequentiát!

— A Magyar Mese- és Mondavilág-ból, Benedek Elek magyar mesekönyvéből a 18. és 19. füzetet kaptuk meg s így nemsokára befejeződik az öt kötetre tervezett mű második kötete. Pompásan illusztrált, szebbnél szebb mesék és mondák váltakoznak a két füzetben is. Egy füzet ára 25 kr., 10 füzeté 2 frt 50 kr. Az első kötet (10 füzet) pompás kötésben 3 frt. A nagybecsű könyvet még mindig meg lehet rendelni az első füzetből kezdve, a kiadó Athenaeumnál.

U. — A „Világnapló“ a szenzációs hírek és cikkek hetilixikonja, mely hetenkint szombaton este jelenik meg. Közli úgy a belföldi, mint a külföldi sajtó érdekes híreit és cikkeinek a legjavát. A feltűnést keltő közleményeket szószerint. Nélkülözhetlen segéd-újság ez tehát mindenki részére. Előfizetési ára, negyedévenként 1 frt 50 kr., mely összeg: Világnapló, Budapest, VIII., Üllői-ut 46. címre küldendő be.

— Az Unitárius Közlöny 1894. évi 11-ik számát tisztelettel kérjük azoktól a t olvasóinktól a kik nélkülözhetik.

U. — A kövendi tűzkárosult belsőemberek javára tett adakozásokról az „Unitárius Közlöny“ 1894. évi 11. és 12. számaiban közölt adakozásokon kívül Gvidó Béla külföldi körüli esperes gyűjtőjén adakoztak: Dr. Árkosy Gyula 5 frt, Gvidó Béla, Iszlay László, Vajna Lajos, Péter Sándor, Máté Lajos 1—1 frt, szőkefalvi ekklesia 50 kr., összesen 10 frt 50 kr. Mózes Mihály lelkész gyűjtőjén Abrudbányán adakoztak: unitárius ekklesia 5 frt, Mózes Mihály 1 frt, Mikó Dezső 1 frt, Ürmössy Dezső 50 kr., ifj. Göndöl József 50 kr., Goldstein Györgyné 50 kr., Böckel Samu 50 kr., Illés István 50 kr., Máté Lajos 50 kr., Szabó László 20 kr., özv. Ürmössy Katalin 50 kr., Siró Sámuel 20 kr., Farkas György 30 kr., idősb Göndöl József 30 kr., Olajos Sándor 40 kr., Olajos József 40 kr., Pálffy István 50 kr., Dr. Nagy Károly 2 frt, Özv. Jancsó Mártonné 50 kr., Miklósy József 50 kr., Vári Gábor 50 kr., Rákosi István 1 frt, Misky János 50 kr., Misky Kálmán 50 kr., Telegdi 1 frt, Ötvös Márton 50 kr., Kővári József 50 kr., Kirila Ignác 50 kr., Weress Ferenc 1 frt, Ürmössy Sándor 50 kr., Kovács Sándor ékszerész

50 kr., Misky Jánosné 50 kr., Ötvös Ilonka 50 kr., Kelle József 50 kr., Stein Dávid 30 kr., Rubin Osiás 20 kr., Molnár Árpád 30 kr., özv. Rákosi Józsefné 2 frt., Jánó Józsi 50 kr., Vig Istvánné 10 kr., N. N. 50 kr., Képes Lászlóné 1 frt. Összesen 29 frt 30 kr

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Boldog új esztendőt kívánunk! Olvasóink, barátaink, jó akaróink s mindenek legyenek üdvözölve!

Felolvasásaink. Deczemberi felolvasó gyűlésünk nagy érdeklődés mellett tartott meg (2-án) Bálint Gábor egyetemi tanár ur az indiaiak vallásos életét mutatta be olyan oldalról, a melyet csak az láthat meg a ki buzamosan időz közöttük. Nagyon sok vonásában azokra az erkölcstelen üzemekre emlékeztetnek az indok vallásos gyakorlatai, a melyeket hajdan Kánaánban üztek. A tudós tanár urnak nagy elismeréssel adózunk tanulságos felolvasásáért. Nagy Gyula tanár a művészet körében hordozta meg hallgatóit. Az utazás kellemetes, mulatságos és élvezetes volt. Ki emeljük hogy főleg a Krisztus és Mária képekre s a templomi festészetre vonatkozó észrevételei kiválóan érdekesek voltak. Végül Iszlai Márton urnak két eredeti templomi énekét énekelte el Ürmösi Károly papnövendök, megnyerő szép hangjával, általános nagy hatással. Reméljük, hogy Iszlai barátunk sokszor fog még ehhez hasonló élvezetet nyújtani a Dávid F. egyletben. Januárban felolvasók lesznek: dr. Brassai Sámuel és Grätz Mór.

A székely kereszturkőri Dávid Ferencz fiók-eg let decz. 12-én felolvasó gyűlést tartott Martonosban szép számu közönség jelenlétében. Imát és egyházi beszédet tartott Ürmösi Sándor fiátfalvi lelkész. Istentisztelet után a helybeli, igen díszes iskola termében a gyűlést Dr. Jankovich Pál elnök szivből jövő és szívekhez szóló szavakkal megnyitván, egy érdekes és tanulságos felolvasásban a babonaságról értekezett Gálfalvi János gagyi lelkész. Szavalt Gróf Lajos medeséri tanító. Szent-Abrahám derék énekvezér-tanítója Tóth Vilmos valóban emelkedett irányu neveléstani felolvasást tartott. E gyűlés is erős tanubizonyosság arra nézve, hogyha egyletünk célját meg akarjuk legalább közelíteni, fel kell keresni a népet. Fiók-egyletünk három új taggal gyarapodott.

Ez alkalommal fiók-egyletünk pályázatot hirdet egy tetszés szerint választható tárgyu és alkalmi egyházbeszédre, jutalma: 20 korona; és „a hazaszeretet ébresztése a család körében“, jutalma: 10 korona. Ez utóbbi 1 ivnél kevesebb, 2 ivnél több nem lehet. Határidő 1895 márcz 1.

Fiátfalván, 1884 decz. 16

Ürmösi Sándor,
f. e. titkár.

— **A t lelkész urak ne vegyék rosز néven, ha ujából sürgetjük, hogy a Fiatalság Barátjával szíveskedjenek elszámolni, mert a multa nézve tisztázni kell számadásunkat. A költséges külön felszólítástól — kérve kérjük, kimélik meg a választmányt.**

A Dávid Ferencz Egylet kiadványai: Brassai Sámueltól: „Jövő vallása“ „Vallás és hit“ Melyik az igazi tudomány? (két felolvasás); „Jézus istenége“ „A lélek létezése“. Ferencz Józseftől, „vallás“. Kelemen Alberttól, Ürmösi Kálmántól: a vallástanítás reformja (két felolv.) Dr. Hegedüs Istvántól; a hallhatatlanság kérdése a klasszikus irodalomban Köváry Lászlótól: A keresztény vallás. Ajtai Jánostól, Híveink vallás-erk. élete és lelkészek teendője alatt. Boros Györgytől, „Egy az Isten.“ A három utolsó ára drönként 5—5 kr. A többinek drlja 10 kr. Az egésznek ára 1 frt 16 kr. helyett postán bérmentve küldve csak 70 kr.

Kedvezmény. Az „Unitárius Közlöny“ új előfizetőit s új tagjait abban a kedvezményben részesítjük, hogy az előfizetési díj vétele után

ajándék képpen megküldjük a következő jeles unitáriusok önálló, keretbe foglalható arcképeit: Brassai Sámuel, dr. Bartók István (nagy 4-rét) özv. Kriza Jánosné, Daniel Gábor, Ferencz József, Berde Mozsa, Orbán Balázs, Simén Domokos, Pákey Lajos, angol unitáriusok (csoportkép), Koronka Antal, Kisgyörgy József. Az itt megnevezett 12 kép közül, tetszés szerint választott két képet ingyen mellékelünk. Azoknak a kik az összes képeket megohajtják szerezni, tiz képet 50 kr-ért fogunk megküldeni bérmentve. Figyelmeztetjük a t. megrendelőket, hogy csak kevés példánnyal rendelkezünk.

Hét esztendő. Az Unitárius Közlöny hét éves pályáját ime bevégezte. A hetes számot a régiek szent számnak tartották, a mostaniak úgy tartják, hogy az ember természete minden hét esztendőben megváltozik. Ez állhat a testi természetre, de a lelkre nem. Az emberi lélek nem változik. Lényegében ugyanaz marad a jelen életben is a jövőben is, de gyarapodik és tökéletesedik állandóan. A tökéletesedésnek számtalan módja és eszköze van. Ma a társadalmi befolyáson, az iskolán és a templomon kívül leghatalmasabb eszköz a sajtó! Ezzel az utolsó eszközzel az „Unitárius Közlöny“ hasábjain hét esztendőn keresztül dolgoztunk egy nagy számú írói sereg lelkes közreműködésével:

Albu József, Ajtai János. Berde Áron, Barabás Lajos, Borbély Sámuel, Bálint Gábor, Berki József, Bartha Miklós, Biró Lajos. Csifó Salamon, Carpenter Jakab, Csegezi László. Dali Ádám, Dézsi Mihály, Deák Miklós, Darkó Sándor, Derzsi József, Demeter Dénes. Egyed Ferencz. Fángh Erzsébet, Ferencz József, Fazakas Lajos. Gerando Attila, Gyöngyösi István, Grátz Mór, Gál József, Gál Kelemen, Gál Miklós, Gálfi Lőrincz, Guidó Béla, Györfi Ferenc, Györfi István, Gál Kelemen. Haller Károly dr. Iszlai Márton. Jékey Aladár, dr. Jankovich Pál, Józán Miklós, József János. Kiss Aladár, Kiss Sándor, Kozma Dimén, Kozma Ferencz, Kóváry László, Kovácsi Antal, Kemény Árpád báró, Kisgyörgy Sándor, Kádár Lajos. Lőfi Ödön. Murányi Sándor, Mózes Mihály, Mózes András. Nagy Lajos, Nagy Sándor. Orbók Ferencz, Oszváth Gábor. Péterfi Lajos. Rédiger Géza, Raffai Domokos, Réthi Gyula. Sántha Károly, Street Kristóf, Siménfalvi György, Szentgyörgyi Lajos, Szász András, Simó János, Sándor Gergely, Szentgyörgyi Lajos. Tarcsafalvi Albert, Török Sámuel, Tóth Károly. Ürmössy Lajos, Ürmössy Miklós, Ürmössi Gyula dr., Ürmösi Kálmán, Útő Lajos. Végh Mátyás, Vári Albert, Vass Miklósné, Veress Árpád, Zóra és a szerkesztők. Egy része, mint meglett írók, fényt és tekintélyt kölcsönöztek az Unitárius Közlönynek, a másik résznek mint kezdőknek maga adott szárnyat. Mi szerkesztők bár látjuk a mult hiányait, örömmel tekintünk vissza arra s a jövőre biztatást nyerünk és hisszük, hogy a Dávid Ferencz Egylet új tiz esztendeje az „Unitárius Közlönynek“ is új életet, új erőt fog kölcsönözni, ha mindenki magáévá teszi a jelszót: szerezzen maga mellé még két tagot.

A D. F. E. pénztárába f. é. nov. 20-tól decz. 19-ig 1 frt rendes tagsági díjat fizettek: Fodor Mózes Torda (92—94-re), Ballok Károly Cs.-Gorbó (92—94-re), Ulár Pál alapító, Kolozsvár (94-re), La Borda Bartók Eugenia, Gy.-Fehérvár (94-re), Balog István, Mező-Berény (93—95-re), Gotthárd Zsigmond dr., Budapest (94-re), Lőrinczi Sándor, N.-Galambfalva (93—94-re), Gyöngyösi Lajos, Abrudbánya (92—94-re), Puskás József ifj., Vilonya (94—95-re). Puskás Lajosné, Ürmösi Tivadar, Gámán Dezső, Németi Józsefné, Kővári Mihály, Dengyel János, Vári Károlyné, Lakatos Ferencz, Kolozsvár.

1 frt 20 kr. előfizetési díjat fizettek: László Sándor, Zágráb (93-ra). Pálfi Dénes, Tarcsafalva (95-re) Székely Pálné, Perei Erzsébeth, Mező-Berény (94-re.) Szentiványi Károlyné, Baróth (93-ra). Hankó Domokos dr., Tamási (93—94-re). Thoroczkay Venczel, Guraszda (93-ra). Gelei József dr., Naszód (91—92-re) Gámán Dezső, Kolozsvár, Weress Ferencz, Torda (95-re).

Az „Unitárius Közlöny“ megváltásáért fizetett, mint alapító, Derzsi Károly 10 frtot Szentkirályi Árpád 1894-re 1 frtot.

Kolozsvárt, 1894 december hó 19-én.

177
Az Unitárius Közlöny előfizetőit tisztelettel kérjük, hogy előfizetési díjaikat az újév beálltával legkésőbb február hónapban küldjék be, mert a lapot hátralékosoknak nem fogjuk tovább küldeni.

Minden egyleti tag gyűjtsön maga mellé még két tagot s akkor a Dávid Ferencz Egylet annyira meg fog erősödni, hogy eddigi tevékenységét megkészezezi.

Erőtel
Szerkesztői izenetek. A szószerk hatása. Az „Unitárius Közlöny“ mult évi 13. számában feltett kérdésekre terjedelmes feleletek érkeztek Németh István és Simó János lelkész uraktól. A beérkezés rendje szerint fogjuk közölni lapunk második számában. Mindenikben érdekes észrevételek foglaltatnak. S J. Skp. A F. B. elszámoltak tekintjük. A dolgozatot februárban vagy márciusban ha kiadjuk, de akkor sem a K. mellett, hanem önállóan, külön. Mellékleteket csak abban az esetben fogunk adni, ha a tagok tetemesen megsaporodnak. — T. A. V. Újévi szíves üdvözléttel viszonzozzuk. Kedvesen vettük azt az értesítést, hogy „intó, serkentő szavaink a vidéken is már felpeszsdült szellemi életjeleket mutatják.“ Bár ugy lenne! — M. Fs. Bp. A költemény — terjedelmes lévén — most sem jöhetett, de jöni fog. Egy kis türelmet kérünk! — r. — t. — os. Azon csak örvendeni lehet, ha az ön tapasztalata szerint „a szószerk hatása nem hanyatlott,“ „ahhoz kétség sem fér,“ s hogy „a papok tekintélye sem hanyatlott,“ sőt „ma öntudatosabb az irántuk való tisztelet.“ — Hogy miért nem kapott? Mert szegényebbeknek adatott. Az „engedély“ nem olyan könnyű kérdés. Hallani fog róla rövid időn. A „felülvizsgálás“ soha sem ártalmas. A „személyi“ kérdésre illetékes felelet ment.

Erőtel Az Unitárius Közlöny érdekében.

Az 1895 évre előfizetést nyitunk az „Unitárius Közlöny“-re.

A jövőre nézve is kitartó munkásságot, éber figyelmet és jó igyekezetet ígérünk. Lapunk irányát megtartjuk. Vezércikkokról, ismeretterjesztő és vallás-erkölcsi irányu olvasmányokról gondoskodunk. Azon a helyen, a hol az „Unitárius naptárt“ közöltük, hasznos ismertetéseket fogunk közölni, a mennyire lehet, minden számban. Arczképet csaknem mindenik számban adunk. Képeink között lesz a *bölni templom* képe is.

Előfizetési feltételeink a rendesek: Egész évre 1 frt 20 kr. előfizetési, vagy 1 frt Dávid Ferencz Egylet tagsági díj (öt évi kötelezettséggel), vagy a 10 frt alapító díjnak 20 frtra kiegészítése, mely utóbbi esetben az „Unitárius Közlönyt“ állandóan megküldjük.

9

Dr. Brassai Sámuel és Boros György,
szerkesztők

TARTALOM: Újévkor. (Költemény.) Tarcasfalvi Albert 1. lap. — Vigyázzatok és imádkozzatok. Ferencz József. 3 l. — Blandrata György. (Képpel). Kanyaró Ferencz. 5. l. — Murányi Farkas Sándor alapítványa. M. Farkas Sándor. 7. l. — Külföldi hangok az unitáriusokról Grätz Mór. 8 l. — Otthon. 11. l. — Kérdések és feleletek. 12. l. — Egyház és iskolai mozgalmak 12. l. — Egyleti élet és munkásság. 14. l. — Az Unitárius Közlöny érdekében. 16. l. —

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) Egyes szám ára : 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyll. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utca 5. sz.)

Aranyos-rákosi Székely Sándor.

1797—1852.

A szabadságharcz dicső felhevülését s a leveretés kétségbeejtő búskomorságát mint egyházunk fővezére élte át s püspöki buzgó sáfarkodása közben a csatamezőn halt meg. Még is egyházunk főleg azokért a dalokért őrzi nevét állandó tisztelettel, a melyeket Dávid hárfája mellett zengett.

Székely Sándor a jeles egyházi író Székely István kaali pap fia, 1797-ben szept. 13-án Kaálban született s 1822-ben írta Bécsben „A székelyek Erdélyben“ cz. hőskölteményét, melylyel — írja Toldy Ferencz — nem ugyan a nagy közönségnek, de a műértőknek annál inkább feltűnt, s mely egy időben Czuczort és Vörösmartyt az eposi pályára vonta, s ekép a classikai nemzeti eposnak megindítója lett.“ Ez az egyetlen műve lett és lesz megőrizője nevének és dicsőségének a magyar nemzet irodalmában.

1837-ben teljesen újra szerkesztette, 63 új darabbal megtöltötte az unitárius énekeskönyvet. Az újak legnagyobb része (tizet-tizenkettőt kivéve) saját eredeti szerzeménye, a többi saját költői felkérésre a képmása, mert a dicséret között alig egy-kettő, a melyet újra ne öntött volna. Ezek őrzik nevét az unitárius egyházban

„Szent színed előtt állunk“, „Felségesek műveid“, „Csodálandó nagy Isten“, „Miatyánk“, „Világok teremője“, „Dicsőitünk és tisztelünk“, „Örök Isten, kinek esztendőik nincsenek létedben“, „Csodálandók ur Isten számtalan műveid“, „Bölcs teremő, szent ur Isten“, „Szeret, imád, magasztal értelmünk, érzetünk“. Énekes könyvünk legjobb darabjai ezek, melyeken az elme elmereng s a szív érzelme Istenhez emelkedik.

A Sz. S. énekei és átdolgozásai sokkal tüzetesebb tanulmányra érdemeseek, mint a mekkorát mi ide felvehetnénk. Meg kell elégednünk azzal a kijelentéssel, hogy úgy költői formában, mint eszmei tartalomában rendkívül felette áll a Sz. S. énekes könyve összes (öt) elődjének; dogmai kifejezései tisztultabbak és a modern unitarismus felé hajlók, ámbár sok olyan elem maradt a régi énekekben, a melyeken csak a legújabb kiadás tudott lényegesen javítani.

A Székely S. befolyása határozott nyeresége volt az énekeskönyvnek, de — nézetünk szerint — igen kedvezett a rationalismusnak a lyrai hangulat hátrányára, a mit nem is lehet rossz néven venni a magyar epos költőjétől. Reméljük, hogy a jelen és a jövőkor költői jobban meg fogják valósítani, mit az angol költőnő a legszebb hymnusbau így fejez ki: „Közelb hozzád uram, mind közelebb.“

Ezek a szavak legyenek kísérei a Sz. S. arcképének most, midőn az általa szerkesztett énekeskönyv harmadik kiadása — mindnyájunk öröme — közkézen forog.* Alkalmilag még visszatérünk sokoldalú munkásságára.

B. Gy.

* Székely Sándor arcképe a „Székelyek Erdélyben“ cz. költeménnyel együtt mint az Aranyos Vidék karácsoni melléklete jelent meg. Mi a lap szerkesztője Borbély György barátunk szíveségéből közöljük Szerk.

Élesszétek a tüzet.

— Izenet Amerikából. —

Ha az unitárius vallás, a melyet mi vallunk igaz, ha az emberi léleknek táplálására szolgál, ha némely emberek értelmi fel fogásának kiválóan megfelel és ha az Isten országának most és itt felépítésére alkalmas, akkor minket erre a nagy feladatra egyenesen az Isten szava hiv fel Erre mi nagy súlyt helyezünk!

Ha személyes vallási kötelezettségről lehet szó, akkor azoknak a köre egyetemes és minden öntudat kell, hogy érezze súlyát. Egynek a kikerülése erkölcsi visszaesés.

Az önfeláldozás a Jézus vallásának egyik szövege. A ki legnagyobb akar lenni közöttetek az szolgáljon nektek. Ez az alapja a közszolgálatnak. Senki sem él önmagának: mindenkinek szeretnie kell felebarátját is.

Ez a magasztos és messze kiható parancsolat adja meg vallásunknak erkölcsi fönségét és nagyszerűségét. Ez ajándékozta meg a világot a hősies elszántság és vallásos buzgóság legjelesebb példányképeivel.

Ez az eszme lelkesítette a mi nemes férfainkat és asszonyainkat. Ez szülte a legtisztább és legfenségesebb önfeláldozó életet.

Hogy ez az eszme ezután is meglegyen és lelkesítsen, éljük bele magunkat, szenteljük neki életünket.

A tapasztalat s a történelem is azt bizonyítja, hogy ha az ember nem törekszik arra, hogy vallásos hite terjedjen, hogy mások is részesülhessenek áldásaiban, csakhamar még ő maga is elveszíti iránta való érdeklődését. A missziói munka azt mutatja, hogy a melyik egyház igyekszik terjeszteni hitnézeteit, az önmagát erősíti és növeli. Ez igen természetes. Ha egy politikai párt soha sem emel szót elvei érdekében, csakhamar elveszíti befolyását és elenyészik. Ugyanez a sors vár arra a vallásra, a melyiknek hie veiben nincs élet és tevékenység.

Mi ezt a nagy és nemes feladatot mindnyájunknak *kötelességvé* tesszük. Hitünk és vallásunk iránti kötelesség ez. Az alkalom itt van; használjuk fel, legyünk kitartó munkások hittel és erős meggyőződéssel.

Emeljétek fel szemeiteket és tekintsetek a mezőre, mert a gabona meg van már érve az aratásra.

A Tisza eredete.

Kr. monda.

Mikor Krisztus hazánkban járt
Az alföldi rónaságon,
Tejbe-vajba fűröszötték
S marasztották minden áron.

»Hej fiaim, jó fiaim,
Köszönöm a szivességetek,
— Szóla Krisztus — maradnék is,
De köztetek meg nem élek.
Reggel is bor, délbe is bor . . .
Megárt nekem én úgy látom,
Estére is csak bor járja,
Éjjel nincsen csendes álmom.«
Összenéznek mindannyian
S megmondani alig merik:
Kinálnák ők tán vízzel is,
De ha nincsen, ha nem telik.
Messze van a Duna tőlük,
A Maros is jó távolra,
Hogyha meg-megszomjuhoznak
Rászorulnak ficzkó borra.
— Monda Krisztus: »Ha ez a baj,
Segitek én nem sokára« . . .
S útra indul messze-messze
A Kárpátok oldalára,
S ott a Tiszát megereszté
Végig a nagy rónaságon
S inté, hogy ne egyencsen,
Hanem girbén-görbén járjon.
— Ide is menj, oda is menj,
S legyen vized, halad bőven,
Vendéglátó jó magyar nép
Megérdemli ezt én tőlem.

Végh Mátyás

Közöny.

Az egyházak legnagyobb ellensége a *közöny*. A közönytől sokkal inkább lehet és kell félni, mint az ellenségeskedéstől, a kételkedéstől vagy a vak buzgóságtól. Ezek gyakran sarkantyú gyanánt szolgálnak az élet megmozdítására, ellenben a közöny minden művelődésnek, minden virágzásnak útját állja, s az érdeklődés hiánya elsatnyulást és halált okoz.

A munkásságunk értékét mindig az határozza meg, hogy mennyire érdeklődünk bizonyos ügy vagy dolog iránt.

A hol a szived van, oda fog menni a pénzed is.

Ha vallásos meggyőződésünk gyenge, akkor keveset is fogunk tenni.

Vajjon mi unitáriusok melyik csoportba sorozhatnók magunkat? Ezt a kérdést feladjuk minden unitáriusnak, hogy feleljen meg reá. Ugy-e, sokan, ha olvassák is, annyiban hagyják?! Nincs

idejök, hogy törődjenek vele. Nem is érdekli őt — mondja a világi ember — mert az a pap gondja. Nem tartozik ránk — szólnak a nők — mert az a férfiak dolga. A pap — tisztelet a kivételeknek — azt mondja, hogy neki élni is kell.

Ha mindenki így felel, akkor csakugyan nehéz idők következnek erre az egyházra. Sokkal nehezebbek, mint most kétszáz esztendeje, a mikor a Leopoldinum diploma fejünkre zúditotta a katolicismust, mert akkor ütöttek, égettek, üldöztek és hajlékunkból kivertek, a mi keservesen fájt s legalább jajgattunk, és türtünk és vártunk jobb időkre, mikor eljő a szabadulás órája. Ha most nem bánt az elleenség és elfog a közöny, akkor jaj a jövő száz esztendőnek.

No de vegyük úgy fel a dolgot, hogy a közöny nem észlelhető sem templomainkban, sem gyülekezeteinkben, sem fennebb az egész vonalon, fel végig. Mindenki tudja, mi a kötelessége s azt teljesíti

Ha minden, mindenütt éppen úgy volna, a hogy képzelni tudjuk, még okkor is meg van a helye a közönynek, mert így az unitárius vallás elvei és igazságai még mindig — úgy szólva csak véka alá volnának rejtve. Hatásukat, éltető és lelkesítő hatását csak az a néhány tizezer ember érezné. Ez pedig valóban nem felel meg a célnak.

Az unitárius egyháznak missioja kell, hogy legyen kifelé is. Nekünk, sem egyiknek, sem a másiknak, nem szabad közönnnyel néznünk és tünnünk, hogy ebben az országban annyi millió teljes tudatlanságban legyen vallásunk elvei és igazságai felől. Hát nem a mi közönyünk, a mi bűnös mulasztásunk-e, hogy rólunk olyan és annyi ferde fogalom terjeng a velünk egy anyanyelvet beszélők között is.

Több missiói szellemet! Több bizalmat és nagyobb bátorságot kedves hivek mindenütt és mindenha. Hiszen, ha az ország törvénye ezelőtt 325 évvel elismerte, hogy ez a vallás olyan, a mely ezen ország lakóinak lelki üdvére válik s az országra nézve nem hogy veszélyes volna, hanem éppen üdvös, mert a felvilágosultságot, a haladást, az egyetértést, a szeretetet és a közjót hirdeti és morálja tiszta; ha ez így törvényben el van ismerve, eleget tettünk-e a törvényszabta kötelességeinknek? B - s.

Nem.

Külföldi hangok az unitáriusokról.

(Folytatás).

Csak azt kell még megjegyeznünk, hogy míg e vallásnak követőit Európában országról országra zaklatták, üldözték, itt a nagy kathol. jezsuiták, ott a kicsi lutheri és kálvini papocskák elől menekülve, kik a szentháromság nevében vérüket s pénzüket

szomjáhozták, addig tul az Oceanon a szabadság és békesség szent asyluma volt számukra fenntartva. Ha Lengyel- és Poroszország, Hollandia és Németalföld edictumaiban azt hirdették, hogy az unitárius vallás a legártalmasabb és legocsmányabb eretnekség, mely valaha a poklok fenekéből szállott a földre; ha a reformált Kranmer Angolhonban Bocher Johannát égette el, vagy a vérengző Mária a kathol. trinitás nevében dühöngött és Erzsébet királyné az evang. trinitás nevében azt hirdettette ki, hogy valamennyi Dissentert (szakadárt) meg kell türni, csak az unitáriusokat nem; ha az egyik a tömlöczbe került, a másiknak pedig a háza gyujtattott fel — akkor szemök végül napnyugat felé fordula s egy áldott világ partjain kötöttek ki, melynek lakosai fölé ama nagy s igaz mondás fénye ragyog: Minden ember egyenlő és minden ember szabad.

A szabadelvű keresztények Amerikában hosszú időn át nem képezték külön testületet, hanem különféle egyházközösségekben éltek. Azonban e század elején kezdődnek a zaklatások, heves viták, melyek mindinkább élesedtek. Az unitarismus ellenei azon voltak, hogy izolálják őket s megszakítottak minden közlekedést és ennek következtetése az volt, hogy ők végre 1825-ben mint külön „Unitarian Association“ szerveződtek. A dolog természetében rejlett azonban, hogy még most is csak egy része e Liberalisoknak csatlakozott a kivált egyházközséghez, sok ezren maradtak, a mik voltak, presbyterianusok, quäkerek, universalisták stb. Mégis 1840-ben magában Boston városában már mintegy 30 unitárius egyházközség volt, valamint Ujangolhonban szétszórva több száz gyülekezet létezett egy virágzó főiskolával Cambridgeben.

Midőn Kossuth Lajos, a nemes keblű magyar, kit a despotismus üzött ki Európából, egy ideig köztük élt, azt mondotta: „Az unitarismus az egyedüli vallás, melynek jövője vagy on, mely befolyást gyakorolhat a műveltekre és a közönyösöket ismét új életre ébresztheti.“

Az egyház jeles tehetségű vezérei oly kitünő jellemek, hogy irántok teljes rokonszenvenvel és bizalommal kell hogy viseltessünk és viseltetünk is. De már vallásos nézeteik is jó előre biztosítják irántak való érdeklődésünket, mert tény, hogy épen a szentháromság tana az, mely az orthodox dogmatikában leginkább kimagaslik. Igen természetes tehát, hogy annak teljes ellentétét minden nehézség nélkül megtudjuk érteni. És abban igazságot kell, hogy szolgáltatassunk nekik, hogy ezen tan nem úgy foglaltatik az „Irás“-ban, a miként az egyház tanítja. Mert ez a hely, melyet János I., 5, 7 v. lelünk föl s mely így szól: „*Hárman vannak, a kik bizonytságot tesznek a menyben: az Atya, az ije és a szent lélek: és e három egy!*“ — csak később toldatott be az új szövetség szövegébe. Azt már azon időben is tudták, midőn az első unitáriu-

sok léptek föl, már a tudós Erasmus is tudta, ki Némethonban az első görög új test. nyomatta ki s ezen helyet kiküszöbölte; ezt tudta *Luther* is, ki az *Erasmus*-féle kiadás szerint fordítá német nyelvre az új szövetséget.

Azért nagyon is megértjük az unitáriusok állását, melyet az orthodox egyháztannal szemben elfoglálnak. És ha a szentháromság tanának elvetése más nézetek mezejére terelte is őket, Krisztus urunk művéről és személyéről, a többire nézve még sem voltak azok, a kik közönségesen a hitetlen névvel szokás jelezni. Ellenkezőleg sok olyast is hittek, a mit mai napon az u. n. hívők sem hisznek már. Távol állottak attól, hogy a természetfölöttit tagadni akarták volna. Azon jó hiszemben is éltek ők, hogy hitőket betűdják az írásból bizonyítani s korántsem akartak a kereszténységtől elpártolni.

Ha azonban így állanak a dolgok, miért viseltettek a mi nagy reformátoraink irántuk oly nagy ellenszenvvel s miért üldözték őket, mintha a zsidóknál és törököknél is rosszabbak lettek volna? Hiszen a reformátorok nem voltak szörnyetegek, ruhájuk alatt jó és meleg szív dobogott. És miután ők maguk is életüket tévék kockára meggyőződésükért s inkább bármit is elszenvedtek, sem hogy a kath. egyház tévedéseiben maradtak volna, azt kellene gondolnunk, hogy a halfelől álló elvtársakat is megértették vagy bizonyos türelemmel voltak irántuk. Hogy történt, hogy róluk egyáltalában tudni sem akartak, sőt még azt is hitték, hogy Istennek tesznek szolgálatot, ha őket a halálnak szolgáltatják át?

E kérdésre különféleképen lehet válaszolni. Azt mondhatnók, hogy tekintve saját műüket, az okosság parancsolta, nekik, hogy ne szövetkezzenek azokkal, kik az ő nézetük szerint nagyon is messzebb mentek s ezáltal már az eddig elért sikert is veszélyeztették. Avagy nem mondhatták a latholikusok: ime, ezek a reformáció gyümölcsei; ideig jutnak az emberek, ha az egyház tanával szakítanak! Ezt valóban mondhatták, a mint tényleg elég hangosan mondották is. A nép nem egy fiának lelkében féltelmet gerjeszthetett ez s ott, a hol az új és a régi harcolnak még egymással, az újnak diadalát ezáltal vagy elodázták, vagy egészen megakadályozhatták volna. Nem volt tanácsos Róma kezébe ilyen fegyvereket szolgáltatni, hisz úgy is nagyon erős és hatalmas vala.

Ezekhez járult még az is: hogyha elvetendő a szentháromság, megszűnik azon különbség, mely a keresztény és a zsidó, meg a mohamedán Isten közt létezik. Servet az ő művében épen arra utalt, hogy Mohammed a szentháromságon és csak is ezen ütközött meg. Így tehát el vala törölve a határvonal, mely a kereszténységet a többi monotheisticus vallásoktól elválasztotta és a tulajdonképi keresztény kockára vala téve. Vajjon, ha a zsidóknak, törököknek és keresztényeknek egy Istenük volna, valami nagy szerecsétlenség származott volna-e abból?

Ily aggályok merülhettek föl a protestantismus vezéreinek lelkében. Azonban ellenséges állások tulajdonképi oka még másban rejtett. Mi megszoktuk azt a gondolatot, hogy a reformáció a hit szabadság ügyét képviselte és diadalra vezette. De olyan hit szabadság, miként mi értelmezzük azt, hogy kiki hihet a mit akar s a mivel senki se gondoljon, a reformátorok előtt s egész koruk előtt még ösmeretlen vala. Nem a hit szabadságáról volt szó, hanem azon lehetőségéről, hogy azon az ő nézetük szerint egyedül igaz s kétségbe nem vonható keresztény hitet hirdethessék s annak elvei szerint élhessenek, a melyet ők a szentírásból merítettek. Az ő szemeik előtt nem lebegtek a hitnek különböző formái, melyek egymás mellett megálhattak, hanem csak egy igaz formája a hitnek, mely mellett a többiek mind csak csupa hamis tanok lehetnek. A pápa nem volt nekik csupán a régi hit képviselője, kit többé el nem ösmertek, hanem maga az Anti-Krisztus, a ki ellen harczolni kellett. Épen ez oknál fogva a balfelől álló ellenfelekben nem csak tovább menő elvtársakat láttak, hanem tévtanítókat, kik az embereket eltévelyítették és az igazságtól megfosztották, mely egyedül üdvözíthette volna. Ha a reformátorok nagy veszedelmek és heves harczok árán napvilágra hozták az egyedül igaz keresztén tant, annál inkább kellett örködniök fölötté, hogy ezen tan tiszta maradjon, mint a tükör. A reájok bizott nép lelkeért felelősöknek tartották magukat Istennek és semmiképen sem türhették, hogy ezektől ismét elvonassék az üdv, hogy egy tévtan által veszendőbe menjen üdvösségük.

Alapjában tehát nem volt más, mint a tiszta tannak egyedül üdvözítő erejébe való hit, mely az unitáriusok ellen hozott szigoru rendszabályokat idézte elő és a mi őket a kortársak legtöbbszei előtt igazolta. Ez egy oly tévedés, mely régi időből ered s melynek szívos élete tart egész napjainkig. Mihelyt azt véljük, hogy a vallásban a fő az igazságnak helyes ismerete s hogy ez igazságot egy kész hitformula által biztosan ki lehet ábrázolni, csakhamar azt is óhajtjuk, hogy minden ember, vagy legalább egy nép minden tagja e hitet fogadja el s hogy a hatóság örködjék fölötté, nehogy valaki ezen hit ellen támadjon. Az állam aztán a polgároknak nemcsak a jogi oltalmat, hanem a vallási oltalmat is biztosítsa. Ilyen körülmények között nem lehet szó vallási türelemről és oly erős támadások, melyeket az unitáriusok az elfogadott hit ellen intéztek, csak a legszigorubb ellenrendszabályokat idézhették elő. A hatóság úgy hitte, hogy nem bírja el többé azon felelősséget, melyet alattvalói lelki üdvösségeért vett vállaira, ha ezt nyugodtan nézte volna.

Ezen álláspontot szerencsére rég túlhaladtuk már s ezzel együtt annak borzasztó következményeit is.

(Vége köv.)

Grátz Mór.

Minden napra egy gondolat.

(Taulm. közmondások)

Hétfő: Ha szerencsét keresel, keresd az ekét

Kedd: Hol nincs család, ott nincs erény.

Szerda: A nőtelennek nincs semmije, habár birja is a világot
és a menyországot.

Csütörtök: A tanulatlanuk se értelme, se erkölce.

Péntek: Az anyagi birtoknál valódibb birtok a tudomány.

Szombat: A földmivelő étele izletesebb, mint a hivatalnoké.

Vasárnap: A részvétlen feleség olyan, mint az övben levő tűz.
Bálint Gábor.

A biblia köréből,

— (—

Gyehenna.

Jerusalem déli és nyugati szélén van a *Hinnom* völgye, egy rendkívül termékeny hely, közel a Kidron patakához. Régen, midőn a zsidók a Moloch bálványnak áldoztak, ebben a völgyben állott a vas Moloch-bálvány, melynek izzó forróvá melegített karja közé tették az áldozatra szánt kis gyermekeket. Ugyanakkor hangosan zenéltettek, hogy a gyermek sikoltása ne hallják. (2. Kir. 23. r. 10. v. Jer. Fr. 31. v. Kr. 35. v.) E miatt azt a szép és kedves völgyet meggyülölték s idehánytak minden megromlott tárgyat. Hogy elégessék, állandóan égették a tüzet. Ezt a fertőzött helyet Tophetnek nevezték el. Jézus így szólott: valaki azt mondja az ő atyjafiára: bolond, méltó a gyehennának tüzére. Később az elkárhozottak szenvedése és bűnhődése helyének nevezték a gyehennát s a föld belsejébe képzelték, a mit a híres olasz költő Dante képezelete kibővített s be is népesített.

Otthon.

— (—

Egy kis hős halála.

Clinton János egy kocsis 10 éves fia volt. Az engedelmes és kedves gyermekek mintaképe s a mellett készséges és bátor volt, a ki mindig azt és akkor tett, a mikor kellett. Nem régen egyszer a kis testvére ruhája a tűzuél meggyúlt s a láng már kezdett az arcához érni János, a kis hős, hogy ezt meggátolja, a gyermeket azonnal lefektette a földre és ott forgatni kezdette s forgatta mindaddig, a mig a tűz kialudt. A mikor a gyermek veszélyen kívül volt, akkor szaladt s az égő függönyt letépte s így a házat is megmentette az elégéstől. Ez nem történt baj nélkül mert a János keze több helyen elégett, hanem azért nem ment el a bátorsága. Csak-

hamar ezután a Themse partján járkált Londonban. Egy kis barátja Mortimer Compbell vele volt egyszer gondolta, hogy bemegy a folyó medrébe, a hol nem volt mély a víz. Ugy történt, de a kis fiu addig s addig próbálgatta mind bennebb, a míg egyszer hirtelen elsüllyedt. János meghallotta a sikoltást s azonnal utána ugrott és megmentette a kis fiut a biztos haláltól, de a mikor a partra kitette, maga elszédült s hanyatt visszaesett a vízbe s mivel nem volt ki segítsen rajta, odaveszett. Testjét megtalálták egy kikötőnél, honnan a csénakokkal szoktak kiindulni, de már nem volt rajta az életnek semmi jele.

A szószék hatása.)*

V-E

— Válasz az Unitárius Közlöny VII. évf. 13. sz. feltett kérdésre —

A kik azt mondják, hogy a szószék a mai korban elvesztette vagy mindinkább veszíti hatását, azok vagy nem járnak a templomba s így felületesen ítélnek vagy nem szereztek magoknak tájékozást az elmúlt idők templomgyakorlásairól s így az összehasonlításban alaptalanok, de mindenesetre nem mondanak igazat, mert a nép, ideértve minden vallás-felekezetet, ma is látogatja a templomot éppen úgy, mint a multban tette. A mult és jelen vallásossága között azonban mégis van az a különbség, hogy a multban az emberek kegyesen vallásosak voltak, a jelenben pedig inkább észszerűen vallásosok. Mindkét esetben tiszteletet parancsoló vallásosság. A hol pedig esetleg lankad a vallásos élet s így hiányok vannak a templomgyakorlásban, ott az okok nem a predicatio tartalmas avagy tartalmatlan voltában keresendők, hanem a külvilági élet félszegségeiben, mondjuk . . . a társadalmi élet tisztátalanságában. A városokról s az ugynevezett uri népről ragad a romlatlan falusi népre a templomgyakorlás hiánya. Mert valljuk meg s ismerjük el nyíltan, hogy a városi Sionok utai sirnak leg-hangosabban, mert nincsenek, a kik felmenjenek az ünnepre s az uri népek hangoztatják legtöbbször a predicatio szükségtelenségét. Falun még az uri emberek is vallásosabbak, mint városon. Legelső sorban tehát a városi templomokat kell hallgatósággal benépesíteni s a falusi templomok önként népesülnek és pedig éppen a szószék vonzása következtében. Tehát ott, a hol a szószék eddig is hatással volt, a romlatlan keblű köznépnél — ma is meg van annak a fölemelő ereje s vonzó varázsa. Predikáljuk hát az ígét s nehogy azt a rögeszmét tápláljuk, hogy szószékünknek nincs hatása, mert ha ez a gondolat hatalmába ejt, akkor csakugyan utolér a hatástalanság nemezise.

Simó János,
unitárius lelkész

*) A nyilatkozatokat közöljük, a magunk véleményét fent-tjűk.

»A szószék hatása.« V-T

Határozottan merem állítani, nagyon tévednek, a kik a szószék hatását és a papi tekintélyt nem érzik és nem ismerik el. Csak szándékos rossz indulat és nagyon is kétségbevonható vallásos érzelem súghat ilyen állítást.

A szószéknek hatása, a papnak tekintélye ma is van s a jövőben ez még növekedni is fog. Igen természetesen, lesznek és vannak, mint minden egyéb dologban, itt is ellenkező kivételek. Ámde e kivételekből általános ítéletet alkotni jogtalan, legalább is illetlen. Már pedig a szószék hatása és papi tekintély hanyatlása miatt gyakran hangzó panaszok ilyen egyes kivételeken alapulnak.

A nép ma is vallásos; a templombajárás ma is elismerésre méltó gyakorlatban van. De mégis, engedjük meg egyelőre ennek ellenkezőjét és lássuk ez minő körülményekből magyarázható ki?

1-ször is a kor szelleméből és az ebből kifejllett társadalmi viszonyokból és szükségéből. A korszelleme anyagiás. Az anyagiás ismeretek után törekvő erő elszigetelve tartja a szív és érzelem erejét, s látszólag megüli a hitet. A létért folyó nagy küzdelemben vezérszerepet viszen a tudás-vágy. Annyi mindent óhajt az emberi ész megtudni és e tudás annyi eszközhöz nyul, hogy *az ezekre fordított figyelem nem ér rá ezt is meghallgatni: „nem csak kenyérre! él az ember“ . . . „lélek az, a mi megelevenít“ . . . „boldogok a tiszta szívűek“ . . .* stb. E korszellem szülte viszonyok és szükségek a papot is hatalmukban tartják. És míg a népet a társadalmi terhek, a melyek a lelkieknél hatalmasabbak, csaknem megfosztják a lelki táplálék kellő megjutalmazhatásától, addig a lelkész is a maga és családja fentartásáról kénytelen első sorban gondoskodni. Van-e e tényekben a szándékos vallástalanságnak bizonyítéka? Van-e ezekben a papot jogosan terhelő szándékos mulasztási tárgy? . . . Én szeretném így szólani: *„a mit nem akarnál magadnak, másnak se akard“* — tisztelt elítélő biróm.

2-or. Istentiszteletünk hiányos. Külső formái, magukban véve csak az észhez szólnak. Orgona és közének nem elég segédeszközök az ima áhíthatóssá tételére és a beszéd hatására. Szép zenét, gyönyörű éneket és tetszés szerint ható beszédet a köznépnél is megfinomult ízlés talál ma iskolában, színházban, a könnyen megközelíthető városokban stb. Kívánhatni-e, ennél fogva, hogy a többnyire sivitó orgona nyaggatást, az egyéni nagy hangot mutogató éneklést oly tömegesen siessen élvezni a nép, mint élvezte a régi időkben, a mikor az ilyen is szinte művészi élvezetet nyújtott? Viszont igazságos-e a paptól egyedül kívánni e hiányok kipótlását? . . . Szerezzünk szép és jó hangu orgonát. Neveljünk műizléssel játszani és énekelni tudó orgonistákat. Ne féljünk tért és helyet engedni a templomban a vonós vagy fuvó hangszerű zenének.

Módosítsuk énekeink dallamát, összhangzatos egy-két szólamra osztva, a mai műizléshez. Ezek mellett ne idegenkedjünk a templomok belső és külső díszítésétől. Nagyaink arcképei, a kereszténység multját előtűntető festmények, a szeretet és szívjóságot ábrázoló képek és szobrok — ha módunkban volna — mind megragadnák és meghatnák a szívet, fogékonyabbá tennék az ige befogadására.* Nem gondolom, hogy e nézetemben valaki megintgatni tudna, mert e nézet tapasztalaton és jól ismert közóhajtasón alapul. Vajjon miért nem üresek azok a templomok, a melyekben ezek megtalálhatók? Miért nem kicsi az ilyen templom papja tekintélye? ** Tessék gondolkozni, ezután elítélni hallgatót és papot, de nem csakis a papot!

2. *Az ige hirdetés módjában is keressünk* némi okot a tekintély hanyatlásra! Elismerem ebben hibámat! Tudományt többször tanítok, mint a mennyi hitet gerjesztek. Ez azért van, mert hallgatóim jól ismert viszonyaiból kiindulni s azokból általános és szívesen hallgatott oktatást, buzditást és vigasztalást végezni a *kipapolás* elkerülése kedvéért nem merek. Ezeket nem merészelve az életben, a családban, társadalmi intézmények felkarolásában restellem tovább ápolni — részint azért, mert első a megtagadott tisztességes fizetés kikeresése, részint pedig azért, mert a közkívánság azt mondja: „*a pap érje be a szószerkkel*“ Én vagyok tehát hibás, ha egyfelől az alkalmat előlem elzárja az élet, másfelől a társadalmi rend?! Tenném bizony azt, hogy bibliai szellemben működjem: de valjuk meg, nevelésünk, képesítésünk hiányos; hiányaink pótlása pedig csak részben s az is soha el nem ismert önmegtágadás árán lehetséges. „*A ki érzi, hogy nem bűnös, az vesse az első követ redm.*“

Egyébiránt ismétlem: a fenebb röviden érintett körülményekben lehetne okát keresni a szószerk és papi tekintély hanyatlásának. De e körülményektől eltekintve, a szószerk ma is hatásos s aránylag hatásosabb, mint régen volt. Ezután még hatásosabb lesz, mert a mai kor szelleme sem tudja kiirtani a vallásos érzést, melynek szükségait a műizlés ki fogja elégíteni. Vajha mi papok e szükség kielégítésében előljárván, ez óhajtott cél elérésére anyagi és szellemi támogatásban részesülnénk!

Németh István.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Első áldozat.** Lapunk novemberi számában „Remény s emlékezet“ cím alatt megemlékeztünk volt Dávid Ferenczről, s Déva váráról és azt kérdeztük: mi legyen a munkánk és erre az volt a válasz: „építsünk hajlékot Déva nagy halottja hamvai fölébe. Dávid Ferencz az emlékezeté, a Dávid Ferencz templom a reményé Van-e közöttünk a ki ennek a reménynek él? Ki az, a ki leteszi az első áldozatot, melyből az alapkö felállítható legyen?“ Azóta vártunk, reméltünk s íme nem csalódtunk. Megérkezett az első áldozat. Murányi

* Ezt kétségbevonjuk. Szerk.

** Más ott az ok, s olyan, a melyre nem vágyunk.

Szerk.

Farkas Sándor, Dávid Ferencz költője, letette az alapkövet 10 forinttal Dávid Ferenczünknek Déván egy kápolna emelésére. A tiz forinthez Boros György tanár 5 frtot tesz hozzá, s hiszi, hogy minden unitárius akarja, hogy a Dávid Ferencz emléke egy templommal megörökíttessék.

€ — 50 évi jubileum. A tordai unitárius egyház érdemes és szeretett lelkészét Albert Jánost szándékozik egy ünnepélylyel meg tisztelni, miután február 8-án betölti lelkészi működése 50. évét. Az ünnepély május 5-ik napján fog megtartatni.

€ — Vallásszabadság klasszikus helye Torda városa a milleniumra megfesteti a vallásszabadságnak 1568-ban Tordán a januári országgyűlésen történt kimondását. A kép részleteihez az E. K. Tanácstól kért véleményt, s úgy látszik, annak alapján fog kivetetni a mű. A jól szerkesztett „Aranyosvidék“-ben a városi közgyűlés határozatáról a következőket olvassuk: Beszámolt a milleniumi kép ügyében kiküldött bizottság. A vallásszabadságnak 1568-ban a tordai piaczi templomban történt kimondása mozzanatait örökítik meg egy 3 1/2 méter magas s ennek megfelelő szélességű képen, midőn Dávid Ferencz, a főalak azt mondja, hogy a hit Isten ajándéka. A képen mintegy 25 alak lesz felismerhető. A szóban levő 3000 frtért a képet Krisch Aladár fővárosi festő fogja elkészíteni. A további felügyeletet a kultuszminisztérium végzi.

€ — Lelkészi lemondás. Csókfalvi lelkész Fekete József lemondott állásáról és kérelmére az Egyházi K. Tanács papi rangja és jogai meghagyása mellett elbocsátotta. Mi Feketét buzgó itju lelkésznek ismertük, s távozását sajnáljuk és indokolását a „fizetés csekélységét“ nem tartjuk kellő mentségnek, mert egyháza a közepesek közé tartozott s mert a lelkészi pályának olyan fenséges előnyeit, olyan tekintélyt, olyan magasztos hivatását ismerjük, a melyeket egyszerű, kenyérszerző pályával nem cserélhet fel az, a kiből meg van a kötelesség-érzete, s a ki tudja mit jelent: „az én igám terhes, de gyönyörűség.“

€ — Lőfi Ödön padjelöltet s jelenleg h.-m.-vásárhelyi s.-lelkészt, az E. K. Tanács kijelölte az oxfordi „Manchester Collegeba“ három évre. Ud özlöjünk!

€ — Pályázat eredménye Az E. K. Tanács által hirdetett irodalmi pályázat alapján beérkezett a „Biblia történetekre“ két pályamű: „Biblia ismertetés“ egy pályamű; „Egyháztörténelem“ két pályamű (egyik tervezet); „Énekek-köpyv“ egy pályamű. A pályaművek most vannak bírálat alatt.

€ — Völi imakönyv. Az egyházi Képviselő Tanács a múlt évben pályázatot hirdetett egy unitárius női imakönyv írására. Minthogy a kihirdetéskor a pályázat határideje nem volt hivatalosan megállapítva, a folyó évi első gyűlésen 1895. évi július hó 1-ső napja tüzetett ki. Ekkorra a pályamunkák beküldendőek Főtt. Ferencz József püspök urhoz.

W-X. A sepsi-köröspataki gyülekezet három uőtagja: Téglás Mózesné, Kis Sándorné és Bedő Imréné, saját lelki buzgóságuktól indítva, elhatározták, hogy gyűjtést indítanak egy oly magtár megteremtésére, melynek jövedelméből a belső embereknek évenként foggyó kepejük pótoltassék. A megajtott gyűjtésnek pénzben és gabonában igen szép eredménye lett, mert a gyülekezetnek minden buzgó tagja készséggel áldozott a szép célért. Magunk részéről is mind a gyűjtőknek, mind az adakozóknak elismeréssel vagyunk s neveiket csak a helyszűke miatt nem közölhetjük. Fogarasi Istvánné Költő Mária a s.-köröspataki gyülekezetünk nőtagjai számára egy 25—30 frt értékű urvasorai ezüst poharat ígért készíttetni a husvétii szent ünnepekre. Így forgolódna az új kor Máriai a Jézus lábainál. Jól esik a hithűség e megnyilatkozásait olvasóink tudomására adni. Ne féljünk, mert nekünk örökségünk van, melyet sem magasság, sem mélység el nem vehet: s ez a hit buzgó áldozatkésztség, mely megvédett a multban, védelmez a jelenben, s meg fog tartani az eljövendő idők megpróbáltatásaiban is.

— **A világ vallásai.** Jones L. I. ur, ki a chicagói valláscongressusnak elnöke volt, ennek a csodálatos gyűlésnek az előnyeit felhasználva több tanulmányt írt. Ezeknek egyike szól „a világ vallásairól“, melyet Derzsi Károly budapesti lelkészünk anyanyelvünkre nagyon szépen áttültetett és ki is adott az „Unitárius Kis Könyvtárban“. A füzet főtárgyai: Mózes, Zoroaster, Confucius, Budha, Szókratész, Jezus, Mohammed. Becses munka, ajánljuk.

✠ — **Kövendi tüzkárosult két belső ember számára** Budapestről ottani lelkész Derzsi Károly aa. gyűjteménye: Sebes Pál 5 frt, Ürmösi Miklós 5 frt, dr. Ürmösi Gyula 2 frt, dr. Székely Ferencz 5 frt, Bedő Albert 5 frt, M. Farkas Sándor 3 frt, Lőrinczi Dénes 1 frt, budapesti unit. egyházközség 5 frt, Meizner Imre 1 frt 50 kr, Derzsi Károly 5 frt, Serák Károly 3 frt.

✠ — **Régi unitár. énekeskönyvet keres** lapunk útján egy könyvkedvelő, akár cserébe, akár pénzért. Kinek a mult százakból való kiadású énekeskönyve van, egy levelező-lapon értesítse szerkesztőségünket, megírván, hogy a könyv milyen állapotban van s melyik évben adatott ki.

✠ — **„Székely-Udvarhely.“** Udvarhelymegye is megszólalt már oly hosszas némaság után s Dr. Vajda Emil szerkesztésében nagyszámu dolgozótárs közreműködésével „Székely-Udvarhely“ cz. alatt heti lapot indított meg. Valóban ideje már, hogy ez a népes megye is megemberelte magát. Reméljük, hogy a „Székely-Udvarhely“ nemcsak irókkal, hanem olvasókkal is dicsekedni fog rövid időn. A székely becsületet meg kell menteni!

✠ — **Helyreigazítás.** Az „Unitár. Közlöny“ mult számában Blandrata György életrajzában a következő sorokat: „A második gyulafehérvári disputatóban a királyi udvar előtt, mint ellenfele Melius, nem egyszer merőben elakadt“ — az igazságnak megfelelően így olvasd: A második gyulafehérvári disputatóban a királyi udvar előtt, mint ellenfele Melius nem egyszer, merőben elakadt. Az igazságnak tartozunk, e rövid kijelentéssel. K. F.

✠ — **Ki a gazda?** Érdekes kérdést vetett fel a Benedek Elek szerkesztésében megjelenő Nemzeti Iskola az újévi első számában. A czikk írója Földes Géza, ki azt fejtegeti, hogy az orsz. tanítói nyugdíjalap a tanítók igaz és kétségtelen vonzatlan tulajdona, melyhez maga a törvényhozás sem nyúlhat a tulajdonjog szétszétválása megsértése nélkül. A cikknek a hangja ugyan éles, de indokolt, mert a tanítói nyugdíjséremlnek valóban kétségteljes. A Nemzeti Iskola vezérezikkezője e bajokon úgy akar segíteni, hogy a nyugdíjalap kezelésében adjanak részt a tanítóknak is és hogy minden nyugdíjazási eljárást mutatassanak előbb meg az érdekelt nyugdíjba vonuló tanítónak s annak az észrevételeit, kifogásait érdeme szerint mérlegeljék. Ennél azonban sokkal fontosabb az a gondolat, hogy az alap millióit az állam bocsássa az iskola fenntartó községek rendelkezésére, a kik innen nyerendő államkötelezőkből építenek iskola-épületeket, tanítói lakházakat. Így legalább azokat a szármalasan rozoga iskolákat a kívánalmaknak megfelelő épületekkel lehetne kicserélni s ebben nagy haszna lenne a hazai népoktatásnak és a tanítóknak egyaránt. Igazán kíváncsú dolog, hogy ezeket a praktikus eszméket a megyei tanító-egyletek is tárgyalgassák. E tárgyalásokhoz pedig kitűnő vezérfonalat ad minden tekintetben a Nemzeti Iskola.

✠ — **A harmadik. Benedek Elek Magyar Mese- és Mondavilágából.** ez öt kötetre tervezett mesekönyvből a 20. és 21. füzetet kaptuk egyszerre. Amabban véget ér a második kötet, mely már külön is kapható s kezdődik a harmadik kötet egy rendkívül bájos mesével, a Szép Miklós-ról, mely igazi remeke a meseköltésnek. Mesék és helyi mondák váltakoznak a két füzetben is, mind művészi formában megírva. Már szinte fölösleges ajánlanunk a szülőknak és tanítóknak, hogy e könyvet megszerezzék. A Magyar Mese- és Mondavilágról ma már egyhangú a vélemény: ez a legszebb, legbecsebb ifjúsági könyv. Egy füzet ára 25 kr., 10 füzet 2 frt 50 kr., első és 2-ik kötet ára 3—3 frt, pompás diszkötésben egy-egy kötetben száznál több illusztrációval.

— **Homoród-szentpáli Dimén Sándor** birtokos, a Dávid Ferencz Egylet rendes tagja meghalt Budapesten 39-ik évében hosszas gyengélkedés után. Nyugodjék csendesesen! **Oszváth Gerő** a kolozsvári nemzeti színház tagja, a D. F. Egylet r. tagja meghalt január 3-án élete 61-ik évében. A papi pályára készült, de az 50-es évek szomorú napjai a színésszpályára terelték, hol többet volt tehetni nemzete érdekében. Mindig lelkes hazafi és buzgó egyháztag volt. Három derék fiút nevelt fel, kik közül **Arpád** ezelőtt egy pár évvel halt meg, **Zoltán** a tanári és **Gerő** az orvosi pályán működik.

— **„Háztartás.”** Ez alatt a czim alatt egy gyakorlati irányu hasznos lap indult meg az új évvel: A háztartásnak minden ágára kiterjed és sok tanulságos utasítást ad. Egy ilyen lap nemcsak házagptóló, hanem nélkülözhetlen egy rendes háznál. Minthogy ára egész évre csak 6 frt., nem is mondható drágának. Mi melegen ajánlhatjuk azután a mit láttunk belőle. Megrendelhető a „Háztartás” kiadóhivatalában. Budapest, VIII., József-utca 45 sz

— **Hitelsszövetkezet** alakult Siménfalván a nép terheinek könnyítése és a takarékosági hajlam emelésére. A működés a „Házai szövetkezetek központi intézete” támogatásával már megkezdődött.

— A kövendi egyház tagjai **Sárdi Imre** énekvezért és ny. tanítót 40 évi szolgálatáért szép kitüntetésben részesítették.

Kovács J.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

— **Főgondnokaink.** Egyházunk világi fejei az új évben nemes áldozatkészségüknek kiváló szép jeleit adták. Mélt. **Báró P. Horváth Kálmán** ur 100 frtot küldött a főt. püspök urhoz, újévi ajándéknak, a **Keresztény Magvető** (30 frt), az **Unitárius Közlöny** (30 frt) és a kolozsvári szegényeknek (40 frt). Kellemetes váratlan meglepetés volt, melyet a magunk részéről nagy hálával fogadtunk s általa munkánkhoz újabb lelkesedést nyertünk. — Mélt. **Daniel Gábor** főgondnok ur közelebből a Dávid Ferencz Egyletet tisztelte meg azzal, hogy magára vállalta „Egyházközségünkön kívül, szétszórta lakó hiveink lelki gondozása” cz. pályaműnek (írta **Simó János**) a kiadása költségeit a mely mintegy 25 frt. s így most abban a kellemetes helyzetben vagyunk, hogy azt ingyen megküldhetjük az érdeklődőknek. Ha ezekhez hozzávesszük szeretett püspökünknek lapunk újévi számában megjelent aranyatérő szövegét: „Vigyázzatok és imádkozzatok”, nemde nincsen-e okunk teljes bizalommal és minden jó reménységgel mondani: ne félj kicsiny sereg, mert tetszett a ti atyátoknak hogy adjon nektek országot. Légy kitartó és hallgass vezéreid szavára: „kövess engemet”!

— **Fiatalság Barátja.** A folyó évben konfirmáló ifjak számára ajánljuk lelkészeink figyelmebe a „Fiatalság Barátja” confirmatói számát. Minden megfizetett egy szám helyett kettőt adunk. Ebből az alkalomból óhajtanánk levelezés útján érintkezni a t. confirmáló lelkész urakkal. Elégséges egy egyszerű levelező-lap, melyen írják meg, hogy a kezökönél levő példányokból hány van eladva, hány van kéznél és hányra lenne szükség, hogy mindenik confirmáló kapjon egy példányt.

— **A tanító urak** ne mulasszák el gondoskodni iskolájok számára a szerkesztőségünkben kapható arcképekről, melyek egyházunk jelesebb tagjait örökítik meg. A még meglevő képeket: dr. **Brassai**, dr. **Bartók**, **Berde Mózes**, dr. **Berde Áron**, **Daniel Gábor**, **Ferencz József**, **Kiss György**, **Kriza Jánosné**, **Orbán Balázs**, **Pákey L. Simén** és három angol, összesen 12, melyekből a két első nagy negyedrét csupán 50 k-rért fogjuk megküldeni Ennél czélszerűbb dísz az iskola falára nem ajánlhatunk.

— **A háromszéki fiók-egylet** a tavaszra nagyobb szabásu ünnepélyt tervez **Kálnokra**.

E-1

E-1

Egyet
— Az egyesület pénztárába 1894. decz. 22-től 1895. január 23-ig 1 frt rendes tagsági díjat fizettek: Albert Dénes alapító t. Ladámos 94—98-ra, Ürmös y Gyula dr., Budapest 94-re, Pálfi György, Ilosva 94—95-re, Nagy György, Kolozsvár 95-re, Koronka Antalné, Kolozsvár 95-re, Kardos Ferencz, Gulyás János, H.-M.-Vásárhely 95-re, Szabó T. Gábor, Iszka-Szentgyörgy, 93—94-re Musnai József, D. Sz. Márton, 95-re, Czupor Ferencz, Toroczkó 93—94-re, Rajz Gyula, Erzsébetfalva 95—99-re, László Ferencz id., Gyepes 95-re, Gál Kelemen, Kolozsvár 94—95-re, Benke Elek, M.-Lápos 95-re. (Folyt. köv.)

60 kr. tanulói kedvezményes díjat fizettek 95-re: Pálfi Márton, Nőképezde unitárius növendékei, Kolozsvár, Költő Gábor, Elekes Dénes, Kss Dániel, Kisgyörgy Sándor és Pap Domokos, Sz.-Keresztur.

A kisküküllői köri fiók-egyletből rendes tagsági díjat fizettek: József Dénes, Dalkör, Dombó, Geréb Zsigmond, Szőkefalva; a háromszéki fiók-egyletből: Csifó Salamon, 94-re, Faluvégi András, Göncz Mózes, ifj. Imre Cyörgyné, Székely Zsigmond, Bedő Sándor, Cserei Gyula, Szentpáli Sándor és Szentpáli Gyula. Kérem a f. egyletek pénztárnokait, hogy sziveskedjenek minden alkalommal megírni a fizető tagok lakóhelyét és az évet is, melyre az összeg nyugtázandó

Az egyesület selyébe ajándékoztak: mélt. P. Horváth Kálmán báró, egyh. főgondnok 30 frtot, id. László Ferencz Gyepesről és M. Farkas Sándor Buda-pestről 1—1 frtot, Raffai Károlyné 5 frtot.

Kolozsvárt, 1895. jan. hó 23-án.

Gálfi Lőrincz, pénztárnok.

Egyet
Szerkesztői izenetek. „50 év után“, „Emlék Endrémnak“. Egyik sem közölhető, mert mind a kettő csak próza egy-két rimmel megtoldva Bétai. Jobbnak láttuk így változtatni. Más helyen van a tudósítás Az ajánlatot elfogadjuk. Májai I. urnak Torda. Kívánsága szerint a jelzett névre fogjuk czímezni az „Unitárius Közlönyt“. Ismeretlennek az „Unitárius Közlöny“ mult évi 11-ik száma beküldéseért köszönetet nyilvánítunk. Tudakozónak. Az „Unitárius Közlöny“ megküldetik bármely fióklegyleti tagnak, — a ki a tagdíjat a f. c. pénztárnokhoz befizette. Pálfi J. igazgató urnak Toroczkó A. „Fiatalság Barátja“-ért küldött 5 frtot köszönettel vettük. N. M. P. Azt a kikívánságát, hogy vajjon egy-egy unitárius pap hány tagot szerzett a Dávid F. Egyesületnek, teljességgel nem elégíthetjük ki, mert át kellene néznünk tíz éves levéltárunkat. Azt nem vitatjuk, hogy olyanok is vannak, a kik senkit sem nyertek meg tagnak, mert lehetnek ilyenek is. Ő. A szöszök hatására vonatkozólag beküldött cikke így nem adható. Tessék egészen újra szerkeszteni. Szász T. Az énekeskönyv Stein Jánosnál kapható Kolozsvárt. Ára 50 kr. Stein engedményt az énekeskönyv árából nem teszen, mivel — szerinte — az ár nagyon csekély. „Új apostol“ Meglepetéssel olvastuk leveléből, hogy olyan unitárius pap is található, a ki egy unitárius lapnak kézből-kézbe adását megtagadja, holott a lapok híveilez voltak czímezve. Félreértés kell, hogy legyen a dologban. „Az élet könyve“, „Számok“ kiszedve a jövő számra maradtak (Több levélre a jövő számban).

TARTALOM: Aranyos-rákosi Székely Sándor. (Képpel) B Gy 1. l. — Élesszettek a tüzet. (Izenet Amerikából). 18. l. — A Tisza eredete. (Költemény). Végh Mátyás. 19. l. — Közlöny. B. 20. lap. — Külföldi hangok az unitáriusokról. Grätz Mór. 21. l. — Minden napra egy gondolat. Bálint Gábor. 25. l. — A biblia köréből. 25. l. — Otthon. 25. l. A szöszök hatása (Válasz). Simó János. 26. l. — „A szöszök hatása“. Németh István. 27. l. — Egyház és iskolai mozgalmak. 29. l. — Egyleti élet és munkásság. 31. l.

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt. (Belközéputeza 2.)

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) Egyes szám ára : 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utca 5. sz.)

Az élet könyve.

F 34t

Kié e hon, ha nem miénk?

Vörösmarty.

Az élet ama nagy könyvét kitarva, hol

Nagy szellemek, idők oly sok csodája szól:

A távol *multakon* borongtam egykoron,

Keresve *ott*, a mi fény és magasba von.

Emléke úgy lobog gyakorta fel nekem:

Mint ha tűzoszlop ég viharos éjjelen.

Vagy mint az ég — a mely — oszolván fellegi,

Vihar után szokott legszebben fényleni.

* * *

Egy áradat, miként ömlő tenger-dagály,

Meiyllyel villámterhes felhők borúja száll —

Indult *keletről* el, távol nyugat felé;

Miért? Ne kérd. A kéz bizonynyal Istené.

Útját állotta bár örvény, zord sziklabércz:

Az *ár* — egy *Nép*, tolult előre, mint a vész.

Ment — vitte valami sejtelmes vágy elő —

Hullámverésiben merész, szilaj erő.

És támadtak nyomán csodák, diadalok;

Népek nyögik az árt, a merre kavarog.

Megannyi hős, vezér, győzelmes bajnoka,

Kiktől megdöbben a merészség is maga.

Forr, tombol ott a vész, zuhogva gát szakad,

Hol gránit és elem, két *erő* összecsap.

A villámszikra-út mutatja mindenütt:

Titánok vıtvak itt, merészet, nagyszerűt!

És elragadtak e viharos zord idők,
Miktől rengett a föld, a büszke cser kidőlt.
Elemem voltak e siró harczok, csaták,
Melyek egy félvilág-részen harsogtak át.
Midőn sasok vívták a villámos eget —
Egy bujdosó nép, mely *új hazát* keresett.
És felriadt bennem a kevély büszkeség:
»Magyarok! Véreim! Ti volratok *e Nép!*«

Ti voltatok e nép, hatalmas, nagy, dicső;
S lesznek, míg a világ, — s míg nap az égre jó.
Fényeteknél a mult szép volt, nem tagadom,
Világol az nekünk időn, évszázakon.
S ha van mi ott komor, van: mi föl is emel,
Dicsőségtekből egy sugár, ha rám lövel.
S mert részem és enyém a küzdelmek, sebek:
Dicsőségtekből is a részem fényesebb!

* * *

De milyen változás — s egészen más világ:
Ha nézem a *Jelent*, s lelkem Jövőbe lát!
Pedig a csillagok ma is ott fénylenek;
Jaj! hogy leáldozott napot jelentenek.
Amonnan rám az ég bár még dicsfényt lövel:
Emitt a hit, remény szelid kara ölel.
Mert szép s áldott e föld, hol nemcsak vérnyomok ---
De virág is nyílik, pásztortűz is lobog.

Mert szép s áldott e föld. Mert jó s mienk a rög:
A mely fölött az ég mosolyg vagy menydörög.
Az ősök érczkara kivivta azt nekünk, —
Dicsőség árnyukon, hogy van hazánk, nevünk.
Hazánk, mely nem rideg, cseretárgy, pusztá föld,
De szent hely, hol a szív és lélek szárnyat ölt.
Hol a pacsirta is ösmert mezők felett,
Köszönti a hajnalt, a szép természetet.

Oh az még nem elég, ha büszkén hirdetem:
»Magyar vagyok *itt* — vagy túl a tengereken.«
Magyar vagyok, igaz, de csak ott él fajom,
Hol mélyen gyökerem honi földben vagyon.
Hol vérem, nemzetem *egy* és örök velem;
Eszmém, hitem, erőm *ez egynek* szentelem.
Csak *e föld*, mely fölött *honom* ege ragyog:
Ez adja csak *becsem*, *honpolgár* itt vagyok!

Mit kérdejem: »Hol vannak a czelták, hellének?»
Voltak . . . ragyogtak . . . és aztán letűntenek.
De él népem, hazám egy ezredév után,
Ennek fölérezek fényén, borulatán.
Mások hely, név, idő, — de mi nagygyá tehet:
Itt is csodákat szült a *Hazaszeretet*!
Példát mondjak talán? Van! többen is — elég,
Fényes Marathonunk — dicső Thermopilénk!

E földet, e hont, mely vérrel szereztetett,
Most tartsa meg nekünk a *béke s szeretet*.
Hol egykor dárda, kard, kopják villogtanak:
Keresztek nőjjenek a sarlós kéz alatt.
Hol harczy paripák patkója dobogott:
»*Haladás*« tűzze ki a fehér lobogót.
Nagy tenger az idő . . . hullámszik, egyre forr,
Ébert előre visz . . . szunnyadót elsodor.

Menj, menj szépen, haladj előre útadon,
Építs, alkoss, teremts, de büszkén — szabadon;
S mig vissza-visszanéz lelked sóhajtván tán:
Szeméd ott csüggjön a jövő csillagzatán.
Hatalmadban van a gőz, fény, villám, delej, —
Bolygók világa . . . csak értsd . . . tudj . . . s ha kérd: felelj!
Nemcsak a harczmezőn örökké nagy valál:
Szellemkincsekkel is dúsan megáldatál!

Elég volt már, elég . . . sok is talán a vér, —
A véres csatákkal hivalkodó babér.
Bár szép a cserlevél a bajnok homlokán:
Óh, szebb a pálmaág megnyert szellemcsatán.
S hadd dörgje hatalmát a vad ágyudőrej:
Áldóbb, fenségesebb egy zúgó gépzőrej.
S volt-é győzelmi dal szebb, dicsőbb valaha:
Mint a békés mezőn aratók vig dala?!

Hajdan, mint üstökös valánk, félt, rettegett,
Hatalmunk ma az *ész*, a *munka* legyenek.
Mig e föld egykoron, *távol* csaták után,
Őseinknek inkább pihenő helye tán:
Ma az, megszentelt hely: Magyarország, *Hazád*!
Isten, sors s végzettől örökölni hagyva rád.
Ezer év adott rá vérünkkel irt jogot . . .
Ki venné el, — mig *itt* — egy *magyar* szív dobog?
Murányi Sándor.

Érleljük az eszmét.

A mult őszi Fő-Tanács alkalmával mintegy 30-an megbeszéltük volt, hogy az unitárius lelkész munkakörébe tartozó kérdések megbeszélése végett akár a Dávid Ferencz Egyletben, akár önállóan szervezni kell egy unitárius lelkész-kört. Az eredmény az lett, hogy egy bizottság küldetett ki a terv kidolgozására. Mi lesz a megállapodás: előre nem tudhatjuk, de hogy az eszmét érlelni kell, azt érezzük, látjuk.

Vegyük a gyakorlati oldalt.

Bármily foglalkozásu embernek is szüksége van arra, hogy olykor-olykor megbeszélgethesse a dolgait, úgy a végzetetteket, mint a végzendőket. A lelkésznek sokkal inkább meg van a szüksége, mint bárkinek is, mert a lelkész teendői sem paragrafusba nem foglalhatók, sem gyakorlat által be nem tanulhatók. Mihelyt a lelkésznek a paragrafust kezdik emlegetni, azonnal megszűnik unitárius, sőt mondhatom evangelium szerinti lelkész lenni. Mihelyt a lelkész úgy kezd végezni mindent, a hogy megszokta, azonnal megszűnik Pál szerinti lelkész, vagyis apostol lenni. Mert a lelkész mindig a lélek orvossa, a lélek gyengesége és betegsége pedig állandóan változik s csodálatosképpen, a lélek világában is éppen úgy lépnek fel addig nem ismert „influenzak“, mint a testében. Ezeket nagyon nehezen, sőt teljességgel nem gyógyíthatja meg egy „elmaradott“ lelki orvos.

Felette nagy kedvem volna tovább fűzni gondolataimat, de az „Unitárius Közlöny“-nek mindenik lapján egy jelző tábla van ilyen felirással: „ne tovább.“ Itt tehát az indokolással megállok, mert lelkésztársaim, kiki a maga lelkipásztori szükségéhez képest utána tudja pótolni az én gondolataimat, s igazat ad nekem abban hogy eszmecserére senkinek sincsen nagyobb szüksége, mint az unitárius lelkésznek, a kinek mindig haladni kell.

Csupán a kezdő lelkészeket veszem figyelembe. A dolog természete szerint, mindenik gyakorlat nélkül megyen pályája elébe, mert hát nem volt hol megszerezze a gyakorlatot, de mindenik magával viszen egy sereg lelkesedést, buzgóságot, tettvágyat. Az előbbit kéri, ezt kínálja, de czélt csak úgy ér, ha meg van egy kész kör, a melybe bizalommal léphetik be. Én nem tartom ábrándnak, hogy az ilyen ifju munkája egy kis jó indulatu kartársi buzdítás mellett kétszer annyi gyakorlati eredményt érne el, mint

a nélkül, sőt talán az öregebbek is, legalább gyönyörködőnek benne, ha nemis repülnének vele.

Én alig tudok kétségbeejtőbb helyzetet képzelni azénál az ifju lelkészénél, a kinek megvan érzése, lelkesedése, eszméje és hite, de nincsen a ki buzdítsa az elsőt s táplálja az utolsót. Ki merem mondani, hogy egy ifju lelkész igazán jó, gyakorlati értékű egyházi beszédet sem írhat, ha vagy nincsen olyan felesége, a ki gondolatait megbírálni tudja, vagy nincsen olyan felesége, a kivel eszméit megvitassa. Ezért tartottam mindig nagyon üdvösnek a Nagy-Nyikó vidéki lelkési kört, s ezért hangsúlyozom, hogy a lelkészeknek szükségük van egy olyan körre, a melyben a gyakorlati életre tartozó kérdéseket körönként és egyetemlegesen is megbeszélhessék. Csupán ebből az egy érdekből is megkellene alakítani a tervezett kört, és pedig a Dávid Ferencz Egylet keretében azért, mert véleményem szerint az utazás és levelezés elkerülhetlen költségein kívül más terhet nem kellene hogy maga után vonjon.

Nem terjeszkedem ki arra, hogy ez a kör mennyi messze kiható eszmét pendithetne és okkal-móddal érvényesithetne is meg kívált most, a mikor a lelkész munkaköre oly tetemesen meg fog változni az uj törvények következtében.

Még csupán egy dolgot említhetek meg és ez az, hogy a lelkész-körnek a Dávid Ferencz Egylet és az unitárius egyház segélyével a szószéken és azon kívül hirdetett unitárius eszméket könnyen megközelithető alakban nyilvánosság elébe kell bocsátania, nemcsak azért, hogy azok, a kik vallásunk felől ma is téves és megtévesztett nézetben vannak, felvilágosodjanak, hanem azért is, hogy saját híveinknek legyen egy olyan forrásuk, a melyikben megszokott, könnyű alakban mindent megtalálhassanak a maguk felvilágosítására. Szóval az unitárius lelkészek válogatott jeles egyházi dolgozatait ki kell adni nagyon-nagyon sok okból, s a lelkész-kör egyik feladata éppen ennek a megfontolása és kivitele kell hogy legyen. Ezért érleljük az eszmét!

Boros György.

A Biblia köréből.

V-E

Dogmatikus félreértés.

Alig van szerencsésebb tolmácsolása idegen nyelvű szójáték-nak, mint az olasz, „Traduttore, traditore“-nak ez: „Fordítás, fer-

dités!“ Példája egy idézet, a melyre olvasásom közt bukkantam. Ide irom kiegészítve: „És harmadnapon menyegző vala Galileai Kánában, és ott vala a Jézus annya Elhivattaték pedig Jézus is és az ő tanítványi a menyegzőre. És elfogyván a bor, monda a Jézus annya neki: Nincs borok. És monda néki Jézus: *Mi közöm veled asszonyállat?* nem jött még el az én óráim.* Megütököztem a kijelölt szavakon, melyek szerint Jézus mintegy megtagadja a Mária anyaságát s legott összehasonlitottam a helyet az eredeti szöveggel s nagy öröömre úgy találtam, hogy ama kifejezés nincs igazolva és valóban így van: „Mi közöm nékem és néked?“ a mi egészen más. T. i. mintha azt mondaná Jézus: „hiszen mi vendégek és nem gazdák vagyunk, — aztán nekem egyéb a gondom, a minék még nem jött el az ideje.“ Nem is veszi Mária úgy a dolgot, mintha őt repudiálta volna Jézus, hanem ismervén fia emberbaráti természetét, bizott benne, hogy úgy látszó közönyössége ellenére is segíteni fog a bajon és azonnal meghagyá a szolgáltnak, „hogy valamit mond mégcselekedjék“, a mire aztán meg is történt a csuda, t. i. a viznek borrá változása. Nincs is másutt az Evangéliomban példája olyas megtagadásnak. Mert a két hasonló esetben, a mit a hagyomány megbeszél, nemhogy megtagadná Jézus a családi viszonyt, hanem mentegeti külön válását; egyszer így: „Nem tudtátok-e, hogy azokban kellennem, melyek az én [mennyei] atyáméi.** Másszor meg így: „az én anyám és atyámfiái azok, a kik az Isten igéjét hallgatják és megcselekszik“*** Az elsőben arra útal, hogy neki mennyei atyja a gyermeki kötelességein kívül más magasabakat mutat ki. A másodikban pedig arra, hogy testi annya és atyafiai mellett lelkiek is vannak.

Most már az a kérdés, hogy miképp jött a Biblia fordításába ama ferdités? Erre történelmileg azt felelhetjük, hogy csak a protestans Bibliában lelhetjük; t. i. a német és franczia fordításokban Luther nyomán, a ki nem gondolta meg, hogy az annyit tesz, mintha az Isten-Krisztus nem akart volna semmit tudni emberi természetéről, vagy ezt plane szégyenlette volna!**** Mentségök

* Ján. II. 1—4.

** Luk. II. 49.

*** Mark III. 35. és Luk VIII. 21.

**** Delitsch héber fordításában (1889.) éppen úgy van, a hogy mi fordítottuk.

csak hogy a Gadarenusi disznók történetében a „quid mihi et tibi“ a synopticusoknál csakugyan azt teszi, hogy „mi közöm nekem veled?“, a mint Káldi is fordítja; de abból nem következik, hogy mindig az az értelme legyen. Sajnos, hogy a Latin profanus írókban sehol se lelni ezt a szólamot s a Görögökben is felette ritkán s itt is kétséges a jelentése.

W.

Egy ifju emléke. V-E

(Benczédi Lőrincz.)

Tizennyolcz esztendő egy ember életében mily csekély, s mégis milyen sok! Az első évek ott telnek el az anya ölében, s az ifju édes anyja, a kis fiu két szemében leli fel a reménységet.

Hol van a nyelve annak a beszédnek, melyet az a négy szem folytat egymásba elmerülve? Ki méri meg a mélységét annak a szeretetnek, a mely e szemek sugarain keresztül táplálkozik és éled? Ki számítja ki az értékét azoknak a terveknek, a melyeket az apa szó, kedves övéit szeretve, csodálva?

Azután kezdődik a kis ember. Minden nap többet kíván, többet akar, mignem egyszer, csaknem észrevétlenül egy megmérhetetlen ábránd világ lebeg szemei előtt, a mint üzi a szép viráglepét a kedves kis fiu. A tudás kapui is megnyílnak előtte s alig hogy belépett a nagy birodalomba, már hódítani készül, már látja a trónt, melyről ő fog kormányozni bölcs tanácsot osztogatva, nagy hírnévre jutva!

Ábránd és hiu képzelgés — azt mondja neki a meglett férfi, a kinek legtöbb reménye hajótörést szenvedett, s kinek szívmelege apadóban van már. De az ifjut csak tüzei a jóindulatu fékezés.

Határtalan az emberi lélek ereje, mely a végtelen isteni lélekből egy szikra — de nagyon is határolt a test, melybe e bolygó tűz be van zárva. A mily erős ez, olyan gyenge amaz, s olyan könnyen romolható.

— Miért, honnan, hiába kérdezed? Egyszer csak utjába áll a lélek akaratának a test gyarlósága és megkezdődik egy áldatlan küzdelem. A harczba be van vonva a tudomány, a türelem s minden, mit emberek segítségül hozhatnak. De hiába!

Az ifju — szegény! — azt hiszi és méltán, hogy ez csak mulandó, mint minden a mi földi és ő táplálja ábrándjait, gyűjti

ismereteit s reméli, hogy győzni fog s majd egykor nagy leszen a férfiak társaságában, a haza vitézei, a közmivelődés bajnokai között.

Ki csodálhatná, ha olykor-olykor elcsügged, látva, hogy hiába gyarapodik lelki ereje, mert a testi szüntelen apad? Ki ne sohajtna fel kétségbeesetten, ha látja, hogy százszor csalódott s százegyedikszer is próbál, mert akar.

Párnához van szegezve s mégis az égre néz, mint az egykoron, kinek kebelén nőtt fel. Teste már csak egy gyenge váz, s mégis lelke nyugtalan, mozogni, emberekkel, emberek közt akar élni.

Hej, de mind hiába! Összeomlott a hajlék, menekül lakója s az első szemmosolyt egy sohaj pótolja, s oda száll a lélek a lelki hajlékba, fel a magas trónra, hol sima az útja s kitüzött pályáját vidáman futhatja.

Sajog szívünk érte, mert nagy volt reményünk, mert magunknak szántuk s jó volt vele élnünk. Lelkünk elkomorul, mert az volt a hitünk, hogy egy erős lélek sok munkát végezhet e földi életben magáért s érettünk

Csalódtunk, csüggedünk, de nem vigasztalanul, mert tudjuk, hogy Isten akarata szerint történt.

Vigaszunk az, hogy bár annyit éltethettük, hogy küzdhattunk vele s remélhattunk benne.

Köszönjük kedves ifju, hogy ha oly kevés ideig is, de miénk voltál, szerettél és szerethettünk mi, kike a szeretetet utánad visszük majd oda, a hol te most vagy csendesesen, boldogan!

B. Gy.

Külföldi hangok az unitáriusokról.

„Azon hosszú és heves harcok ugyanis, melyek a reform óta nevezetesen Németföldön a vallásszabadságért folytak, mindenütt diadalra segítették a vallástürelem elvét, legalább a prot. népek között. *Ma! napság oly tanok, milyeneket az unitáriusok hirdettek, híveik fejére nem hoznának fogságot és halált.* Szelidebb nézetek foglaltak tért köztünk. De másrészen is szelidültek nézeteink s növekedtek vallási ismereteink, *hogy a Szentháromságról való tant nem tekintjük többé oly valaminek, mely ellen akkora szenvedélygel kellene harcolni, mint azt az unitáriusok tették.* Elismerjük ugyan, hogy e tan ellentmond az észnek, elismerjük azt is, hogy azt a kereszténység a maga eredetiségében nem ösmerte s csak a Krisz-

tus istenségéről való tannak consequentiájaként képződött. Azonban nincs többé arról szó, hogy a régi dogmatika épületének egyik szögletét kell lerombolni, hanem arról, *hogy a Jézus vallása fundamentomán egy olyan új épületet kell emelni, mely gondolkodásunknak és érzésünknek jobban meg felel.* Az Istenről való tannak egészen más továbbképzésre van szüksége, mint az a kérdés, mely egysége és háromsága körül forog, hogy kortársaink vallási gondolkodását fejezze ki.

„És ha kérjük, hogy mitakart tulajdonképen a Szentháromságról való tan elérni, igazságosabban fogjuk azt megítélni, mint azok, kik ellene harczoltak. Mert igaz ugyan, hogy formáját tekintve telve van ellentmondással, de a mit tulajdonképen jelentett, az a keresztyénség legfőbb javai közé tartozik. *A Szentháromságról való tan azt akarja mondani, hogy Krisztusban nem csekélyebb valami közeledett hozzánk, mint maga az Isten és hogy a Szentlélekben nem csekélyebb valami lakozik bennünk, mint az Isten maga.* És épen ez az, mi az Istenről való keresztyény fogalmat oly élővé teszi, melynél fogva tudják, hogy az Isten nemcsak fölöttünk lebeg elérhetlen távolságban, hanem *eljö hozzánk is Krisztusban és lakozik bennünk az ő szelleme által.* És ezen alapul igenis azon különbség, mely létezik a keresztyény és a zsidó, valamint a mohamedán istenfogalom között.

„Azon számtalan feltűnő jelenségek között, melyek korunkban a vallási élet mezején felszínre kerültek, Némethonban néhány év előtt egy olyan támadt, mely élénken emlékeztet a régi unitarizmusra. Értem az *egységes* keresztyénséget, melyet az egykori huszárezredes *Egydi* hirdet s melyért szóval és írásban híveket toboroznak. Mondanunk sem kell, *hogy teljes tisztelettel viseltetünk ezen férfiú iránt, ki meggyőződésének állását is feláldozta és hogy az ő nézetei és törekvéseivel is rokonszenvezni tudunk.* De az ő föllépése nagyrészt csak azon lelkiismereti s hitkényszer, vagy nyomásból magyarázható meg, mely a német protestáns egyházban, fájdalom, uralkodik és melynek ő tagja volt. Nékünk, azon harczok után, a melyeket vívtunk, nincs okunk, hogy ily nézeteknek miatta szakítsunk az egyházzal. Köztünk mindeuféle irány érvényesülhet minden akadály nélkül s minden hitnézlet szabadon mozoghat és fejlődhetik. *Mi azon álláspontot értük el, melyet az angol és északamerikai unitáriusok képviselnek s mely messze áll még a régi Szoczinianusokétól is.* Mi az unitáriusoknál is több vagyunk, mi *universalisták* vagyunk, a vallási élet minden terén és a dogmatika minden pontjaiban sürgetjük s jogosnak tartjuk a szabad fejlődést s azon fáradsunk, hogy a különböző álláspontokból *egy nagy és szabad* egyház legyen!

„Azonban egyet nem feledünk el: a *háladatosságot* azok iránt, kik előttünk jártak. A régi babona úgy tartja, hogy egy hatalmas épület alapjaiba valami élőtt kell befalazni, ha azt akarjuk, hogy

az az idő vasfogával is képes legyen daczolni. Azon templom alapjába, melyet szabad keresztény egyháznak nevezünk, hasonlóképpen élőlények falaztattak be, ezek t. i. azon férfiak bátor lelkei, kik unitárius meggyőződésükért egykoron szenvedtek és meghaltak. Miután e templom ily alapon nyugszik, a ház bizonyára meg is fog állani.“

* * *

Kit ne hatnának meg a külföld e tekintélyes hangjai az unitarismusról? És ki ne sajnálná, hogy mi mindnyájan a vallás szabad eszméit s az emberek belátását tekintve, nem vagyunk még ott, hol a kicsi Schweiz áll! De hiszem, hogy „*jöni fog, mert jöni kell*“ oly kornak, bármi messze is legyen még az, melyben, hazánkban is lélekben egyek lesznek a nagy reformátor Luther, Zwingli, Kálvin, Dávid és a nagy Parker követői. Addig pedig tanulják meg a protest. egyházak egymást kellőképen méltányolni, megérteni és szeretni s előnyeiket egymással kicserélni. Mert csak azon egyház érdemli meg, hogy szektának neveztessek, melynek hivei dölyfösen kiválasztottaknak tartják magukat, míg a többiekre mind átkokat szórnak. S ha én most unitárius szomszédaim igazságosabb és szelidebb megítéléséhez csak egy porszemnyivel járultam is, teljesen meg leszek jutalmazva.

Grátz Mór.

(Vége.)

A szószék hatása.

V. - E

E czím alatt az Unitár Közl. 1894. évi 13. számában feleletre váró néhány kérdés jelent meg. Röviden azokra a következőkben felelhetek.

Hogy a szószék vesztett hatásából, a templomok üresek, a lelkészek tekintélye hanyatlott: ez igaz-e? Erre csakis relative feleletet lehet adni. Néhol igen, más helyen éppen ellenkező az eset, úgy itt még *általánosan* se merném az *igen*-t kimondani. Ha a szószék hatása csak abban áll, hogy minél többen járjanak a templomba, úgy lehet, hogy kisebbedett. Amde az *egyoldalúság* nem mondja meg nekünk a való igazat. A lelkész tekintélye jórészt egyéniségétől függ; s ha *érdemli*, tekintélye megvan fenn és lenn egyaránt, sőt befolyása — nem ugyan kizárólag a szószéken — hanem künn az életben, a példaadásban nemhogy csökkent volna, sőt növekedett. A ki meg saját kezével dulja szót tekintélyét, az azt nem is várhat; nem is kap, csak *sajnálatot*.

Kik a felelősek? Egyfelől a lelkészek, másfelől a hivek; s ezenkívül a korszellem, a mai anyagi és szellemi vergődés és az emberek általános elszegényedése. Ezeket, ha a lap hasábjai megengednék, bővebben ki tudnám fejteni.

Mikép lehet segíteni? A *teljes bizalom* által a lelkész és hivei között. Legyen a lelkész hiveinek vezére mindenben s e pedig helyezzen feltétlen bizalmat -- ámdé ezt ki kell érdemelni -- a lelkész igazságosságában, eljárásának őszinteségében. Legyen ott bátor, a hol hivei félni kezdenek; legyen türelmes, békeszerető, ne büszke, de meg nem is hunyázkodó; legyen szilárd jellem és ne ingadozó; beszéljen, de lelkéből és meggyőződéséből, készüljön s ne csépeljen csak szalmát beszédeiben, tanuljon és tanítson; ne mindig csak az örök élet- és halhatatlanságról beszéljen, hanem nyuljon hozzá a gyakorlati eszmékhez is, ámdé legyen itt tapintatos, szószékét meg ne alázza. A miért neki nincsen, ne lármázzon annyit a pénz és vagyon ellen, sőt ellenkezőleg, tanítsa a becsületes megszerzés, megtakarítás és felhasználás erényeit.

Természetes, hogy erre nézve a lelkésznek *anyagi és szellemi függetlenség kell*. E pedig a mostani középkori maradvány, *igazságtalan* keperendszer mellett teljes lehetetlen. —turi.

Számok.

A kénosi unitárius ekklésia 359 lelket számlál. Ebből levonva 39-et, a mennyit körülbelől kiteszen a kisebb gyermekek száma marad 320. Nevezett ekklésiában az elmúlt 1894-ik évben vásár-, ünnep- és hétköznapiokon, a lehető pontos számítás szerint, volt összesen 17,280 hallgató. Ebből minden egyes lélekre esik átlag 54 templomba járás.

Vásár- és ünnepnapokon tartatott összesen 120 istenitisztelet, a melyeken részt vett 11,760 lélek s így átlag a délelőtti és délutáni istentiszteletekre esik 98 lélek, a mi a lelkek számának 30 6%. Itt megjegyzem, hogy ha a délelőtti és délutáni templomozásokat külön számítanók, 1—2% különbséget tapasztalnánk a délelőttiek előnyére.

Hétköznapi istentisztelet tartatott 220, melyeken együtt részt vett 5500 s így minden egyes hétköznapi istentiszteletre esik 25 hallgató, a mi 7—8%-ot teszen.

Hónapok szerint januárban volt 1513, februárban 1353, márciusban 2132, áprilisban 1486, májusban 1729, júniusban 1301, júliusban 1103. augusztusban 1072, szeptemberben 1353, októberben 959, novemberben 1117, deczemberben 2162 hallgató. Sajnálni lehet, hogy a férfiak és nők minden egyes esetben külön nem számoltattak, de statisztikám ez a része, bizonyára, a nőket dicsérné. Sok nehézséggel jár, különösen nagyobb ekklésiákban, az ilyen számlálás; de minden esetre tanulságos volna.

Vári Albert.

Apróságok.

A napokban egy buzgó katolikus embertől keserves panaszt hallottunk. Még az apja házánál megszokta volt, hogy a papjuk, ha máskor nemis, legalább télen egyszer meglátogatta a házukat s ott töltött egy pár órát. Ő a papot lelki orvosnak nézte s úgy érezte, hogy a mikor megfordult a háznál, mindig jobban lett, mint vala azelőtt. Erre következőleg egy hatalmas leczkét tartott a lelkipásztori gondról, a mire mi halkán csak annyit jegyeztünk meg magunkban magunknak és azoknak, a kiket illet: fabula de te narratur.

— A katolikus papok meg lehetnek elégedve magukkal. Most az egyszer van látatja a munkájoknak: annyi konkolyt hín-tettek el, hogy a mig mind kigyomlálják, addig nemcsak a polgári, hanem a „papi“ házasság is be fog kö etkezni.

— A protestáns papot hajdan nem tudták elképzelni egy hosszú száru pipa nélkül, a katolikus papot bor nélkül. Most, hogy a pipakorszak lejárt, az unitárius pap papírra fogta, vajjon mihez fog a plebanus uram, ha terjed a filoxera?

— Hozsánna! A nép meg van mentve. Üdvözölve legyen, ki jött az Ur nevében. Így szólottak hajdan a keletről jött bölcsek, így szólnak most a nyugatról jött bölcsek. Akkor a jászolban találták meg az üdvözítőt, most a juhok gyapjában keresik az üdvözölést. Több mint bizonyos, hogy a dicső nép meg lesz váltva a liberális farkasoktól, a kik közéjük jöttek juhoknak ruhájában, és még bizonyosabb, hogy a nép vezérei: Eszterházy Miklós Móríc és Zichy Nándor grófoknak aranyapjút ragasztanak kabátjukra.

— Egy lelkész kis fiával együtt olvasta a bibliát. Mikor elértek ehhez a helyhez: „én és az atyám egyek vagyunk“, a kis fiu így kiáltott fel: „éppen úgy, mint mi, ugy-e édes apám“. A gyermek egyszerű, tiszta lelke világosan felfogta a Jézus szavai mély értelmét, sokkal világosabban, mint akár hány dogmatikus theologus.

— Ugy látszik, a magyar unitárius leányok nem nagyon vágnak Londonba, mert a szülők nem sietnek az utiköltség gyűjtéssel. Áldott jó Kelemen Benő ha élne, már régen beküldött volna 500 frtot szeretett püspökéhez.

— S.-Köröspatakon egy gazdag katolikus nő leányiskolát állított fel s apáca tanítókat fogadott, a kik tejjel, kalácsossal fogadják a vidéki unitárius leányokat. Mi volna ennek az igazi ellen-szere? Egy kitűnő polgári leányiskola Bölönben. Es ki csinálhatná meg azt? A bölöni egyház. Hajdan gymnasiumot kívánt, az meglett Kereszturt, most csináljon egy minta leányiskolát, mert az nincsen sehol... és a székelység áldani fogja nevét.

E-1 EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— Berde Mózsza életrajzát fogja megírni az unitárius egyház s erre a felette érdekes feladatára felkérte és megbízta Benczédi Gergely főiskolai tanárt, a ki a néhainak állandó bizalmában volt s sok olyan dolgot ismert meg a néhai életeből és gondolkodásából, a mit talán senki sem ismerhet rajta kívül. — A Berde-hagyaték ügyben a budapesti kir. törvényszék febr. 26-án a hamis szóbeli végrendeletet illetőleg beszüntette a bünt. nyitó eljárást, miután az E. K. Tanács nem kívánja a B. B. üldözését.

— Elszórtan élő hiveink lelki gondozása, vagyis Simó Jánosnak erről a tárgyról kiadott értekezése papnöveldénk ifjai között élénk figyelmet keltett, a mit az önképzőkör keblől lapja szerkesztője Simonfi Márton a lapban be is bizonyított két tanulmányával. Általában örömmel hozzuk nyilvánosságra, hogy theologus ifjainknak a f. tanévi egyleti működése rendkívül élénk.

— Baróton leány-egyház szervezésén fáradoznak Daniel Elek ur vezetése alatt az ottani szép számú buzgó unitáriusok. Jó sikert kívánunk és a templomi használatra a megalakulás napjára egy szószekekre való bibliát felajánlunk.

— Drága bibliák. Bostonban közelebbiről bibliavásár volt s egy zsebbe való 16. r. régi kis bibliáért 1000 dollárt (2500 frt) s az angol biblia 1-ső kiadásából 8 levélért 800 dollárt fizettek.

— Kövendi tűzkárosult két belső emberszáma a marosi körből Kelemen Albert esperes gyűjtése: Rédiger József, Kelemen Albert 1—1 frt; Fazakas Lajos 80 kr., Gál Elek 60 kr., Székely András, Kodok Mózes, Pálfi Sándor, Nagy János, Gyöngyösi Dénes, Pap Sándor, Ürmösi Kálmán, Májay Gabor 50—50 kr. Lőrinczi Dénes, Szabó Lajos 40—40 kr., Pető Mózes, Kozma Miklós 30—30 kr., Albert Áron és Tóth Károly 25—25 kr., összesen 9 frt 30 kr.

— H.-M.-Vásárhely. L. egyházunk f. évi február hó 10-én tartotta meg évi rendes közgyűlését szép számú közönség jelenlétében és nagy lelkesedéssel. Kis egyházunk ez alkalommal is bizonyosságot tett arról, hogy van joga és ereje: élni és küzdeni; — s ennél fogva megérdemli a támogatást is vallasközönségünk részéről, az anyagiakat illetőleg, — a mit jövőre biztosra is veszünk. Jól esett e közgyűlésünkön is tapasztalni azt a haladást, melyet kis egyházunk különösen a közelmúltban tett. E részben büszkén tekintünk diszes kis házunkra, mely már másfél év óta hirdeti hiveink buzgóságát; de büszkén tekintünk a jövőbe is, melyben haladásunkat látjuk, — mert egyházunk tagjaiban, s ezek között első helyen Kovács József gondnok urban olyan embereket birunk, kik nem rábeszéléstől és kényszerítéstől, hanem szívök sugallatából és tiszta meggyőződésökből áldoznak egyházunkért sokat, melyekről bizonyosságot tesznek jegyzőkönyveink. — Nagyon sajnálom, hogy mindazoknak a neveit ez alkalommal el nem sorolhatom, kik a múlt évben is bizonyosságot tettek jőszívűségükről; de a jó szív jó szívnek marad akkor is, ha csak kevesen érzik annak áldó melegségét. — L. Egyházunk fejlődése biztosítva van, — de még ez idő szerint rászorulunk a segítségre; — s ugyanezért E. K. Tanácsunkhoz szölok hiveink nevében: alkalomadtatva ne sajnáljanak megajánlani nekünk is bizonyos segítyt, merthát tapasztaltak hálát valahol, — úgy itt kétszeresen lesz az! Hódmező-Vásárhely, 1895. február 12. Lőfi Ödön, s. lelkész.

— Az unitárius főiskola történelmének a milleniumra megírását, mivel arról Benczédi Gergely tanár, családi körülményei miatt lemondott, az E. K. Tanács Kovács János tanárra bízta.

— Gál Kelemen kolozsvári főiskolánk ifju tanára egy sok tanulmánnyal irt művet adott ki ily czim alatt: Trendelenburg bölcséleti rendszere tekintettel Kantra. A tanár ur dolgozata sok reményre jogosít fel.

— Benczédi Gergely unitárius főgymn. tanárt és családját fájdalmas vesztesség érte. Jeles tehetségű, érettségi vizsgát tett fia Lőrincz febr. 10-én, hosszas szenvedés után meghalt 18 éves korában. A derék ifjuról külön czikk-

ben emlékezik meg lapunk. A közszeretben álló családnak velünk együtt sokan kívánnak vigasztalást és enyhületet.

— „**Lelkész lemondás.**“ Ez alatt a czim alatt lapunk mult számában hírül adtam a Fekete József csokfalvi lelkész lemondását. A hirt ezzel a megjegyzéssel kísértém: „Mi Feketét buzgó ifjú lelkésznek ismertük, a távozását sajnáljuk és indokolását a „fizetés csekélységét“ nem tartjuk kellő meentségnek, mert egyháza a közepesek közé tartozott s mert a lelkész pályának olyan fenéges előnyeit, olyan tekintélyét, olyan magasztos hivatását ismerjük, amelyek egyszerű kenyérszerző pályával nem cserélhet fel az, a kiben meg van a kötelesség érzete s a ki tudja mit jelent: „az én igám terhes, de gyönyörűség.“ Fekete ur, kit — úgy látszik — helytelenül neveztem Józsefnek, rossz neven vette megjegyzésemet s febr 23-ról „Fekete Józsi“ aláírással egy nevemre czimezett qualifikálhatlan levélben gorombáskodik a „Tisztelt szerkesztő urral“, beakarván bizonyítani, hogy ő a papi pályához és egyházához szeretettel ragaszkodik. Hát én a „ragaszkodásnak“ örvendeni tudok, de már csak e levél alapján is kötelességemnek ismerem kijelenteni t olvasóink előtt, hogy az F. ur távozását most már nincs okom sajnálni, mert látom, hogy vérmérsékletéhez bármelyik pálya jobban találhat, mint a papi. Érdekesnek tartom a megemlítésre, hogy F. hat évi papi pályájának felét Szókefalván töltötte s előléptetésekképpen jutott Csókfalvára, a mely egyház fizetés tekintetében, 427 fittal, az összes (112) egyházak között az 54-ik helyen áll. Azt hiszem, sok lelkészünk megköszönné, ha bár tíz évi szolgálat után jutna ilyen „közepes“ állásba s azt is hiszem, hogy egész életükben örömetst vinnék a buzgó csókfalvi hívek között a papi pálya „terhes, de gyönyörűsége igáját.“ **Boros György.**

— **Fangh Erzsébet,** Fanghné Gynjtó Izabella jeles irónő leánya február 1-én egészen váratlanul meghalt. Olyan volt mint maga az élet: kedves, kellemes, értelmes és mivelt, kit mindenki szeretett. Önálló pályát választott s a vasutnál Budapesten mint legjelesebb kezelőpénztá nokot főnökei nagyra becsülték, társai tisztelték és szerették. Január 31-én estve társaságba indult, utközben rosszul lett s éjjelre édes anyja karjai között örökre elhunyt. Teljes részvétellel vagyunk a mélyen lesujtott család iránt s az elköltözöttnek kívánunk édes álmot, csendes pihenést.

— **Kénosi Sándor József** kir. közjegyzőt, dévai egyházunk lelkes gondnokát lesujtó nagy vesztéség érte. Szeretett neje Csiktopliczai Lázár Kata febr. 23-án 40 éves korában, rövid szenvedés után meghalt. Férfjén kívül két fia gyászolja. Mély részvétellel osztozunk a lesujtott család bánatában.

— **Nyilvános köszönet.** Alólírt bánatos szívű szülők, kik még nem egészen egy év lefolyása alatt három gyermekünket tettük sirba, hálás köszönetünket fejezzük ki e becses lap olvasói előtt, azért az emberbaráti szeretetért, hogy Sz.-kereszturi gymnasiumi ig tanár Sándor János és nemeskeblű nője f. évi jan. 27-én elhalt kedves emlékü fiunk temetési költségét — miut keresztyszülők — egészen maguk eszközték s ez által megtört szívünk fájdalomát némileg enyhíteni törekedtek. Fogadják e nemeslelkű emberbaráti részvételőkért hálás köszönetünk kifejezése mellett azon forró óhajtasunkat: oltalmazza meg Isten őket attól, hogy szépremnyü kedves gyermekeikben ilyen vesztéséget találjanak! — Sz.-Keresztur, 1895 január 29-én. **Katona Sándor és neje Patakfalvi Borbára.**

— **Ezer év meseköltése.** A Magyar Mese- és Mondavilágból, Benedek Elek e nagyszabásu mesekönyvéből, egyszerre három füzetet kaptunk, a 22—24-ét, s így e rendkívül becses vállalat már megtette fele utját Gyönyörűséggel és büszkeséggel lapozgatjuk e könyvet, mely a népköltés igaz gyöngyeit tartalmazza, abban a művészi formában, melyet Benedek kiváló mesemondó talentuma adott nekik. Mesék, helyi és Krisztus-mondák váltakoznak az újabb füzetekben is, s a mesemondó elevensége nemhogy lankadna, de folyton emelkedni látszik. Szülőknek és iskoláknak nem ajánlhatjuk eléggé e könyv megszerzését. — Az

egyelőre öt kötetre (50 füzet) tervezett mű még mindig megrendelhető az első füzetétől számítva a kiadó Athenaeumnál. Egy füzet ára 25 kr., 10 füzet 2 frt 50 kr. A már megjelent 1. és 2. kötet ára diszes kötésben, pompás illusztrációkkal, 3—3 frt.

— **Nyilvános köszönet.** H o s s z u Emil pénzügyigazgatósági titkár Sz.-Udvarhelyt 2 frot juttatott a kezemhez azon nagybecsű ígérettel, hogy — bár róm. kath. vallású — ez összeget Sz.-Udvarhelyt létében az oda beszolgáló unitárius lelkésznek mint „papbért“ évről-évre adni fogja, annak emlékére, hogy tanulmányait unitárius gimnásiumban végezte. Engedje a Mindenható, hogy ez a mi jó, közös anyánk sok ilyen buzgó lelket növelhessen, kik az életben is diszére és becsületére válnak. A titkár ur pedig fogadja e helyen is az egyház nevében szíves köszönetemet. Kénos, 1895. febr. V á r á r i Albert, unit. lelkész.

E-i

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

— **Felolvasásaink.** Február 10-én tartotta a D. F. E. második felolvasását, mely alkalommal dr. Brassai Sámuel től felolvasta Boros György egy titkár az „Álkudozó theologia“ cz. értekezést, melynek theologiai tudományos értéke van s reméljük a „Keresztény Magvető“ útján nyilvánosságra fog jutni. — Grätz Mór ev. lelkész most már hatodik felolvasását tartotta meg az Egyletben. Tárgya a jeles reformátor Gusztáv Adolf és a nevééről nevezett egylet volt. Erdekes és tanulságos, melyért nemcsak az egylet, hanem a hazai protestánsok is nagy köszönettel tartoznak Grätz urnak. Grätz urtól lapunkkal egyidejűleg jelenik meg az „Unitáriusokról“ tartott felolvasása külön kiadásban, melynek ára 10 krajczár.

Egylet.

Dávid Ferencz imaház Déván. Az eszme terjed és fogékony szívekre talál. Az új szíves adományok a tanúság a mellett, hogy közöttünk a multak emléke s a jövő reménysége karöltve él, működik, éltet és meglepő nagy dolgokat létesít. Budapesti lelkész barátunktól február 15-én egyszerre husz szép korona érkezett, melyhez hozzájárult Springman Ferencz ur 3 frt (6 kor.), Lőrinczi Dénes ur 2 frt (4 kor.), Derzsi Károly 3 frt (6 kor.). köszönjük és merjük biztosítani, hogy követőik lesznek. Legyenek! (2-ik közl)

Egylet.

— **Az egylet pénztárába** 1894 decz. 22-től 1895. január 23-ig 1 frt rendes tagságdíjat fizettek: Gelei András, Szombathely 95-re, Fodor Domokos, Torda 92—95-re, Székely József, Torda 94-re, Szentkirályi Árpád, Sz.-Keresztur 94-re, Nagy Olivér, Torda 95-re, Varga Zsigmond, Szt.-Ábrahám 95-re, Fekete Lajos, Selmeczbánya 95—97-re, Gelei Lajos dr., Ó-Radna 95-re, Gyulai László, Kolozsvár 95-re, Tóth Károlyné, Gyulai Etelke, Nagyszeben 95-re, Nagy Elemér, Csáktornya 95-re, Albert Iván, N.-Enyed 94-re, Koncsag Viktor dr., Gyalu 95-re, Szabó Sándor, D.-Szt.-Márton 93—94-re, Szentiványi Gyula, Budapest 94-re, Székely Ferencz dr., Kolozsvár 95-re, Kriza Sándor, Hom.-Almás 93—95-re.

Egylet

1 frt 20 kr. előfizetési díjat fizettek: Perczel Ferencz, Budapest 95-re, Kálmán Mózes, Új-Székely 95-re, Márkus Ferencz, Széklut 95-re, Jakab Elek, Budapest, 95-re, Törös János, Torda 94-re, Balogh Gyula, Szombathely 94-re, Tarsoly Gábor, Torda 91—94-re, Zoltán Béla, Szamosújvár 95-re, Sándor Mózes Sz.-Udvarhely 95-re, Kádár József, Deés 95-re, Deák József, Sarkad 95-re, Filep László, M.-Szt.-György 95-re, Musnai József, D.-Szt.-Márton 95-re, Kis Albertné, Péchy Ida, N.-Honda 95-re, Desbordes Auguste, U.-Szt.-Péter 95-re. Werss Ferencz. Abrudbánya 95-re, Gerjovits József, Somberek 95-re, Péterfi Lajos, Páncsova 95-re, Kelemen Lajosné, M.-Ujvár 95-re, Ifjusági önképzőkör, Vargyas 92—93-ra, Varga Lajosné Sárospatak 95-re, özv. Nagy Tamásné, Vajda-Szt-Iván 95-re, Tóth Albert, Varsolcz 95-re, Springmann Ferencz, Budapest 95-re. Egyed József, Csapó 95-re, Katz G. könyvkereskedése, Budapest 95-re, Kiss András, Somogy-Csurgó 95-re, Márkus András, Bun 92—94-re, Sikó Géza, Medgyes 94-re, Szentiványi Zsigmond, S.-Szentgyörgy, 93—94-re, Májai Béla, Kolozsvár 95-re, Székely Ferencz, Kolozsvár 95-re, Simó Ferencz, Budapest 95-re.

1895. január 24-től február 19-ig 1 frt rendes tagsági díjat fizettek: Szabó Sándor, D.-Szt.-Márton 95-re, Varga Dénes, Torda 95-re, Gruber József, Szánthó György, Székely K. József, Raffaj Zsigmond, Barabás Sándor, Bartha Ferencz, Gagyí Pálfi Sándor (92—95-re) Verespatak, Zsigmond Ferencz, Sinfalva 95-re, Elekcs József Sz.-Udvarhely, Csiki Károly Kolozsvár, M. Farkas Sándor Bpest, Buzás János H.-M.-Vásárh., Göncz Mihály Árkos, Csipkés Árpád M.-Vásárhely, Domokos Károly Kolozsvár, dr. Wettenstein Áron N.-Disznód, özv. Rákosi Józsefné Abrudbánya, Imecs Albert, Tóth Péter, Máté E. Ferencz és Imecs Lajos, Vargyas, Ürmössy Jenő Báré 93—95-re, dr. Lengyel Dánielné Kolozsvár 95-re, Adorján Domokos, Torda 89—93-ra.

1 frt 20 kr. előfizetési díjat fizettek: Kozma Pál, Kolozs 95-re, özv. Misz Józsefné, M.-Vásárh. 93-ra, Ravai Juliánna Verespatak 95-re, Adám Domokos Bözöd, Tornonyi Ödön Budapest, Major Domokos Zsibó, Konecz György N.-Borosnyó 95-re, Mátéfi Ferencz N.-Bánya 93 95-re, Gál Lajos Czelna, Sebes Pál Budapest, Dohy Antalné Homonna, Gruber Gyula Budapest, id. Daniel Gábor Olasztelek, Bedő Dénes Naszód, özv. Rákosi Józsefné Abrudbánya, Hajós János, Hajós Gyula, Nemes Kálmánné Binecz Ilka, Kolozsvár 95 re.

60 kr. tanulói kedvezményes díjat fizetett Sikó Sámuel, Torda 95-re.

A háromszéki fiók-egylet pénztárába rendes tagsági díjat fizetett Bedő Gyuláné, Gyergyó-Szt.-Miklós 95-re. A kereszturi fiók-egyl. pénztárába fizettek: Németh István 88-ra, Derzsi Dénes 94-re, Mihály Dénes 94-re, Gálfalvi János 91-re, Miklós G. Szél Géza, Sz.-Keresztur 94-re. A maros-köri fiók egyl. Csép János, Gál Ferencz 94-re, maros-sztkirályi, nagy-ernyei, kiskanui, vadadi, ny.-szt.-mártoni, ny.-gálfalvi, ny.-szlászli, szt.-háromsági és csőkei unitárius egyházközségek 95-re, Kozma Miklós, Filep Domokos, Lőrinczi Dénes, Hadnagy József, Faluvegi Gergely 95-re, Tóth Károly 89—94-re. Ismétlem kérem a f. egyletek pénztárnokait, hogy a fizető tagok lakóhelyét minden alkalommal szíveskedjenek megírni, valamint az évet is, melyre az összeg nyugtázható.

Az egylet perselyébe ajándékoztak: mélt. Daniel Gábor, egyh. főgondnok ur 28 firtot, Kelemen Lajosné M.-Ujvár 1 firtot.

Kolozsvárt, 1895. febr. hó 19-én.

Gálfai Lőrincz, pénztárnok.

Szerkesztői izenetek. D. J. Hszm. Kézhez vettük a 12 drbot. Nem nagyon örvendünk rajta, mert célunk így nincs elérve — K. E. Fiume. Remélem az ígéretől nem feledkeztél el. A jövő ünnepre! — Özv. N. T. V. Sz. J. Elküldöttük. Szabály, hogy a közlésre szánt kézirat csak egyik oldalra legyen írva. Ne tessék ez ellen véteni, mert csak az egy oldalra irt dolgotat használjuk fel. — L. I. Most látom, hogy mult havi leveléből egy pár dolgot közölni kellett volna. Azon mult, hogy nem voltak külön írva. Tessék az ilyeneket egy levelezőlapra írni, mert jót állunk, hogy akkor nem maradnak ki, de arról nem kezeskedünk, hogy nekünk mindig jut időnk arra, hogy külön megkérjünk. Az erdőfügyről jó lesz később szólnunk. A maga idejében kellene felterjeszteni a főhatósághoz. (Több levélről és kéziratról jövőkor)

TARTALOM: Az élet könyve (Költemény.) Murányi Sándor. 33. l. — Éreleljük az eszmét. Boros György. 36 l. — A biblia köréből. W. 37. l. — Egy ifju emléke. B. Gy. 39. l. — Külföldi hangok az unitáriusokról. Grátz Mór. 40 l. — A szószék hatása — turi; Számok. Vári Albert. 42—43. l. — Apróságok 44. l. — Egyház és iskolaimozgalmak 45. l. — Egyleti élet és munkásság. 47. l.

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt. (Belközéputeza 2.)

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) Egyes szám ára : 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utca 5. sz.)

Krisztus és a fenyőfa.

Legenda.

Mikor Krisztust halni vitték,
Üzé, hajtá a sok pribék.
Nehéz kereszt nyomta vállát,
Megpihenni még se hagyták.
Golgota hegy oldalába
Sudar fenyő árnyékába
Mégis . . . mégis pillanatra
Megállhata, megnyughata.
Sudar fenyő szívós ága
Mindannyia karddá válva,
Lehajolt a Megváltóra,
Hogy megvédi, hogy megója.
Krisztus urunk, a mint látja,
Mit akar a fenyő ága, —
Szóla hozzá szelid szóval:
Légy megáldva minden jóval,
Se forró nyár, se hideg tél
Soh'se bántson jóságodér':
Örök zöldben virulj békén,
Magas hegyek meredekjén.

Végh Mátyás.

Az én küzdelemmel teli, itt-ott nagyon keserves pályámon keresztül úgy tanultam, hogy az egyedüli boldogság, az élet minden boldogsága, a jóságban van és a legnagyobb öröm e földön másnak okozni örömet.

Daudet Alphonse.

Az idő teljességében.

Róma hatalmába kerítette, kizsákmányolta a világot, és mi lett eredménye? Elpuhultság, unalom és minden magasabb törekvésnek megsemmisülése. A régi római vitézség eltűnt, a valódi honfiak kihaltak Catoval és Uticával. Zsarnokság és fényűzés uralgott mindenütt a trónkörül. A görög császári és latin világ, az emberiség legmiveltebb része teljes reménytelenséggel szemlélte a helyzetet.

Ekkor Jézus, Galilea profétája megjött, tanított, meghalt és egy új remény napja sütött fel az emberiség életégén. E szokatlan tűnemény áthatotta az egész világot. „Isten az embereknek nem adta a félelemnek, hanem a hatalomnak, a szeretetnek és józan elmének lelkét.” A szegény megvetett, üldözött emberek jobban örültek az életnek, mint mások. Jézus egy lelki életet adott és ezt bőven adta. És a mint mondják: „Isten, a ki parancsolta a világosságnak kitérni a sötétségből, világított a mi szíveinkben.” „Háborgattatunk mindenfelől, de meg nem semmisítettünk, megijesztettünk, de nem estünk kétségbe, üldöztettünk, de nem veszünk el, elestünk, de nem haltunk meg.” Az emberek nyilván meghallották az örömhírt s az melegséget és világosságot teremtett szíveikben.

Jézus eljövetele nagy örömet okozott. Egy új remény szállotta meg a reménytelen világot. És most mond meg nekem oh tudománynak embere! mond meg legmélyebb bölcsületnek buvára! mely idegen hatalom teremtette újra egészében ezt a világot?

Mindennek titka abban van, hogy Jézus az isteni szeretetnek kinyilatkoztatása volt. Ő oly erősen meg volt győződve, hogy Isten az ő atyja és hogy minden ember, mint ő, Istennek kedves gyermeke, hogy ő ugyanoly hitet tételezett fel az emberekről, mint a milyent önmagában érzett. Ő az atyai szeretetnek nyilatkozata volt, úgy hogy a kik őt látták, az atyát látták. Természeténél fogva nem különbözött más emberektől, mivel magát leginkább „emberfiának szerette nevezni, azaz embernek”. Ő egyenlővé tette magát embertársaival, senkit sem tartott közönséges vagy tisztátalan embernek, és azok, a kiket ő így illetett, az isteni jószágba vetett saját hitével, önmaguk lettek kijelentésévé ama jósnak, mert a mit szeretünk, közbenjárókká teszen minket másokért ama dologban, melyet szeretünk.

Jézus annyira ihletve volt saját lelki látomásai által, hogy véghetetlen gyöngédsége, mindent megbocsátása, mindent átölelő szeretete által, a boldogtalan és elhagyatott, a ki Isten és remény nélkül élt a világon, ugyanazon elragadó látásra emelkedett. Ezen Istenben való hitből, bizalomból, mint végtelen szeretet származik minden keresztényi kegyelem. A benne való öröm békéltet ki másokkal, a bennső megelégedés ad nekünk türelmet elviselni a gonosz háborgatását és rágalmát. Ez isteni béke tesz minket megelégedetté minden körülményeinkben s ez ad erőt önmegtágadásra. Az Istenben való erős hit vezet minket szüntelenül a jöttevésben. Midőn benső nyugalmunk van, mindent helyesen cselekszünk, midőn pedig hiányzik benső békénk, semmi jót tenni nem tudunk.

Ez nem régi történet, azért mert elmúlt. Ez élet a lélekben van és oly eleven ma, mint először volt, az közel van mindnyájunkhoz, mint volt Péterhez, Jakabhoz és Jánoshoz. Oh én lelkem fogadd el a béke ez ajándékát, melyet Isten mindig kész adni. Ne légy nyugtalan szívem, mivel oly sok dolog látszik rosznak lenni, mivel oly sok nyomor veszen körül. Ne búsulj, remény nélkül, midőn egyedül vagy hagyva a világon! Higyj Istenben, mert ő minden roszból jót hoz elé! Higyj ő benne, mert ő a te szabadítód, ő a te Istened!

J. Freeman Clarke.

Ford. Nagy Lajos papj.

Egy kalvinista unitárius.

Emile de Laveley publicistai és nemzetgazdasági munkák kitűnő írója Lüttichi tanár volt és tavaly végezte be élete pályáját, a melyet gróf d'Alviella rajzolt és ada ki ezen az éven francia nyelven. Az „Athenaeum“ ezt a könyvet bírálva, érdekes dolgokat beszél el a kimultról, a melyeket az Unitár. Közlöny olvasóival is közölni méltóknak véltem. És ez a tárgya a következő czikknek.

„Hogy Em. de Laveley a legjobb és szeretetre méltóbb emberek egyike volt, a felől nem lehet kétség, valamint a felől sem, hogy irodalmi, művészeti és politikai tárgyakban igen illetékes kritikus és átalában igen magas miveltségű férfiú vala. Gróf d'Alviella könyve derék előbeszédében kimutatja teljes igazsággal, hogy Laveley volt az, a ki a legkülönbféle tárgyakról úgy irt, hogy mindig és mindenben igazság (justitia) szeretetet, folytonos ügyességet és szakértést, önálló következetességet, egész életén át tartó megfontolást és halála napjáig nem szünő páratlan tevékeny-

séget tanusított, szóval egy világpolgári írónak tökéletes példánya volt. Bajos megmondani, hogy vajon Angliát, Franciaországot vagy Belgiumot ismerte-e legjobban, és valóban mind a három tekintetében fegyverkezetének kevés hiánya volt. A Protestantismus, a melyet fiatalkori catholicismusa helyett vett fel, rokonszenvet keltett benne a német tevékenység egyik oldala iránt, a melyhez őt családjának Flamand ága is vonzotta. De a Porosz militarismusnak határozott ellensége volt. Hosszu irodalmi életében soha sem csökkent benne a magas erkölcsiség és a szellemi szorgalom. Bármily jártas volt a nemzetgazdaság tudományában, azt hitte egész éltén át, hogy a politica oeconomianak az erkölcsiség szolgáltatában kell állani s végcéljának az embert, nem a vagyont (gazdagságot) tartotta. Utolsó éveiben az oly kérdésekben, minő a Felsőház fentartása, a Whiggekkel* tartott, de az oly kérdésekben, minő a fokozatos adó,** a Belgiumi haladó párt hű tagja maradt. A socialismust csak mint tudományos és tanári székben tárgyalandó elméletnek tartotta és Angliában őt „keresztény socialistának“ czimezték. Kora éveibeli catholicismusát és későbbi évei protestantismusát azonegy vallásnak tartotta. A felekezeti név változtatását főképp családi viszonyok okozták. A míg élt az anyja, nem kívánt megválni attól az egyháztól, a melynek a dogmáit egyébaránt soha sem hitte; későbbi éveiben pedig neje s gyermekei protestantismusa eszközölte az evangélikus egyházhoz járulását és temploma látogatását, jól lehet azt, a mit természetfelettinek vélt benne, nem vallotta. Amerikai nyelven szólva: Radicalis unitárius volt. Valójában szilárdul hitt Isténben és egy jövő életben, mélyen tisztelte Krisztus szavait, jelesen a hegyi prédikációt, de az Istenségről való tant és a csudákat elvetette. Soha senki sem irt erélyesebben az oly kérdésekről, mint: „Mit állít élénk az Evangelium imádásunk tárgyául? Az igazság (veritas) és szeretet Istenét. Mit tanít? Atyafiságot az emberek közt, a léleknek a test feletti győzedelmét, észbeli és észszerű szabadságot. Mit parancsol? Azt, hogy szeressük embertársainkat és tegyünk jót velők, a mennyit csak lehet. Micsoda czeremoniákat szab élénk? Semmifélet. Az Istent lélekben és igazságban, szertartások nélkül kell imádni. Ki fog üdvözülni? Nem az, a ki a Római Egyház csalhatatlanságában vagy a szeplőtlen fogantatásban hiszen, hanem“ — és itt a hegyi prédikációból vett meghagyások következnek. Azután: „Nem kell kárhoztatni a véleménybeli tévedéseket, . . . de jaj a Farizeusoknak, jaj a képmutatóknak, jaj a szegények elnyomóinak! Az emberiség jóllakott a dogmai szörzálhasogatásokkal és a testi czeremoniákkal. Az emberiség a jogosságot és igazságot (justitia, veritas) szomjuhozza.“ Laveley

* Most „mérsékelt szabadelvűeknek“ nevezik.

** Progressive taxation.

reménylette, hogy ki fog küszöböltetni a protestantismusból az, a mit ő természetfelettinek nevez és úgy vélekedett, hogy a munkás osztály megtér a kereszténységhez (amelyről elismeri, hogy Europa szárazföldén azon osztály csaknem átalánosan elállott tőle), hogyha megérti, hogy Krisztus szerezte neki a szabadságot és egyenlőséget. A szabadelvűség — azt írja L — kihal, ha el nem ismeri, hogy vallási eszmény nélkül műveltség nem haladhat elé. A jövő vallása a Jézus Krisztus szerinti kereszténység. Laveley ezeket a tanokat maga alkotta meg magának, mint alkották maguk maguknak mások másutt. De az ő eszméi sajátjai valának, nem másoktól kölcsönöztek és elvégre senki sem irt ama nézetek támogatására oly ékesszólással, mint ő. Akármiről irt és terjedelmesen irt: a bimetalлизмusról, az antik bronzokról, az irgalmas intézetek szervezetéről, a Balkán félsziget fiatal népeiről, a Britt parlamentről, a czéhokról, az adóztatásról, a Frankok történelméről, a Provençi irodalomról, a köznevelésről, a szabad kereskedésről, a korai German vagy korai Skandinaviai versszerzésről, a mezei gazdaságról, a Sir Robert Peel életéről, a háboru feletti választott bíróságról, Afrika belsejéről és Congoról, Olaszországról, a Belgiumi alkotmány revisiójáról, a magán birtoknak háboru idején való viszonyairól, a vasutakról vagy Egyiptomról, sehol és soha sem feledkezett meg a vallásról is vitatkozni és azok az iratai jöttek minden nyelvre való fordításaik által legterjedelmesebb forgalomba, a melyek — saját szavai szerint -- a következő nézetet tanították:

„A Krisztus vallása, dogma és majdnem minden szertartás nélkül, az Istennek, mint a tökéletesség mintalényének, szeretete, az emberszeretet, az irgalmesség. Ezeknél semmi sem lehet kevésbé theologiaszerű, kevésbé clericalis; semmi sem bölcséletibb, mélyebb s egyszersmind egyszerűebb.“

Eddig és így a nevetlen bíráló, a ki hogy netalán unitárius-é, nem tudom. De tudom 1.) azt, hogy az „Athenaeum“ szerkesztő testülete egészben nem az, és 2.) azt, hogy szerkesztősége az abban a folyóiratban megjelenő cikkeket ugyszólva magáénak vallja és semmi kifogása ellenök nincsen

Dr. Brassai Sámuel.

Atyám sirhalmán. ✕

Megállva néma hantodon,

Sírok: »Kelj föl, atyám!

Hiszen fiad, az árva, én

Arczod se láthatám.

Nem láttam egy szelíd mosolyt,

Borongva sem szemed:

Midőn kegyelt a sors, avagy

Ki kelt te ellened.

•

»Az éltem első napja is.
Egy kín-kereszt vala;
Fölöttem örül álla ott
Gyász-sorsom anyyala.
S míg jó anyám nemes szívét
Öröm s bú járta át,
A hit vigassza felhozá
Reménye hajnalát.

»Azóta hús, hús hosszú év
Haladt lomhán tova;
Emléked ím szívemben él,
Nem évül el soha.
Megőrzöm azt, megszentelem
Keblem érzelmiben
S hő lelkem is — a míg csak él —
Áldozni fog hiven.*

Józan Miklós.

Az öreg asszony bibliája.

Harmadik közlemény.*

Három gyermekök volt. A két nagyobbikat szárnyára bo-
csátották s nagyon meg voltak elégedve mind a kettő szerencsé-
jével. Mind a kettő ott volt a faluban s mind a kettő szorgalmas,
jóraláló élettársat kapott. Gazdag egyik sem volt, még a falusi
beszéd szerint sem, de a tavaszi munkát jól el tudták végezni a
magok erején s a nyáriban megsegítették az öregek is.

Jóllehet kettő kiszállott a házból, még sem maradt üresen,
mert a harmadik, egy kis leány ott volt velök s tele töltötte a
házat is, meg a szívöket is, mert olyan szorgalmas, olyan jóféle
teremtés volt. A kis leányt mindenki úgy nézte, mint anyja sza-
kasztott mását. Ez a szép gyermek már csak azért is nagy bol-
dogság volt nekik, mivel a többenél tíz évvel volt fiatalabb.

Egyik tavasz megnyílása nagy csapást hozott a családra. A
fő, az édes apa egy pár napi betegség után meghalt. A bánat, az
elhagyottság annyira lesujtotta az anyát, hogy néha szeretett
volna utána menni ő is, ha azt a kis leányt nem kellene magára
hagyni. Hiába, ez nem lehetett, de meglett az, a mire gondolni
sem mert: a következő tavaszon, éppen a mikor egy éve mult a jó
férj halálának, a faluban kiütött egy ragályos betegség s egyik
után a másik gyermek s közöttük az ő leánya is leszakított és
elhervadott, mint az ablakjából leszakított rózsza.

* A második közleményt l. V köt.

Ez már nagyobb csapás volt még az elsőnél is, mért ezzel sirba szállt az a kis vigasztalás is, a mi a másik után megmaradt. A ház dolgát rendbe szedték, mert a fia haza költözött, de, hiába, azt, a kit a falu kikísért a temetőbe, senki sem hozhatta vissza. Fia, menyé, sazunokák nyüzsgöttek körülötte s kedvébe is jártak, de ő mindennap csendesebb lett. A mező munkáját rájok bízta, a ház dolgát igazgatta, a mellett az Isten beszédjére volt legtöbb gondja.

A kedves biblia, melyből a jó apjukkal szokott volt olvasni, s melyet kis lányának is olykor magyaráztatott, volt minden vigasztalása. . . .

A husvét ünnepe közeledett. Ugy repeseltek örömben a kis unokák, hogy ismét lesz piros tojás s öntözés! A mennyire lehetett, osztozott örömben, de a gondját nem tudta levenni az eltávozott kedvesekről.

Eljött nagy péntek. Keservesen szomorú nap volt ez neki. Elévette könyvét és olvasta Lukács evangéliuma 22-ik s következő részeit. Olvasta és olvasta. Ott állottak előtte az írástudók öszegyülve, tanácskozva, hogy miképpen veszithetnék el Jézust.

A szelid, jó Jézus érezte a veszélyt s elment az olajfák hegyére tanítványaival s félrevonult, hogy imádkozzék. És imádkozott némán, csendesen, bizalommal, mint a hogy a fiu szokott szerető atyjához beszélni. És oly boldog vala!

Vége volt az imádságnak, keresi tanítványait s íme azok alusznak, a helyett, hogy imádkoztak volna. . . . Ez nem első csalódása, de nem is az utolsó. Ismét visszatért atyjához, ismét imádkozott, s ismét boldog volt, hogy csalódjék másodszor, harmadszor s hogy utolsó csalódása nagyobb legyen az elsőnél. . . .

Nem kellett, hogy soká várjon. Íme egyik azok közül, a ki együtt ett vele a vacsorából, a barátság, a szeretet zálogával: csókkal árulja el. Oh, minő sötét arcz, mily fekete lélek!

A jó öreg asszony szemei könnyel teltek meg, zokogásba tört ki s azt a sötét arczot mind maga előtt látta, s látta, hogyan tűri le az ő legkedvesebbje életét. A mester s az édes leánya képe egybeolvadt borus tekintete előtt s ő sírva, gyászruhába öltözve ment Mária Magdalénával s a másik Máriával a sírhoz, de lám a sír üres, a szózat fülébe cseng: miért keresitek holtak között az élőt?

Ez a szó: „élő“ megragadta figyelmét. De hát lehetséges volna, hogy éljen az, a kit annyira szeretett? Hát a sir nem rejt magába mindent? Hát az, a mit szeretett, nem semmisült volna meg?

Nem lehet másképpen, hiszen ő most is úgy szereti, mint akkor, a mikor itt volt vele, ott ült az ablak előtt! Nem lehet másképpen, hiszen ő nem arczát, nem szemét, nem öltönyt, hanem

azokat együtt s azokon túl valami mást szeretett, azt, a mit most is szeret, a mit nem temethettek el.

Ismét elolvasta „Miért keresitek az élet a holtak között“ s arcza kezdett derülni, lelke vidámabb lett. Egy áldó, egy boldogító vigasz, a hit vigasza szállott szívébe, s mikor eljött a husvét reggele, érezte, hogy ő is feltámadott, új életre kelt abból a sötét, gyászos életből, a mely olyan volt körülötte, mint a sir.

Igy váltja fel a bánatot az öröm, a szomorúságot a vigasztalás azok részére, a kik az Urnak útain járnak és benne bíznak.

Boros György.

Raffaj Károly.

(Arczképpel.)

Az erény, a becsület útján járó, hazájáért, egyházáért lelkesedő férfi, életébe tiszteletet vív, érdemel s a halálban is tisztelet, kegyelet tárgya.

Ilyen férfi volt Raffaj Károly.

Raffaj Károly egy tisztas papi család nemes ivadéka volt. Született Fiafalván 1834-ben. Szülői Raffaj Dániel és Vas Ágnes voltak. A falusi iskolát Uj-Székelyen, hová szülői időközben átköltöztek, elvégezve, a székely-kereszturi unitárius gimnáziumba, onnan meg, az öt osztály végeztével, Kolozsvárra, az unitárius főgymnasiumba ment. Szép sikerrel elvégezvén, papi pályára lépett, minek végeztével angolhoni hitrokonait kereste fel, hol, mint

akademit, saját költségén több évig tanult. Hazájába való visszatértekor az unitárius vallásközönség nagy Maecenasa, boldog emlékezetű Berde Mózes ajánlatára gr Bethlen Kamillo családjánál nyert nevelői állást, de a nevelésére bízott kis grófot, Márkot, szülői, a francziás szellemű műveltségtől vonzatva, Franciaországba viszik, neki pedig végkielégítésül egy kis összeget adnak, a melyet ő szép eredménynyel gyümölcsöztetett, megsokszorozott; majd a szülőitől nyert kis ingatlan örökséget is nagyban növelte. Így előrelátással, szorgalommal, munkássággal szép vagyontára tett szert.

Csendes falusi lakában, távol a világ zajától, a gyöngéd, a gondos édes anya környezetében egyszerűen zajtalanul élt. — Az édes anya halála után a jó édes anya szeretetét, gondosságát pótlandó 1883-ban nőül vette a nálanál jóval fiatalabb Bedő Zsuzsannát, Bedő Lajos recsenyédi unitár. lelkész leányát, ki 10 évig tartó boldog házasságában az ő, addig annyira egyhangú, életét vídammá, kellemessé tette s betegsége alatt is egy jó édes anyához hasonlóan, éjjeli, nappali fáradságot nem kimélve, állott őrt mellette.

Élete egyszerű és zajtalan volt, de közbizalom és közszeretet környékezte, minden egyesület, testület sietett őt tagjai sorába iktatni. Tagja volt a székely-udvarhelymegyei törvényhatóságnak, elnöke a sz.-kereszturi választó-kerület függetlenségi és 48-as pártjának, a márczius 15-iki ünnepélyeket rendező bizottságnak, az udvarhelymegyei néptanítók segély-egyletének, az Orbán-szobor bizottságnak; vallásközönségénél pedig az Egyházi Képviselő Tanács tagja, a székely-kereszturi unitár. gymnasium felügyelő gondnoka s a kereszturkőri Távid Ferencz Egylet elnöke.

Ily nagyszámu tiszteletbeli hivatal mindenikének a legnagyobb pontossággal, odaadással megfelelt; kész volt azok bármelyikét szellemi munkásságán kívül anyagi áldozattal is támogatni. Én őt itt csak mint a sz.-kereszturi unitár gymnasium főgondnokát mutatom be.

Ezt a tiszteletet mindig a legnagyobb odaadással teljesítette. Valami rendkívüli esetnek kellett lenni, hogy ő a gymnasiumi igazgatóság gyűléseiből vagy egyszer kimaradjon. Jelenlétében mindannyiszor tanujelét adta a nevezett gymnasium jó hírneve, virágzása iránti hő vágyának. Az ifjúság iránt atyai jóindulattal viseltetett, már életében több ifju élvezte kegyes adományát. Gondnoki tiszteből kifolyólag az egyes iskolai éveken több ízben megjelent a tanórákon s naphosszat élénk figyelemmel kísérte a tanítás és tanulás menetét s nagy öröme telt a tanuló ifjúság haladásának szemlélésében. A rendesen egy hétig tartó évről vizsgán mindig jelen volt s oly éber figyelemmel hallgatta a vizsgázó ifjúkat, mintha mindenik édes gyermeke lett volna. A jó igyeke-

zetü ifju iránt elismerőleg nyilatkozott, a hanyaggal szemben pedig nem hiányoztak atyai intő szavai.

Hazája, egyháza, a közügy iránti szeretetének, lelkesedésének zálogát, tette le halála előtt egy néhány nappal kelt végrendeletében. Általános örökösevé a sz.-kereszturi unitár. gymnasiumot tette; a nemes ügy szolgálatában álló Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesületnek 4000 frtot, ugyancsak a sz.-kereszturi szövő ipariskolának 1500 frtot hagyományozott s az udvarhely-megyei néptanítók segélyegyletét is tetemes összeggel segélyezte.

Ezek és még több kisebb hagyománya mellett annak rendje szerint szeretett nejről is gondoskodott, éppen egészen rokonairól sem feledkezett meg, jóllehet ezekkel szemben egy kissé bőkezűebb is lehetett volna, de úgy látszik, s egész élete lefolyása is azt mutatja, hogy mindig a közczél lebegett előtte s végrendeletében is ezt akarta megvalósítani.

Az emlékezetben is kedves halott munkáját minden téren Isten áldása kísérte; czélja megvalósítása tudatában hunyta be szemeit. Áldott legyen emléke!

(Székely-Keresztur)

Pap Mózes.

Benczédi Lőrincz halálára.

Nem mentél egyedül a sírnak néma honába;
Sirba szállt a szülők kedve, reménye veled.
S nem egyedül szüleid özönölve öntik a könnyet:
A Muzsák s az Erény bánata is kesereg.
Haj! kora vész tépett le az ágról gyenge virágszál.
Nyúgodj! hol e vihar nem dül, mint te: pihen!..

Rédiger Géza.

Háromszéki levél.

Jelen sorok megírására az Unitár. Közl. hívott ki, márcziusi számának „Apróságok“ czimű rovatában ezen szavaival: „Sepsi-Köröspatakon egy gazdag katolikus nő leányiskolát állított fel s apácza tanítókat fogadott, a kik tejjel, kalácsal fogadják a vidéki unitárius leányokat.“ Erre az „apróságra“ van néhány szavam. Konstatálom, hogy a mite sorok mondanak, való, igaz; de ez még nem minden. Mert annak az apáczáktól vezetett leányiskolának ma több mint 50 unitárius vallású növendéke van Árkosról, Kálnokról, Szentkirályból, Kökösből és Köröspatakról. Legtöbb, — mintegy 40 — Árkosról van Hitoktatásra hetenként 3 órán, a köröspataki iskolába járnak, de nagyon hiányosan. Ellenben a kath. templomba elviszik őket minden pénteken, a hol csakugyan megimádkoztatják s tanítják keresztet hányni, üdvözlégyet mondani, s „dicsértessék stb.“ módon köszönni. Mindenik unitárius

leányka köntöse zsebében „olvasót“ rejteget s jól tudja, hogy az mire való. Az árkosi unitárius leányka maholnap jobban tud katolikus, mint unitárius módra imádkozni. Az apácák megtiltják nekik, hogy papjuknak valamit eláruljanak abból, a mi ott történik s a szent képeket, mit könyveikben rejtegetnek, nehogy megmutassák.

Én t. szerkesztő ur, a világosságnak, a józan tudásnak és az őszinte hitnek vagyok hive és apostola, azért minden iskolát úgy nézek, mint a tengeren a sötét éjszakában irányt mutató világító tornyot. De olyan tornyot, melynek az ablakai le vannak függönyözve, a melyben azért gyujtanak lámpát, hogy önmagukat világítsák meg, mások pedig ne lássanak, ha oda be nem mennek, — olyan tornyot nem kérek. Már pedig az a s.-köröspataki apáczaiskola ilyen.

Avagy hát arra való az iskola, hogy kétszínűsködésre, titkolózásra, bujkálásra tanítsa a gyermeket. Arra való, hogy egy védtelen kis leánykával meggyűlöltesse az édes anyja vallását, meg ezért az édes anyját is, mert az unitárius, az unitárius pedig „nem idvezül, hanem elkárhozik.“ Hát mit akarunk az ilyen leányokkal? Apáczátnévelünk belőlük, hogy kerüljék a becsületes kézi munkát, melylyel édes anyjuk s édes apjuk tisztességet szereztek maguknak is, a hazának is.

Én irtózom a butaságtól s kerülöm az olyan iskolát, a mely elbutítja a székely nép leendő anyái józan esztét. Már pedig, azt mondhatom, hogy a köröspataki apácza leányiskola egyébre nem jó, mert az biztos, hogy ott a tanítás a lehető legrosszabb. Ezért csodálkozom az árkosi, kálnoki, szentkirályi, kökösi és köröspataki derék unitáriusokon, hogy a saját jó iskoláikat odabagyják s gyermekeiket beküldik Köröspatakra, hogy megtagadják hitüket. Vegyenek példát azoktól a köröspataki szülőktől, a kik már észrevették a veszedelmet és az őszszel nem adták oda gyermekeiket. Kövessék ezt a jó példát s azokért a csillogó gyöngyökért, azért a mázolt képért, a melylyel a jámbor apácák a leánykákat csábítgatják, ne engedjék ki kezök közül, mert vétkeznek gyermekeik, önmaguk és vallásuk ellen!

En remélem, hogy unitárius szülő gyermeke ez esztendőn túl nem megy az apácák kutjára zavaros vizért, hanem iszik ott-hon tiszta vizet a saját kutjából.

Ugy legyen!

Látó.

A szószék hatása.

V. — E

Kétségtelennek tartom az ellenkező vélemények mellett is hogy a szószék *átalánosságban* veszíti hatását. Ez a panasz széles Magyarországon annyira általános, hogy én ezt bizonyítandónak

sem tartom. Oka pedig az, hogy nemcsak korunk anyagi, hanem lelkészeinkhez is e szellem nagy mértékben kezdett bejutni.

A papok hova-tovább eltévesztik pályájuk igazi célját s csak kötelességet ismernek és nem missiót teljesítenek.

E pálya sok helyt félkenyeret ad, a másik fél keresése megadja a gondot az észnek, a munkát a kéznek. De elvesz a szónoklat hatalmából, erejéből.

A fiatal papok között is sokan nem készülnek. Ah, — mondják — tudok én az atyafiaknak eleget beszélni. Pedig semmi sem ízetlenebb, mint szánkon az Isten igéje — pongyolában.

A készületlen pap általánosságokban beszél. Frázis, frázis! semmi nyoma a lélekben. A földműves nem összevagdálja itt-ott földjét, hanem egyöntetű barázdákat hasogtat

A beszéd tárgya gyakran nincs semmi összefüggésben a gyakorlati élettel. A szónok céltalanul jár-kezel azon a mezőn — a melyen semmi sem terem.

Elvont eszmékről, bölcselmi dolgokról beszélni dicsőségsnek tartják. Pedig — gyakran tenni ezt — hiba. A népnek nem kell sokat bonczolni, részletezni, hanem kell *elbeszélni*. Ez az ő eleme. Nagyok életét, cselekedeteit kell elmondani, de nem agyrendszeröket bontani fel. Több *epikai* elemet az egyházi beszédekbe!

Sok hiszi, hogy csak a szószéken pap. Pedig minden cselekedete kellene, hogy megegyezzek hivatásával. Példás családi élete, társadalmi érintkezése emelje e tárgyakról tartott beszédeinek hatását. Ha ellenkezőleg van, szónoklata el veszti igazi hatását

Részemről hiszem, hogy ha összes hiveink a műveltség kellő magaslatán állanának, nagyjaink képei minden erkölcsi veszély nélkül diszithetnék templomainkat s talán benépesítenék lelkeinket szép gondolatokkal. Így e nagyokra vonatkozó megemlékezések is talán köztelenebb hatást gyakorolnának ránk. Ma ez még korai!

a+b.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

- A közelgő ünnepekre köszöntésünket küldjük összes olvasóinknak.
- **Zsinat.** A háromszéki és f.-fehéri egyházkörök március 5-én népes értekezletet tartottak N.-Ajtán a zsinattartás helyének meghatározása ügyében. A háromszéki kör Bölönt, a f.-fehéri Felső-Rákost ajánlotta a zsinattartás helyül. Indokolt volt mindkét ajánlat. Bölön új templomának felszentelése, Felső-Rákos temploma 100 éves jubileumi ünnepélyével kívánta összehozni. Bölön javára döntött az értekezlet, mivel a felszentelési ünnepélyt elodázhatatlanabbnak tekintette, mint a jubileumot. A rendező bizottságba az elnök espereseken kívül 16 tag lett beválasztva egyházi és világi afiai közül. A zsinat napja aug 25-ike. A zsinat tartási költséke 2000 frtban lett megállapítva, a miből két kör lélekszámát tekintve, egy személyre körülbelül 20—25 kr. esik. ott lévő.
- **Konfirmációi énekeink Angliában.** Egy angol unitárius lelkész (Herford, Lynnbén, Norfolk megye) konfirmálni szándékozván az ifjakat, a mi

Köszönet
E-i

konfirmációi énekeinket szerezte meg. Fangh Erzsébeth kisasszony, ki a múlt évben Londonban tanult, mint személyes ismerőse, küldötte meg dallamainkat, minthogy a szöveget már ismerte. Herford lelkész úr nagy barátja a magyaroknak.

— „Érteljük az eszmét!“ Az unitárius „lelkészskör“ felállítása és szervezése érdekében az Unitárius Közlöny közelebbi számában a fennebbi cím alatt tett felhívás a székelőföldi lelkészek többjei közt viszhangra talál. — Azt bátran állíthatjuk, hogy a mint más téren is kiszámíthatatlan üdvös eredményt szült már a társulás és egyesülés útján munkálkodás, úgy a lelkészi munkamezőn is szükség van rá és a tervbe vett lelkészskör egy régóta érzett hiányt pótolna. — Érdeklődéssel nézünk elébe tehát a kiküldött bizottság tervezetének; de addig is bátorzkodnánk azon véleményünknek adni kifejezést, hogy jónak látnók, ha a lelkészskör a D. F. egyeslet mintájára *fiók-körökkel* szerveződne és *fiók-körökben* is munkálkodna; mert úgy hisszük, hogy ha a kör munkálkodása a Kolozsvárt évenként egyszer tartandó s igen kevés lelkész által látogatandott gyűlésre szorítkozna csak: alig ha birna megfelelni az előtte álló czélnek.

— k —

— Gál Kelemen főiskolánk ifju derék tanára márczius 21-én bölcselettudori vizgát tett kiváló szép eredménnyel, a minek velünk együtt nagyon sokan örvendenek. Gratulálunk!

— Vigyázz! Egy roppant sokat ígérő hirdetés akadt a kezünkbe, a mely fennhangon kürtöli, hogy megszületett „a legotcsóbb, legjobb magyarnyelvű heti ujság“ a nép számára, melynek neve leszen „Független ujság“ Nagy öröm fogott el, a mikor láttuk, hogy a kisiparos a mézes *gázda* érdeke fog szívén függeni a „Független ujság“-nak. Azt akarja elérni ez az ujság, hogy a népet meg ne csalják adásnál, vevésnél. Minő szép ígéretek ezek mind vastag betűvel írva, de nézzük már a vékonyabbakat is s mit látunk? Azt, hogy ez az ujság „azt akarja, hogy azok a törvények, a melyekből kára lenne minden kereszténynek: katolikusnak, reformátusnak, kálvinistának, görög keletinek egyaránt, megváltoztassanak.“ Ezek a saját szavai. No erre már megcsóváltuk a fejünket. Ej, ej a manóba — gondolok — furcsa népboldogító lehet az, a ki minden keresztényt boldogítani akar Magyarországon, s még azt sem tudja, hogy miféle vallású keresztények vannak Magyarországon. Hát a református s a kálvinista nem mindegy? Hát az evangélikus vagyis lutheranus s az unitárius nem keresztény? No ez gyanus apostol!

Vizsgálni kezdtük a szövegát közelebről s mire jöttünk rá? Hiszen ez a keresztényt úgy írja, a hogy az unitárius s mégis az unitáriust nem ismeri kereszténynek. Megtaláltuk a titkot: ez nem más, mint a katolikus; a pápista keresztény. Ez akarja boldogítani a magyar népet! Ez az ugynevezett „néppárt“, a mely ezelőtt a Zichy Nándor és Eszterházy Móricz Miklós grófok vezetése alatt alakult meg s a „katolikus“ jelzöt csak azért hagyta el, hogy a protestánt s az unitáriust lépre vigye. Így van ez t. olvasó és nem ráfogás. Bizonyosságunk a gyulafehérvári r. kath. „Közművelődés“, a mely éppen most közli a „Néppárt“ programját s a melyben más szavakkal ugyanezek vannak elmondva, azzal a különbséggel, hogy a lap már kimondja, hogy a katolikus egyházon esett sérelmeket akarja megorvosolni. Ezért a néppárt budapesti irodája egyenesen a katolikus körök, olvasó egyletek elnökeihez intézi kérését, mert az a legközelebbi célja, hogy a közelgő követválasztásoknál csak olyan embereket vigyenek be a képviselőházba, a kik a néppártnak hívei, a kik 16 probás katolikusok. No köszönjük az ilyen szép boldogítást! Volt részünk

benne száz esztendeig a mult százban, a mikor minden unitárius csak úgy juthatott hivatalba, ha katolikussá lett. Mi ilyen üdvösséget nem kérünk s övva intünk minden józan gondolkozású unitáriust, hogy ha ingyen adják se olvassa a „Független lapot,“ mert függetlenségével fog fizetni érte.

— Az ifjúság köréből. Főiskolánk ifjúsága halás kegyelettel ünnepelte meg az idén is a szabadság nagy napját, márczius 15-ét. Az ünnepély a tanári kar s szépszámu női és férfi hallgatóság előtt d. e. 11 órakor a főiskola dísztermében folyt le. Imát mondott Ürmösi Károly III. éves papnövendék, beszédet Bedő Árpád VIII. o. tanuló, szavaltak: Útő Áron és Czakó Jenő VII. o. tanulók, énekelt az „Ifjúsági dalárda“, zenélt az „Appolo-kör.“ — Sándor napja alkalmából intézetünk ifjúsága fáklýás zenével tisztelte meg Boros Sándor iskolaigazgatót. Az ifjúság ragaszkodását és jókívánatait Kovács István VIII. o. tanuló fejezte ki, mire az igazgató meleg hangon válaszolt. i. n.

Sándor Ferencz oklándi ny. lelkész f. hó 1-én Abásfálván, Gergely fiánál, elhalt. 82 évet élt. 53 és fél évig papskodott. Nyugalomba ment 1890 öszén. Neje Egyed Mária — kivel 52 évig élt boldog házás életben. — 4 évvel előzte meg a halálban. Koporsója mellett voltak gyermekei: Sándor Mózes Udvarhelymegye érdemes tanfelügyelője, Áron kadácsi pap, Gergely abásfalvi pap, Eszter derzsi papné, az elhunyt menyei és veje Sándor Gergely. Együtt sirt ezekkel 17 szép unoka. — Temetése márcz. 3-án volt. Vidéken ritkaság számba menő volt ez. Az összegyűlt sokaság, a nyilvánuló érzelmek és a felismerhető nagyfoku részvét tették azzá. A halottas háznál, a temetésre megjelent homoród vidéki dalkör énekelt gyászdalokat Ajtai almási pap vezetése mellett. Imát mondott Kisgyörgy Sándor vargyasi pap és egyházköri jegyző, mely után megindult a halottas menet Oklánd felé. A kíséret 25 szekeren követte a koporsót folytonos harangszó mellett. Egy órakor érkeztek Oklándra, hol a határszálen, a nők által ez alkalomra készített, két nagy gyászlóbogó alatt várta a falu népe, elmondhatni teljes számmal, volt kedves papját, most kedves halottját. A sirnál is énekelt a dalkör, mely után Pál Ferencz oklándi pap mondott beszédet és imát s Darkó esperes bucsuzott el az egyházkör nevében a kör nesztorától Legyen nyugalma csendes. sirja felett béke, lelkének menyben üdv és boldogság! Oklánd. 1895 márcz. 13. P. F.

Lapunk egyik közelebbi számában a néhai Sándor Ferencz arczképét és életrajzát fogjuk adni. A megrendeléseket előre kérjük. Azoknak, a kik legálább tíz példány árát beküldik, a néhainak keretbe foglalható önálló képét ingyen adjuk.

— Nagy Ferencz, énlaki unitárius kántor-tanítót és családját vesztéség találta egy magas lelki tulajdonokban ékeskedő, de testileg húzamos ideig gyöngélkedett 10 éves leánykájának márcz. hó 9-én történt halálában. Méltó fájdalmában annál inkább osztozunk, mert az ily vesztéség családjában pár év alatt most a harmadik volt.

— **Sajtó hibák.** Lapunk mult számába a 46-ik lapon a második czikkbe Erzsébeth név helyett Iza olvasandó.

Murányi Sándornak mult havi 3-ik számunkban közölt „Az élet könyve“ című versében

A 4-ik versszak 3-ik sorában: e síró harcok — helyett olvasandó: e síró harcok.

Az 5-ik versszak 2-ik sorában: S l e s z n e k helyett: S l e s z t e k.

A 11-ik versszak első sorában szépen helyett: N é p e m olvasandó.

EGYELETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Emléket Dávid Ferencznek. Egy 85 éves „öreg asszony“, a ki nevének elhallgatását kívánja, Budapestről 5 frtot küldött „a mi Dávid Ferenczünk kápolnájára.“ A derék asszonyság csak híreből ismeri valásunkat,

de a Murányi Farkas Sándor „Dávid Ferencz Emlékezete“ című ódája megjelenése óta bámulattal őrzi emlékei között a nagy martir képét, s rendszeren elolvastatja magának „kis közlönyünket“, a hogy az Unitárius Közönyt nevezni szokta. Ennek köszönhetjük ezt az 5 frtot is, a melyet a derék „öregasszony“ hű barátja Murányi Farkas Sándor juttatott kezünkhez. „Ha gazdag asszony volnék többet adnék, de fogadják ezt is szívesen egy önököt, valásunkat annyira szerető öreg asszonytól“ Köszönet, hálás köszönet érette ekkora összeg oly nemes jó indulattal több, mint a mennyit remélhetünk! (?-ik közl.)

A Dávid Ferencz emlékét tisztelők vegyék szíves tudomásul, hogy a lapunkban megindult mozgalom határozott célja, hogy Dóván a nagy unitárius apostol emléke méltó emlékekkel megörökíttessék. Hogy az emlék kápolna, imaház, emlékoszlop, vagy emlékszobor legyen-e, azt az adakozók többsége fogja eldönteni. Ezt azért nyilvánítjuk ki, mivel az érdeklődők és az adakozók más meg más címet neveznek meg.

Szerkesztői üzenetek. P. F. O. A képernt köszönet, s a közreműködésért is. Ha mozgalom indul meg, mi beleállunk s a képpel megsegítjük a vállalatot. Jó lenne, ha a kért számokat egy-két érdekelt positive magára vállalná. — K. D. F.-v. Mind az öt éppen jó. Ilyeneket máskor is szívesen veszünk. A mi befért: azt adjuk már — Ü. K. Szig. A válaszernt köszönet. A kiadás ügyében levél megy. — P. M. Szk. Remélem minden rendben van. — D. A. Szmf. Nyomatásban megjelent volt ugyanabban az évben Pozsonyban, de ha csak lehet éppen ezt adni fogjuk jövőkor. A könyvet beadtuk b. nevében a könyvtárba — S. J. „Érleljük az eszmét“ csak a jövő számlán adható. — L. I. F. R. A cikket egy kis összevonással adni fogjuk. A mozzanatokról csak tessék beküldeni a tudósítást. — V. M. r-a A jövő számban adjuk a szöszéket. de a másik — sajnos — még akkor is aligha elfér. Ez talpraesett. — N. I. s. Az ügy már ki van adva Rajtam nem fog mulni A „kör“ ügyében nem volt megtartva, de érdekesen halad. — K. L. KS. Tulságosan hosszú volt. Ugy nem közhelttük. Rövidebbet szívesen.

Az egylet pénztárába 1895 február hó 20-tól márczius hó 22-ig 1 frt rendes tagsági díjat fizettek: Sárdi Lőrincz, Tóth István 95-re, Vass Domokos, Szigethi Miklós 94-re, Müller Gyula 95-te Czákó József, Bedő Dániel 94-re, Debreczeni Sándorné 95-re. Dr. Wetteinstein József 95—99-re, Kelemen Istvánné 91—92-re Jelen József fné és Macskási Lajosné 95-re Kolozsvárról. Rázmán Elek 95-re Komjatszegről, Nagy Balázs 95-re Tordáról, Simon József 95-re Torockkőről.

1 frt 20 kr. előfizetési díjat fizettek: Lászlóczi Sámuel, Borsos Imréné, Bleha Jánosné 95-re, Böckel Károlyné és Somodi István 94-re Kolozsvárról, Szigethi Cschi Sándor és Csipkés Ödön 95-re Tordáról, Thorockzay Venczel 94-re Guraszádáról.

60 kr. kedvezményes díjat fizetett Komjatszegi Miklós Komjatszegről.

10 frt alapító tagsági díjat fizetett: Darkó Lajos Nagy-Ajtáról és Járai Róbert Dézsalfváról.

A kereszturi fiók-egylet pénztárába egy frt rendes tagsági díjat fizettek: Gábor Albert Martonos, Borbély Sámuel, Bedő Dénes, Dr. Jankovich Pálné Sz. Keresztur.

Kolozsvárt, 1895 február 22-én

Gálfi Lőrincz,
pénztárnok.

TARTALOM: Krisztus és a fenyőfa. Legenda. Végh Mátyás 49. l. — Az idő teljességében. J. Freeman Clarke. 50. l. — Egy kalvinista unitárius. Dr. Brassai Sámuel. 51. l. — Atyám sirhalmán. (Költemény.) Józán Miklós. 53. l. — Öreg asszony bibliája. Boros György. 54. l. — Raffaj Károly. (Arczképpel.) Papp Mózes. 56. l. — Benczédi Lőrincz halálára. (Költemény.) Rédiger Géza 58. l. — Háromszéki levél. Látó. 58. l. — A szöszék hatása. a-b. 59 l. — Egyház és iskolaimozgalmak 60. l. — Egyleti élet és munkásság. 62. l. —

STEIN JÁNOS egyetemi könyvkereskedésében KOLOZSVÁRT

megjelentek és kaphatók:

Énekes könyv. Istent dicsőítő magasztalások és esedezések. Az unitáriusok használatára. 1895. 3. kiadás. Kötve **50 kr.**, félbőr-kötésben **1 frt.**, diszkötésben **2 frt.**

Imakönyv templomi használatra. Irta Albert János. **1 frt 80 kr.**
kötve **2 frt 10 kr.**

Halotti énekeskönyv. Az erd. unit. egyházközség használatára. Kötve **54 kr.**

Gr. Széchenyi István. A nemzeti bölcs emléke. Könyörgés. Irta Ferencz József. **20 kr.**

Unitárius káté, a konfirmációi vallástanításra. Irta Ferencz József. Kötve **40 kr.**

Unitárius kis tükör, vagy az unit. egyház tört, hitelvei, egyházalkotmánya és szert. Irta Ferencz József unit. püspök **60 kr.**

Keresztény vallás elemei. Kérd. és feleletekben az unitáriusok értelme szerint. (Kriza-káté). Kötve **15 kr.**

Imádságos könyv. Templomi szükségre. Köznapi imák. Irta Koronka A. **1 frt.**

Imakönyv, a szépnem számára. Irta Koronka Antal Kötve **1 frt.**
Diszkötésben **2 frt.**

Temetési alapigék. Az ó- és új-testamentomból. Összeszedte Kozma M. **1 frt.**

Köznép előtt tartott egyházi szent beszédek. Irta Péterfi Sándor. 3 füzet.
Egy-egy füzet **1 frt 20 kr.**

Egyházi szent beszédek, különféle alkalomra Irta Péterfi Sándor. 7 füzet.
Egy-egy füzet **1 frt — kr.**

Temetési szent beszédek. Különféle alkalmakra. Irta Péterfi Sándor. **1 frt.**

Szenttörténetek. Unit. iskolák használatára. Irta Simén Domokos. Kötve **20 kr.**

Az evangéliumi csodák. Irta Simén Domokos. **1 frt.**

A szentháromság eredetének és kifejlődésének története. Irta Simén D. **1 frt.**

Servét Mihály jellemrajza. Irta Tollin H. Ford. Simén Domokos **50 kr.**

Új testamentom. A szentírásnak fejtegető és gyak. magyarázata. Irta Wohlfarth. Ford. Incze D. és Herepei G. 2 kötet. **8 frt.**

Unitárius írók a 16. évszázból. A nagyváradi disputáció. Kiadták Nagy Lajos és Simén Domokos. **1 frt 30 kr.**

Unitáriusok 300-ados zsinati ünnepélyének emléke. Könyörgések és egyházi beszédek. Írták Albert János. Ferencz József, Kriza János, Mózes András, Simén Domokos és Incze József. **70 kr.**

Unitárius püspökök arcképe. Rajzolta Simén Domokos. Ivrét . . **80 kr.**

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt. (Belközéputca 2.)

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

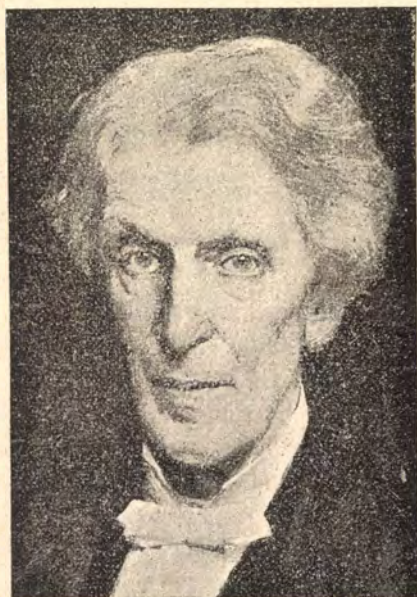
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) Egyes szám ára : 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utca 5. sz.)

Dr. Martineau Jakab.

— 90 éves. —

Té-85p

E-T.

Az angol és magyar unitáriusok ünnepet ülnek. Legnagyobb angol mesterük Dr. Martineau megérte születése 90-ik évét. Mi is meg kell hogy tiszteljük magunkat és lapunkat azzal, hogy arcképét, rövid életrajzát és volt tanítványai nyilatkozatát bemutassuk olvasóinknak.

Csak ezt a képet nézem s máris egy bizonyos szent bámulat

fog el. Egész lényemet megbűvölve érzem. Azok a mélyre tekintő szemek, az a leírhatatlan sugárözön, a mely a szemek s a homlok köréből reám lövel, érezteti velem azt a nagyságot, a mely csak a léleknek adatott meg s a mely meg van és bár láthatatlan, uralodik ellenállhatatlanul.

Onnan a láthatóról, a megfoghatóról, a testiről, az emberiről ahhoz jutottam, a mi felettők áll mindezeknek és annyira bizonyos, hogy ha ezek talán megszűnnének is lenni, amaz állandóan megmaradna. Így jutunk el a testiről a nem testire, az anyagra, a szellemre, a halandóról a halhatatlanra. Így jutunk el a kulcsához a Dr. Martineau philosophiájának is.

De még talán annyit sem mondok, hogy a kulcsához eljutottunk, mert arra, hogy valaki Martineaut megértse — valóban nagy előkészület szükséges, pedig ő önmagában és önmagának olyan világos, olyan tiszta s olyan egyenes, hogy különbet nem lehet képzelni, de világossága oly nagy, hogy igen sok szem felette gyenge a felfogására

Dr. Martineau Jakab a Franciaországból vallásuk miatt kiűzött hugenották utóda. Született 1805-ben Norwich városban. Atyja iparos és borkereskedő volt. Anyja egy kiváló jellemű és nagy teketségű nő, a kinek Jakab és híres leánytestvére Harriet, értelmi és erkölcsi miveltségüket köszönhatték. Jakabot atyja a technikára szánta. Hozzá is fogott, de végül mintegy 18 éves korában szakított vele s Manchester New Collegeba a theológiára lépett s főleg Dr. Carpenter bristoli unitárius pap befolyása alatt a pályára nagy sikerrel készült s már első fellépésekor nagyszerű hódítást tett.

1828-ban Dublinbe másodpappá választották. Négy év múlva első pap lett, de csakhamar Liverpoolba hívták meg. Kortársai a legnagyobb elragadtatással szólnak papi működéséről. 1839-ben ugyanott két lelkeszlársával együtt részt vett a trinitárius papokkal szemben egy theologiai vitatkozásban, mely hírnevét egyszer mindenkorra megeremtette s egyszersmind az unitáriusoknak olyan dicsőséget szerzett, a milyent a nagyváradi disputatiót kivéve, sem azelőtt, sem azután nem élveztek

1840-ben a Manchester New Collegehoz az ész és erkölcs philosophia tanárává választott 1848—49-ben Berlinben és Dresdában volt tanulmányozni. Ezt az útját „értelmi újraszületésé-

nek nevezte.“ Ismét a Manchester N. Collegehoz tért vissza, de még mindig tartotta papi hivatalát. 1857-ben a Colegeaal együtt Londonba ment s ott is pappá választatván, 1872-ig folytatta ezt a két hivatalt. Ekkor lett a College igazgatója. 1885-ben nyugalomba vonult és adni kezdette ki legremekebb műveit: az Ethikát két kötetben, a Vallást két kötetben, Biblia kritikáját egy kötetben, értekezéseit három kötetben.

A f. 1895. évi ápril hó 21-én töltötte be élete 90-ik évét. Volt tanítványai egy szép üdvözlő iratban emlékeztek meg róla e nagy esemény alkalmából. Mellszobrát a Manchester College számára megfogják készíttetni, de annál is állandóbb emlék lesz az, a melyet ő maga épített fel a gondolkozó emberiség eszmevilágában. Volt magyar tanítványai lapunk útján az alábbiakban fejezik ki a mester iránti határtalan hódolatukat, tiszteletüket és szeretetüket.

Boros György.

Dr. Martineauról magyar tanítványai.

Londoni tanulókoromban az előmbbe szabott feladat miatt Dr. Martineaunál csak egy tantárgyat: az Ethikát hallgathattam. Most 30 év után is élénken emlékszem vissza az elragadtatásra, mellyel kora egyik leghíresebb bölcselelmészének és az igazi kitünő tanárnak előadásaira siettem s mindig mélyen sajnáltam, hogy szellemi kincseiből bővebben nem részesülhettem

Kolozsvár.

Benczédi Gergely.

Az angol Platon.

Mikor 1870 szept. 26-án a magyar tanulók szíves barátja, Hunter Tamás társaságában tiszteletemet tettem Martineaunál, azt kérdezte Hunter úr „no, hogy tetszett Mr. Martineau?“ Én azt feleltem: „nagyon kedves öreg ember; reám mély benyomást tett.“ „Jaj – mondá — azt nem szabad mondani, hogy öreg; nálunk az ilyen koruak még nem öregek.“ Igaza volt. Martineau, volt kedves tanárom, soha se lesz öreg. Februárban azt írta a 64 éves fia, Martineau Russel, hogy: édes apám most is éppen oly egészséges és munkabíró, mint bármikor.“ Én 1870-ben: kedves öregnek neveztem, most: „Grand old man“-nak (nagyszerű öreg ember) nevezem, mint az angol nép szereti hívni Gladstonet Bizonyára az unitáriusoknak Martineau „Grand old man“-e minden tekintetben. Én valahányszor magasztos, komoly arczával a felolvasó asztal előtt ülni láttam, mindig a nagy Plátont képzeltem magam előtt. Martineau mély tudományossága mellett nagyon szerény; s olyan szerény tud lenni, mint egy gyermek. 1871-ben karácson

estvén fennebb említett fiánál voltunk. Az ebéd után társas játékot játszottunk. Martineau is hozzánk csatlakozott, s mikor rajta találták ki, a kit feltettek: ő is kiment s az első kérdése a volt: „*Lény-e?*“ A játékban is bölcselő volt Martineau-nak egész lényében van valami olyan, a mit nem lehet szavakkal kifejezni; a mi iránta határtalan tiszteletet parancsol. Ő sokkal magasabban állott a mi szemünk előtt, mint más ember; éppen azért hódolattal közeledtünk feléje, de az a hódolat szeretettel vegyült az ő szellemi nagysága iránt. Mikor elbucsúztam tőle 1872-ben, megrázta kezemet s ezt mondta: „*God bless you with all his blessings!*“ (Isten áldja meg Önt minden áldásával). Még mintha most is érezném kézzsoritását; mintha most is hallanám áldó szavait! Én is azt óhajtom a távoból — mint hálás és végtelenül tisztelő és szerető tanítványa — hogy az Isten áldja meg még sok évvel, szokásos jó egészségében, az angol Plátont! . . .

Kovács Janos.

Nem ismerek embert, ki mélyebb és maradandóbb hatást gyakorolt volna rám, mint Dr. Martineau, s kinek képe tisztábban és kitörölhetlenebbül élne lelkemben, mint az övé. Kép az, a melynek minden vonása kifogástalan; ember, kinek személyisége, emberileg szólva, tökéletes. Két évi érintkezés alatt, a mit tőle láttam, tapasztaltam, hallottam vagy olvastam, mindaz csak a bámulat, a tisztelet és szeretet érzelmeit ébresztette és erősítette bennem. A gondolat és az érzés, az ész, a szív, a kéz s ezeknek élete és működése benne oly összhangot alkotott, melynek párját találni nem tudom. A gondolkozás mélysége, az érvelés meggyőző ereje, az eszmék magasztossága, a nyelv művészi tökélye, a beszéd büvös hatalma s ezeken át, szelid nagy lelkének nemes sugárzása csak elragadni, lelkesíteni s meghódítani tudtak mindig és mindenkit. A bölcselő és a költő, a tudós és a proféta, a tanító és a lelkipásztor, mindezek összhangban s ezek központjául a szív, mely szétjár, jöttéven, ... ime az ember! Ez Dr. Martineau. Én áldom az Istent, hogy tanítványa lehettem.

Budapest.

Derzsi Károly.

Két évig a Manchester New College-nak négy kitünősége volt vezérem, tanítóm, inspirálóm: Martineau, Drummond, Carpenter, Upton. A tudományban, a jellemben, a humanus érzelmekben s a mintaszerű munkásságban versenyeztek egymással, de Martineaut velünk együtt a másik három úgy vette körül, mint bolygók a napot. Bámulós tisztelettel, s határtalan szeretettel mondtuk magunkénak. Mint tanár, olyan nagy tekintély volt, a kinek büvös szavát csupán hallani is megmérhetetlen szerencsének tartottam. Az akkor megkezdett viszony mostanig fokozottan bensőbbé vált s most mint magam is tanára, a tőle tanultak egy

részének tudom igazán átlátni azt a határtalan mélységet és magasságot, a melyet az ő szelleme befogott, hogy megismertesse azt a végtelen szellemet, a ki ugyis mint akarat, ugyis mint szeretet mindeneket átölel és betölt.

Mint ember, olyan kedves, egyszerű és szeretetreméltó volt, hogy mozdulatai, szavai, mosolya ebben a perczen is a legélénkebben állanak előttem s bámulom azt az embert benne, a ki eltérően legtöbb embertől, annál nagyobbnak tűnt volt fel, minél közelebb jutottunk hozzá.

Honfiúi érzelmeimre is mélyen hatott. Ott az idegenben, a hol kevés ember ismerte jól s még kevesebb tudta méltányolni a magyarok helyzetét. Dr. Martineau a keleti kérdésben egészen azokat az eszméket vallotta, a melyeket a magyarok nagy többsége. Hódolattal hajlok meg a mester előtt s örökké áldom Isteneimet, hogy megengedte közelébe jutnom taremtményei ezen egyik legremekebbjének.

Boros György.

Dr. Martineau Jakab egykori igen kedves igazgató-tanárom nemes alakját, gondolkozó arczát és szívjóságot sugárzó szemeit sohasem felejttem el. Szobám falán van arczképe, a Kossuth Lajosé mellett, nincs az a nap, a melyen több ízben rá ne tekintenék és rá ne emlékezném s példájából ujult erőt és bátorságot ne merítenék a kötelességek pontos és hű teljesítéséhez, az igazság kereséséhez és az ahhoz való feltétlen ragaszkodáshoz. A legnagyobb hálával és tisztelettel gondolok reá mindig s áldani fogom emlékét a mig élek. Elválásunk óta egyszer irt nekem s akkor is többek közt a következő megörökítésre méltó sorokat:

A civilizatio vallás nélkül rothadásnak indul és kihal az emberek szívéből. És azon arányban, a mint a vallásos kötelék az emberi élet belsejéből kihal, a katonai hatalom mindinkább az államok szükségévé válik és a társadalom despotismus alá süllyed. Ha csak Európa egyházai kötelességökre nem ébrednek és meg nem tanullák a jelenben az isteni igazság nyelvén szólani, a jövő Európa hadseregeinek kezébe kerül, mint az emberiség központtól távozó szenvedélyének egyedüli ellensúlyához.

Torda.

Varga Dénes.

Hódolat Isten előtt.

Dallam: Légyen kedves az áldozat sth.

Előtted im leborulunk,
Vedd kedvesen hódolatunk —
Édes Atyánk, Istenünk,
Kit imádva tisztelünk!
Könyörgésünk hallgasd meg,
Ünnepelésünk szenteld meg.

Lényünk néked bemutatjuk,
Buzgóságban általadjuk:
Lelkünk féltőbb kincseit,
Szívünk szebb érzelmeit:
Tőlünk kegyesen fogadd,
Mert gyermeki hódolat! . .

Rédiger Géza.

A Jézus keresztje mellett.

A kit nekünk az ég adott,
Kiszenvedett a legnagyobb . . .
A hitlenség s a butaság:
Kereszthalálra juttaták . . .

Ne kérd a gyásztörténetet:
Miért? . . . miként történhetett? . . .
Jól tudhatod: a nagy tömeg
A *Megváltóknak* így fizet! . . .

Rédiger Géza.

A szószék hatása.

Többen szoltak már a feltett kérdéshez s az eddig adott feleletekből is kitűnik, hogy ezt a kérdést teljesen tisztázni nem lehet. Mert ha az istentiszteleten való részvétel szempontjából tekintve, mondhatjuk is, hogy általánosságban nemcsak nem veszített, megvan, de sőt növekedett hatásában a szószék; ámde, ha a mindennapi életet s főleg az újabb időkben felmerült társadalmi nagy kérdéseket tekintjük, úgy azt kell mondanunk, hogy veszített hatásából. Igaz, hogy itt eléáll az a másik kérdés: vajjon a szószék-e annak oka? Azt szoktuk felelni rendesen, hogy nem — hanem a korszellem. Rovatunk nem engedi a bővebb fejtegetést s így csak annyit említek fel, hogy a jelen korszellem, a mindennapi tapasztalatokban, a felmerült társadalmi nagy kérdésekben (szocializmus, kivándorlás. a szítani kezdett felekezeti viszály, nemzetiségi kérdés stb.) hozzánk lelkészekhez, mint egyénekhez és hazafiakhoz egyaránt, hatalmas intő felhívást, szózatot intéz, mintegy mondván: vigyázzatok és igyekezzetek kettőzött erővel emelni a szószékek hatását. S talán nem csalódom, ha azt hiszem, hogy a felvetett kérdésnek is részben ez volt célja.

Ily szempontból szólok hozzá a kérdéshez, kifejtve röviden azt a nézetemet, hogy mit tartok én szükségesnek arra nézve, hogy a szószék hatása *bent* és *künt* egyaránt emelve legyen?

Általánosságban szólva azt, hogy fokozott mértékben igye-

kezzünk védeni, ápolni és fejleszteni a vallásos érzést, szellemet. És ez okból minthogy nekünk nemcsak a jeleure, hanem a jövőre kell fordítsuk főfigyelmünket, szükségesnek tartom:

1. A gyermekek, illetve tankötelesek vallástanban való oktatását a lelkészekre bízni. Nem azért, mintha tanítóink nem lennének erre képesek, sőt azt mondom, hogy mi lelkészek nem is tudnók megtenni azt, a mit ők t. i. hogy egyszerre 4, 5, 6 osztályt tanítsunk vallástanra. Hanem azért, mert a tanítók kezében a sok kötelezett tárgy tanítása mellett a vallás is, csak egyszerű tantárgy lett s mint ilyenből, tanulhat a gyermek eleget, a nélkül, hogy az a szükséges vallásos szellem, mély érzés bele lett volna mintegy csepegtetve a szívébe. Én erre a lelkészt illetékesebbnek tartotom s megvagyok győződve, hogy több sikere, eredménye lenne.

2. Az ifjak s felnőttek részére egylet alakítás. És itt a szó teljes értelmében vett egyletet értek. Nem olyant, a mely esetleg elég az egyéni hiuság kielégítésére — „én is állítottam“, „nekünk is van egyletünk“ — s többnyire csak ephemer hatásu. Hanem érték olyant, a mely egy mélyen érzett hiányt pótoljon ki és pedig úgy, hogy azon az érzenen alapulhasson állandósága. Igaz, hogy ez nagy gondot, figyelmet, előre való komoly megfontolást igényel. Magam is évek óta gondolkoztam rajta, s nem mertem hozzáfogni, nehogy hatása szalmatüzhöz legyen hasonló. Jelenben már annyira tisztába jöttem az állandóság feltételeivel, hogyha Isten megsegít, ez évben felállítani szándékozom s annak idején lapunk útján egy néhány jó gondolatot közölhetek t. kartásaimmal is.

3. A szószék, illetőleg istentiszteleteink vonzóvá tétele. E tekintetben sok függ a belső emberek egyéniségétől. A lelkész és énekvezértől megkívántatik, hogy a mindennapi életben, úgy a saját maguk, mint az ekklesia és hivek érdekeit védjék szigoruan az igazság határain belül, úgy azonban, hogy önérdেকেiket ne igyekezzenek előtérbe tölteni soha. A templomot, mint az imádkozás szent helyét tartásák, illetőleg tartassák jó karban, rendben, vonzó tisztaságban. Jó orgona, művészi orgonázás, szép éneklés, falun is legalább kettős szólamban, emeli a hatást. (És emeli is annyira, hogy a nagy gordon s bombarda etc. teljesen szükségtelen). Másfelől a lelkész is tartsa annyira tiszteltben, mondjuk szentnek, kathedráját, hogy ne álljon fel abba készületlenül soha. Hirdessen aztán onnan akár csak tudományt, akár tárgyalja a napi életkérdéseket, szóval bármit, a mi azon hely méltóságával meg egyez, csak lelke érzéséből, hitéből, meggyőződéséből szóljon s a hatás bizonyosan nem fog elmaradni.

Végezhetném is soraimat, de indittatva érzem magam röviden reflektálni Német István barátomnak, a 2-ik számban közölt, templomaink díszítését illető „meggyőződésből“ származó nézetére.

Hogy unitárius templomainkat arczképek, festmények, szobrok-
okkal diszitsük, el nem tudnám fogadni, bele nem nyugodnék
soha. S kétségbe vonom a „mindennapi tapasztalat“ és „közóhaj-
tást“ illető állítását is. Szomorú dolog lenne egyházunkra nézve,
ha ily külsőségek, mondjuk látványosságok által, kellene templo-
mainkban az ihletés, a vallásos buzgóság érzését felköltetni.
Hagyjuk meg a képeket, a szobrokat a maguk helyén. Jó helyt
vannak azok a képtárakban, a szoborcsarnokokban. Ott hadd
hassanak reánk, lelkesítsenek, ihlessenek minél magasabban, de
templomainkban helyök nincs és nem lehet. Én puritán egyszerű-
ségű, de rendben és vonzó tisztaságban tartott templomainknak
legszebb diszéül, hiveinknek lelkük mélyéből származó vallásos
buzgóságukat tekintem.

Végh Mihály.

Kossuth halálának évfordulójára.* *Kolt*

Még most se szűnik sziveink keserve,
Pedig egy éve már, hogy gyászolunk.
Emlékezésnek volna itt a helye,
De fájdalomtól reszket még szavunk.
S ki mérné meg sulyát a gondolatnak,
Mely dicsóít halhatlan érdemet,
Midőn lelkünk — jöttén az új tavasznak —
Ott busong még a sirhalom felett.

Oh, mennyi gyász, oh mennyi könny miatta! —
Újul a kép . . . Indul a gyászmenet,
Mozdul a népek tenger áradatja —
Egy nemzet és a félvilág temet.
Harangzugás . . . morajló . . . a hazában,
A mely besir tért, halmot és mezőt,
S a legnagyobb, a hontalan, hazátlan
Ott áll meg, ott, a nyitott sir előtt.

Maroknyi földet égő fájdalomra
Kossuth Lajos, szabad hazád adott,
A legszebbik rész most tiéd e honba
Halottak közt is legnagyobb halott!
Oh, hogyha látnád, mint zárandokolnak
Szentelt sirodhoz a hivek, a jók,
Szellemkezzeddel — térein e honnak —
Feltartaná még azt a lobogót!

* Felolvasta szerző az udvarhelyi D. F. Egyleti fiókkör gyűlésén II.-
Szt.-Pálon.

Tartottad azt Te egykor még kezedbe'
S tömött sorokban gyült alá a nép,
A honfi, hogyha *tegnap* érkezett be,
A történetbe írta *ma* nevét.
Nem szolgahad szállott a harczi sikra,
Hanem a vészben bátor, hős magyar,
S szabadságkönyvét vérrel tele írta —
Mert jogot véd az, ki élni akar.

És mindenütt szavadnak szent varázsa
Igézetképpen a szívekre szállt.
Kihez beszéltél, meg volt az találva:
Golyók között kereste a halált.
Hogy küzde mind-mind az a »tizenhárom!«
E dicsőség még most is gyújt, hevit.
S szállott a hír tul, tul az oczeánon —
Hol a magyart azóta ismerik.

Szabadságunkat bár elvette újra
A jogot tipró zsarnokok keze,
S száműzetésbe kísért szived buja,
Lelkünkbe élt Rákóczi szelleme.
S hol a magyarnak véres Golgotája
Arad fölött terite néma gyászt:
Áll a szobor — csak egy tekintet rája —
S megfejtí nekünk a feltámadást.

Igazságos, erős lelked vezérle
Midőn lebontók a válaszfalat.
Már szert tehetni új nemeslevélre,
Munka s becsület: e jelszó alatt.
Nagy elveidnek most is kel vetése,
Midőn már élet vesztette a kard.
Serény a kéz, alig van pihenése —
Munka teszi még nagygyá a magyart!

Oh, nincs e földnek olyan drága hantja,
Mint az, a mely porod takarja bé,
Aludj, aludj csak csendesen alatta,
A honfiköny esője öntöze.
Pihenj, pihenj szabadság szent halottja,
Ölébe, ringat édes jó anyád.
Fönn szellemed a késő évszázakra
Veti reá fényét, sugarát.

E nemzet itt még szebb időkre várhat,
— Megbühödött már multat és jövőt
Kisért a fénye Mátyás udvarának,
Biztató kép leng szemeink előtt!
... Az idegen majd átlép e határra
S ha bércein és síkján elhalad,
Bámulva mondja: Ez Kossuth hazája,
Művelt és dicső, boldog és szabad!!...

Tarcsafalvi Albert.

Válasz a „Háromszéki levél“-re.

Igen tisztelt Szerkesztő úr!

Az „Unitárius Közlöny“ f. évi 4-ik számában „Háromszéki levél“ czim alatt a sepsi-körispataki apácák vezetése alatt álló róm. kath. leányiskola viselt dolgairól van szó. Máskülönben nem volna szavam e czikkhez, a mely, feltétlen el kell ismernünk, sok igazat tartalmaz, de mert Árkos nagyon is előtérbe van állítva, kénytelen vagyok pár szót szólani.

Hogy tulajdonképpen miért van ott Árkos annyira előtérbe nyomva, nem értem, ha csak nem azért, hogy a nagy *numerus* ijedelembe ejtsen mindenkit. Tény az, hogy Árkosról a köröspataki róm. kath. leányiskolába 34 növendék jár. Hogy ennyi növendék a többi egyházközségeinkből oda nem jár: ez is tény! De nem is járhat két okból, mert Köröspatakhoz Árkos a legközelebb fekszik, innen mehet reggel s haza jöhet délben vagy estve, míg ezt még csak Kálnokról teheti, de ez is már távolabb van; nem járhat annyi növendék más egyházközségből már csak azért se, mert nincs hounan. Árkos népessége annyi, mint 4—5 körüle levő egyházközségünknek; s tankötesse is annyi, mint 4—5 egyházközségünknek együttvéve. Ezzel csak azt akarom mondani, hogy nem oly nagy *numerus* előttünk az a 34, mint azok előtt, a kiknél talán az összes tankötessek száma se megy annyira. No hát csakis azért a *numerusért* kár volt Árkost annyira előtérbe állítani. Árkos él, áll és halad! Ezt félteni: ne féltse senkise! Kár a mi hirnevünknek ártani, mert „a ki ezt veszi el tőlünk, az magának nem használ vele, de nekünk árt.“

A mi a köröspataki intézetet illeti, én azt védeni nem akarom; nem is tudnám, de nem is lehetne, mert a legrosszabb iskolának tartom, a melyet csak valaha láttam. Hogy bálozással,

tyukkal, kalácsal, ajándékokkal és ostoba szemfényvesztéssel csábítják oda növendékeinket: az tény; hogy amoly jezsuita fogásokkal akarják ott a hódítást eszközölni, azt eltagadni nem lehet. Hogy a mi növendékeink is belejutottak a hálóba, azt csak sajnálni lehet. Hogy némely szülő kap az *ingyenes dolgon* és elég *lelki ereje van szántszándékkal gyermeke lelki nevelésének helytelen irányt adni*, ezt megróni eléggé nem tudom.

Azt, hogy Árkosról miért járnak annyian a nevezett iskolába? én jól tudom, tudom orvosserét is, de még kézrekeritenünk azt nem sikerült. Nekem nem czélom, hogy csak úgy segítsek a bajon, hogy a más felekezetet kisebbitsem, hanem igenis czélom, hogy a minék mi talán hiányát érezzük, pótolva legyen.

A mi pedig növendékeink vallásos nevelését illeti, ezért sincs oka senkinek megijedni. S ha csakugyan a kath. vallás ellen kell küzdenem, bizony talán könnyű nekem őket annak sok haszontalanságáról — miután már ismerik — meggyőzőnöm. Hisz Luther, csak miután Rómában járt, lett reformator; gyengélkedő lelkének előbb teljesen megkellett hogy undorodjék, hogy aztán végkép szakítson azzal az étellel, mely annyi bajt szerzett lelkének. No hát miért ne fordulna el később akárhány növendék undorral a sok hiábavalóságtól, melyre most ott oktatják, de a melyek ferdeségét előbb-utóbb belátja.

Egy óhajom van: ne csináljunk mi magunk közt reklamot annak az intézetnek. Én követem az én irányomat, igaz, lassan, de remélem biztosan. Különbözhetnek mindnyájunknak egyházpolitikai irányaink s ha én rázkodtatás nélkül, másoknak a hiveim előtt való kisebbitése nélkül, hogy felekezeti harezot ne idézzek ele, akarom megoldani a dolgot, az csak azt hiszem nem hibázatható énnállam. Célomat elérem-e? Nem tudom, de hiszem hogy el!

Nézetem még az, hogy a nevezett intézet legalább reánk, más község és más felekezetheliekre nézve le fogja járni magát. Minden actionak meg van a reactioja. „Az új szita most szegen függ“, majd meglátjuk később mi lesz vele? Ki fog fáradni a nép is, mihelyt belátja, hogy az *ingyen* után való kapkodás a legnagyobb kárt hozza, és ezt bebizonyitanom nekem most jó érvek állanak rendelkezésemre. Használok is! Az unitáriusoknak abba

az intézetbe való tömeges menése is úgy kezdődött, „hogy egy bolond százat csinál“, de majd megjő az esze mindenkinek.

Végül pedig azzal zárom soraimat, hogy ha első sorban én nem féltém Árkost, mert utóvégre is, csak engem érdekel első sorban; ne aggódjék azért senki se! Élünk, állunk és haladunk, lassan bár, de biztosan!

Csifó Salamon.

Kérdések és feleletek.

Elvi jelentőségű határozatot hozott az E. K. Tanács.

42/895. k. i. Kérdés intéztetett az E. K. Tanácshoz az iránt, hogy a mely ügyek az egyházköri felügyelő gondnok által láttatnak el, azoknak az iratai az ügy befejezése után hová helyeztetesnek megőrizésre. — Az E. K. Tanács a kérdésre azt a választ adta, hogy miután az egyházkörökben egy levéltár van, az esperesi, minden hivatalos irat azon levéltárban őrizendő.

9/895. Nyd. Az érdekeltek tájékoztatására az E. K. Tanács körözhvényileg tudomásul adta, hogy az E. Fő-Tanácsnak 1893. az a határozata, a melylyel a belső emberek nyugdíjilletéke $\frac{1}{3}$ -al emelkedett, azt jelenti, hogy az eddig befizetni kötelezett 120 frt helyett mindenki köteles befizetni 160 frtot, mielőtt a teljes nyugdíj élvezetébe léphetnék.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Albert János** tordai lelkész urnak 50 éves jubileuma alkalmából legszélyesebb üdvözlét küldi szerkesztőségünk.

— **Új tudorok.** Egyed Ferencz h.-szent-páli derék unitárius lelkészt nagy öröm érte, fia Balázs az összes orvosi tudományok tudorává, Molnár Jenő egyházunk jogügyészének Molnár Sándornak jeles fia, az államtudományok tudorává avatott, a Kolozsvári Ferencz József Tudomány-egyetemen. Gratulálunk és „nagy praxist“ kívánunk mindkét jeles ifju doctornak.

— **Párker Tivadar** életrajzát, melyet Altherr lelkész irt s Grätz Mór barátunk ismertetett egy felolvasásában, a sweízi protestans szabadelvű lapok melegen ajánlják konfirmatiói ajándéknak. Ez már valódi liberalismus!

— *Az énlaki unitárius egyházban* is forr még a vallásos buzgóság. Iskolaháza 1891-ben újra építettván s egy szép hangzású hármioniummal láttatván el, a kor követelményinek minden tekintetben megfelel. Az ifjusági Önképzőkör, más néven „Dalegylet“ a belső emberek, de főképp Nagy Ferencz ügyes tanító fáradhatatlan vezetése alatt a jelenmult télen is szép eredménynyel működött; mint máskor, úgy most egy jól sikerült zárünnepélylyel végződött és 21 frt tiszta jövedelmet hozott.

— Az ev. Egyház és Iskola, pozsonyi laptársunk, ismertette a protestáns tanároknak Gróf Csáky Albinnál tett tisztelgését, midőn a felekezeti tanárok nyugdíjintézete felállításáért köszönetet nyilváníttak, az unitáriusokra vonatkozólag ezt írja: „az unitáriusokat kivéve, a hazai protestáns középiskolák a nemes vállalkozás eszményi sikerét mind élémozditani törekedtek.“ Biztosítjuk laptársunkat, hogy az unitárius tanárok hálája Gr. Csáky Albin iránt nem csekélyebb, mint a protestáns tanároké s hogy ebben a megérdemelt tüntetésben nem vettek részt, annak egyedüli oka, hogy az unitárius tanárok nem voltak meghíva.

— Alapítvány. Sándor Ferencz ny. lelkész aa 1891-ben, neje emlékére — az oklándi unitárius ekleziának kepmegváltási alapul 30 frtot adott. Később ugyan e célra átadta a községtől 40 frtos követeléseit. Mostan, halála alkalmából családja ez alaphoz újabb 30 frtot adott. S így összesen 100 frt alapítvány tétetett Sándor Ferencz és neje Eged Mária emlékére.

Az igazak élnek — az igazak emlékezetében. Ez igazak emléke, ha tán el is mosódnék a késő utódoknál ez alapítvány élővé teszi időn és enyészetén át.

(A 30+30 frt tor-megváltás czímen adatott.) Pál Ferencz.

— A sepsi-köröspataki unitárius egyházközség tagjaiban azon régen táplált óhajts, vajha a meglevő urvacsorai kehely mellé még egyet külön a nők számára is szerezhetnének, végre beteljesült; a mennyiben T. Fogarasi Istvánné Költő Mária urasszony saját lelki buzgóságától indítva egy 48 frt értékű, csinosan és izlésesen kiállított ezüst urvacsorai kehelyt ajándékozott. Az áldozatkész buzgóságnak ez egy oly szép megnyilatkozása, mely méltán megérdemli, hogy nevezett egyházközség nevében ez úton és helyen is hálás köszönetet nyilvánítsak. A mit midőn kész örömmel megteszek, egyszersmint azt is jelzem, hogy nevezett kegyes ajándékozónő és román kath. vallású férje a husvéti ünnepen használt urvacsorai kenyeret és bort is szivesek voltak felajánlani. A kegyelem Istene vegye kedvesen a hitbuzgóságnak ezen nemes és szép megnyilatkozásait Köröspatakon, 1895 április hó. Simó János unitárius lelkész.

— A s. köröspataki leányiskoláról Csifó Salamon árkosi lelkész urtól közölt levélnek s illetőleg a „H romszéki levélben“ foglalt felszólalásnak az illusztrálására igen érdekes adatokat találtunk a Székely Nemzet múlt évi utolsó és a f. évi több számában. A nevezett iskolára „Excelsior“ a „Székely Nemzet“ben több észrevételt tett s főleg azt állította, hogy az iskolából a ragályos betegséget a gyermekek Árkosra hurczolták. Ezt az állítást az intézet igazgatója Kozma Imre r. k. lelkész kifogásolta, de „Excelsior“ oly pozitív adatokkal bizonyította be, a melyek minket is meggyőztek arról, hogy abban az iskolában jóval több a baj, mint a vaj.

— Ulár Pált, főiskolánk közszeretben álló derék tanárát súlyos csapás érte, kedves neje Teleky Rozália élete 63-ik évében hosszas gyengélkedés után meghalt ápril 19-én. Nyugodjék csendesen.

— A kövendi tűzkárosult belső embereknek újabb adományok: Nagyajtai pap Kriza Sándor urtól jött 6 frt. Sinfalvi unitárius egyháztól 5 frt. Verespataki lelkész utján: Moldován Lajos 1 frt, Szánthó György 50 kr, Székely K. József 50 kr, Zsurka József 1 frt, Schmidt György 50 kr, Kozma Józsefné Ravai Juliánna 1 frt, Raffaj Zsigmond 1 frt. Küküllőköri esperesség utján újabban 11 frt 84 kr. Vártalvi papság utján 8 véka buza. S-szent-györgyi papság utján 21 véka buza. Torockói egyházból jött: az egyház pénztárából 20 frt, egyesek adományából 20 véka buza. Ezek mind egyenlően osztattak el a pap és kántor között. Torockórol a gondnok adott a pap számára 35 frtot, a kántor számára 24 frtot.

— A Magyar Mese- és Mondavilágnak, Benedek Elek nagy mesekönyvének a második kötetéből a közoktatási miniszterium, éppugy, mint annak idején az első kötetből, 200 példányt vett meg az állami iskolákban való kiesz-

tás végett. A vall. és közokt. miniszter úgy nemzeti, mint pedagógiai szempontból különösen kiemelve e könyv értékét, az összes iskoláknak melegen ajánlotta. A kiadó Athenacumnál és minden könyvkereskedőnél s tíz fizetenként 2 frt 50 krajczár-
ral elő is lehet fizetni, mely esetben a kiadó viseli a postaköltséget.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Emléket Dávid Ferencznek! Ismét egy nő kedves adományáról számolunk. **Buzogány** Mariska kisasszony Budapestről két (2 frt) forintot küldött a Dávid Ferencz emlékre, mely Dávára tervezetlik. Az alaphoz csatoltuk ezt is, oda csatolandjuk a még bejövő összegeket, a melyek bizonyosan jóni fognak, mert a Dávid Ferencz neve élő és ható! (4-ik közl.)

Változások a lelkészkarban A főt. püspök úr a megjelent választások alapján kinevezte: Nagy János gálfalvi lelkészt Ny.-Szt.-Lászlóra, Gál Elek vadadi lelkészt Gálfalvára, Ürmösi Sándor fiatfalvi lelkészt Csókfalvára. Jó sikert kívánunk lelkészársainknak az új állomásokon.

Az unitárius lelkészkar érdekében Simó János lelkész urtól egy lelkes cikket, több lelkésztől buzditó szavakat kaptunk. annyira, hogy a Dávid Ferencz Egyleti közlő közgyűlésén ez az új fiók-egylet bizonyosan megkezdí működését. A S. J. úr cikket jövőben adjuk.

Az udvarhelyi D. F. egyleti fiókkör április 4-én tartotta Kossuth emlékére szentelt ünnepélyes közgyűlését H.-Szt.-Pálon. A közgyűlés istentisztelettel vette kezdetét a kör tagjainak és szép számú hallgató közönségnek jelenlétében. Vári Albert kénosi lelkész megható imában fohászzkodott a seregek Urához. Majd a magyar történetköl egy képcsoportozatot állított elő, végezve a halhatatlanok sorát Kossuth Lajossal s méltatva Őt ténykedéseiben. A hazafias gondolatok özönét keltette a szép beszéd a hálás hallgatóságban. A templomból aztán iskolába mentünk. Az egyik Sionból a másikba. Itt Egyed Ferencz fiókköri elnök magas röptű elnöki megnyitója dicsőített a halhatatlan emléket. Majd Ajtai János mutatta be szép vonásokban Kossuth erkölcsi lényét, hatását, vallásos irányát és gondolkodását. Végül Tarcsafalvi Albert olvasta fel Kossuthról a fenn ebb közölt költeményt. Az ünnepi actus végzése után a kör folytatta közérdekű tanácskozásait. Közbe tán azt is megemlíthetem, hogy az egyházkör érdemes esmerését 40 éves papsága alkalmából jubilálni akarja. Helyesen. A jók érdemeinek elismerése az ifjakat tettek s a nemes verseny felvételére buzdítja. a+b.

Az „Unitárius Közlöny“ érdekében. Sokszor sokan kifejezték már nekünk részint biztatásul, részint irányításul, hogy a Dávid Ferencz Egyletnek és az „Unitárius Közlöny“-nek az unitárius egyház és az unitárius vallás érdekében missioja van. Közelebből egyletünk buzgó pénztárnok: az alábbi levelet kapta: „Kedves barátom! Azon tudatban, hogy hosszú halogatásomat nem vették fizetni nem akarásnak és a vallásos élet ébrentartására, lelki életünk táplálására annyira nélkülözhetetlen „Unitárius Közlönyt“ mindig rendszeren megküldöttétek, hálám jeléül meghozom az első emberek termésének első zseugéjét, mint áldozatot, elhozom hivatalnokai fizetésemnek felvett első havi részletét, mint eddigi fizetésem külömböztetés és leteszem azt a „Dávid Ferencz Egylet“ oltárára és teszem ezt azon kijelentéssel, hogy erkölcsi kötelességemnek fogom ismerni minden alkalommal, midőn fizetésem emelkedik, hasonló szellemben cselekedni. Könyvöld egyelőre hátralékossági díjam kiegyenlítése czimén. Folyó év február hó 18-án kaptam meg 600 frt évi fizetéssel hivatalnokai kinevezésemét és így f. hó 1-én vettem fel az első hivatalnokai fizetést mely eddigi fizetésemhez képest 5 frt javulást mutat, — jövő év elején az 5 frt ismétlődni fog a nyugdíjba fizetendő összeg csökkenése által, esetleg még fizetés emeléssel is, — ezeket szántam én a „Dávid Ferencz Egyletnek.“ Az összeg nem sok, de az eszme nemes s bár volnánk minél többen, kik hasonlórelemben cselekednénk s belátnak azt, hogy ki 12 hónapon át megélt — mondjuk — 40 frt havi fizetésből: a

13-ikban sem fog éhen halni; egyletünk felvirágozását bizton remélhetnők. — Székelyhid, 1895 márczius hó. Őszinte szerető és tisztelő barátod Benecze Sándor, m. á. v. hivatalnok.

A „Dávid Ferencz Egylet“ sz.-kereszturkőri fiókja felolvasó gyűlést tartott márczius 27-én Szent-Mihályon. A rohamos hőmenés miatt Keresztur felől a közlekedés lehetetlenné válva — sem elnök, sem alelnök nem jelenhettek meg. Ennélfogva a gyűlést Németh István vezette ügyesen, kifogástalanul. Imát és egyházi beszédet a templomban ifjai hévvel, lelkesedéssel Sándor Géza papj, isk. főnök mondott. B. e. Raffaj Károly f.-egyletünk derék elnökének alaposan és részletesen negirt életrajzát felolvasta Pap Mózes gymnasiumi tanár. Gábor Albert a nemes társalkodásról, Dr. Jankovich Pál a hülyékkal és testi fogyatkozásokkal birókkal való bánásmódról, felolvasta Ürmösi Károly, tartottak tanulságokban gazdag népszerű felolvasást. Rudnyánszki Gy. Gyáva cz. gyönyörű költeményét valóban remekül szavalta el: Szász Ferencz siménfalvi tanító. Ezekután gyűlés a f.-egylet ügyeivel foglalkozott. A hirdetett pályázatra érkezett 11 egyh. beszéd rályabirakul felkérettek Boér Lajos és Végh Mihály lelkészek. A neveléstani értekezésre pályamunka nem érkezvén, a határidő f. evi jul. 1-ig hosszabbított. stb. — Igazán szép volt látni, mint sereglett a Nyikóvölgye értelmes, tanulni vágyó népe a szentmihályi diszes Sion felé! Ez összegyűlt, szép közönség — úgy hiszem — erős tanubizonyyság arra nézve, hogyha megalakulva nem volna már, a jeleni viszonyok a D. F. Egylet megalakítását elkerülhetetlenné tennék. Csoportosuljunk a már tíz éves lobogó alatt! Munkásság, összetartás vezéreljenek. „In hoc signo vinces!“ Ürmösi Sándor f. e. titkár.

„Fiatalság Barátja.“ Ifjuságunknak hasznos mulatságot készít elő szerkesztőségünk. A jövő hónapban kiadja a Fiatalság Barátját, és pedig olyan tartalommal, a melynek nagy hasznát fogják venni mindazok, a kik a nyári vásárnapi iskolában megszoktak jelenni: mert „Vallásunkról“, „Egyházunkról“, „Erdőnkől“ erről a három nagyon fontos tárgyról hat-hat leczkét fognak írni: Ürmösi Kálmán, Simó János Ajtai János lelkész urak, a kik a nyári tanítás az irodalom terén is sok tapasztalatot szereztek már. A leczkék olvasmányoknak lesznek készítve, úgy hogy, a ki olvasni tud, azokat a maga erején is megtanulhatja. Ezt azért hangsúlyozzuk, mert a szerkesztőség előtt nagyon fontos az a cél, hogy egyházainktól távol lakó szülők olcsón és könnyen juthassanak olyan forráshoz, a melyből gyermekeik vallásunk fő elveit, egyházunk történelme főbb eseményeit és az erkölcs szabályait könnyen megtanulhassák.

Csak tíz krajczár lesz az ára a Fiatalság Barátja új szimának, a mely borítékkal ellátva legalább másfél nyvi terjedelemben jelenik meg. Tartalmazni fog apróbb olvasmányokat, versikéket és talányokat, melyeknek megfejtői között jutalmat oszt ki.

A kereszturkőri unitárius dalkör feloszlott! A minek oka: a mellett, hogy minden buzgalkodása mellett sem részesült az egyházkörben kellő pártfogásban, főleg az, hogy az oly sok évig kitartóan fáradozott veterán tagok igen megfogytak. Megfogytak, mert az újabb nemzedék a belső emberek közt a munkában való részvételével nem igyekezett a fogyó erőt és régi buzgóságot pótolni és feljuttatni. A feloszlás feletti fájdalomunknak kifejezést adva, óhajtanunk kell: vajha a halott feltámadna! Megerdemelné. Az tagadhatatlan dolog, hogy e dalkörnek igen szép multja van. Kérjük az erre illetékeseket, hogy ébrezzszenek fel a még tán csak alvó leányzót. Alakítsák újra a dalkört. Kérjük a fiatalabb nemzedéket, hogy lelkesüljön az ügy iránt és sorakozzék! A munkában a veteránok sem fognának hiányozni. A dalkörnek többféle javai vannak s azok közt 80-90 frt tőkéje. Ezeket nem szabad gazdátlanul hagyni. Az egyházkör azon belső emberei közt, kik a szervező és karnagyi tisztet is felvehetnék — mint:

Ürmösi Sándor és Göncz Mihály lelkész urak is. Hiszszük, hogy Győrfi — volt karnagy úr — a karnagyi botot szívesen rájuk ruházná. — z .. *

Dolgozótársainkat kérjük, hogy a Fiatalság Barátságába szánt apróbb közleményeket május 10-ig küldjék be.

Május 15-ik napjáig kérjük a megrendelést a Fiatalság Barátságára. Egy példány ára 10 kr., postán küldve 12 kr. 10 péld. ára 1 frt postán küldve is. A t. lelkész uraknak a vasárnapi iskolában leendő használatra 2 frtért 23 péld., 3 frtért 35 péld., 4 frtért 48 péld., 5 frtért 60 péld., 10 frtért 200 példányt küldünk. A pénz előre beküldendő.

Az egylet pénztárába 1895 márczius hó 23-tól — ápril 23-ig 1 frt rendes tagsági díjat fizettek: Bencze Sándor, Székelyhid 87—91-re. Puchmann József, Szigetvár 95-re. Dr. Nyiredi Géza, Kolozsvár 95-re. Bardotz László, Torda 93—94-re. Buzogány Mariska, Budapest 95-re. Földessy Mariska, Retteg 95-re. Kovács Dénes, Zilah 94—96-ra. Nagy Elemér, Ny-Szereda 89—97-re.

1 frt 20 kr. előfizetési díjat fizettek: Puchmann József, Szigetvár 95-re. Dr. Gelei József, Naszód 91—92-re. Szinte Ferencz, Budapest 95-re. Zádor — záné, Kolozsvár 95-re. Sebe Sándor, N.-Somkut 91-re. Nagy-Károly, Vingárd 95-re. Lőrinczy Dénes, Zilah 95-re.

A székely-udvarhelyi fiók-egylet pénztárába rendes tagsági díjat fizettek: Tibáld József, Deák Mózes, H.-Ujfalu. Pál, Ferencz, Sándor Márton, Bedő József és Unitárius Ekleklésia H.-Okland Karácsonfalvi ekleklésia, Nagy Sándor, Almási ekleklésia, Sándor Gergely, Kis Mózes, Gergely Mózes, Keményfalvi önképzőkör, Kovács Imre, Biró Domokos, Kádár Lajos, Nagy Sándor, Kénosi ekleklésia, Vári Albert, Vida Sándor, Sándor Mózes, Máté Aron, Deák István, Szentmártoni ekleklésia, Dombi János, Szentpáli ekleklésia, Egyed Ferenczné, Szabó Mózes, Bencze Dénes, Recsenyedi ekleklésia, Gál József, Sztpáli eklekl. Nagy Gyula, Városfalvi ekleklésia, Máté Sándor, Máté Lajos, Jánosfalvi ekleklésia. Kis György, Vargyasi ekleklésia, Kis Tamás, Máté János, Tarcsafalvi ekleklésia, Dimény Sándorné.

A székely-kereszturi fiók-egylet pénztárába rendes tagsági díjat fizettek: László Péter, A-Siménfalva. Nagy Ferencz 91—95-re, Önképző egylet K-Demetterfalva. Pap Mózes, Dr. Jankovics Pál, Sz.-Keresztur. Győrfi Ferencz, Sz.-Mihály.

Az egylet perselyébe ajándékozott Puchmann József, Szigetvár 1 frtot. Kolozsvárt, 1895 ápril hó 23 án Gálfi Lőrincz, pénztárnok.

Szerkesztői üzenetek. A—b. A pályamunkák bírálat alatt vannak. Részletekkel nem szolgálhatunk. — P. F. Köszönjük. Már kaptunk volt s az ki is volt szedve. — S. G. Derzs. Köszönet az értesítésért. A néhai Sándor Ferencz életrajza is kéznél van már, de az alkalmi képek miatt késnünk kell vele. Most a jubiláns tanárt, a jövőben a jubiláns tordai papot kell adnunk. Egy kevés türelmet kérünk, mert sor kerül rá. Értékét nem veszíti.

* Nem vagyunk ismeretesek azokkal a belső okokkal, a melyekből a dal-kör működése megszűnése származott, de a tényt őszintén fájlaljuk s reméljük, hogy Győrfi Ferencz lelkész úr visszatér régi szerelméhez s a kör megteremti ezt a becses intézményt.

TARTALOM: Dr. Martineau Jakab. (Arczképpel.) Boros György. 49. l. — Dr. Martineau magyar tanítványai. 67. l. — Hódolat Isten előtt. (Költemény.) Rédiger Géza. 69. l. — A Jézus keresztje mellett. (Költemény.) Rédiger Géza. 70. l. — A szókész hatása. Végh Mihály. 70. l. — Kossuth halálának évfordulójára. Tarcsafalvi Albert. 72. l. — Válasz a „Háromszéki levél“-re. Csifó Salamon. 74. l. — Kérdések és feleletek. 76. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 76. l. — Egyleti élet és munkásság. 78. l. —

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) Egyes szám ára: 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyll. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utca 5. sz.)

Albert János.

— 50 éves jubileumára. —

(Képpel)

A multat mindig könnyű volna megismerni, ha azokat az egyéneket, a kik azt irányították, szemtől szembe láthatnók. Ezért tartozik a legháládatosabb irodalmi foglalkozások közé az élet- és jellemrajz, meg a korrajz írása

Ha óhajtanók megtudni, hogy született a nemzeti epos, menjünk el Székely Sándorhoz s forgassuk azokat a papirdarabokat, a melyekre szelleme nyomait felírta. Ha a népdal s a magyar nemzeti muzsa ifju barátait keressük, menjünk el az unitárius gymnasium önképző körébe s hallgassuk meg, hogy lelkesitenék Szentiványi s Hajós, Gálffy, s hogy teremti Kriza az alaktalan anyagból a „Remény“ első költői virágait. A nevelés mestere Brassai lábainál rohamosan izmosodik a „gyors eszű“ Kovácsi s Nagyajtai Kovács Istvántól lelkesítve, már-már historikus számba mennek Kővári és Jakab Elek, mig amott a másik oldalon az egyházi irodalom parlagos mezején a termékeny Péterfi Sándor mellett Koronka Antal eszméktől duzzadó beszédeivel, Gyöngyösi István alkalmi dolgozataival, Albert János pedig utólérhetetlen szép imádságaival nemcsak hogy nyomokat hagynak magok ntán, hanem szellemeket idéznek elé magok körül.

Tanuljátok megismerni ezeknek és számos társuknak lelkes munkásságát és lelki életét s meg fogjátok tudni, hogy milyen

részök volt a parányi unitárius Sion fiainak a magyar nemzeti Genius megteremtésében.

A legutóbb említett Albert János a fiatalabbak közé tartozott s neki meg is engedtetett az, a mi legtöbbnek nem, hogy az újra született magyar nemzettel együtt tekiintsen vissza a megpihenés Nebojáról az ezer éves vándorlás homokos sivatagára.

Albert Jánosnak a lelki vezérnek buzgó serege egy napra kivette a vezéri pálczát kezéből s mit eddig ő intézett, most ők rendezték el a vasárnapi teendőket úgy az ur házában, mint azon kívül.

1895 május 5-én Albert Jánost nemcsak lelki gyermekei, hanem a vidék és az unitárius egyház előljárói is jubiláris énnepeléssel tisztelték meg. Az egész vasárnap neki volt adva s mit eddig ő végzett, most a szónoklást főpásztora és saját hallgatói végezték, először a templomban, azután a fehér asztal körül. Ezernyi ezer szó hangzott el e napon s azoknak legnagyobb része az egyszerű, a mesterkéletlen, a határozott jellemű s erős akaratu férfit, az aranyszáju, alázatos szívű és kötelességtudó lelkipásztort illette.

Ő maga is szólott és pedig mindig szépen, mindig bölcsen, mindig szeretettel. Egyszerűsége soha sem várt ilyen fényes kitüntetést, ennyi dicséretet, s ha valami rontotta az ünnep összhangját, az az ő saját kebelének aggódo érzelve volt, mert ő az igazi pásztor soha sem hitte, még ha mondották sem, hogy elég méltó lett volna nagy mesteréhez, a kinek evangeliumát mindig kész örömet hirdetve ötven esztendő leforgása alatt.

Albert János — kinek arczképét olvasóink e sorok között látják — külsőjén semmivel sem árulja el, hogy ő az Urnak felkent szolgája. Az unitárius egyház nem tartott meg s nemis szerkesztett semmi jelvényt, kivéve az egyszerű fekete palástot, a melyet azonban csak hivatalos szolgálatkor használnak a lelkészek. Ebben is Jézust igyekeznek követni. Főfigyelmet a lélek mivélésére fordítanak, a mely az élő szó és a példaadás által történik. Az életet s annak napjait egyaránt szentnek tartják, de legszentebb az, a melyen legtöbb jót mivélnek.

Albert János a lelkési mindennapi teendőkön kívül, az irodalomban nagy szolgálatot tett hétköznapi használatra 1873-ban kiadott imakönyvével. Ezen kívül nevezetes munkái: „Gróf Széchenyi I. emléke“ (1860); „Erény a család, a haza és a vallásos élet-

köréből“ (1866); „Fekete Ferencz emléke“ (1884); „Pályám emlékezete“ (1885).

Testi erejét hanyatlónak mondja, de azon csak az idő nyoma látszik. Lelki ereje olyan ép és eleven, a milyen volt eddig s mi hisszük, hogy 50 esztendő volt szükséges arra, hogy olyan remek

imádságot tudjon írni, a milyennel jubileumán mindnyájunkat Istenhez emelt. Ennek a léleknek még sok elrejtett kincsei vannak s mi óhajtjuk, hogy azokból gazdagítsa az áhitatos lelkek világát, mert ha azokkal dicsőíttetik az Isten, áldatni fog ő maga, ki segítség lesz az Isten előtt jární óhajtók vezetésében.

Boros György.

Az Egyházi K. Tanács üdvözlete Albert Jánoshoz.

132—1895.

E. K. T. k. i.

Tisztelendő lelkész úr!

Kedves atyánkfia az Urban!

Egyházi K. Tanácsunk a legnagyobb örömmel értesülvén arról, hogy tordai egyházközségünk a Tisztelendőséged lelkészi és tanári működésének 50-ik évfordulóját f. évi május hó 5-én ünnepélyesen megülni szándékozik, nem mulaszthatja el ez alkalomból a maga részéről is a legmelegebben üdvözölni Tisztelendőségedet.

Tisztelendőséged életének ez a szép része nemcsak azért emlékezetes és becses, mivel olyan nagy, a milyen az emberek fele részének egész élete, hanem még inkább azért, mert Tisztelendőséged annak minden napját az egyháznak és az iskolának szentelte. Először mint lelkes és lelkesülő ifjú, azután mint bölcs férfi mindig szívéen hordozta az unitárizmus érdekeit, annak szerelmét ápolva s dicsőségét hirdetve nemzedékről-nemzedékre.

Mennyit változott az idő, a gondolkozás, a felfogás és az ítélet e hosszú félszáz alatt, de mennyire állhatatos maradt a Tisztelendőséged szeretete egyházunk és vallásunk iránt! Mi, a most serdülő ifjú nemzedéket oda utasítjuk Tisztelendőségedhez, hogy vegyen példát a hűségről és kitartásról.

Egyházi Képviselő Tanácsunk nemcsak történelmi fontosságú tordai egyházunk vezérét, nemcsak ottani gymnasiumunk tanárát, illetve hittanárt kívánja megtisztelni ezzel a ritka szép alkalommal Tisztelendőségedben, hanem egyszersmind egyházi irodalmunknak egyik kitűnő munkássát is. Azok az imádságok, a melyekben Tisztelendőséged az Isten ígését a lelkész és hívek ajakára adja, elévülhetetlen szépek, s azokban nemes lelkének építő, vigasztaló és Istenhez emelő gondolatai nemzedékről nemzedékre hatni fognak kicsiny unitárius seregünkben.

Mi kérjük a mindenható Istent, hogy Tisztelendőségedet tartsa meg nekünk, hiveinek és egyházunknak még számos éven keresztül jó egészségekben és boldog érzésben.

Az Unitáriusok Egyházi Képviselő Tanácsának Kolozsvárt, 1895. ápril 21-én tartott üléséből.

atyafiai az Urban

Ferencz József,
unitárius püspök.

Boros György,
egyh. közg. jegyző

Szántóvető imája. *Köl*

Te, ki mindig voltál és vagy,
Ki meg nem szünsz lenni soha,
Kinél rajtad kívül nincsen
Több más szelid, édes Atya!
Leborulok színed előtt
Felemelvén kezeimet
Oh! hallgasd meg imájában
Alázatos gyermekedet!

Atyám! ime parancsodból
Itt állok e göröngyökön,
Hogy munkáljak, küzdjek híven,
Mig engedi időm, erőm.
Oh! légy velem arra kérlek
Minden nyomon, minden lépten,
Hogy tettemnek koszoruja
Bő jutalom, áldás légyen!

Engedd, oh add, hogy idővel
Aranykalász ringjon itten,
Mely terhétől meghajolva
Fizesse meg munkabérem.
Hogy a ki kér, tudjak adni,
Hogy szükségét ne szenvedjen,
Hogy az árvák és éhezők
Könnycseppjeit letöröljem!

Jól tudom én, hogy a munka,
Mit parancsod folytán teszek
Enyém, de az áldás mi lesz
Téged illet, az a tied.
Ha érdemlem jutalmazd meg,
Oh! ne vond meg áldásodat,
Tizszerezd meg, százszorozd meg
A jó földbe vetett magot!

Te, ki mindig voltál és vagy,
Ki meg nem szünsz lenni soha,
Kinél rajtad kívül nincsen
Több más szelid, édes Atya!
Leborulok színed előtt
Felemelvén kezeimet,
Oh! hallgasd meg imájában
Alázatos gyermekedet!

József János.

Emléksorok Dr. Martineau 90 éves évfordulójára.

Születésének 90 éves fordulóján volt magyar tanítványaitól emléksorokat kér a szerkesztő úr. Hát ez — igen nehéz dolog. Hol a gyűjtőlencse a mi visszaemlékezésünkben, mely egy ily gazdag szellem fényének sugarait egy pontban egyesítve, rá tudna mutatni néhány rövid, biztos vonással lelki nagyságának s rendkívüli befolyásának titkára? Az emberiség szellemvilágának azon alakjai közé tartozik ő, a kik az újabb természettudomány kutatásaiért a végtelen kicsiny birodalmában, nem akarják cserébe adni a végtelen nagyot, a kik az anyagi lét egész kiterjedésében oly előszeretettel kutatott mechanikai mozgások tudományán tul, még mindig hisznek azon igazságokban, melyek az érzékekre nézve hozzáférhetetlenek; azokban az ő princípiumokban, melyeket az újabb tudomány nem akar megtalálni az emberben s melyek mégis az emberi szellem legsajátabb valóját alkotják. De hogy ezen metafizikai hangot, mely a Közlöny olvasóira nézve kevés érdekléssel bírna, abba hagyjam, rátérek egy pár visszaemlékezésre, melyek inkább az embert, a volt papot és tanárt jellemzik.

1883-ban a Williams könyvtár tanácskozó termében a London-kerületi papság egy gyűlésén Dr. Putnam amerikai pap felolvasást tartott az amerikai egyházak állásáról, kárhóztatólág szólva az unitarizmus újabb irányáról, mely tulságosan kritizál, kételkedik s mindent elkövet, hogy a biblia tekintélyét lerontsa s a Krisztus személye iránti tiszteletet csökkentse. Midőn egy angol pap védelmére kelt az új iránynak s azt mondá, hogy sajnálná, ha az unitarizmus a tudomány e korában lekötne magát egy embernek, még ha az a názáreti proféta is. — Dr. Martineau rendkívül érdekes fejtegetéseiben azt mondá, hogy ő nem hiszen egy egyház jövőjében Krisztus iránti tisztelet nélkül; egy személyes Istenben s a lélek halhatatlanságában való hit nélkül pedig bátran be lehet zárni a templomokat. Ő nem rokonszenvez az „ifju unitarizmus“ irányával s sajuálattal kénytelen tapasztalni, hogy más egyházak szabadabb gondolkozásu vallásos típusában akárhányszor inkább kifejezésre jutnak saját eszményi törekvései. Hite szerint az összes egyházak legjobb elemei által kifejezésre juttatott igazság alapján fog felépülhetni a jövő egyháza. Jellemző, hogy Dr. Martineau az unitárius név felvételét szerencsétlenségnek tartotta s „Angol presbyteri egyház“ nevet szeretett volna inkább saját felekezetének.

A londoni felsőbb kollegiumok ifjuságának egy közös vitéstélyén Dr. Martineau volt az elnök. A tárgy az volt, hogy a modern civilizáció hozzájárult-e az emberi nem boldogságának

emeléséhez? A vita összefoglalásánál néhány észrevételére még most is emlékszem. Ha arról van szó, hogy az ember értelmi és erkölcsi erői növekedtek, ez még vita tárgya se lehet; de az ugynevezett civilizációval járó bajok, ferdeségek és félszepségek kemény ostromozást kaptak az öreg urtól. Kiváló szellemek nem vehetnek oly előkelő részt az emberiség sorsának intézésében, mint régen. A sokaság tulságosan hatalmassá lett s a helyett, hogy vezetetni engedné magát a jobbak által, jobb meggyőződésük ellenére előre tolja és sodorja saját ugynevezett vezetőit. Pedig a vélemény, mi a tömeg lelkében formálódik, mindig tele van salakkal s mélyen alatta áll az emberiség jobbjaiénak (ez kiválóan találó Angliára) s itt a változás — változás rosszabbra. A mi az emberi nem ősfajait illeti, a civilizáció rájuk határozottan károsan hatott; megrontotta a durva primitív természetet, mely nem volt nemesebb ösztönök nélkül stb.

Előadásainak teljes élvezéséhez jelentékeny filozofiai előkészület volt szükséges; de midőn a homály e tekintetben oszlani kezdett, stylusának csudálatos bája, logikájának rendkívüli ereje s az emberi szellem eszményibb felfogásának védelmében tanusított mélysége feledhetetlen benyomásokat véstek lelkeinkbe. Tanítványaival szemben kényszereszközöket nem használt. Hitt a tanuló elhatározásának komolyságában s sokkal nagyobb szellem, sokkal jobb lélek volt, minthogy a „természeti adományok“ hiányát büniül róvja fel vagy szellemeskedő gúny tárgyává tegye. Egy tanuló társunk volt, a ki az angol szokásos félórai predikációt semmi mesterfogásokkal a papíron 10 percznél tovább vinni nem tudta; de sikerült neki egy alkalommal az előadásban 15, sőt egyszer éppen 20 perczre kinyújtani; mi tanuló társai a kínos vergődést hahota nélkül alig tudtuk hallgatni. Az öreg tudós végtelen komolysággal hallgatta s a 20 percz végén összes reflexiója az volt: „Édes A., azt hiszem, a predikáció *még most se* elég hosszú“ s egy más alkalommal, midőn ugyanezen tanuló társunk a moral filozofiában a Dr. által vizsgára feladott meglehetősen hosszú kérdéseket állító mondattá formálva, egy pár laza lapon adta be feleletét, észrevétele csak ez volt: „Mister A. felelete mind a tárgyra tartozik, de tán kissé tulságos rövidséggel van összetömörítve.“

Skócziában töltöttem nála egy hetet egy vadon skót erdő közepén levő nyári lakásában. Az állomáshoz maga jött előmbe, fehér lovát maga hajtotta s az egész héten minden kirándulásaink alkalmával maga kocskodott. Az egyszerűség, természetesség s az igazság megtestesülése az élet mindennemű viszonyaiban. Az érzés, melyet magunkkal hoztunk róla, hasonlít ahhoz, a mit

Carlyle „Hero worship“ hősimádásnak nevez s Angliában nincs ma senki, a ki értelmi s erkölcsi tulajdonai s kedélyvilágának gazdagságánál fogva ez érzésre méltóbb lehetne.

Egy régi tanítványa.

Balatonról.

Messzi, messzi kis Erdélytől,
Túl a Tiszán, túl a Dunán,
Túl a magas Királyhágón,
Túl a délibábos rónán,
Három megye határában
Hullámszik a *magyar tenger*;
Magyar tenger kék vizében
Mosdik az ég minden reggel.

Köröskörül messzi, hosszan,
A Balaton mindkét partján
Sugár tornyos, csinos faluk,
Pompás nyári lakok, tarkán.
És felettök messzi kéklík
Bakonyerdő szürke orma
Büszkén, göggel, mintha éppen
Most is csak a »régik« volna.

Kis tengerünk közepében
A tihanyi félsziget áll
Kopáron ki a kékségből,
Mint egy régi, ős szikla-szál.
Ott pihen meg néha, ritkán
— Ha vihar jó, vagy elfárad,
Vagy üldözi a fegyveres —
A tó népe: »a szárnyas had.«

Jó reggeltől késő éjjig
Sürgés-forgás, pezsgő élet;
Ilyen élénk közösségben
Az arcz vidul, a kedv éled.
... Itt a közel domboldalon
A földmives dalolva szánt,
Alatt a tó kéklő vizén
Halász evez kis csolnakán.

Ott Thalia templomában
A sokaság tapsol, nevet;
Nagy társaság mulat amott
Magyar dalban, jó bor mellett.
S künn a tenger kéklő vizén
— Holdvilágos ezüstös est! —
Vigan lengő kis csolnakon
Az ifju szív szerelmet esd.

... És, ha az ég fenn beborult,
Vihar közelg s a mennyropog —
Csak azt látni, mily fennséges:
A Balaton, mint háborog!
Minden hang, zaj s sürgés-mozgás
Parányi lőn, megszűn olykor,
Zene és dal elvész szépen,
Csak a hullám zug és mormol.

Egy félóra és a vihar
Elpihent már, lecsöndesült,
A tenger egy órjas tükör,
Pár percz alatt benépesült.
A háromszin zászlós hajók
Vigan szelik a kis tengert,
Ifju, öreg — vihar után —
Ugy üdvözlí a szép reggelt.

Messzi, messzi kis Erdélytől
Túl a Tiszán, túl a Dunán,
Túl a sziklás Királyhágón,
Túl a délibábos rónán:
Van a kicsiny *magyar tenger*;
Melyet tán hogy megismertem:
Ezeréves magyar hazám
Még égőbben kell szeretnem !!

Balaton-Füred.

Demeter Dénes.

A községi hitelszövetkezetről.

Miután az U. K. mintegy csatornája azoknak az elveknek, a melyek a nép lelki és szellemi életének erkölcsöt és miveltséget termő talaját megtermékenyítik; terjesztője azoknak az eszközöknek, melyek az erkölcsi és anyagi jóllétet, haladást előmozdítják és segítik: remélem a t. sz. becses engedelmével, az én felfogásom szerint, nagyon életre való elvnek és eszköznek néhány sorban ismertetését adhatom. Ez a „*Községi hitelszövetkezet*“.

Magyarországon, különösen Pestmegyében, már 8 éve, hogy a mint e rövid idő is igazolja, eredménynyel és úgy erkölcsi, mint anyagi tekintetben látható haszonnal töltötte be hivatását. A közelebbi években egész Magyarországra és így Erdélyre is ki lett terjesztve s ma talán egyetlen megye sincsen, melynek több vagy kevesebb községében az „Országos hitelszövetkezettel“, melynek központja Budapest, támogatója a magas kormány, összeköttetésben felállítva ne volna. Hogy még nagyobb arányban nem terjedett el, annak oka az idő rövidsége mellett a szövetkezet szervezetének ismerethiánya. Jelen soraimnak a célja, hogy az U. K. olvasói s azoknak tovább adása folytán többekkel röviden megismertessem.

Miután, a mint czíme is mutatja, pénzről van szó s következőleg anyagi czéllal alakul: lássuk anyagi hasznát.

A községek lakóinak több-kevesebb része mindenütt adósággal van terhelve. A pénzügyintézetek, takarékpénztárak, bankok nem győzik a hiteligényeket kielégíteni. A pénzre tehát szükség van, de azt nem adják „köszönetért“. A kölcsönzőnek jó kamatot kell, hogy fizessen. Az egyes községekben ép úgy, mint a nagy városokban ma is élnek uzsorások, kik a megszorult hitelezőktől annyit zsákmányolnak, mint a mennyit zsugori lelkek kíván. A 10⁰/₀—100⁰/₀ -ig való uzsoráskodás ma sem ismeretlen. A takarékpénztárak részvényeseinek nyújtott osztalék, hivatalnokaik fizetésének magassága, tartalék-alapjuknak lavina módjára való növekedése szintén azt igazolja, hogy a törvényes kamat, kezelési költség és a többi járulékok tulságos mértékben ériutik a hitelezők zsebébe. S ezen valóságos tényekkel szemben még azt sem lehet felhozni, hogy a nagy ⁰/₀-ból a községek, testületek gyarapodnának. Az egyesek zsirján az egyesek hiznak. Szerintem pedig az a rettenetes sok kamat, a mi a pénzügyintézeteknek és személyes kölcsönzőknek zsebeibe befoly, egy község számlájára nagy összeget teszen. Egy 2000 lelket számláló község lakói, csak a középátlány szerint számítva, 50—60.000 frtig vannak érdekelve. Ennek a legkedvezőbb esetben is a járulékokkal, utánajárással 12⁰/₀, a kamatja, tehát 6000—7200 frt. Szép összeg! S ez mind kivándorol a községből. Ennyivel tehát szegényebb. A községi szövetkezet célja, hogy a hitelezők kevesebb, legfeljebb 7¹/₂ ⁰/₀ kölcsönt kapjanak s a kölcsön után fizetendő kamatot önnönmaguknak adják. És ez tagadhatlanul nagy előny, hatalmas rugó ugy az egyesek, mint a község vagyoni gyarapodására. N. 100 forint takarékpénztári kölcsön után, nem véve számításba a váltót, a törlesztések alkalmával való idővesztéséget, évnegyedenként fizet 2 frt 50 krt, összesen 10 frtot, ellenkezőleg, ha községi hitelszövetkezet van községében s ő annak tagja, 100 frt után fizet fél-évenként 3 frt 75 krt, összesen 7 frt 50 krt. A takarékpénztári

kölcsönnel szemben megmaradt 2 frt 50 krja, ehhez számítva 40 kr. váltódíjt, négy napi idővesztésre összesen 80 krt, mint a hitelszövetkezet adóssa megtakarított 3 frt 70 krt. Ez összeghez tegyen hozzá 1 frt 30 krt s ezzel üzletrésznének egy évi részletét befizette. Ez kétségbevonhatatlan haszon Minden háznál van pénzforgalom s akárhányszor 10, 20 kr. pénzfölösleg. A gazda s meglehet, az asszony is, egy-egy pohár pálinkát szívesen elhasznál. A 10, 20 krért hozatnak egy liter spiritust. Ma elfogyott, holnap nincs semmi. Nem is egészségesebbek, nem is erősebbek. A 10, 20 kr. haszontalanba vészett. Ha a szövetkezet fennáll s ő tagja, a 10, 20 krt heti betétjére fordítja. Igaz, egy pár pohár pálinka élvezetétől megfosztotta magát, de év végén megkapja kamatos kamattal az élvezetet annak az örömében, hogy minden nagyobb megerőltetés nélkül megtakarított 5, 10 frtot.

A fennebbiek igazolják a községi hitelszövetkezetek anyagi és erkölcsi jótékony hatását és befolyását. A takarékoság szép erény. A mely intézmény meghonosulását, általánosabbá tételét előmozdítja, annak erkölcsi célja van. Befolyásolja a hitelszövetkezet, közvetve a tagok gondolkodását is. Ha összeférhetlen természetű, verekedő, gorombáskodó, ha részeges, pazarló, az erkölccsel és jellemtisztasággal összeférhetlen cselekedetet követ el: az alapszabály értelmében a szövetkezeti tagok sorából az intézettel szemben való jogos követelése megtérítése mellett, kizárandó. Az önbecsérzett és egyéni büszkeség ébrentartása csak úgy lehetséges, ha az ember méltóságáról gondolkozik. A szövetkezet idő folytán a községi, ekklesiái ügyek előmozdítására is befolyással lehet: csak a maga célja és rendeltetése szerint legyen vezetve. Ez a fő! Ezért erről is egy pár szót.

A községi szövetkezet élén a községi tagok értelmesebbjei állanak, mint igazgatók. Azok az egyes egyéneket minden tekintetben teljesen ismerik. Vegyék azért lelkiismeretesen a szövetkezet ügyét. Barátság, pajtáság, rokonság tekintetéből senkit a szövetkezet által biztosított előnyben ne részeltessenek. Könnyelmű, helytelen és megfontolatlan célra se Pálnak, se Péternek kölcsönt meg ne szavazzanak. Módot és alkalmat senkinek sem szabad adni arra, hogy mivel a szövetkezet olcsón és előnyös feltételek mellett kölcsönöz, valaki adósságba verje magát. Az elkerülhetetlen, indokolt szükségesen segíteni a főczél. Ezt tartásuk szem előtt a már megalakult szövetkezetek vezetői s ennek tudatával alakuljanak „szövetkezetté“, a kik hasznos és nemes célját elfogták a községi hitelszövetkezetnek.

Tudomásom szerint Udvarhelymegyében már több község alakított ilyen szövetkezetet. Oláhfalva, Derzs, Siménfalva, Bögöz, Lokod, Székely-Keresztur, Székely-Udvarhely s ujabban Felső-Rákos községek. Kövessék a példát, a kik jónak látják. L. I.

Albert János Jubeliumára. 1895. május 1. *Köt.*

Ha az a sok fohász, az a sok könyörgés,
Mi *ötven év* óta ajkidról elszállott —
Mind virággá válnék, vissza varázsolná
Talán a rég eltűnt — aranyifjúságot.
Vissza varázsolná verőfényes napját,
Ábránd-szötte álmát — jubileumodra,
S szivárványszínekben fürdött illatával
Fonódnék megőszült tisztes homlokodra.

De eltűnt már régen a csodák világa,
S a Josafát völgyét tüske, lom borítja;
Ma már ha mi magunk műveljük meg ágyát,
Kelyhét a virág is, csak úgy ha kinyitja.
Té egy egész élet küzdelmes pályáján
Hintetted a *szépnek*, az *igaznak* magvát,
S ha az *Ur* kertjében betelt a vetésed,
Követted a *műzsáh* hívogató hangját.

S im — az Ur megáldá munkáját kezednek,
— Egész nemzedékek nőttek ki alóla.
Az lenne ám ünnep, ha itt egybegyűlve,
Mindenikük csak egy üdvözlő szót szólna!
Hogy járnád be újból régenmult időknék
Verőfényes naptól meg-megnyuló árnyát,
S átélnéd még egyszer, a mit már átéltél —
Emlékezetednek bontogatva szárnyát.

Minden új alakkal, minden kis emlékkel
Rajjai kelnének rég eltűnt napoknak,
S elboritanának ragyogó felhői
Egy-egy ideálnak, egy-egy gondolatnak
Mint a csodás műszer viaszlapja, melyet
Rég dalolt daloknak ásott föl hulláma —
Akkor is megcsendül, ha a dal forrása,
Már régen kiapadt, már régen elállta.

És ez új világban, e bűvös tükörben
Lelked a gyönyörök gyönyörét álmodná,
S nem is vennéd észre, amint homlokodra
Az ifjuság üde koszoruját fonná.
S míg a tündér álom ringatna el karján.
Sirjukból kilépve rég elfakult árnyak,
Lejátszanák újból játékit a multnak . . .
A rózsákkal átszőtt boldog ifjuságnak

Ámde a természet örök törvényének
Utjából nem tér ki semmiféle szóra;
A mult marad multnak, és a mi sajátunk,
Az a rövid napok el-eltűnő sorja.
Hosszu láncszemében egymást váltogatják,
A hamis — s igaz gyöngy, valóság és álom,
A remény s csalódás, öröm és fájdalom,
Fénysugár az éjben s pók a rózsaszálon.

A »ma« egy igaz gyöngy a sok többi másból,
Melyekkel jó sorsod oly bőven megáldott,
Hogy érdemeidnek méltó jutalmául
Lásd itt egybegyűlve mindazt a ki vágyott
Veled kezét fogni, egy-két szót rebegni
Jubileumodnak fényes ünnepére —
Hogy egy zöld levélkét tűzvén homlokodra,
Tavaszhelyen *ma* is, mint volt ötven éve

Hogy érezd még egyszer azt a fényt, meleget,
Azt a csodás bűbájt, részegítő mámort,
Merész röptű vágyak büszke szárnyalását,
A mit lelkeinkbe égi kéz varázsorolt;
Hogy érezd még egyszer csermely mormolását,
Az erdők bűgását, illatát a nyárnak —
S a halandó lelkek azt a vágyódását,
Melyek nyugovóra sehol sem találhatnak.

. . . . De immár kigyúlt és ég az oltár lángja,
Az ünnepi dálnak accordjai kelnek;
Áldozati asztal roskadoz terhétől,
A falak a tömjén illatától telnek.
— És a *Főpap* ajkán megcsendül az ige,
Magas szárnyalása betölt földet eget.
Aztán kiki gazdag áldozatát hozza.
— Fogadj el tőlem is egy-két — buzaszemet.

Szerény, igénytelen, mint a föld, hol termett,
Fényre, csillogásra, nem is neves fajta;
De méltó *Tekozzád*, mert *igaz*, mert *tiszta*,
Bármi egyszerű és kopott a mez rajta
És mert *igaz*, *tiszta*, lásd, rövid percz alatt,
Egész kalász tenger hullámszik itt végig. . . .
. . . . A virágos oltár terhét alig bírja,
— Cloe a nevedet évkönyvébe írja — :
Éltessen az Isten még sok számos évig !!

Torda.

Nesselfeld Miklós.

Gondolatok.

— Péterfi Tamástól. —

Minden nehéz, mit a földön viselnünk kell, csak egy van, a mi könnyű: a szemfedőnk fátyola, — de ezt már nem érezzük.

*

Mielőtt hosszú életért imádkozol: gondold meg, mennyit lehet szenvedni egy rövidke percz alatt.

*

A feneketlen hordót is kitalálták már csakhogy — üresen.

*

Minden szívnek eljön a tavasza — a szerelem, csak vigyázzon ne hagyja benne hosszúra nyúlni — az áprilist.

*

A víz a hidegtől, a szív a közönytől fagy meg.

*

Ne kérdezd soha, hogy: »mit ér nekem ez a világ?«, hanem azt, hogy: »mit érek én a világnak?«

*

Türed békével a sors csapásait, a szenvedéseket, hiszen mennyországba sem lehet bejutni, mielőtt ki nem szenvedtük a halált.

*

Legnagyobb uzsorás az élet! Mert egy kis öröme is nagy kamatot vesz.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

Zsinat. A főtisztelendő püspök úr a Bölönben tartandó zsinatra a szószókokat kinevezte. Az első nap, midőn a templom is felszenteltetik: Lőfi Áron esperes megnyitó imát, Boros György theol. tanár alkalmi szónoklatot, Ferencz József püspök felszentelő beszédet és imát, Kis Sándor laborfalvi lelkész urvaesorai ágendát; második napon a papszenteléskor alkalmi imát és beszédet Gál Miklós torockói lelkész és Ferencz József püspök úr mondanak.

— A lelkiismeret szabadságának kihirdetése képen Torda város tanácsa, a millennium emlékére, még a múlt évben elhatározta egy műbecsi festménynek az elkészíttetését. A kép tárgyául azon lélekemelő történeti eseményt választotta, midőn e város falai közt, az 1568-iki országgyűlésen János Zsigmond fejedelem és Dávid Ferencz jelenlétében a lelkiismeret szabadságát kimondják. A kép elkészítésével Krisch Aladár fiatal tehetséges budapesti festőművész biztatott meg, ki már a „Hóra lázadás“ című festményével is oly nagy feltűnést keltett. A fentemlített kép hossza 4 meter, magassága 3 meternél kisebb nem lehet; melynek 3000 forint a tiszteletdíja. Ez összeg, tekintve a kép nagyságát, a művész szerénységét és áldozatkészségét mutatja. A fiatal festőművész súlyos betegségből — mely egész télen gátolta a munkában — csak most épült fel és már is a kép vázlatát mielőbb elküldeni ígérte, bírálat végett, Torda város előjáróságához. Így több mint hihető, hogy maga a befejezett kép, mely az unitárius vallás dicsőségét is hivatva lesz megörökíteni: a millennium idejére készen lesz s azután Torda város tanácstermében fogja hirdetni a város polgárainak nemes áldozatkészségét.

— **Konfirmáció.** Áldozó csütörtökön volt a konfirmálása a kolozsvári templomban 45 ifjunak. Péterfi Dénes konfirmáló lelkész mindeniknek egy új testamentumot adott emlékébe.

— **Igaz e,** hogy az énekezők sűrítették az énekeskönyv új kiadását s most, miután meg van, nem igyekeznek a szerint tanítani, legalább az iskolába járó gyermekeket s a konfirmáló ifjakat.

— **Vadad.** Megható ünnepély folyt le május 12-én Vadadban, midőn tiszt. Gál Elek úr aa 22 évi buzgó szolgálata után tartotta kibucszuját hiveitől. Hangos zokogás volt hallható, midőn a bucsuzó lelkész hiveihez intézte, hogy „Szolgáltam az úrnak közöttetek nagy alázatossággal és semmi előtt nem vonogattam magamat, a mi nektek hasznotokra volt, hogy azokat néktek ne hirdetném.” Lelkész a templomból kijövet még egyszer bucsut mondott mire Kövendi János úr szívből jövő és szívéhez szóló Isten hozzádot mondott. B. J.

— **Ny.-Gálfalváról** ezeket írják nekünk: Volt vadadi lelkész Gál Elek május hó 19-én köszöntött be és foglalta el székét egyházközségünkben, a midőn az egyháznak minden hive nagy lelkesültséggel és meglelégedéssel telt el. Hogy tiszt. Gál Elek lelkész urat megnyertük papunknak, a kibén a veszteségünk eléggé potólva lett, a méltóságos és főtisztelendő püspök urnak hálával adózunk. Magam és az egyházközség nevében kérem szíveskedjék az Unitárius Közlönyben kifejezni egyházközségünk hiveinek ezen meglelégedését és nagy lelkesültséggel lett fogadtatását tisztelendő Gál Elek urnak. Zs. M.

— **A nagy-ajtai** unitárius egyházban Ütő Irma gyűjtött 90 krt, ezt kigészítette 2 fitra és egy Urasztali takarót vett. Isten nevelje!

— **Nagy Sándor** kis-solymosi unitárius lelkész nagy csapás érte, neje Péterfi Léta Lina halálával Május 6-án temették el Nagy-Ajtán. Simó János megható beszédet tartott fölette. Két kis rva gyermek gyászolja. Egy áldott jó nővel kevesebb van Nyugodjék békében

— **Daniel Lajos** vagyasi nagybirtokos, egyháztanácsost és nejét Pálffy Mártnát súlyos csapás érte, két hónapja kis fiók János, Pozsonyban, hol a család az utóbbi hónapokat töltötte, meghalt. Részvétellel vettük a szomorú hirt s kívánunk vigasztalást a szülőknak.

— **Sajró hiba.** A FiatalLág Barátja 6-ik számában „A mi templomunk” cz. költemény első sora így olvasandó: Fehér templom áll a falu középén. A szerző neve Ferenczi Kálmán, medeséri lelkészünk Ferenczi Aron derék VII. oszt. tanuló fia.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Emléket Dávid Ferencznek! A női szív fogékony minden nemis áldo zatra. Ime ujabbán is egy női kézből özv. Ajtai né Faluvégi Lidia asszonytól Budapestről két (2) forintot kaptunk a Dávid Ferencz Emlékre, mely Dávára tervezetlik. Ugyanerre a célra Nagy György úr Kolozsvárról adott egy (1) frtot. Köszönettel vettük s a többihez tettük. Ismét nőtt az alap s ezután bizonynyal nagyobb lesz a vonzó ereje! (5-ik közl)

Lapunkról. A budapesti „Magyar Ujság” cz. politikai napilap, melyet Dr. Fenyvessy Ferencz szerkeszt, május 23-án megjelent számában a következőket írja:

„Unitárius Közlöny. A felekezeti iskolák az utóbbi két évtizedben igen sok megtámadtatásnak voltak kitéve: joggal-e vagy sem, azt eldönteni nem mi vagyunk hivatva. Tény azonban, hogy egyes felekezetek igen sokban hozzá járultak a hazai tanügy emeléséhez és ezek között nem utolsó helyen áll az unitárius vallásfelekezet. E tényről tanuszkodik a felekezet fentcímzett közlönye is, mely, jöllehet nem kizárólagos tanügyi lap, mégis szorgosan ápolja a paedagógiát és e mellett hiveink vallás-erkölcsi nevelését is hathatósan iparkodik előmoz-

ditani, különösen az által, hogy a lap mellékleteként „A Dávid Ferencz Egylet kiadványai“ czimmel oly olvasmányokat nyújt nekik, melyek a szívet felemelik, a kedélyt felvidítják és a lelket megnyugtadják.

A hazai tudomány világ híres nestora Brassai Sámuel és Boros György szerkesztői e hasznos folyóiratnak: várható-e ezektől más mint jó és hasznos? De a mit mégis külön is ki kell emelnünk, az ama valódi magyar szellem, mely a szóban levő folyóiratot átlengi és a népszerű stílus, melyben az fogalmazva van. Szívéhez és értelemhez szól itt minden mondat, erkölcsöt és jellemet mivel minden egyes cikk. Vajha egyik-másik hazai vallásfelekezet példát venne e törekvéseiről, követné a derék unitáriusokat, kik csekély számuk ellenére is nagyot képesek művelni, mert törekvésük őszinte, hazafiasságuk kifogástalan. Előfizethetni e kiváló folyóiraatra egész évre 1 frt 20 krajczárral Kolozsvárott viz-utczá 5. sz. alatt.

Belső embereknek kitünő alkalom kínálkozik a missiora otthon az egyházban s távolabb a diasporákban, mert a „Fiatalság Barátja“ úgy vallásunkról, mint erkölcsünkről rövidbe foglalva nagyon jó képet ad, s az egésznek az ára csupán tíz krajczár.

A kinek nincs otthon a fia vagy leánya küldjön be hozzánk egy levélborítékban két drb. öt s egy drb. két krajczáros levél bélyeget, írja meg a nevet s a lakást s mi azonnal elküldjük a Fiatalság Barátját az illetőnek, a ki bizonynyal megfogja köszönni a figyelmet.

— A „Fiatalság Barátja“-nak 6-ik száma a következő tartalommal jelent meg: Ajánlás. (Költ.) Csifó Salamon. 57. l. — Vallásunk. Ürmösi Kálmán. 57. l. — Erkölcsünk. Ajtay János. 65. l. — Buzdítás. (Költ.) Tarcsafalvi Albert. 72. l. — Képek az unitárius egyház történelméből. Simó János 73 l. — Krisztus és a szegényember fia. (Legenda.) Végh Mátyás. 80. l. — Legyen a ti vendégetek. Deák Miklós. 81 l. — Vasárnapi iskolai dolgok. 83. — Ifjúságunk köréből. (Költemények). 83. l. — Fejtörő. 85. l. — A talányok megfejtői. 87. l. — A szerkesztők szava. 88. l. —

Az egylet pénztárába f. é. április hó 23-tól május 23-ig 1 frt rendes tagsági díjat fizettek: Kanyaró Ferencz, Kun Pál, Mina János, Ádámek Jánosné, Biluska Józsefné Kolozsvárt, Tamás Lajos Budapest, Székely Jánosné Torda, Halmágyi Károly Tur 95—66-ra, Pálfi Máté Bágyon 93—95-re, Orbók Mór Pozsony 95—96-ra.

1 frt 20 kr. előfizetési díjat fizettek: Árkosi Béla Körömczbánya, Szegedi Árpád Budapest 94—95 re, Ürmössy Kálmán Körömczbánya, Antal József Alsó-Rákos.

A székely-udvarhelyi fiók-egylet pénztárába fizettek: Török József, Dimény Domokos H.-Szt.-Pál, Józsa Dénes H.-Almás, Péterfi Lőrincz H.-Oklánd, Derzsi eklklésia, Sándor Gergely, Szathmári Miklós Derzs, Mátyás János, Zsakó János, Muzsna A májusi számban közlöttek közül kihagyattak volt Ajtai János, Péterfi Áron, Gothárd Pál, Barra Lajos, Sándor József, Szabó László H.-Almás és Abásfalvi eklklésia.

Az egylet perselyébe 1 frtot ajándékozott Kanyaró Ferencz Kolozsvár. Kiadványokért 1 frtot fizetett Dézsi Mihály Szováth.

Kolozsvárt, 1895 május hó 23 án

Gálfi Lőrincz,
pénztárnok.

TARTALOM: Albert János. (Képpel.) Boros György. 81. l. — Az Egyházi K. tanács üdvözte Albert Jánoshoz. 84. l. — Szántóvető imája. (Költemény.) József János. 85 l. — Emléksorok Dr. Martineau 90 éves évfordulójára. Egy régi tanítványa. 86. l. — Balatonról. (Költ.) Demeter Dénes. 89. l. — A községi hitelszövetkezetről L. I. 89 l. — Albert János jubileumára 1895 május 1. (Költ.) Nesselfeld Miklós. 92. l. — Gondolatok. 94. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 94. l. — Egyleti élet és munkásság. 95. l. —

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt (Belközéputcza 2.)

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) Egyes szám ára: 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utca 5. sz.)

Jánosfalvi Sándor Ferencz.

(1813—1895.)

„Fiacskáim szeressétek egymást.”

Nekrológ
Sándor Ferencz Hom. Jánosfalván 1813-ban született. Születésnapja nincsen feljegyezve s midőn ezt illetőleg kérdeztetett, jó izű humorossággal szokta mondani: 1813. február 19-én kereszteltek meg, innen tudom, hogy bizonyára azelőtt születtem.

Szülei egyszerű szabad székely földmivesek voltak, mély vallásos hittel, keresztényi szeretetben gazdagok. Itt — már gyermekkorában — vésődött szívébe az az erős, általános emberszere-

tet és tiszta meggyőződés, mely egész életében legszebb és valóban kitüntető tulajdona volt.

Tanulását szülőfaluja iskolájában kezdette, s a sz.-kereszturi algymnasiumban folytatta, melynek elvégzése után a kolozsvári unitárius főiskola növendéke lett. Szegényes anyagi viszonyok között, sok gondnal, de soha el nem csüggedve, mindég szorgalommal és kitüntetéssel végezte iskoláit, különösen a felsőbb osztályokat, a philosophiát és theologiát, mely után az egyházi főkormány a sz.-kereszturi iskola főnökévé nevezte ki. Innen választotta meg a kedei egyház papjának s ezen választás felsőbb helyen is jóváhagyatván, állomását 1837-ben elfoglalta.

Kedében kezdette tehát papi szolgálatát s erre mindég kedvesen emlékezett vissza. Edessé tette visszaemlékezését azon körülmény is, hogy itt alkotott családi életet. Pár évi ittlét után nőül vette — akkor oklándi pap, Egyed Ferencz leányát Máriát, kivel 50 évet meghaladó ideig élt valódi paradicsomi boldog házasságban. *Szerencsés házasság volt* szokta mondani, a már megboldogult pátriarcha.

Kedéből 7 évi szolgálat után, a kénosi ekklesiába hivatott meg, melyet, bár jövedelmet többet nem kapott, elfogadott, hogy közelebb jusson szülőföldjéhez. Kénosi papsága alatt zajlott le a szabadságharcz, melyben tényleges részt nem vett ugyan, de mint pap — ki egyuttal jó hazafi is, buzgón imádkozott a szabadság diadaláért, s midőn az oláh tömeg Kénoshoz is közeledett, bátran állott ki eléjük — palásttal vállán — a kénosi hegyre, hogy feltartóztassa s faluját a feldulástól megmentse.

1850-ben apósa Oklándon elhalván, az oklándi hivek felszólították helyét elfoglalni.

A választásnál — bár ellenfele az oklándi születésű Kovács Mihály, később kis-solymosi pap és kereszturkőri esperes volt — a többséget megnyerte, minek folytán 1850. ápril 24-én — most is élő Sándor Márton énekvezérrel egy napon — az oklándi egyházban hivatalát elfoglalta.

E naptól kezdve 40 és fél éven keresztül, egygyé forrott élete az oklándi egyház történetével. Ennek java és előmenetele volt folytonos gondja, törekvése és igyekezete.

1890-ben saját kérésére nyugalmaztatott, s október 27-én vett érzékeny búcsút hiveitől és ezek is ő tőle, mely alkalommal a zsúfolt templomban egy szem sem maradt szárazon. Együtt sirt ő is a búcsuzó gyülekezetével.

Életében gondja volt rá, hogy öregségében legyen saját felele, mely alatt nyugodtan élhessen. Nyugalmaztatása után ide költözött. Azonban — fájdalom — nem sokáig élvezhette háborítatlan békességben a nyugalom idejét, mert már 1891 jan. 9-én özvegyiségre jutott, — elveszté élete jobbfelét . . . áldott jó nejét.

Ezután gyermekeinél — Derzsben és Abásfalván lakott felváltva, de mindörökké veszteségének élénk tudatában, nem titkolva érzelmeit, melyek leplezetlen vágyódással — vonzották az oklándi temető felé!

Januárban elérte! . . . Ott pihennek együtt szerelmesével, ki után epedett szívében, kivel oly boldog életet éltek s virágzó családot alkottak!

Gyermekei: Mózes, Udvarhelymegye kir. tanfelügyelője, Áron, kadácsi pap, Gergely, Abásfalvi pap, Eszter — derzsi pap Sándor Gergely neje, 18 élő unoka, nagyszámu rokonság, barát és még több tisztelője, szolgatársai, halgatói kesergik elhunytát és áldják emlékét!

És méltán! . . .

A hosszú élet és hosszas hivataloskodás egy magában még nem elég, hogy bárki iránt is, halála után embertársai tisztelettel viseltessenek, hogy még poraiban is áldják emlékét

Sándor Ferencz nem csak ezekért kedves emlékü, méltán megsirattott halott.

Mint családfő és édes apa, mint pap és tanító, mint ember és barát, a magán életben úgy, mint a közügy szolgálatában, egyformán és mindenütt öszhangzó volt élete. Szívének érzelmeit, lelkének gondolatait szólatta szája s ezek ellenkezőjét soha sem cselekedte. Ugy tett, a mint érezett és beszélt. Az igazság próféta és a szeretet apostola volt egy személyben! Igaz volt és maradt utolsó lehelletéig minden körülmények között. Minden szavát, lépését és cselekedetét ez jellemezte értelmének meggyilatkozásától — egészen sirjáig. Az igazságtól a szeretetet elválasztani nem tudta. Szeretettel gyakorolta ő maga s azzal kívánta másoktól is, hogy megálljanak az egyenes uton.

Gyermekeit gondosan nevelte, tanította és taníttatta, de a legszebb lecke, melyet feladott nékik: saját élete volt. Örömmel látta azok előhaladását s boldogulásukat az életben, de legboldogítóbb volt rá nézve, azon tudat, hogy jó példát adhatott nékik. . . S mily boldog örömmel örvendezett, midőn láthatta, hogy azok — az ő példaadását követik is!

Mint pap — mindhárom eklésiájában — hivei osztatlan bizalmát birta. Különösen Oklándon, hol életének javarészét élte, oly nagymérvű szeretettel ragaszkodtak hozzá, hogy nyugalomba menetelekor alig tudtak kibékülni a gondolattal, hogy nekik már nem a jó öreg leszen lelki vezetőjük. E bizalmat és ragaszkodást hűségével és lelki ismerettségével érdemelte ki, melyet nyilvánvalóvá tett az egyház ügyei intézése közben. Nagy buzgóságot fejtett ki az egyház anyagi és szellemi gyarapodása érdekében egyaránt. Emlékét őrzik az új papi ház és az egyházi magtár.

Valódi buzgalommal és hitteljes erővel hirdette Istennek

igéjét, világos értelemmel az evangéliumot. Szeretettel vigasztalt, tanított és dorgált nem csak a templomban, de azon kívül is, — hivei körében, azok házánál, az úton vagy mezőken, mindenütt a békeesség szeretetével ajkain buzditotta és bátorította hallgatóit.

Előadása tiszta és érthető volt. Készületlenül soha fel nem állott a szószékbe. Minden alkalomra készen megirt beszédei egész rakást tesznek ki. Ha mástól választott beszédet — bármely alkalomra — azt mindég le is írta, nyomtatásból soha sem tanulta meg. Az írást mindég gondos tiszasággal és külső csinnal végezte, akár eredeti volt az, akár másolás. Ez mutat különös rendszere-tetére, mely természetének egyik szép sajátossága volt — már gyermekkorától kezdve. Megismerhető ez hátramaradott tanuló-kori dolgozatain, jegyzetein épügy, mint hivatalos foglalkozásai közben elvégzett dolgain, jegyző- és anyakönyveken

A feltűnést nem kereste, sőt irtózott tőle. A csendes, zajta-lan munkásságnak élt, ebben érezte boldognak magát. A közügy érdekében azonban szívesen működött. Áldozott tehetsége szerint minden nemes célra

Az egyházkör kiténtető bizalmával többször felkereste, két-szer jegyzőjének, egyszer esperesnek óhajtotta megnyerni. Nem fogadta el. Az egyházkörben közügyigazgató, az alpapi széken házasságvédő volt közel 30 évig. E hivatalait — az egyházkör kérésére — nyugalmaztatása után is megtartotta s vitte halála napjáig. Utolsó tevékenysége, aggnapjaiban is megőrzött pontos-sága és rendszeretete, házasságvédő irataiban látható.

Elnöke volt hosszas időn át az egyházköri gyámoldának, melynek alapító tagja is volt. Buzgósága jutalmául — még inkább ifju korában — egyh. tanácsosnak választatott.

Széles látkörű komoly tudás volt tulajdona. A klasszikus latint kedvteléssel olvasgatta, de elmaradva nem volt kortársaitól sem. Sokat olvasott, mindég gyűjtött; a példabeszéd szerint — mint jó pap. — holtig tanult A bibliában — felettébb való jártas-ságát sokszor bizonyította be, nemcsak prédikálás közben, hanem künn a társas életben s barátai körében is.

Kedvencz apostola János volt, kinek szavait, tanításait a szeretetről nemcsak ajkain hordozta, de életével is követte, még pedig valódi ösztönéssel.

Fiacskáim szeressétek egymást, e volt leggyakrabban hangoz-tatott tanácsadása. Ezzel törekedett korunk anyagias és sok tekin-tben elzárkózott önző világuézletét bensőbbé, nemesebbé tenni a családban, a társaságban, a kortársak között, — szóval minde-nütt, hol ennek szükségét észlelte s rá alkalom kínálkozott.

Hivatalát nagyrabecsülte, arról mindég a legnagyobb tiszte-lettel emlékezett meg. Ajkai zugolódásra nem nyíltak, mindég elégedett volt. Papi jövedelme bár kevés s hozzá mindég apadóban

volt is, elégedetlenségre nem indította. Háztartásában és viseletében az egyszerűség volt jelszava. A keveset úgy osztotta be, hogy az ne csak a jelen szükségének legyen kielégítője, de az öreg kor-nak is legyen biztosítéka. Papi hivatala, aránylag szűkjövedelméből, gyermekeit gondos nevelésben részesítette s azok mindenike előkelő társadalmi állást foglal el. Mindezek mellett ajtója a szegények és szűkölködők előtt minden időben nyitva volt s onnan vigasz vagy segély nélkül senki sem távozott el.

Természete szelid és alázatos. A harag vagy indulat által soha sem engedte magát elragadtatni. Családjában és ekleziájában, sőt még cselédeivel szemben is, nem tetsző megjegyzése s egyszersmind dorgáló szava ebből állott: *Ejnye!* Fokozottabb indulatának kifejezése pedig, ugyanannak ismétlésében nyilvánult. Ma is élő tanítványai mondják, hogy ezzel dorgálta, sőt büntette tanítványait is — mint tanító és iskolafőnök, s állítások szerint, tökéletesen czélt ért vele.

Önzetlen, tiszta jellem, a valódi keresztény-emberszeretet mintaképe volt Sándor Ferencz mi közöttünk! . . .

Tiszta szív, igaz lélek, mindenekben mindörökké igazságra törekvő erős akarat és becsületes igyekezet voltak elhomályosíthatatlan ékességei!

Ezekben állított emléket magának! Ezek teszik kedvessé poraiban is, s fogják visszaidézni szelid tekintetét, szíves szavait, hosszas időközön keresztül — oly sokaknak emlékezetében! . . .

Sándor Ferencz immár nem ez életé . . . Meghalt 1895. márczius 1-én. Lelke megtért teremő Istenéhez, porhűvelye szeretett neje mellé — az oklándi temetőkertbe tétetett. Élete nem mult hasztalanul . . . Örökséget hagyott hátra . . . És ezen örökség -- ránk, élőkre nézve kötelesség . . . Kötelesség az ő példaadása követését illetőleg!

Midőn azért — a hosszú és némes földi élet után csendes nyugalomra kívánunk neki a halálban, Istenhez kell fordulunk, hogy erőt nyerjünk, az ő minta-életének követéséhez.

Oklánd.

Pál Ferencz.

A hit ereje.

KSL

A ki nagy munkába fogott
S nehezen megy az a dolog:
Nyissa ajkát csak imára.
Szép eredményt hoz az a nap,
Fogy a munka keze alatt —
Segített a hit varázsa.

A ki sűrű könnyet hullat
S terhet érzi annyi bának:
Nyissa ajkát csak imára.
Könnye apad, baja széled
Az irgalom Istenének
Könyörülő szent szavára.

Kit nem ért a bánat sorja,
Kinek jól megy minden dolga:
Nyissa ajkát csak imára.
Mint virágra szálló méhnek
Még édesebb lesz az élet,
Édesebb valója, álma! . . .

Tarcsafalvi Albert.

Érleljük az eszmét.

Jelen czim alatt a Szerkesztő úr a Közlöny 5-ik számában egy lelkész-kör alakítására írta meg a bevezetőt. Teljes mértékben kell méltányolnunk azt, mert hogy nekünk lelkészeknek szükségünk lesz egy körre, azt az új idők nagy jelei eléggé predikálják. Eddig a lelkészi karnak egy nagy része minden egyházkörben találkozott legalább a papi székezés alkalmával, a mikor gondolataikat és eszméiket kicserélni módjukban állott; de nem sok idő múltán az e nemű összejövetelek is szükségtelenné válnak. Eppen ezért gondoskodnunk kell útról és módról, hogy jövőben is találkozhassunk s megbeszélhessük a jövő idők feladatait és eszközeit. Ha nem szervezkedünk, yétkezünk. Szervezkednünk kell a Dávid Ferencz Egylet körén belül, a mi költség nélkül is lehet s kell is. A szervezkedésre egyfelől azért van szükség, mert nem szabad, hogy a nagy feladatok készületlenül találjanak. Igaz, hogy az új törvények kedveznek a mi szabadsági felfogásunknak; igaz, hogy azok többé-kevésbé a mi vérünkbeli való vér, csontunkból való csont, mindazonáltal nem lehet tagadnunk, hogy annak meggondolása, hogy eddigi állapotunk, jogaink, eljárásaink nagy változáson fognak átmenni, bizonyos szívszorongást, eltitkolt fájdalmat érezünk. Félünk a jövőtől. De meg nem ijedünk Gyanakodunk is az új állapotok felől. Gondoljuk, ha vajjon az anyagilag erős egyházak nem fognak-e a nagyon kiterjesztett versenyben elnyomni minket a szegényeket, kiknek egyebünk sincs,

csak hitünk, bizodalmunk és összetartásunk? Kételyeink, gyanúink, gondolataink nem nélkülözik az alapot. Éppen ezért kell szervezkednünk s megbeszélgetnünk a lelkészi körben a feladatok megoldására használható eszközöket s erősíteni összetartásunk kapcsait, hitünk s bizodalmunk szárnyait.

Hogy papjaink jelesebb egyházi beszédei a Közlöny mellékletén napvilágra jönnének, ezt a célzt nagyra nézzük. Mert ha a közelebb elmúlt csaknem 3 évtized unitárius predicatori irodalmát tekintjük, s ha megállunk a fényes emlékü Péterfi Sándor szellemi emléke előtt, arcunkon a munkátlanúság szégyene miatt pir jelenik meg, jelöl annak, hogy mulasztásaink, hibáink vannak. Ezt hallottam panaszképpen egy ifju paptársamtól. Ezeken a hibákon és hiányokon is akar segíteni az alakítandó lelkész. Lehetővé akarja tenni, hogy a ki dolgozik, eszméssel foglalkozik, közölhesse társával a nyilvánosság előtt. Nemcsak! Azt akarja, hogy munkásságunk erősbuljon, hitünk világosságot nyerjen s papi nagy missiónk szépen legyen teljesítve.

Ha jól szervezett, lelkes, munkás papság nincs, status nincs. Ha vallásközönségünk egy nagy ház abban papjaink az oszlopok. Az oszlopok anyagi és szellemi erőssége, probaköve szent vallásunk erősségének.

Ohajtásunk, hogy az alakítandó lelkészörök külső szervezete (ha lesz) s munkaköre is precizizirozva legyen a nyilvánosság előtt. Aztán hadd lássunk munkához.

Simó János, unitárius lelkész.

A magyar tengermellék.

A főváros kivételével nincs hazánknak egy városa is, melyet hazaiak és külföldiek oly számosan keresnének fel az év minden szakában, mint a magyar korona gyöngyének nevezett Fiumét.

Az egyetlen magyar kikötő-város érdekes történeti multja, a középeurópai éghajlattól teljesen elütő időjárása és növényzeti viszonyai, tervszerűen épült gyönyörű kikötője, mely egész Európában az elsőrendűek közé tartozik, s mely minket magyarokat különösen kell hogy érdekeljen, mert mintegy száz millió forintunk fekszik benne, a város sajátos építési módja és kevert lakossága, de magának a tengernek látása: mind, mind ellenálhatatlan vonzerőt gyakorolnak a tanulni vágyó lélekre.

Alig söt ki az első barátságos, tavaszi napsugár, már láthatni kisebb csoportokat, kik nyakukba akasztott uti táskával vagy táv-

csövel járják keresztül-kasul a várost, hosszasan elnézegetve egy-egy nevezetesebb épületet, a város tornyának érdekes óráját, a szép üzleti kirakatokat stb. E látogatások husvét táján már valóságos népvándorlásra fokozódnak. Hogy egyebet ne említssek a mult husvétii szünidő alatt 12 magyarországi középiskolának közel ezer főre menő tanuló ifjúsága tett tanulmányutat városunkban. Az ilyen csapatoknak természetesen legtöbbszörre mi vagyunk a vezetői szárazon és vizen. Szerkesztő úr szíves engedelmével egy órára magammal viszem az Unitárius Közlöny kedves olvasóit is, megmutatván nekik Fiume templomait.

Fiume város 29,494 lakosának legnagyobb része (96 6%) római katolikus lévén a templomok is természetesen többnyire ezen egyház tulajdonai. Az ó-város keleti bejáratánál mindjárt legelől találjuk a plebánia-templomot — chiosa del duomo. Itt a magyarországi ember figyelmét mindjárt az ragadja meg, hogy a négyszögletes, kupfedelű torony a templomtól külön, attól mintegy 6 lépésnyire épült, mint az Velenczében és egész Olaszországban szokás. A torony kettős ablaka alatt tisztán olvasható az 1377. építési évszám, a templom még régibb, valószínűleg a kikötőváros legrégibb műemléke. A templom velencei minta szerint gyönyörű renaissance izlésben épült, oldalfalaiba római feliratos kövek vannak illesztve. Oltárképe Tizian Madonna Assuntájának igen jó másolata, melyet annak idején Simonetti fiumei festőművész készített volt.

E templom művészeti tekintetben Fiume legszebb temploma, de házak és szűk utcák közé beékelve külsőleg nem sokat mutat. A plebánia-templom a zenggi püspökséghez tartozik. Az egyházi beszédeket csak három év előtt is kizárólag horvát nyelven tartották itt, de ekkor az új plebános, ki fiumei olasz családból származik, az olasz nyelvet tette az egyházi beszédek nyelvévé. Ezen templomban tartatnak a hivatalos misék, mely alkalomra minden hivatali testület részére külön pad van táblával megjelölve s másnak odaülni nem szabad; az érdeklődő közönség a misét csak állva hallgathatja. A horvát főgimnázium ifjúság is ezen templomba jár misére.

Közetlen a duomo mellett van a Benedek-rendi apácák egyszerű temploma és elemi leányiskolája, melyet Chnezich Ferencz alapított az 1654. évben.

Kissé fenebb találjuk a város védszentjeinek Szent Vitus és Modestusnak szintén renaissance stilben épült kupolás templomát. Ez a Jezsuiták részére épült 1631-ben II. és III. Ferdinánd császárak támogatásával. A hitrege azt tartja róla, hogy e helyen a 13. században egy kis imaház és egy kökereszt állott az Üdvözítő képével. Egy Loncarich Péter nevű elvetemült ember játékban való vesztesége fölött elkeseredve követ dobott a feszületre. A kő

a Megváltó oldalát találta s helyén vér folyt ki. A főoltár fölött most is látható a feszület e felirással: „Ex hoc crucifixo hujus lapidis jetus exeussit sanguinem.“

A templom kupolája 8 márvány-oszlopon nyugszik. Építési arányai szépek, oltárai szintén nagyjából márványból készültek; ablakait fűmei előkelő családok újabban gyönyörű üvegfestéssel díszítették s így az egész igen kellemes benyomást tesz a látogatóra. Ezen egyházban évenként egy párszor magyar prédikációt is tartanak; ide jár tehát a magyar intelligencia is ezen egyházi beszédeknek s azon szép öszhangzatos karéneknak meghallgatására, melyet az állami polgári iskola, valamint az állami főgimnázium tanuló ifjúsága vasárnap reggeli miséje alkalmával itt énekelni szokott.

Killyéni Endre.

(Vége köv.)

Képek egyházaink életéből.

Agilis Kecskés István uram ő kegyelme.

Szül. 1770., n h. 1842.

Egyszerű öltöny alatt is doboghat nemes szív; s egyszerű, kicsiny körben is lehet találni olyan egyéneket, a kik embertársaik elismerésére és tiszteletére teljesen érdemesek. Mert a ki emberi és keresztényi kötelességeinek, bármely körbe lett is helyezve, mind végig hiven megfelelt, jogot szerzett magának a jók és igazaktól való méltánylásra; jogot arra, hogy még az utókor is hálás kegyelettel őrizze emlékét.

Egy ilyen, egyszerű körben munkált embernek óhajtom nevét megörökíteni, emlékét felújítani. S hogy ezt az 1842-ben elhalt „Agilis Kecskés István uram ő kegyelme“, a mint jegyzőkönyveinkben jegyezve van, teljesen megérdemli, arra nézve csaknem elég e lapok t. olvasói előtt annyit említenem, hogy ő ravai ekklezsiáknak „egyfolytában 34 évig volt odaadó buzgóságu curatora “

Az ily megemlékezés — remélem — buzdítólag, lelkesítőleg fog hatni az ekklezsiákban s meglehet, hogyha nem is éppen Kecskés Istvánok, de hozzá hasonló érzésű curatorok, presbyterek, egyháztagok nagyobb számmal lesznek találhatók, mint eddig. S hogy egy valódi buzgóságu curator milyen áldás egy ekklezsiában, azt mi falusi lelkészek tudjuk kellőleg és igazán méltányolni, kiknek hivatalunk egy ilyen segítséggel, minden súlyos terhei mellett is édes és gyönyörűséges lehet.

Mig az ilyennek hiánya?! Legyen szabad erre csak annyit megjegyeznem: az ily segítség hiánya okozza sok esetben azt,

hogy az a lángoló lelkesedés, az a magasztos idealismus, melylyel az ifju pap pályáját megkezdi, gyakran már 10—15 évi hivataloskodás után, ha nem is vész el teljesen, de foszlányokká válik. És én részemről nehezebb helyzetet nem tudok képzelni, mintha egy pap lelkesedés és idealizmus nélkül kell folytassa magasztos hivatását. Nem lesz az édes és gyönyörűséges többé, hanem „sulyos kereszt“. „nehéz teher“. És ezzel mintegy igazoltnak vélem, fennebbi állításomat, hogy egy 34 évig buzgón munkálkodó curator neve méltó a megörökítésre, emléke a felujításra.

Ravai Kecskés István * született 1770. ápril 13-án. Szülői közszekely nemesek voltak s neve előtt az ekkla. jegyzőkönyveiben szerepel is mindenütt az „Agilis“ vagy „nemzetes“ jelző. Iskoláztatása csak annyiból állott, a mennyit az akkori primitív népiskolában tanulhatott. S hogy mégis községének s a vidéknek tekintélyes, hasznos emberévé vált, az az Istentől nyert természetes észtehetsége mellett, főként azon vallásos szellemnek tulajdonítható, melyet a szülői hajlékban szívott magába, s a mely fájdalom, ma már mind inkább kivesző félben van népünknel. A szülőkől örökölt vallásos érzületénél fogva ő is arra törekedett, hogy házában legdrágább kincs: a biblia; legszentebb szó: az Isten neve; s legfőbb törvény: az Urnak félelme legyen. És a ki így Isten nevében kezdi és folytatja, attól nem is maradhat el az Urnak áldása. S ő meg is lett áldva helyzetéhez mértén, mind anyagi javakban, mind pedig övéi jóságában, s a számadás óráján nyugodt lélekkel mondhatta el: „Szt. Atyám ime itt vagyok én és a kiket nekem adtál.“

Azonban Kecskés István nemcsak önmagáért, övéiért, s azok javáért, hanem embertársaiért is ép oly hiven s lelkiismeretesen munkált. Vezetője a polgári községnek, a nép ügyeit-bajait intézi. Kitünő törvénytudásánál fogva tanácsadó, ugyannyira, hogy nem csak a ravaiak, hanem a távolabb falvakból is a nép hozzáfordult tanácsot kérni. S a mint egyik idősebb hívem mondja: „akkora tekintélye volt a vidéken, mint egy vicekirálybirónak, s a mit ő megírt és a hová írt, ha a Főtisztviséghez is, az mindég és mindenütt megállott.“ És hogy ez tényleg így volt, bizonyítja halotti végtisztviségtétele, melyre az iránta érzett nagy tisztelet és szeretet az egész vidék lakosságát összegyűjtötte, hogy beteljesedjék az irás szava: „a jóknak és igazaknak emlékezte áldott.“

Ámde legnagyobb érdemet, mint egyházunknak hű tagja, s a ravai ekkla. odaadó buzgóságu presbyter s majd curatora

* A Kecskés család egyik legrégibb családja Ravának, a hol mint szabad székely községben mindig előkelő szerepet vittek minden időben. Jelenben is, ezen Kecskés Istvánnak egyik utódja: Izsák a polgári és egyházi községnek egyik lelkiismeretes buzgóságu vezetője.

szerzett. Melyre nézve idézem az 1831-ben elhalt Koncz Márton ravai pap feljegyzéseiből a következőket: „curatori hivatalba beiktatták hittel Kecskés Istvánt 1807-ben, ki is hivatalát az ekkla. nevezetes előmenetelére és épülésére folytatja. Szorgalmatossága és gondossága által lettek: 1. a templomszékeket 1807-ben megfestette és építtetett 1808-ban szép czintermet kőből; 1810-ben az ekkla. malmát újból építteti erős alapon s megkezdí a tőkepénz gyűjtést, mely habár 1811-ben devalválódik, mégis már 1817-ben 1378 mfrt, halálakor 3569 mfrt. 2. Az ekkla. javaihoz több ingatlanokat szerez. A papi és mesteri telkek nagyobbitására megszerzi a szomszéd belső telkeket.

S az ekkla. összes ingatlanait 1817-ben egy hivatalos bizottsággal felmérí, összeíríja s ez ugynevezett „conscriptio“ egyik példányát megőrzés végett felküldí a püspöki „archivumba.“ 3. 1813-ban az egyik harang elhasad, helyette újat öntett. A templomot kívül-belől teljesen renováltíja, a fakarok helyett kőkarokat állít, s minthogy a templom vízenyős helyen épült, a víz levezetésére alagsövezetí és mert orgona nem volt, 1818-ban egy hat változatú orgonát szerez. Ezek után több pont alatt íríja le Koncz Márton, hogy mely ingatlanokat szerzett s mint nyeri meg az ekkla. bonyolult erdőperét. Elismeréssel jegyízi fel, hogy saját pénzét az ekkla. pénzével soha össze nem elegyítette, a mit, úgymond, „tanácsolok is minden curatornak“. Végül nagy dicsérettel említí, hogy nevezett, miként munkáltí „napról-napra boldogítíását az ekklának, épülésére és ékesítésére lévén az ekklának a feljegyzetteken kívül is.“ Koncz Márton 1831-ben meghal, de Kecskés István ezután is folytatíja áldásos működését az említett irányban. 1832-ben a templom menyezete leszakadással fenyeget, a mit nagy munkával megakadályoz. 1834-ben papi, 1839-ben mesteri lakot építtet, mindkettő az akkori kor igényeinek megfelelő díszes középület volt stb. Szóval, csak nevezetesebb munkáit elősorolní is hosszadalmas lenne, de azok előtt, kik a vidéki egyházak beléletét ismerik, az említett tettek is elég bizonyosság arra, hogy ily odaadó buzgóságú ember teljesen méltó az elismerésre, emléke a hálás kegyeletre. Egy alkalommal 1825-ben leakar mondani hivataláról, mert a mit kifejezí: „nem győzí a vesződséget a részvétlenekkel“, de a vizsgáló hivatal és presbyterium nagy kérésére megmarad s folytatíja lankadatlan lelkesedéssel haláláig, mely 1842-ben 72 éves korában következett be, egyháza és belső embereinek méltó fájdalmára. Áldott legyen emléke a ravai ekklában örökké! Pályafutását mindvégig híven végezte el; a nemes harczot nemesen harczolta meg; hitét állhatatosan megtartotta s tetteivel bizonyította, s én is hiszem, hogy el volt téve számára az örökéletnek koronája

Adja a jó Isten, hogy neve, emléke, buzgó tettei élesszenek

hasznos buzgóságot ekkoraink curatorai, presbyterei, tagjai kebelében, hogy legyenek nagy számmal azok, kiknek neve és emléke méltó az ily hálás, kegyeletteljes megemlékezésre!*

Végh Mihály.

Búcsú.

Maholnap itt hagylak, csöndes kis magányom,
Hol új napfény derült lelkem komor égén;
Maholnap elnyílik itt az én virágom,
S jó helyébe más -- a csalogató remény.
De míg a reménynek biztató szavára
Összeszedném magam s kis gazdaságomat:
Második otthonom édes kis tanyája
Fogadd el lelkemből jövő áldásomat!

Nem festem én le az édes örömeket,
Melyek itt találtak boldog napjaimban —
Hadd jöjenek velem, s küzdő életemet
Irányítsák oda, hol a boldogság van;
S mint fölújult tavasz mosolygó viránya,
Fakasszanak szívem fáján zöld lombokat —
Második otthonom édes kis tanyája
Fogadd el lelkemből jövő áldásomat.

Mit viszek el innen? Jó emberek szívét,
Kiknek melegétől szállt belém új élet;
S mint az éj a naptól, ez sugárt ontva szét,
Bánatim tanyája pusztá semmivé lett.
S föltámadt napomnak e tiszta sugára
Ki tudja, életemre mennyi áldást hozhat!?...
Második otthonom édes kis tanyája
Búcsut veszek tőled — fogadd áldásomat!

II.-M.-Vásárhely.

Lőfi Ödön.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

Köszönet
— Jubileum. Azok az Argus szemű és Midas fülű ujságok elárulták a titkunkat, hogy mi kedves és szeretett püspökünket megakarjuk jubilálni. No hát ha ők kifejezték, mi sem titkoljuk tovább, mert való igaz, hogy már hónapok óta készülünk, hogy a bölöni zsinat szép és ünnepélyes alkalmával, a rendestől eltérő módon is kifejezzük azt, hogy szeretjük, hogy becsüljük a mi kedves püspökünket, a mi jeles vezérünket Ferencz Józsefet. Az ünnepély legfőbb mozzanatai meglepésnek készülnek, azokkal tehát hallgatnunk kell

* A t. lelkész urak vegyék tudomásul, hogy hasonló képeket mindig szívesen közlünk ebben az új rovatban.
Szerk.

— **„Órálló.“** A protestánsok ily czimű politikai lapja egyik közelebbi számában megemlékezik arról a mozgalomról, a mely a napi lapok után Főt. Ferencz József püspök ur jubileumáról közírré lett, s az Órállóhoz illő gyanakodással kétségbe vonja, hogy a jubileumon 10—15000 unitárius jelenjék meg: s azért a számból hátulról két nullácskát elhagy. Mi nem jövendőlünk sem három, sem négy nullás összeget, csak figyelmébe ajánljuk az általunk nagyra becsült „Órálló“-nak, hogy az unitárius zsinatokra nemcsak a tanácsosok mennek el, hanem a vidék férfi és nő, unitárius és nem unitárius lakosságának feltűnő nagy száma, s azonkívül távollevő vidékekről is, főleg unitáriusok közül számos férfi és nő. Ott bizony a tanácsosok száma elenyésző csekély a zsinati vásárranpon, midőn az Istentisztelet a földolog. Volt arra már eset, hogy a templomon kívül is kellett szónoklatot tartani, mivel a nagyobb rész nem jutott helyhez.

— **Brassai Sámuel.** Az a viszony, a mely lapunk és egyházunk böles patriarchája közt van, kötte tartja kezünket, hogy lapunk t. olvasóinak beküldött és be nem küldött kérdéseire feleljünk. Jelenleg emauipalni akarjuk magunkat, mivel Brassai bácsi nincsen itthon s figyelmébe hozzuk tisztelői nagy seregének, hogy Brassai bácsi még saját számítása szerint is betöltötte 95-ik évét (junius közepén). Kinek ne nyilna ajaka hála imádságra azért a különös isteni kegyelemért, a mely ily mérték felett kitöltetett arra, a ki bölességének, jóságának és tudományának forrását oly készséggel árasztotta az emberek közzé, hogy abból mindenki tetszése szerint elláthatta magát. Brassai bácsi jelenleg rokonai között, vagy Csegezi Mihályné táblabíróné önagyságánál Tordán tölti, a hol a családi élet gyöngéd figyelmét és szeretetét élvezi. Mi hálát adunk a jó Istennek, hogy Brassai bácsit s benne a tudományt és az unitárius egyházat oly nagyon szeretete és megáldotta.

— **Derzsi Károly** budapesti lelkész állásáról lemondott s nyugdíjaztatását kérte idült gégebetegsége okán. Ez a hír megfogja lepni mindazokat, a kik tudják, hogy Derzsi életkora legjavában levő férfi. A budapesti lapokból arról értesülünk, hogy hívei újból megkísérlék visszavonatni a lemondást a mit mi annyival inkább remélünk, mivel a segédlelkészség be lévén állítva, jóval kevesebb munka nehezedik a rendes lelkészre, mint eddig. Egy olyan jeles erőt egyházunk nem nélkülözhet!

— **A budapesti egyház mult éve** Derzsi lelkész rendes „Értesítőjében“ számol el a mult év kiváló szép eredményeiről. A vallástánításra 123 r. tanköteles volt, kiknek oktatásában a s. lelkész Lőrinczi Dénes segédkezett. Áttérés volt 149, lélekszám 1894. év végén 1547, kik közül budapesti 640. Az egyházi és lelkészi alap: 38063 37, gyarapodás: 5727 89, kepeváltsági alap: 16702 20, gyarapodás: 9094 frt 91 kr. Közpénztári bevétele: 6680 35, kiadás: 5680, pénztámaradék: 1000 35 frt.

— **Állam és felekezeti iskola.** A vallás- és közoktatási minister közlelbről kinevezte egyik állami intézethez tanárrá a székely-kereszturi unitárius felekezeti gymnasiumnál alkalmazott Szánthó Géza tanárt. Ugyancsak a vallás- és közoktatási minister ur ugyancsak a székely-kereszturi gymnasiumot egy leirafatban figyelmezteti, hogy harmadik megintésben, s tehát autonóm jogai elvevésében, tehát bezárásban fogja részesíteni, ha a fentartó hatóság nem gondoskodik kellő számú tanárról, jó felszerelésről, jó tantermekről, tornacsarnokról stb. Ezek a hírek azért nem lepnek meg nagyon, mert nem újak. Lapunkban már többször megirtuk, hogy a közokt. magas kormány a kereszturi iskolától mindent követel, de annak semmit sem ad. Érthetetlen ez a mostohaság most, a mikor már legalább elvileg el van fogadva hogy nemcsak a középiskolai, hanem a népiiskolai oktatás is az állam feladata. Az egyházak főszerepe a multban volt, s akkor az unitárius egyház is bőven kivette a maga részét, mert mind a mellert, hogy 40—50 ezer volt hívei száma, három gymnasiumot tartott fenn, u. m. Kolozsvárt, Tordán és Székely-Kereszturt. Mik voltak ezek, ha nem a magyar nemzeti kultúra védbástyái? Csupán az 50-es évek küzdelmeit említi meg. Az osztrák kormány kimondotta, hogy ezek az iskolák bezárandók és

az unitárius egyház tagjai, a kik legnagyobbbrészt szegény székely földmivesek, csodálatos áldozatkészséggel új tanári állomásokat rendeztek be, fillérenként gyűjtött s önmaguktól megvont pénzből. A kereszturni iskola már száz éve áll fenn a székely, szász és oláh lakosság érintkező pontján. Népesége 150—180 között váltakozik, tehát valóságos hiányt pótol. Kuncz Elek tankerületi főigazgató ur is elismeréssel szólott missziójáról. Nó, hát akkor csakugyan itt van már az ideje, hogy a magyar kormány is megemberelje magát s kő helyett kenyeret adjon neki és ne vegye el azt is, a miye van. Itt nem bezárásról, hanem kibővítésről, nem rontásról, hanem építésről lehetne szó!

— **Józan Miklós** jeles ifjú akadémistánk három hosszú évet kitöltött már az oxfordi egyetemen és theológián is, s indulóban van hazafelé. Tárt karokkal várjuk, hogy gratulálhassunk sok szép sikereiről, melyeket nemcsak mint tanuló, hanem mint gyakorló lelkész is elért; tárt karokkal várjuk, mert megvagyunk győződve, hogy buzgó dolgozótársunk lesz itthon az Ur szőlőjében. Megemlítjük, hogy az angolok évi gyűlésén az unitáriusok nevében a gyűlésnek a magyarokról történt megemlékezése alkalmával köszönetet mondott a maga és magyarok nevében. Isten hozza! Wellcome!

— **Lőfi Ödön** s. lelkész megvált h.-m.-vásárhelyi hiveitől, hol egy évig teljesíteti lelkészi teendőket, s most már készül oxfordi útjára, hol a Manchester Collegeban s az egyetemen három évet fog tölteni.

— **Az egyházakból.** Csókfalvára a főt. püspök úr kinevezte r. lelkésszé Sárosi József tarcsafalvi lelkészt, a ki ezt az előléptetést valóban megérdemelte, mert előbbi egyházához hű volt lelke egész erejével. — H.-M.-Vásárhelyre a főt. püspök úr kinevezte Nagy Lajos derék lelkészjelöltet, a ki június 30-án foglalja el állomását. — Vadadra az egyház kívánságára Szász András p. előbb polgárdii s. lelkészt, a főt. püspök úr kinevezte r. lelkésszé. — Tarcsafalvára tanítónak kineveztetett Benczédi Ferencz, ki egy évig a kolozsvári főisk. melletti elemi iskolánál igen derék munkát végzett. Üdvözljük az új munkásokat és Isten áldását kérjük munkájokra!

— **Legyen szabály!** Eddig elé nem fordítottunk gondot a kisebb rendű egyházi és iskolai érdeklő nyomtatványok megőrzésére, a mi nagy kár. Jövőben legyünk gondosabbak s minden egyház és iskola csináljon szabályt abból, hogy valamit kinyomtat u. m. meghívót, műsort, ünnepély-rendet, táncrendet, emlékbeszédet, alkalmi imát, éneket, költeményt, füzetet stb. tegyen be legalább egy példányt az illető egyház vagy iskola levéltárába, küldjön be a kolozsvári és kereszturni iskolák könyvtárának, s a levéltárnokok és könyvtárnokok ne sajnálják ezeket egy csomagba időrendben összegyűjteni és leltározni.

— **Az angol unitáriusok f. évi gyűlése** minden tekintetben méltó volt hírnevükhöz. Kiváló hatása volt Carpenter tanár felolvasása a Jézusról, mely a legremekőbb kifejezése a modern nézetnek. A gyűlés hallgatósága nagyszámu volt. A magyar unitáriusok iránt érzett testvéri érzésnek és rokonszenvnek igen szép nyilvánulásait láttuk. Maga az elnök terjesztette elő a következő indítványt: „Az angol unitáriusok Ferencz József püspök és a magyar és erdélyi unitáriusok iránt nagyra becsülésüket és rokonszenvüket nyilvánítják és csodálattal ismerik el magyar testvéreiknek azt a nemes és kitartó küzdelmét, a mellyel hosszú nehéz időkön keresztül, fenntartották és égették a vallásos szabadság fátyláját s terjesztették a hitszabadság világosságát honfitársaik között. Az indítvány mellett szépen beszélt Gordon Sándor barátunk, mire az indítvány egyhangúlag határozatra emelkedett. A társulat közgyűlése után a vasárnapi iskolák közgyűlése tartatott meg.

— **A főiskolában a vizsgálatok** lapunk zártakor még folyamatban vannak. Olvasóinknak figyelmébe ajánljuk az iskolai Értesítőt, a mely teljes képet fog nyújtani ugy a vizsgálatokról, mint az egész évről. Ara 50 kr.

— A brassói unitárius leányegyház folyó 1895. évi június hó 30-án (vasárnap) tiz éves fennállásának emlékére és templom-alapja javára jótékonycélú Társas-estélyt rendez. Belépti díj: személyi jegy 50 kr. (1 korona), család-jegy 1 frt 20 kr. A műsor főpontja: Az unitárius egyház történelméről felolvasás, tartja Vaska Béla unitárius lelkész úr.

A székely-kereszturi unitárius gymnasium ifjusága évenként tartani szokott majálisát ez évben is május 23-án Sándor János igazgató elnöklete alatt szép sikerrel megtartotta. Bevétel 94 frt 05 kr Kiadás 37 frt 57 kr Maradék 56 frt 48 kr., mely tanszerek gyarapítására fordittatik. Fölülfizettek: Sándor Albert 2 frtot, Györfás Endre 1 frt 80 krt, Dr. Jankovich Pál 1 frt 50 krt, Végh Gyula 1 frt 20 krt, Ferenczi Áron 1 frtot, Gálffy Kálmán 50 krt, Lőrincz Zsigmond 50 krt, Br. Gamerra Oszkár 80 krt, Michael Károly 50 krt, Gálfalvi János 20 kr. A nevezett fölülfizetőknek a gymnasium igazgatósága szíves köszönetet mond.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Lapunk augusztus hónapra is külön fog megjelenni a zsinatra való tekintettel. A közgyűlési és egyleti tudósítást várjuk t. levelezőinktől.

Kérelem A Dávid Ferencz Egylet és a fiók-egyletek t. tagjait és az Unitárius Közlöny előfizetőit kéri a központi Választmány, hogy a mult évekre szóló hátrálék tartozásaikat július hónapban fizessék be, mert a közelgő közgyűlésen számolnunk kell. Nem fizetés esetében kénytelenek leszünk postai uton alkalmatlankodni.

Fiatalság Barátja. Főt. Ferencz József püspök úr, ki minden unitárius mozgalmat a legéberebb figyelemmel szokott kísérni, a Fiatalság Barátját szíves volt megvizsgálni s annak alapján az összes esperes urakhoz a következő főpásztori körlevelet intézte, a mely, azt remljük, szólni fog minden hívének:

Sz. 402.—1895.

Tisztelendő esperes úr!

A „Fiatalság Barátja“-nak legujabban 1895-ben megjelent 6-ik számában a dolgozatok csaknem mind olyanok, a melyeket igen czélszerűen lehet használni a nyári vasárnapi tanításoknál.

A midőn azért e czélból azt a Tisztelendő esperes urnak figyelmébe ajánlom, egyszersmind fölkérem, hogy hasonló czélból utasítsa a vasárnapi tanítással foglalkozó lelkész affait a „Fiatalság Barátja“ e számának az ifjuság körében s általában gyülekezeteinkben minél szélesebb körű terjesztésére. Különben is ára oly csekély (két ív 10 kr., postán küldve 12 kr. s nagyobb megrendelésnél még kedvezmény is van) hogy valóban egy családnál sem kellene annak hiányoznia.

Kolozsvárt, 1895 május 30.

Atyafiságos indulattal
Ferencz József,
unitárius püspök.

A Fiatalság Barátjából egy példány 10 kr., postán küldve 12 kr., 10 pld. postán küldve 1 frt. A t. lelkész uraknak a vasárnapi iskolában leendő használatra: 2 frtért 23 pld., 3 frtért 35 pld., 4 frtért 48 pld., 5 frtért 60 pld., 10 frtért 200 pld. A pénz előre beküldendő.

Az egylet pénztárába f év május hó 23-tól—június 24-ig 1 frt rendes tagsági díjat fizettek: Barabás Dénes H.-M.-Vásárhely. Haller Rezsőné alapító, Darkó Domokos, Ekárt Andor, Boér Gergely, Lakatos Ferencz, Vécsei Sámuel al., Farkas Vilmos, Lászlóczky Dániel, Árkosi Lajos alap., Endstrasser Benedekné alap., Szilágyi József, Éjszaki Károly, Kovács Ábrahámné, Boros Györgyné,

Mikó Imre al., Mikó Imréné, Molnár Sándor al., Fekete Gyula, Ulár Pál al., Benkő Mihály al., Sigmond Dezső al., Abrudbányai Béláné, Váradi Károlyné, Létay Gábor alap., Gyulay Árpád, Magyar Géza, Bedő Dániel, Orbók Ferencz, Veress Vilmos dr. alap., Filep István al., Kövári László al., Kähle János, Lehmann Róbertné, Frankkiss János al., Mózes András al., Pakey Lajos al., Benczédi Gergely, Kolozsvár

1 frt 20 kr. előfizetési díjat fizettek: Weress József, Hátszeg. Bajka Sándor, Szt.-Mihályfalva. Balogh József, Szekula Ákos, Weisz Miksa dr., Hirschfeld Sándor, Szász Domokos, Kolozsvár.

Az aranyos-tordai fiók-egyl. pénztárába 1 frt rendes tagsági díjat fizettek: Csegezi László, Bágyon 94-re. Csegezi Mihályné, Torda 94—95-re. Létay Domokos, Sinfalva 94-re. Ferenczi Mózes, Várfalva 94—95-re. Májai István 94—95-re, Özv. Dávid Istvánné 94—95-re, Balácsi Ferenczné 94—95-re, Székely Dénesné 94-re, Barla Eszter 94—95-re, Nagy Béláné 94-re, Tóth Olivérné 94-re, Kleinhempel Adolfné, Kleinhempel Sámuelné, Nagy Mihályné, Torda 94-re. Gál Lajos, Kövend 94 95-re, Májai Istvánné 95-re és Özv. Darkó Mihályné 94—95-re, Torda.

A marosköri fiók-egylet pénztárába 1 frt rendes tagsági díjat fizettek: Lőrinczy Dénes, Ikland 94—95-re. Jakab József, Iszló 90—92-re. Szabó Lajos, Szabéd 94-re. Rédiger Géza, Szabéd 95-re. Gál Elek, Ny.-Gálfalva 95-re. Nagy Sándor, Csikfalva 93—94-re. Bartalis József, Csikfalva 95-re, Kelemen Albert és Kelemen Albertné, M.-Szt.-Király 95-re. Schuller József, M.-Vásárhely 95-re.

Kolozsvár, 1895 június hó 24-én.

Gálfi Lőrincz,
pénztárnok.

Egy-ert tizet adunk, t. i. tiz Fiatalság Barátját egy forintért, tehát Ön az egész családját vagy barátait, vagy a tudakozó idegeneket elláthatja egy forintért olyan olvasmánnyal, a melyből megismerhetik vallásunkat, egyházunkat, erkölcsünket. Ne sajnálja!

Konez György. Lapunk zártakor vettük a szomorú hírt, hogy Konez György háromszék egyházköri felügyelő gondnokunk meghalt július hó 22-én. Csíffó Salamon lelkész tartotta a temetési beszédet, a sirnál Kiss Sándor lelkész imát mondott.

A Fiatalság Barátjában megjelent talányok megfejtési határidejét meghosszabbítjuk július 20-ig.

TARTALOM: Jánosfalvi Sándor Ferencz. (Képpel.) Pál Ferencz. 97. l. — A hit ereje (Költemény.) Tarcsafalvi Albert. 101. l. — Éreljük az eszmét. Simó János. 102 l. — A magyar tengermellék. Kilyéni Endre. 103. l. — Képek egyházaink életéből. Végh Mihály. 105. l. — Búcsú. (Költemény) Lőfi Ödön. 108. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 103. l. — Egyleti élet és munkásság. 111. l. —

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt (Belközéputca 2.)

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

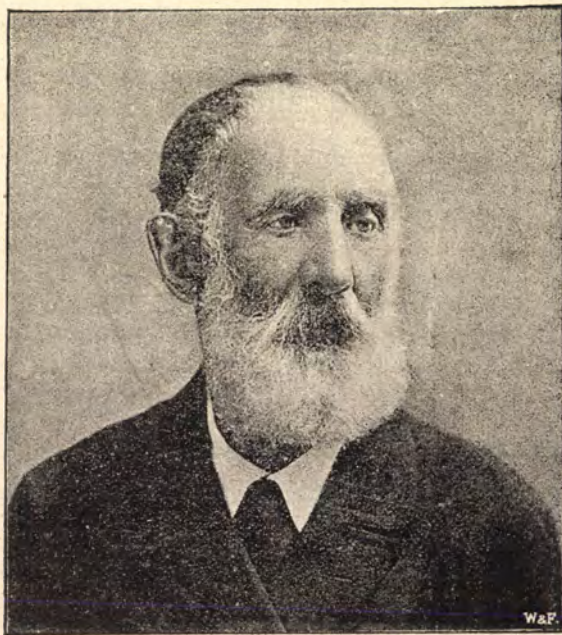
A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) Egyes szám ára: 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utca 5. sz.)

Gyöngyösy István.

Egy éve már, hogy nincsen körülünk az a kedves öreg unitárius lelkész, a kit Erdélyben minden unitárius ismert. Élénk, munkás és nagyra törő volt mind végig. Az unitárius vallás volt üdve és élete mindig és mindenütt, de leginkább a szószéken. Még

nyolczvan éves korában is kész lett volna, ha püspöke rendeli, kimenni missionariusnak, s minden lehető alkalmat megragadott, hogy imádkozhassék vagy szónokoljon. Mind végig szép csengő hangja volt s azzal pótolni tudta külömben igénytelen természetét. Beszédeiben hév, elmésség és buzgóság váltakoztak sa azért mindig hatásuk volt. Liberalis gondolkozású volt s az egyház kormányzását ilyen irányban igyekezett terelni. A központtal szemben örömet vállalkozott az ellenzéki vezérszerepre is.

Az egyházban sok érdemet szerzett, kivált szónoklataival, s emlékezetes marad az a ténykedése, hogy a Dávid Ferencz Egylet megalapításában, mint korelnök, részt vett. Az egyletet mind végig híven ápolta; s az Unitárius Közlönyben, jegyzeteiből sok becses adat jelent meg.

1894 szeptember 11-én hunyt el. Tevékeny munkásságával több érdemet szerzett arra, hogy életét megismertessük. Adatainkat saját jegyzeteiből vesszük.

Gyöngyösy István született 1809 május 29-én. Apai gondos nevelés alatt 1818-ban iskolai tanulását megkezdte a székelykereszturi középiskolában.

Gyenge testi állapota miatt szinte két évet vesztett, s később is sokszor betegeskedett..

1828-ban ment a kolozsvári főiskolába. Az első éve itt is küzdelmes volt egészségi tekintetben, de tanár Füzi János, mint az édes apjálak tanuló társa s lelki jóbarátja és Sylvester tanár, mint szintén atyjának kedves tanítványa, szívélyesen pártfogolták, házoknál édes otthont talált, s tanfolyamát sikerülten végezhette.

A vizsga végeztével tordai k. postamester Rédiger Károly és a város főhadnagyja Tarsoly Sándor, meghívták nevendék leányaik mellé házi tanítónak s erre a szünidő alatt vállalkozott is; de a két hónapi ismeretség s létesült jó viszony mindkétrészről oda fejlődött, hogy 1829 július első napjától 1830 augusztus utolsó napjáig folytatta s kitünő vizsgát tett. Az anyagi haszon is megvolt.

Ez a tordai kirándulás lett forduló pont sorsában, s elhatározó lépés életpályájára nézve.

Legmélyebb benyomást tett lelkületére a magasztos szellemű költő s éppen oly lelkesült vallásos buzgó pap Székely Sándor, ki felismerve az ifjunak a papi hivatásra szükséges képességet, sokott nyájassággal magához édesítette, mintabeszédeket adott kezéhez, serkentve, hogy azok szerint megkezdje a dolgozatokat, irt próba műveit átolvasta, megjegyzésekkel és dicséretekkel ösztönözte s gyakran alkalmat adott templomi szónoklatok tartására, mi által a tordai okklésia figyelmét s főbbjeinek elismerését annyira megnyerte s elkötelezte, hogy nem titkolták, sőt nyilváni-

tották, hogy változás esetén számítani fognak rá, a mi két év múlva be is teljesedett. Azon idő alatt közkívánatra még az ó-tordai nagy református templomba is tartott egy vasárnapi istentisztelet alkalmával szónoklatot

A turi és komjátszegi ekklésia nehéz kísértések közt küzködött. Gyöngyösi az öreg pap helyett többször tartott tüzes beszédek az unitarismus elveiről.

Ily ismeretekkel, gyakorlati készülettel tért vissza iskolai tanuló pályájára, hol a derék Kriza János, Fehér Márton, Pálfi Károly, s több hasonló osztálytársak közt foglalva helyet, azoktól elmaradni nem lehetett s nem volt szabad. Ekkor a szegény tanulók pártolásában buzgó Gyergyai család hívta meg s vette házához nevendék leányok nevelésére s tanítására, hol hét év folytán kitűnő sikerrel oldotta meg szép feladatát; ugyan ez időben tanította s készítette el ítélő-mester Sala Sámuel nevendék leányát a vallásos tanokban, egész a konfirmálásig. A nyílt ügyvédi háznál ismét szerencséje volt világi és egyházi tekintélyes hazafiakkal megismerkedni, minek jótékony eredménye nagy mértékben folyt be sorsára. A kolozsvári ekklésia méltányló figyelmét is annyira meg nyerte, hogy még iskolai pályáját be se végezve 1833 márcziusban megválasztotta segédpapnak, s márczius 13-án hivatalos szolgálatát elkezdette; e mellett az iskolai V-ik osztályt (Syntaxis) mint köztanító tanította s készítette el a vizsgára is.

1834—35-beli országgyűlés alkalmával tekintélyes gyülekezetek s a királyi tábla fényes fiatalága ítélőmester Augustinovicz vezetése alatt, szorgalmasan gyakorolták a templomot, ez alkalom a fiatal papot kifárasztotta annyira, hogy orvosi javaslat nyugalomra és fürdőre utasította; két hónapi szabadsággal az előpataki és kovásznai fürdőket használva, egészséggel megerősödve tért haza, s hivatalát folytatta; 1836-ban az ekklésia kívánatára a püspöki hivatal, minden papi teendőkre teljes felhatalmazással látta el, melynél fogva az egész papi hivatalt kezelte, 1837. Szentgyörgynapig.

1837-ben Bágyoni pap Barabás Mózes nyugalomba kívánt menni, s az ekklésia Gyöngyösi Istvánt megválasztotta s meghívta papjának. A püspöki hivatal azon feltétel alatt tett ígéretet, hogy várjon az ekklésia, míg a kolozsvári pap Kriza János az egyetemről haza jön, az ekklésia belé is nyugodott; de ez idő alatt Köröczi püspök elhalt, a tordai papi állomás megüresedett s Gyöngyösit a tordai gyűlés általános szavazattal megválasztván, püspök Székely Miklós oda nevezte ki s rendelte, hol mint pap és hittanár működött nyolcz évig.

Gyöngyösi 1838-ban a tordai zsinaton felszenteltetett. Szám-talan esetben kapott meghívást egyházi szolgálatra magánházakhoz s egyházi gyűlésekre, papnak is többször hívták meg, de Tor-

dáról csak a főgondnok Daniel Elek föllépése mozdíthatta ki, minek következtében Vargyason, a Daniel család egyházában lett pap. Ide a legnagyobb előzékenység kísérte, mert maga a főkormányzó kanzellár Gr. Lázár László rendeletileg intézkedett számára fogatokról utjára.

Vargyason 1844-ben köszöntött be a 1888-ig volt pap. Ez a 44 évi hosszú idő szép és áldásos munkában tölt el. Nyugalomba vonulásakor szolgatársa Adorján Domokos énekvezér-tanító — ezeket írta: „Vargyas községnek 44 éves papja szép emléket hagy maga után. A hitközség szép vagyoni állását neki köszönheti. Idejövetelekor üres pénztárt s az egyházközségnek két perét talált, a melyeken rövid időn diadalmaskodott. Ma az egyháznak ezer forint tőkéje 600 frt értékű magtára s azon felül díszes és kényelmes középületei vannak, melyek mind az ő gondos és atyáskodó papsága alatt épültek. Az Udvarhelykörben a belső emberi lakások az ő lelkes buzdítása következtében keletkeztek.“

1848-ban a magyar ministerium által egybehívott egyházi általános értekezletnek tagja volt. A szabadságharc idejére a kézdi-vásárhelyi honvéd parancsnokság kinevezte kenyérelmezési biztosnak. Ezért s más szerepléséért bevádoltatott s S.-Szt.-Györgyön tizennégy hétig volt letartóztatva. Később a Váradi-féle ügyben csak ifjúkori jó barátja, marosvásárhelyi kerületi főbiztos Groisz Gusztáv védelme alatt menekülhetett meg.

1859-ben az egyházkör jegyzőnek választotta, 1871-ben esperesnek s mint ilyen, főleg az iskolák rendezése és megerősítése körül nagy szorgalmat fejtett ki

Tanulni szerető ember volt, szép könyvtárt gyűjtött és sokat írt. Nyomtatásban megjelent dolgozatai: Toroczkón az új papok vizsgálatán, mint elnök, mondott beszéde. A korondi zsinaton mondott beszéde, melyet Gróf Petkiné és Gróf Lázár Józsefné jelen volt hallgatói nyomattak ki. Tilch János könyvtáros által kiadott: Predikatori tárban: „A természet Isten temploma“ czimű beszéd. A homoródalmási zsinaton közkívánatra mondott beszéde: a krisztusi mérték szerint 13 próbás papság. Zsinati beszéd püspöki rendeletre, Kolozsvárt. A Keresztény Magvető I. köt. megj. beszéd. Udvarhelykörü esperes Iucefi József ötven éves papsága, és 25 éves esperessége jubileumi ünnepén, templomi beszéd Derzsben. Ide számítható: az erdővidéki értelmiség által rendezett Gr. Szechenyi emlékünnepevényen a vargyasi templomban mondott beszéde, mely ki-nyomatván, létesült a Szechenyi alapítvány a vargyasi ekklesiában, melynek kamatját az elemi iskolából felsőbb iskolába menő tanulók élvezik. Halotti beszédei: Molnos Dávid felett Szebenben és a kis-solymosi templomban. Tibáld Ignác felett 1847, nyomtatott Brassóban. Székely Sándor püspök emlékére írt beszéde 1852-ben.

Id. Maurer Károly felett Ürmösön a sirnál, pap Gálfalvi István beszédével együtt.

Ezeken kívül a Keresztény Magvető füzeteiben többféle iratai, urvacsorai, házassági beszédek és imák, s más közczélu és érdekü értekezések, közlemények.

Politikai s hirlapirodalmi közleményei is számos lapban jelentek meg, többnyire „Rikaalji“ név alatt.

Nősült Tordán 1838-ban december 29-én. Kolozsvári ügyvéd id. Csehi Sándor leányát Ágnest vette nőül, kiben egy mivelt, értelmes lelkületü, eszes házi asszonyt a szó teljes értelmében derék feleséget nyert, ki a felsőbb-, közép- s az alsóbb néposztálynál is köztiszteletet, becsülést, szeretetet és tekintélyt vívott ki s egész életében fenntartani birt. Meghalt 1883 február 5-ikén, nyugszik a vargyasi köztemetőben, mint az összes lakosság által szeretett: anya. Első gyermekei: fia, leánya, elhaltak; most élő leánya Emma, özvegy Zádor Gézané, fia Béla, kir. erdőfőfelügyelő három vármegyei kerületben, lakik Maros-Vásárhelyt, kinél 1888 deczembertől fogva enyhítő nyugalmat talált az öreg apa.

Élete utolsó idejéig mindig eleven, munkás, szorgalmas és éber volt minden dolog iránt. Halála előtt egy évvel útra indult s meglátogatta kolozsvári kedves embereit és barátait s mindenütt jól érezte magát és kedves emléket hagyott hátra. Ezt a kedves emléket hiven őrizik nemcsak gyermekei s unokái, hanem nagyszámu barátai, kikkel állandó levelezésben vagy személyes érintkezésben volt.

Hasznos, szép és áldásos életet élt, mellyel kiérdemelte a jók állandó tiszteletét és szeretetét. Meghalt 1894 szeptember 16-án 85 éves korában.

B. Gy.

Krisztus, Szent-Péter és a méhek.

(Krisztus-monda.)

Hol, merre járt a Megváltó,
Itt-e a szép Bárczaságon,
Vagy valahol tőlünk messze,
Az alföldi rónaságon?
Vagy tán éppen a Szentföldnek
Jordán-szelte terét járta . . . ?
Bizonyosat nem mondhatok,
Nincs adatom most reája.
Hanem annyi merő igaz,
Hogy az Ur és apostola,
Már mint Péter, egy szép reggel
Könnýü vándor botot foga.

Ko!

Mennek-mennek szakadatlan,
S elmerülve a vidékbe
Vagy valamely gondolatban,
Alig-alig veszik észre,
Hogy az idő délfelé jár
S forró hevét csak úgy ontja
Mosolyogva a napsugár.
S a bágyadság — mind hiába —
Erőt veszen testen, elmén,
Egy lépést sem tesznek immár
Selymes fűben lehevervén.
Fejök felett a lombsátor
Üde árnyát kiterjeszti,
Lábuk alatt csengő csermely
Szomjaságuk enyhítgeti.
S merre szemök messze ellát,
A szép vetés, mint a tenger,
Néha-néha hullámot vet
S összeér a végtelennel.
Távoli hegy oldaláról
A venyige ide zöldel,
Kövér gerezd a lomb alatt
Biztat is már jó gyümölcsessel.
Látván mindezt — az Ur lelke —
Fölfelé tör a magasba,
Honnan e bő áldás jött le
Bűnösökre, igazakra.
S áldó ajka áldólag szól:
»Jó vagy Atyánk nem haragszol,
Mert egyaránt . . .« De most Péter
Nem egyezvén mesterével,
Nagy botoran közbe vága:
»Ép ez nincs jól, bárki látja:
Mert itt eme nagy határban
Igaz mellett rossz is hány van.
S mégis az Ur nem tekint,
Bő áldását egyre hinti:
Jónak, rossznak földje, rétje
Osztozkodik kegyelmébe.
Hej, ha én az Isten volnék,
Tudom, másként parancsolnék:
Csak az igaz boldogulna,
Ámde a rossz elpusztulna!«
— Jól van, Péter, szól a Mester,
Jóakaró türelemmel,

Hogyha éppen ezt kívánod
Teljesülhet kívánságod;
Ám előbb egy próbát tehetsz,
Hogy mint ember mire mehetsz,
S aztán, hogyha tartja kedved,
A világot átveheted.
Átveheted, igazgassad,
Az igazat jutalmazd
S a bűnösre a mint látod,
Mérj büntetést, igazságot.

Most felkelnek, tovább mennek,
Le a völgybe fel a hegynek.
Péter arcza szinte megsül,
Ugy hevül a nagy örömtül.
— Isten lesz ő — egyre mondja,
Másként megy a világ sorja.
Dehogy gondol az órára,
Szégyenítő bús próbára.
S lelke mig így elmerülne
Nagy zsvivaj támad körüle:
Jön a méh, mint fellegtábor,
Zimmeg-zummog közel-távol;
Most mint felleg messze terjed,
Majd csomóba összekelnek,
S mint valami barna süveg,
Egy ágasra lcterülnek,
S egyre-másra ott egy rajba
Dizzel-duzzal fennakadva
Ingerülten nézik Pétert,
Ki közel menni merészelt,
Hogy megnézzze, megcsodálja,
Mit csinál a sok bogárka.
Nem gondolva semmi bajra,
Órahosszant ott maradna;
Tetszik a nagy sürgés-forgás,
A röpkedés, a zummogás . . .
Hát egyszer csak egy kis állat
Péter felé szárnyal, vágtat
S gyorsan, mint az ég villáma
— Neki szegve a fullánkja —
Órra hegyét megériinti;
Péter előbb föl sem veszi,
Ámde már a másik perczbe
Nyugalmából el — kiverve

— Égetvén a méreg tüze --
»Jaj, hogy verje meg a bűne!«
Szól haraggal s neki ronta,
Vagdal balra, vagdal jobbra,
Suhog a bot, mindhiába:
A bogárkát nem találja;
S míg jobban nő most a mérge
A rajhoz jó közel lépe,
Hogy az egész fajt kiirtsa,
Magvát vegye, elpusztítsa.
A Megváltó váltig inti:
— De a borsót falra hinti —
»Csak a bűnöst, azt büntessed,
Többinek hagyj békességet«
De hiába, Péter nem hall,
Vagdalkozik nagy haraggal;
Felkavarja a méh-hadat,
Most lön aztán még hadd-el-hadd,
Valamennyi mind üldözi;
Péter magát földre veti,
Betakarja fejét, arczát,
Alig bírja a kudarczát:
»Jaj, megöl a beste népség,
Jővel, Uram, jaj segítség!«
S im a méhek csillapulnak,
Mint a bárány meglapulnak.
S Péter felkél, de az orra
Nagy lett, mint egy sósugorka.

S szóla Jézus: »Látod, látod,
Hogy tudnád te a világot
Kormányozni, jól vezetni,
Emberek közt igazt tenni:
Kis dologban sem vagy okos,
Az is mindjárt méregbe hoz.
Maradj, mi vagy, gyarló ember:
»— Bölcs az Isten, a ki rendel!« —

Brassó.

Végh Mátyás.

Az unitárius egyházkörök évi gyűlései.

A háromszéki egyházkör közgyűlése

Tisztelt szerkesztő úr!

Egyházkörünk hivatalossai az évi közgyűlést június 19-én a sepsi-köröspataki gyülekezetben tartották meg. Esperesünk e nap

reggeli 7 órájára — mint elnök — Dávid Ferencz Egyleti közgyűlést is hirdetett, azonban azon indokolással, hogy közelebbről Kálnokon ünnepély fog tartatni, a gyűlés elnapoltatott s így e napnak ünnepélyessége a köri közgyűlés körül csoportosult. A 10 órakor megkondult harangok az egybegyűlt hitrokonokat s templomgyakorlásban is buzgó köröspataki gyülekezetet az úr házába hívta, hol a köröspataki ifjuság harmonikus éneklése után József Lajos kilyénszentgyörgyi ifju lelkész mondott Luk. 9. r 56—62. vv. alapján Krisztus követeléséről egy idealis lelkesültséggel előadott csinos beszédet. Körí esperesünk a predikatio után egy keuetteljes beszédben üdvözölte az egybegyűlteket s a köröspataki egyházat. Ez üdvözletre Simó János helybeli lelkész mondott Isten hozottat s fejezte ki a gyülekezet örömét a felett, hogy Sionnak öreit s hitünk letéteményesséit kebelében láthatja. Templomozás után az iskolateremben kezdetét vette a tárgyalás. Elnöki megnyitóval és beszámolóval kezdődött. Az elnöki megnyitásra következett a körí nevelésügyi bizottság jelentése tanügyi és hitoktatási állapotunkról, melyből meggyőződhetett a körí gyűlés, hogy tanügyi állapotunk s hitoktatásunk, lassan bár — de mindig halad. Haladott ez évben is. Egy pár iskolának hitoktatási ügye élénk vitatkozást provocalt. E jelentésből hallottuk, hogy mindenfelől panaszkodnak hitoktatóink a hitoktatási tankönyvek abnormálitása felől. Valóban ideje is volna már, hogy ezek a tankönyvek valamiképpen létrejöjjenek, hiszen ezek nélkül írott semmi a kiadott vallástanítási utasítás. Egyházi énektanítás mindenütt volt, de nem volt halotti. Papjaink közül hitoktatással csak három foglalkozott. Tehát a multhoz képest egy sem vette át a hitoktatást. A tankötelesek mindenütt iskoláztak, de hitoktatást a szorványban lakók gyermekei, valamint az árkosi leánykák közül mintegy 20-an nem nyertek azok közül, kik a köröspataki róm. kath. leányiskolába jártak. Ennek oka a szülőkbén, a gyermekekben s amaz intézet jezsuita non possumussában, erélytelen, törvénytelen és méltánytalan eljárásaiban keresendő, mert mind árkosi, mind köröspataki hitoktatóink rendesen tanítottak, nemcsak, hanem a kimaradók beiskolázására is mindent elkövettek. A nevelésügyi bizottság jelentése egész terjedelmében elfogadtatott fennebb terjesztés végett. A vasárnapi iskolázás a körülményekhez mérten mindenik egyházban rendes mederben folyt. Az mindenesetben óhaj tandó, hogy ha a nevelésügyi bizottság itt-ott a hiányokra — melyeket a jelentések folytán észlel — rámutat, ne legyenek indokolatlan érzékenykedések, mert a hibák takargatása sem nálunk, sem más körben nem fizeti ki magát s aztán azoknak megemlítése sem rossz, hanem épp jóakaratból származik.

Tárgyaltatott — lanyha érdeklődés mellett — Kelemen esperes indítványa a kepe beszolgáltatásáról, Kriza bácsi előadása

mellett. Az ügy nagy érdeklődést azért nem vonzott maga köré, mert a nagyobb rész abban a gondolatban vala, hogy hiába való szöszaporítás. Tettre s nem évről-évre hangzó üres beszédekre van a keperendezésnél szükség. Valóban kényes kérdés ez s éppen ezért a rendezés, a beszolgáltatás megszokott módjának reformálása sem járna nehézségek és kellemetlenségek nélkül. Vajha a jövő idők jótéteményesséi a papi fizetések sötét pontjára irányítanák figyelmüket, mert így megoldatnék a kepekérdés. Ellenben még sok idő választ el attól, hogy e tekintetben mindenek ékesen s jó renddel legyenek.

Szőnyegre került Vaska Béla szentkirályi lelkész előadása folytán „egyházunk közigazgatási szervezetének reformálását célzó javaslat”. Ezt már nagy érdeklődéssel tárgyalta a közgyűlés. Sok fontos változtatást is ejtett rajta. Kimondatott, hogy a körí és főközügyigazgatói hivatalok hagyassanak ki az új szervezetből, mert ezek sinecura hivatalok. Kimondatott, hogy az egyházközségek képviselői mindig a kebli gondnokok legyenek, mint eddig is vala. Kimondatott, hogy a Főtanács tagjai közé vétessék fel hivatalból a belső emb. nyugd. pénztárnoka s a jószágfelügyelőségnek csak egy tagja vétessék be. A felső- és középiskolák tanárai maradjanak ki s e helyett a kolozsvári főiskola küldjön 2 képviselőt s a tordai és kereszturi 1—1-et. Mert ha a tanárok mind bevitetnek, akkor mind beviendők volnának a papok is, lévén a pap is oly fontos szereplő a statusban, mint bármelyik tanár. Az előirt 65 egyházi tanácsosnak fele legyen egyházi, fele világi. Elég volt a papirend sérelme eddig, hisz míg 10 pap folyhatott be az egyházi ügyek igazgatására, addig 100 lanyha érdeklődésű világi tanácsos érvényesítette magát a fontosabb actusoknál szavazatával. Ezt a mult idők igazolják. Szűnjék meg ez és legyen egyenlőség. A budapesti, tordai és kolozsvári, valamint az ezeret meghaladó lélekszámmal bíró egyházak képviselő küldhetési joga, privilégiuma szűnjék meg, hiszen ugy sincsen az előbbieik jogának történelmileg beigazolható alapja s az utóbbiaknak buzgóság és áldozatkészség tekintetében a kisebb lélekszámú gyülekezetek felett fölénye. Ne legyen ebben se. Mert végre is a sok lélekszám még nem minden, nem elég arra, hogy privilegizáltassák mások felett.

De töröltessék az E. K. Tanács előírányzott tagjai közül mint ilyen a kolos-dobokaköri esperes is. Legyen olyan s annyi joga, mint a többi espereseknek. Éljünk vitatkozás tárgya volt, hogy tagjai legyenek-e a körí közgyűlésnek az állami és községi népiskoláknál működő hitrokon tanítók s minősített énekvezérek. Általában kifejezést nyert az az óhajlás, hogy a megtett módosításokkal a reform ájtöjjön a gyakorlatba. — A bölöni anyaegyház lelkésze jelenti, hogy a brassói leányegyház lelki gondozásáról lemond s kéri a

közgyűlést, hogy ez ügyben intézkedjék. Közgyűlés kimondja, hogy *ideiglenesen* bizassék a szentkirályi lelkészre. A közhangulat azonban oda nyilatkozott, hogy a brassói leányegyháznak állandó lelki gondozása másra nem bízható, csakis a kökői lelkészre, honnan a vasúti közlekedés nagyon gyors, kényelmes és olcsó. (Egyszeri beutazás odáig és vissza csak 20 krba s egy félórába kerül.) Az Egyházi Főtanács bizonyára Kököshöz fogja csatolni; legalább ezt kívánja brassói positionk fontossága. Máshova csatolni, nem volna indokolható. S később, egy pár év múlva, bátran lehetne kökös-brassói társegyház. Hogy ez legyen, hő óhajtásunk. Nyugdíjintézeti ügyek és kérvények tárgyalattak. Indítványok tétettek Vaska Béla által a vasárnapi munkaszünet és Simó János által az egyházi gondnokok, presbyterek és egyházfiak számára készítendő rövid és szabatos esküformák tárgyában. Az indítványok mind elfogadtattak s felterjesztettek. A köri pénztár is megvizsgáltatván, rendben találtatott.

A tárgyalás délután 3 óraker ért véget s kezdetét vette a közebéd. Másnap Sepsi-Szentgyörgyön papiszék vala. Sajnálattal jegyezzük fel, hogy köri gondnokaink közül egyik sem jelenhetett meg közgyűlésünkön, mert — megvallva — szeretjük egyházi vezetőinket az ily fontos összejöveteleknél magunk között s magunk előtt látni az érdeklődésben, buzgóságban. A gyülekezetek gondnokai majd mind jelen voltak. Rendén is van ez így.

Tudósításomat azzal az óhajtással zárom, hogy adjon a kegyelem Istene a jövőre is sok kitartást, sok hitbuzgóságot, hogy a mi kicsiny Sionunk mindenekben erősebb-erősebb legyen!

Bétei.

A felső-fehérvári unitáriusok közgyűlése június 13-án tartott Hévizen, a mi lelkes köri gondnokunk, tekintetes Tibáld Mihály úr jelenlétében. Esperes: Osváth Gábor afa terjedelmes évi jelentését hallgatta meg először közgyűlés, mely reggeli 1/2 9 óraker kezdődött.

A felsőbb leiratok közül először került tárgyalásra: *a vallás-közönség közigazgatási hatóságainak szervezetére vonatkozó javaslat*.

Közgyűlés az egyházköri közgyűlésre vonatkozó javaslatot elfogadja. A zsinati Fő- és E. Főtanácsra vonatkozó javaslatot illetőleg 1894 július 28-án hozott határozatához ragaszkodik, mely szerint ne 65, hanem 100 tag választassék a két elnök egyetértő javaslatára az egyh. köri közgyűlések által oly formán, hogy ezekből 50 világi és 50 egyházi ember legyen.

Az Egyh. K. Tanács tagjai közé felvételni határozza közgyűlés az esperesek és felügyelőgondnokokat is. Ha ezek a javaslatból kihagyatnak, a vidék, melynek ügyei felett foly a tanácskozás — nem lesz képviselve. Pedig ki képviselhetné jobban és méltóbban az egyházköröket, mint a köri gondnok és esperes; kik

mindig érzik és legjobban érzik egyházkörük szíve dobogását!! Határozni „*de nobis, sine nobis*” — nem tartja közgyűlés összeférhetőnek az igazsággal.

Az ekklesiák Conf. tőke és kamathátralékainak befizetése felett tanácskozva, közgyűlés mélyen fájjalja s tán először most érzi igazán egyházközségeink nyomasztó terhét, most szegényli szegénységét, mely miatt — ez idő szerént — nem sorakozhaték azon ekklesiák mellé, melyek az élet gyökerében hajdan megtámadott egyháznak az ígért összeget befizették. Közgyűlés mély hálával ismeri el, a mit E. Főtanácsunk ekklesiáink és belső embereinkkel tett — felmentvén őket tartozásaik kamatjainak fizetése alól; de mert közgyűlés tudja, hogy Főtanácsunk a szegényebb és lelkesedésen kívül egyébbel semmivel sem bíró ekklesiánkért — több egyházkörben — nemcsak a kamatot, hanem a tőkét is kifizette: megkérni határozza az E. K. Tanácsot, hogy az E. Főtanácsnak a jótékonyágban soha meg nem rövidült karjait terjessze ki e kör ekklesiáira is, bár addig, míg másnemű adósságaikat lefizethetik. Reméli közgyűlés, hogy ugy az E. K., mint az E. Főtanács elhiszi ez egyházkörről; hogy: „Felrepülne, messzé szállna, csakhogy el van metszve szárnya!”

A vallás tanításának tanítóink kezéből való elvételét nem látja szükségesnek közgyűlés. És az ok, a miért nem: örvendeztető. Ez egyházkör mindenik tanítója igazi lelkesedéssel végzi feladatát. Jeles eredményü vizsgálk a bizonyosság, hogy a míg a dolog így megyen, addig a tanítást a lelkészekre ruházni szükségtelen.

Közgyűlés az énekvezérek felvételét a nyugdíjintézetbe, melegen óhajtja. Tanítóinkra szép jövő kezd mosolyogni, s eljőhet az idő, hogy az énekvezérséget nem sokan és nem mindenütt keresik. Énekvezérségre a fizetés csekély volta miatt kevesen — s ha nyugdíjjal össze nem lesz kötve — lehet eset, hogy senkisémm vállalozik.

Közgyűlés Kelemen Albert afának a kepe behajtására vonatkozó javaslatát nem fogadhatta el, mert olyan dolognak intézkedik végrehajtási módozata felől, mely dolog nincs törvényileg szabályozva.

Vallásközönségünknek nincs egységes kepe törvénye. Nem tévedünk, ha azt mondjuk, hogy majdnem minden egyes egyházkör más alapon, más szokáson veti ki és szolgáltatja be a belső emberek illetményét. Elkerülhetetlenül szükség hát, hogy az E. Főtanács egy általános, az egész egyetemes egyház ekklesiáira kiható és kötelező erejű kepefizetési törvényt alkossan. A törvény keretében pedig szabályozandó lenne: a kepemennyiség, minőség s midőn így biztosítva van a belső emberek kepeje: akkor lehet, sőt kell a behajtási módozatokról gondoskodni. A kepe törvény

megalkotása nemcsak joga, de kötelessége is egyházi főhatóságunknak, mert nem lehet szélja, hogy az a testület, mely első sorban van hivatalba ügyleit szolgálni: kilegyen téve a szokás változó és ingadozó szeszélyeinek.

Körünkben a készfizeset járja. Szerfelett nehéz volna s nem is tudnák nyilvántartani gondnokaink, sőt a javaslat szerint a maguk fáradsága után járó 8% kiszámítását sem lehet kis dolognak modanunk akkor, mikor a belső emberhez bevitt 4—5 kéve az alap. Nem sértheti hát közgyűlésünk határozata ajánlat, illetve javaslattevő a fia a belső emberi tekintélyt emelni akaró nemes szándékában; de annak alkalmazása, különösen ez egyházkörre nézve, míg felsőbb hatóságunk a keperendezést keresztül nem viszi — lehetetlen volna

Közgyűlés örömmel fogadta Tibáld Mihály köri f. gondnok azon indítványát, hogy a zsinattartás éveiben a költségeket fedező ekklesiák segélyeztessenek a zsinati Főtanács által.

A nevelésügyi bizottság jelentését örömmel vette tudomásul a közgyűlés. Tanítóink remekeltek, zárvizsgájok jeles eredménnyel végződven.

Közgyűlésünk szónoka Kiss Aladár datki lelkész volt. Pál Sid. 11. 6. alapján beszélt okosan, ügyesen, lelkesedéssel, ifjú korának nemes tüzével.

Közgyűlésünk, körünkből eltávozott gondnokunkat, tek. Dr. Hajós Béla urat, előléptetése alkalmából üdvözölte.

Térszűke miatt még csak azt említem meg, hogy gyűlésünkben jelen volt Végh Mátyás afia is, kit Krisztus mondáiról a „Közlöny“ olvasói oly előnyösen ismernek.

Ürmös, 1895 jun. 16-án.

Deák Miklós.

A sz.-kereszturköri unitárius egyházkör évi rendes közgyűlését Bözödön, június 20-án tartotta meg, a világi ellem csekély, a belső emberek általános érdeklődése mellett. Az istentiszteleten imát és Máté evangéliuma 18. 18. alapján egyházi beszédet tartott pipai lelkész, Fekete Domokos afia. Az egyházi fegyelem szükségességéről beszélt korszerűen, lelkesedéssel. Gyűlésen elnökölt: egyházi részről Raffaj Domokos esperes afia, világi részről Pálffy Ferencz k. f. gondnok afia.

Az esperes évi jelentését súlyos családi viszonyai és betegsége miatt nem állithatván össze, ez év folyamán tartandó rendkívüli közgyűlésre fogja beterjeszteni; köri gyámoldai pénztárnok Barabás Lajos afia évi számadása elfogadtatott és az évi segélyek kiutaltattak; örömdetesen vétetett tudomásul a tanügyi bizottság 1894—95-ik isk. évről való jelentése, melyből kitűnt, hogy az iskolába nem járók százaléka ez évben is javulást, haladást mutat. Az egyházközönség közigazgatási hatóságainak újra

szervezésére vonatkozó javaslat a *képniseleti* eszmének megfelelő, egy pár javítással, minő az egyházkör hivatalnokainak 6 évenkénti újraválasztása, a javaslat szerint, a Főtanács által választandó 65 egyh. tanácsos választásának elvetése stb. stb. Elfogadtatott Kelemen Albert esperes afiának a belső emberek nyugdíj-intézetét illető javaslata; korszerűtlenségénél fogva elvetetett a belső emberek évi illetményeinek beszédésére vonatkozó indítványa. Meghatároztatott, hogy a közgyűlési meghívók az esperesi hivataltól, esperesi hivatalos szám alatt, e hivatal lakhelyével való keltezéssel küldendők mindig szét; elfogadtatott Végh Mihály ravai lelkész afiának a közgyűlések tartási költségeinek oly módon való fedezése, hogy e végre évenként minden ekklésia 2 frt 50 krt a közügyigazgatónak beszolgált; módosítás végett visszadatott Ferenczi Áron kérése, melyben a kismedeséri l. egyháznak Gagyhöz való csatolását kéri, stb. stb.

Ürmösi,

A kolozs-dobokai egyházkör közgyűlése szováthi egyházközségünkben igen szépen sikerült. A gyűlésnek nagy érdeket köleszonzott a püspök megjelenése az ekklésia meglátogatása céljából. Kiséretében megjelentek: br. P. Horváth Kálmán, főgondnok, Szentiványi Gyula köri f.-gondnok, Nagy Lajos, esperes, Péterfi Dénes, az egyházkör jegyzője, Boros György, Iszlai Márton, Dr. Nyiredi Géza, Ürmösi Jenő, Czakó József stb. Ezen kívül ott volt a helybeli és vidéki értelmiség. A fogadás fényes volt; bandériummal, diadalkapuvál és óriás lelkesedéssel fogadta a megye részéről Mayr János főszolgabíró, az egyházközség részéről Gotthárd Sándor buzgó gondnok és Dézsi Mihály tevékeny fiatal pap élén a várva várt kedves vendégeket, főleg szeretett főpásztorát, ki a meleg fogadtatásra a szokott ékes módon válaszolt. Gotthárd gondnok az előkelő társaságot gazdag villásreggelire hívta meg melynek végeztével kezdetét vette a szép ünnepély a templomban, kol Dézsi lelkész megható imát, Péterfi kolozsvári pap remek alkalmi beszédet mondott. Ezután a népszerű főpásztor üdvözölte az ekklésiát, kifejezve, mily régen óhajtott a derék egyházközséget látni és ügyeikkel megismerni. Hathatós szónoklatának további fonalán szívökre kötötte a hiveknek e legfontosabb életszabályt: *Imádjátok az Istent, szeressétek a hazát!*

E beszédre Dézsi lelkész válaszolt, melegen és szívből köszönve meg a püspöknek és főgondnoknak nagybecsű megjelenésüket, mely hiveire bizonyára jótékony és áldásos hatással fog lenni.

A templomi ünnepély végeztével kezdetét vette a köri gyűlés, melyet Nagy Lajos esperes szépen átgondolt hosszabb beszéddel nyitott meg. A tárgyakat jól előkészítve Péterfi, a kör jegyzője

adta elő. Az elnökség alaposan indokolt véleménye mindenkiben elfogadtatván, a gyűlés pár órai tanácskozás után véget ért.

D. u. 2 órakor az új papi lakásban gazdag lakoma következett szellemes felköszöntőkkel, mely a társaságot vidám hangulatban az estéli órákig tartotta együtt. Ekkor a püspök és a többi vendégek hazautaztak, bizonyára kellemes emlékével egy szép napnak.

Meg kell emlékeznünk két nevezetes jelenetről. A közgyűlésen Molnár Sándor ügyvéd, a helység szülöttje az egyház kepe alapjára 100 frt, az áll. iskolának 100 frt alapítványt tett; az ebéd alatt Ürmössy Jenő bárói birtokos az esperes pohárköszöntőjére válaszul szintén 100 frtot ajánlott fel az egyház kepe alapjára.

i. n.

Az udvarhelyi egyházkör évi közgyűlését jul hó 4-én tartotta H-Ujfaluban, a hol az ilyenmü utolsó gyűlés 1848-ban volt, melyen vették az egybegyűlték azon szomorú hirt, hogy a muszkák a Tömösön betörték s tanácskozás nélkül siettek haza hirt vinni a szomoruan lesújtó valóságról.

A templomban üléseztünk. Papok, tanítók, ekleziiai képviselők, egyh. tanácsosok mind egybe gyűlték. Megjelen Jakab Gyula vármegyei főjegyző, László Domokos kir. trvszéki bíró — felügyelő gondnokok és ifj. Daniel Gábor országgyűl. képviselő. Csak a gyepesi ekleziából nem volt senki.

Esperes a gyűlést szíves üdvözlettel nyitja meg. A néhai Sándor Ferencz helyére közügyigazgatónak derzsi Sándor Gergely pótbíró, pótbirónak abásfalvi Sándor Gergely egyh. ügyvéd választattak meg — mindnyájan közfelkiáltással -- egyhangulag Kovács Imre pedig szótöbbséggel egyleti ügyvédnek választatott.

Jelen közgyűlésen elnök-esperes terjedelmes, gondos figyelemmel összeállított beszámolóval lepett meg. Megemlékezett benne a kör halottjairól, Gyöngyösi István és Sándor Ferencz aairól, kiknek emléke az egyházkör jegyzőkönyvében megörökített.

Láttuk a jelentésből, hogy ekleziáink fejlődnek, vagyonilag is gyarapodnak. Erre mutat a különböző alapok szarvezése s a sok építkezés eszközlése. Körünk nevelésügye jó karban, népünk vallásos buzgósága még mindig áldozni képes. Vallásos érzelem, templomszeretet észlelhető a legtöbb helyen. Körünk lélekszám szerint is emelkedőben van. Veszélyes jellegű kivándorlás nincsen. Élnek ugyan távol sokan, de állandó kitelepedés Oláhországba ritkán fordul elő. A nagyobb rész pénzzel tér vissza, de sem vallását, sem honszerelmét azért cserébe nem hagyja.

Az E. K. Tanács több leirata olvastatott fel, melyek közül különösen a conferens statusadósságok beszédését elrendelő keltett

aggodalmat s vont maga után hosszabb vitát. Ez ellen ugyanis a gyepesi ekklésia írásos felterjesztést nyújtott be s a többi ekklésiák is követek által ugyanezt cselekszik.

Hosszabb időt vett igénybe s komoly tanácskozást szült az egyházunk közigazgatási szervezetére vonatkozó javaslat. Általános felfogás, miszerint, ha közigazgatásunk régi alapját megbolygatjuk, igyekezzünk lehetőleg a képviseleti alaphoz minél közelebb jutni. A körí, zsinati és főtanácsi gyűlések tagjait az egyház-körök által óhajtja választatni. Egyebekben is több módosítással tartja elfogadhatónak a tárgyalás alatti javaslatot.

A Kelemen-féle indítványok véleményezésénél a mesterek nyugdíjviszonyára vonatkozó elfogadtatott s gyűlésünk is méltányosnak látja, hogy a fenntartó testületek minden állomás után fizessék az alap gyarapítására a járulékot. Ezzel kapcsolatosan Pál Ferencz indítványozta, hogy tekintve, miszerint a nyugdíjazásnál nem vétetik figyelembe az azelőtti jövedelem mennyisége; tekintve, hogy a belső emberek is egyforma összeggel járulnak az alap erősítéséhez: rovassanak az egyes ekklésiák is, mint fenntartó testületek egyforma összeggel meg. Ezen indítvány, bár a hozzászólók által igazságosnak és méltányosnak el is ismertetett, nem fogadtatott el. Pedig, ha nyugdíjintézetünk egyforma mértékkel mér, midőn áldást oszt: egyenlő terhet is kellene, hogy rőjjon nemcsak a belső emberekre, hanem a nyugdíj-igénnyel bíró állások fenntartóira is. Ez az igazság!

Kelemennek a kepekezelésre vonatkozó indítványa mellőztetett, még pedig szinte hidegséggel. Nem talál a mi viszonyainkhoz. Pedig bizony sok megszívlelni való van abban, a mit a mi viszonyainkhoz is lehetne idomítani.

Megemlítjük még a tanügyi jelentést, melyet ez alkalommal — esperesi megbizásból — Pál Ferencz állított össze és olvasott fel. Öröndetes jelenség körünk nevelésügyében, hogy tanítóink, mind képesítettek, kötelesség tudók s javadalmazásuk is ennek megfelelő, a meunyiben ez év folyamán mindeniknek az alap-fizetése 400 frtra emeltetett az énekvezéri járulékokon kívül. Ez évben, bár a járvány igen sok helyen akadályozta a tanítás menetét, keilő jó eredményt tüntet fel a jelentés. Jelen közgyűlésben ujra szervezetetett következő 3 évre a nevelésügyi bizottság.

Általános képét vizsgálva jelen közgyűlésünknek, most is látható volt egy régi hiány. A tanácskozást igénylő tárgyak előkészítés nélkül szedetnek elé, ez az oka, hogy oly sok időre van szükség s hogy, mint jelenleg is, a gyűlés folytatását másnapra kellett halasztani, a mikor már alig 6—8 ember intézi el azokat.

A közgyűlés közben tartott istentiszteleten Gál József recsenyédi pap szép imájával s (Ezs. 21. 6) teljesen korszerű beszédével

méltán kiérdemelte értelmes hallgatói elismerését. A hom. vidéki dalkör 2 darabot sikerrel énekelt. A magyar hymnust az egész gyülekezet felállva hallgatta végig.

Ezután egy valóban megható jelenetnek voltunk tanui. Egyed Ferencz sztpáli pap a töle megszokott ékesszólással, valódi szeretettől áthatott beszédben ecseteli, hogy körünk esperese, tisz. Darkó Sándor úr háta megett 40 éves papi szolgálat áll; hogy Darkó Sándor ez idő alatt hívnek találtatott: mint ember, barát, családapa s főképen mint pap s miután e 40 esztendő teljes egészében ez egyházi kör kebelében — majdnem egyik legkisebb ekklesiában — élte át, törekedve mint pap, majd hosszasan egyházköri jegyző, 9 évtől fogva pedig esperes, ennek virágoztatására és előhaladására, . . . az egyházkör megemlékezik e 40 éves szolgálatról, szeretett esperesét óhajtja megajándékozni, nem ugyan arannyal vagy ezüsttel, mert az nekünk sincsen, csak azt nyújtja, a mit eddig is adott: szeretetét és nagyrabecsülését s mellette, hogy állandó s kézzel fogható jele is legyen, átad egy diszes albumot, mely magában foglalja a köri papok és tanító-mesterek arcképeit. E beszéd után felhangzott éljenzés bizony-sága a szeretetnek, melylyel az egyházkör ragaszkodik espereséhez s óhajt neki még hosszas életet.

Az ilyen módon ünnepelt esperes meghatottan mondott köszönetet a szeretet és ragaszkodás nyilvánításáért.

Éltesse Isten esperesünket családjának, egyházunknak, hazánkuk javára és jó barátainak igaz örömére — megtartva szelle-mi és testi erejét s még a csapások között is mindég humoros, vig kedélyét még sokáig, hosszasan.

Jelenvolt.

Háromszéki ünnepély.

A háromszéki unitáriusok július 21-én d. u. Kálnokon tartot-ták már a negyedik szép és lélekemelő ünnepélyt a Dávid Ferencz nevének fénye és varázsa alatt. Ez az újabb ünnepély is hangos bizonyágtételét szolgáltatva annak, hogy a Dávid Ferencz Egylet teljesen megtalálta Háromszéken a nép szívéhez vezető utat s igen szép és igen hatékony missiót teljesít a hit erősítés, élénkítés és Isten erkölcsi országának terjesztésében. A kálnoki templom nem volt elég tágas arra, hogy a nagy vidék 10 - 15 falujából össze-sereglett népet mind befogadhassa, s így a templom körüli fák árnyában is sokan voltak hallgatói az ünnepély igéinek. Nagy lelkesedéssel énekelte a gyülekezet, hogy „erős várunk nekünk az Isten“, minek elhangzása után *József Lajos* kilyén sepsiszentgyör-gyi lelkész mondott kenetes imát s hangulatos prediciót az evangéliumi széles kapu és keskeny útról s adott a gyülekezetnek

tárgyszerű intő-buzditásokat. Aztán fiók-egyletünk alelnöke *Szentiványi Miklós* köri gondnok, egy igen csinos beszédben ismertette az egyesület intentióit s buzditást adott arra, hogy anyagi és erkölcsi támogatásban részesíteni tartsuk szent kötelességünknek. Hangsúlyozottan kifejezést adott az egyesület létjogosultságának s annak, hogy missiója teljesítésében egész buzgósággal munkál. Ezen üdvözlő beszédet *Csifó Salamon* árkosi lelkész felolvasása követte, ki angolból fordítva mesét olvasott fel a királyfiról, a ki a koronát kegyessége, hite, bátorsága, kitartása s igazság szeretete által nyerte el négy testvére fölött, kik versenyeztek a koronáért. Tanulságos és figyelemmel hallgatott mese vala. *Bedőházi Gábor* meleg érzéssel adta elő „Rachel siralma“ cz. költeményt „Napsugárnak fénye ömlik“ kezdetű új éneket két szólamba bemutatta *Székelly* lelkész, *Hosszu* tanító s társaik. Nemcsak hiveink, hanem mások is elismerőleg vették tudomásul új énekeskönyvünk ezen szép darabját.

Simó János köröspataki lelkész lépett szószékre s olvasott fel egy rövid összehasonlítást a 16-ik száz s a jelen idők vallásbeli állapotáról. Dávid Ferenczet úgy tüntette fel benne, mint a ki az ő korában a mi korunk modern és szabad szellemű vallásbeli felfogását és liberalismussát hirdette. Az „akkor“ férfai a „most“ eszméinek állott szolgálatában s eszméinek mátyurja lett, meghalván az unitarizmus Golgotháján a dévai vár börtönében. A meggyőződésért küzdelem nemes példányképe gyanánt tüntette fel s buzditott példája követésére. — *Gyöngyösi Károly* képezdei növendék kitünően szavalta el: „a te hited megtartott tégedet“ czimű vallásos költeményt.

Ezután *Szentiványi* mondott köszönetet a közreműködőknek és a közönségnek a megjelenésért és érdeklődésért.

„*Egy Istenünk, egy magyar hazánk*“ lelkes éneklése közben oszlott szét a közönség. Ilyen vala a mi vallásos ünnepélyünk. Este táncmulatság következett, az egylet javára. A mulatságot némelyek elleneztek, sőt a községi iskola termét ingyen át sem adták — migis csinos összeg maradt a fiók-egyl. pénztárának. A fiatal hitrokon rendezőké s ottani énekvezérünké ezért az elismerés.

Az ünnepélyt megelőzőleg rövid közgyűlés tartatott, a mikor a pénztár vizsgálatot meg s elhatároltatott, hogy az évi közgyűlésre Bölönbe, a központi választmány s az egylet összes tagjai ünnepélyesen hívassanak meg Imreh József buzgó hitrokon, Gyula-Fehérvár város főjegyzője egy levél kíséretében 5 frtot küldött, azon czállal, hogy ezen tételre „az unitárius hitfelekezet intelligentiája a haza szolgálatában“ statisztikai adatokkal s történelmi alappal támogatva, pályázat hirdettessék. A közgyűlés a szép és fontos tételt s a mellékelt 5 frtot lelkes köszönettel fogadván, ki-

mondotta, hogy ily nagyszabásu tétel kidolgozása igényel legalább 100 frt díjat, E végből 100 frtra leendő kiegészítésre gyűjtés indítandó, minek foganatosisával megbízott Simó János. A közgyűlés a maga pénztárából 10 frtot szavaz meg s Szentiványi Miklós a maga részéről 5 frtot ajánlott fel. Szép példa, lelkes kezdet. Reméljük a sikert.

Ezennel nyilvánosan is felhívjuk a szent célra közönségünk becses figyelmét s kinek van e célra néhány fillérje, küldje el a gyűjtéssel megbizotthoz, hogy aztán a pályázathirdetés egyéb feltételei is kihirdethetők legyenek. Megjegyezzük, hogy a pályázatból nem lesz kizárva senki, tehát nemcsak fiókkörünk tagjai pályázhatnak, hanem bárki az egyleti tagok közül.

Ezek után kifejezem, hogy a Dávid Ferencz Egyletet is szívesen várjuk a zsinatkor egyházkörünkbe.

Simó János

A jámbor földmíves egy nyári napon. E-N

A hatalmas „Székelykő“ felhőbe nyuló magos ormairól áradoz a napsugár. Munkára int mindent a munkás természet. Hála dalt zeng a fészken ülő madár, hálát zümmög a növény levelei alá húzódott bogársereg, hálára buzdul a munkás keresztény kebele.

Mélán, összesusogva hullámoz az aranykalászos határ.

A lekaszált rétek balzsamos illatot árasztván szét, a felkelő pacsirta végig csattog a völgy hosszában; messze, messze!

A jámbor földmíves sem hever, tétovázás nélkül használja munkaeszközeit.

De, mielőtt munkához fogna, háláját emeli az égre; fölkeresi társaival a harangszóra a templomot s imádkozik: ... *Én édes teremtményem, én édes pásztorom....*

Magasztallak téged a nap feljöttével. Magasztallak szivem hálás érzetével.

Aztán: munkaszerét tört markába veszi s a dolgához kezdő földmíves, a bájos és kellemesen zengő madárdallal, énekelget: „*Oh felséges ur, mi kegyes istenünk, mely csúdálatos a te neved nekünk, nagy dicsőséged az egész földre kiterjed és fölhat az egekre!*... Dolgozik mignem tetőpontra hágott a nap! Elérkezett a dél!...

A földmíves rövid pihenőre, szántatlan pászitjára dül, — „*és nem tudja kinek hős pora nyugszik alatta*“, de titkon mégis epedő dal kél ajkán: Szabadság, itten hordozák véres zászlóidat.“

Majd magasztos imát rebeg, zengedezi buzgón énekét: „*Táplálj soromhoz illően*“ Te benned szent atyám...

És elszenderül... s ime a vár háttéréből, a „Vidolyhát“ csucsról hűs szél támad; andalítóan lengeti izzadt hajfürteit és mig

szunynyad: vihar tör fel, rémes felhőt kerget az „Ordas“-ról a „Székelykő“ magas ormára s abban a felbőszült villám földrázó szózata riasztja fel a szendergő munkást, a jámbor földmivest.

És ébren körültekint, sohaj kél ajkain:

Haragodnak nagyvoltában . . .

Ne fedj meg uram engem,

Búsult gerjedezésedben

Rám tekintvén: ne büntess meg Istenem . . .

Buzgó kérését tán meghallgatta az ég, mert a vészes elemekkel borított természet tisztul, a lomb alól kiemelkedett madárfolytatja légi utját, szép szivárvány hidazza át a „Kőfarka“ és „Gesztég“ között ékelt, mélán zizegő halásztengert. És a munkás éghez emelkedik: „*Istené a hála, Kegyelem van nála.*“

Látja, hogy a vihar nem a völgy felett, nem az áldásos mezőn, hanem a kőszirteken ontotta szét pusztító erejét.

Megköszöni az áldásos eső csepjeit; mindenütt új élet, felette a kék ég; érzelme és gondolata hála énekké olvad:

„Az ur én nekem őriző pásztorom . . .“

Majd kondul az estharangja, a jámbor földmives imája égre emelkedik s buzgón énekel:

„Könyörgésem elődbe menyen

Kezeim fölemelve,

Estvéli áldozatul legyen.“

Végre: Napi fáradalma után, csendes álmaiban pihen, háza nesze között: védangyal van jelen.

Toroczkó-Szentgyörgy.

Siménfalvi Gy . . .

A magyar tenger mellék.

(Vége.)

A város egyik legérdekesebb temploma a városháztéren épült Szent Jeromos vagyis közönségesen barátok templomának nevezett egyház, mely eredetileg az 1785-ben megszűnt Szent Ágoston rend temploma volt. Ezt az 1315—1408 években a város védurai Duino Hugo és Walsee Rambert gróf építtették. Sirboltjába temetkeztek a város legelőkelőbb patriciusai, kiknek emlékét nagyszámu latin avagy német nyelvű feliratos sírkövek őrzik.

A városban még több templom van, ilyen a Capucinusok vagyis mezitlábos barátok 1610-ben alapított temploma a vele kapcsolatban álló zárdával; a Szent Fábán és Sebestyén fogadalmi kápolnája, mely az 1291-iki pestis emlékére épült; az egy ideig

fel volt hagyva, de pár év előtt megnyitották és ismét felszentelték. Az oltár Madonna szobra és az oltár oszlopai a XVII. századból származó művészi faragványok; van továbbá több apró kápolna, de mindezek sem építészeti stílus, sem műemlékek tekintetében fontossággal nem bírnak.

Az említett római katolikus templomokon kívül van Fiumében egy görög nem egyesült templom is, melyet Bosniából ide zárandokolt kereskedők az 1786. évben építtettek, de a mely ma már a város egyik leggazdagabb temploma.

Persze most azt várná a szíves olvasó, hogy az unitárius templomba is elvezessem. Hát bizony az unitáriusoknak, kálvinistáknak avagy lutheránusoknak itt a katolicismus ezen főfészkében, Róma közelében, hol — a mint már említém — a lakosság csaknem teljes számmal katolikus, magas templomaik és karcsu tornyaik nem emelkednek ég felé.

De van egy közös imaházunk, melyben a protestantismus minden árnyalatai együttesen magyarul és németül imádkozni szoktunk.

Ez egyház csiráját a 80 év előtt beköltözött papirgyárosoknak Smith és Meyniernek vallásos családja építtette 1857. évben Buschbeck trieszti ev. ref. püspök egy leányegyházat szervezett. 1887-ben „ev. ref. és ágost. hitvallásu egyesült egyházközség” czímen anyaegyházzá alakult s mint ilyen a dunántuli ev. ref. egyházkerülethez tartozik. A jelzett idő óta van az egyháznak rendes, derék lelkésze, ki az összes protestáns tanulók vallásoktatásáról gondoskodik.

A lelkész Fiumében minden hónap három vasárnapján tart istentiszteletet kétszer németül és egyszer magyarul; a negyedik vasárnap a leányegyház híveinek lelki szükségleteit látja el szok gyermekeinek vallásoktatásáról gondoskodik.

Az uri szent vacsorát minden egyház híveinek saját vallásos szertartásuk szerint szolgáltatja ki. Ugy kapjuk azt mi unitáriusok is, a kiknek száma alig egy-két családra megy. E kis imaház magyar istentiszteletein mi magyarok mindnyájan otthon találjuk magunkat s egyiknek sem jut eszébe a szomszédja valódi vallásos meggyőződése után kutatni.

Killyéni Endre.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— Ferencz József püspök ür. jubileuma iránt az unitárius egyház hívei minden rétegében oly nagy érdeklődés mutatkozik, hogy egy valóban szép és lelkesült ünnepélyre számíthatunk.

— A bölöni templom szószéke, mely Pákey Lajos építész-mérnök terve szerint Kolozsvárt. Csukai Sándor műasztalos gyár-utcai műhelyében készül;

majdnem készen áll E tiszta román stílusú szószerkés igazi művészi munka lesz, melynek párja az újabb templomi építkezések között aligha akad. Az egész masszív tölggyfa, alja egy hatalmas henger, melyhez hozzá ragasztva hat oszlop tartja díszes tagozással, ívekkel váltakozva, a szószerkés hatszögű kávéját. Közvetlenül a fal mellé simulva nyúlik fel a szószerkek nélkülözhetetlen része, a hangverő, (korona), melyet konszolok és oszlopok kötnek össze a szószerkés egészével s tetején ott áll a fiait vérevel tápláló Griff madár. Az egész architektonikus művet gyönyörű faragványok teszik még becsesebbé. A hazai ipar eme kedését e mű méltóan igazolja. A jövő hét elején teljesen kész állapotban egy pár napig látható lesz a fentemlített üzletben s az érdeklődők bármikor megtekinthetik. Azután Bőlonbe szállítják, hogy a díszes új templomba felállítsák. Úgy értesültünk, hogy a milleniumi kiállításra is fel fog vitetui A bőloni egyház büszke lehet, hogy ily remek művet nyert templomába.

— Az unitárius zsinat második napján felszenteltetnek u. m. Benczédi Domokos csegezi, Biró Lajos várfalvi, Demeter Dénes polgárdii, Gereb Zsigmond szókfalvi, József Lajos kilyén-sepsiszentgyörgyi, Lőrinczi Dénes budapesti, Nagy Lajos hodneczövásárhelyi, Székely András kaáli lelkészek.

— Bedő Albert főerdőmestert, közelebből az a nagy kitüntetés érte, hogy államtitkárrá neveztetett ki. Ez az igazi érdem jutalma! Nem titkolhatjuk el, hogy mi az unitárius lelkész fia sikerének örvendünk. Az alkotmány helyreállítása óta Bedő Albert az első államtitkár. Éljen soká!

— Az unitárius egyház közigazgatási reformja lesz egyik főtárgya a zsinatnak, de mi azt reméljük, hogy ez a fontos tárgy vagy egy külön erre összehívott gyűlésen, vagy egy főtanácsn fog lefolytatni, mert a zsinat arra nem alkalmas, miután két nap templomozással van elfoglalva, s a harmadik napon már oly kevés tag van jelen s azok annyira kimerültek, hogy nem volna célszerű akkor venni elé.

— A lelkészi fizetés 600 frtra kiegészítése vagyis a lelkészeknek az új törvények következtében elvesztett jogainak és jövedelmének a kárpótlását az E. K. Tanács már két ízben is megfolyamodta s a kormány részéről olyan nyilatkozatok tétettek, hogy a kárpótlás remélhető, annival inkább, mert a magyar nemzetnek önzetlenebb szegény napszámossai nem voltak s nincsenek, mint az unitárius lelkészek. Most, midőn némelyik minden pénzjövedelmétől elesik, valóban időszerű is a kárpótlás, a mit mi elvárunk!

— Olvasóink figyelmébe. Lapunk melléklete képpen veszik olvasóink Iszlai Márton barátunk előfizetési felhívását „Egyházi énekek gyűjteménye” című pályanyertes munkájára. Azon körülmény, hogy a bírálók: Boér Gergely, Győrfi Ferencz és Miklós György e művet egyhangulag érdemcsnek találták a 100 ffrt pályadíjra: fölment minket e mű ajánlásától. Csak azt akarjuk figyelmébe ajánlani olvasóinknak, hogy a könyv, mire oly régóta epedve várakoztunk, meg van. Illő tehát, hogy a nagymérvű erkölcsi méltánylás mellett a könyvet vegyük is meg, mert különben is az előfizetési ár most nagyon olcsó, később valószínűleg sokkal drágább lesz. Szerző nagy és derekas munkát végzett e mű megszerkesztésével, de hogy e munkássága vallásos életünk fejlődésére hasznossá váljék: a most már tőlünk függ!

— Budapesti lelkész Derzsi Károly, a mint megelőző számunkban jeleztük, lemondott a lelkészségről s miután a lemondást illetékes helyről vette felszólítás után sem vonta vissza. az E. K. Tanács kimondotta, hogy f. évi október 1-ő napjával nyugalomba bocsátja, illetőleg ezt a közelebbi zsinatnak ajánlja, D. K. érdemeinek elismerése és méltánylása mellett.

— Az angol unitáriusok nemzeti konferenciája az 1897-ik évre főtiszt. Ferencz József püspök urat kérte fel szónokának. Reméljük, hogy a főtiszt püspök úr megszerzi az angoloknak azt az örömet, hogy Albion földjén lássanak unitárius püspököt.

— Recsenyédén id Bombér Józsefné, szül. Magyar Mari (ev. ref.) közelebről elhunyt egyetlen fia (ev. ref.) emlékére, az unitárius ekklesiának egy díszes urasztali abroszt és három szép kenyértakarót ajándékozott, melyeknek értéke 10 frt. Legyen áldott az elhunyt emlékezete. Gál József pap.

— Ürmösi Kálmán pályanyertes munkái: „Az egyházak szellemi élete” és „Mit várhatunk a kepemegváltástól” sajtó alatt vannak s még e hónapban megjelennek.

— A zsinatra lapunk külön tudósítóról gondoskodott s reméljük az Unitárius közlöny közelebbi száma, mely szeptember elején jelenik meg, oly híű képet fog nyújtani az egész zsinat lefolyásáról, hogy a kik jelen nem lehetnek is, teljesen maguk előtt fogják látni annak lefolyását. Ezen zsinati szám, mely a lalkalmi képekkel is lesz illusztrálva, külön is megrendelhető lesz 12 kr-ával. A megrendelések az ekklesiái tagok a lelkész vagy tanító urak útján, mások egyenesen szerkesztőségünknel eszközölhetik.

— Új törvények „A házassági jogról” szóló 1894 XXXI t.-cz. Ára 1 frt 20 kr. „A gyermekek vallásáról” szóló 1894. évi XXXII. t.-cz. „Az állami anyakönyvekről” szóló 1894. évi XXXIII t.-cz. 70 kr. megjelent Ráth Mór kiadásában Budapesten. Nemcsak lelkészeknek s polgári hivatalnokoknak, de általában mindenkinek érdekében áll, hogy ezeket a törvényeket ismerje. A Ráth Mór kiadása annyival becsesebb, mivel kitűnő szakférfiak látták el jegyzetekkel, adatokkal és magyarázattal. Ugyancsak Ráth Mór kiadásában jelent meg a tállalmányi szabadalmakról szóló 1895. évi XXXVII. t.-cz. Ára 40 kr. Továbbá az 1895. évi t.-czik második füzeté. Ára 80 kr.

— A hódmezővásárhelyi ref. főgymn dr. Baksay Lajos főgondnok kezdeményezésére állami segélyért folyamodott. A közoktatási kormány méltányolta e kérést, a gymn. ujjaépítéséhez 60,000 frttal, fenntartásához pedig 13,000 frt évi segítséggel járul. A tanárok fizetésének javítására erre az évre 8000 frtot utalványozott. Az egyháztanács jul 5-én tartott ülésében az igazgató fizetését 1600 frt törzsfizetésben, 500 frt korpótlékkal, 300 lakásbérral és 100 frt igazgatói tiszteletdíjjal állapította meg. Három tanár törzsfizetését, korpótlék és lakásbérral egyenkint 2280 frt, négy tanárnak 1600 és három tanárnak 1450 frtban állapította meg.

— Bedő Dénes, székelykereszturi állami tanítóképezdei tanár szeretett híű neje, az önfeláldozó édesanya Bedő Dénesné, szül. Komáromy Emma életének 37-ik s boldog házasságának 13-ik évében július hó 15-én, agyhántalmak miatti rövid két heti szenvedés után, jobblétre szenderült. Áldás és béke emlékére.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Közgyűlés. A háromszékköri fiók-egyletnek a D. F. E. Választmányához intézett szíves meghívása alapján az egylet érdemes tagjait ezennel atyafiságos indulattal meghívom a D. F. Egyletnek Bölönben augusztus 24-én délután tartandó közgyűlésére.

Dr. Brassai Sámuel,
egyl. elnök.

Emléket Dávid Ferencznek! Az eszme él és hat. Ime elhatott a Székelyföldre is. Vargyasról Tarcsafalvi Albert tanító úr 1 frtot küldött. Köszönettel nyugtázzuk! (6-ik közl.)

Az „Unitárius lelkéször” A Dávid Ferencz Egylet f. évi bölöni közgyűlésének egyik fontos mozzanata lesz a „lelkész körnek” a megalakulása. Az unitárius lelkéször a D. F. E. lényeges kiegészítő része lesz, a mely ugy a D. F. E. fiók-egyletekben, mint az anyaegyletben lényeges szerepet vinni van

elhíva. A lelkészek, mint hivatásuknál fogva minden valláserkölcsei mozgalom elősegítői bizonynyal sok üdvös eszmét fognak megérlelni nemcsak saját magasztos hivatásuk hanem az egyetemes vallás erkölcsi élet előnyére is. Mi nagy reményekkel várjuk a lelkészskör végleges megalakulását.

A „Fiatalság Barátja“-nak vallásunkat, erkölcsünket és egyházunkat tárgyzó (6-ik) számát, melyet a főt. püspök úr körözvényileg ajánlott a vallás-tanítóknak, elég jól felkarolták az egyházak, de mégis nagyon sok van, a hova egy számot sem kértek. Óhajtanánk egy lehetőleg teljes névsort közölni!

A D. F. E. pénztárába újabban befolyt összegekről a nyugtázást lapunk jövő számában fogjuk közölni.

A fiók-egyletek választmányai szíveskedjenek jelentéseiket és számadá-saikat rövid időn beküldeni.

Lapunk jelen számát az egyházköri közgyűlésekről szóló tudósítások érdekében egy félívvvel bővítettük. Reméljük, hogy olvasóink örömet fognak venni.

A D. F. Egylet kereszturkőri fiókja évi rendes közgyűlését Kereszturon augusztus 10-én d. e. 10 órakor fogja megtartani. Tárgyai: Titkári és pénztár-noki évi jelentések. Külön meghívók nem küldetnek.

Sz.-Keresztur, 1995. júl. 15.

Dr. Jankovich Pál,
f.-e. elnök.

Ürmösi Sándor,
f.-e. titkár.

Fiatalság Barátja talányai megfejtése Szórejtvény: tél, tavasz, nyár, ősz. Bibliai kérdések: 1. Éli. 2. Filiszteus 3. A Mózes 2-ik és 5-ik könyvében. 4. Babylonban. 5. Én Istenem, én Istenem, miért hagyál el engemet? 6. Damaskusi. 7. Rómában. Tréfás kérdések: 1. Ajtó 2. Olló. 3. Farkas 4. Oszkár. 5. Tibor 6. Szentgyörgy. Elrejtett szavak: 1. Kolozsvár. 2. Irland. 3. Rákóczy. 4. Amerika. 5. Lyuk = Király. Számrejtvény. 1. Egykor nekem is szép hazám volt, az ibolya mosolygott, a rózsza lángolt . . . álom volt. 2. Kis kacsóid összetéve szépen, imádkozzál édes gyermekem. Kovács, írka, sült, santa, Krakó, rest, k. Megfejtők: Vás Ilka és Székely Mária közös cróvel II.-Szt. Péter. Adorján Géza és Jenő, Torda. (Köszönjük, hogy levelet is írtatok, s mi is örvendünk, hogy a Fiatalság Barátját szeretik, s hogy a vizsgáitokat jól letették. Használatotok jól a szűnő hátralevő részét is. Szerk.) Török Géza, Csongvai Dénes, Boros Ella Kolozsvár. A megfejtők mindenkének egy jutalmat adunk. Vas I és Székely M. kapnak egy teljes bibliát és újtestamentumot, mivel ők fejtettek meg legtöbbet. Adorján G. Vörösmarty M. századok, Adorján J. a reformatorok képei; Török Szentiványi munkái; Csongvai Channing művei, Boros E. egy nagynéne jevelei. A könyveket elfogjuk küldeni.

Szerkesztői izenetek. P. A. N. E.—ő. Sajnálattunkra, a képekkel jelenleg nem szolgálhatunk, hanem újból állítunk össze egy csoportot s azt e helyen megírjuk.

Jelen szám másfél ív terjedelmű.

TARTALOM: Gyöngyösi István. (Képpel.) B. Gy. 113. l. — Krisztus, Szent-Péter és a méhek. (Krisztus-monda.) Végh Mátyás. 117. l. — Az unitárius egyházkörök évi gyűlései 120. l. — Háromszéki ünnepély. Simó János. 129. l. — A jámbor földműves egy nyári napon. Siménfalvi Gy. 131. l. — A magyar ten-germellék. (Vége.) Kilyéni Endre. 132. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 133. l. — Egyleti élet és munkásság. 135. l. —

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt (Belközéputca 2.)

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) Egyes szám ára: 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyll. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utca 5. sz.)

A Dávid Ferencz Egylet tizedik közgyűlése. *Egyet*

Tartatott Bölönben 1895 augusztus 24-én. Elnökök: Föt. Ferencz Józsefné egyll. alelnök, Mélt. Fekete Gábor úr f.-e. elnök, jegyző: Boros György egyll. titkár. Jelen voltak: Mélt. és Föt. Ferencz József püspök úr tiszt. elnök, Mélt. Daniel Gábor és Báró Petrichevich Horváth Kálmán egyh. főgondnok urak s mintegy háromszáz egyleti tag.

1. Egyll. elnök Brassai Sámuel a közgyűlésen nem jelenhetvén meg, Ferencz Józsefné alelnök elfoglalja az elnöki széket és felkéri Mélt. Fekete Gábor urat, a marosi f.-egylet elnökét a közgyűlés vezetésére.

2, Elnök Fekete Gábor üdvözli a nagyszámban megjelént tagokat. Toldy Ferencz — mondja elnök — ezelőtt mintegy husz évvel azt inditványozta volt, hogy Dávid Ferencznek emeltessék egy megfelelő emlék. Ő a *magyar nemzet* aísze volt. Első hittudósaink közül való volt Tenni kell emlékeért, hogy az éljen és hason. Az idők és a körülmények nem engedték meg, hogy a Toldy eszméjének megfelelő köemlék emeltessék Dávid Ferencznek, de emeltettett egy *élő emlék* a névéhez kötött egyletben, a mely a mellett hogy a nevet zászlójára irta s ismerni és tisztelni tanítja, a vallás és az erkölcs, az emberiség eme közkincese iránt az érdeklődést és figyelmet fenntartja s ez által egy szép és hasznos szolgálatot teszen.

Ezek előre bocsátása után elnök felhivja a titkárt az évi jelentés előterjesztésére. ✓

3. Titkár Boros György felolvassa a Választmány és a fiókegyletek évi jelentését következőkben:

1. Titkári jelentés.

Ott, a hol kevés az anyagi erő és csekély a tagok száma, mint a Dávid Ferencz Egyletben, egy emberre sokkal több munka és nagyobb felelősség hárulik, mint az olyan egyletben, a melyben nagy tőkével és sok kézzel dolgoznak. Mindamellett is a D. F. E.-re nem mondható rá, hogy bármikor is csüggedett volna. Ellenkezőleg az a buzgóság és lelkesedés, a mely először csak egy-két embert hatott át, lassanként mind tovább terjedt s mind többeket hódított meg. A Dávid F. Egylet tagjai az Unitárius Közlönyből egy-egy levélben igazán meglepő példáját láthatták az ébredező apostoli szellemnek. Csak ez legyen meg s a Dávid Ferencz Egylet egy terebélyes tölgygyé női ki magát.

Az 1894—95. egyleti évben a kitűzött cél megvalósításában egy lépéssel előbbre haladtunk, a miről tegyen bizonytságot ezen rövid jelentésünk.

Ebben az évben a Választmány megbízásából és utasításához képest a titkár és pénztárnok a tagdíjakból származott hátralékok tisztázásában nagy munkát fejtettek ki, a pénztári jelentésből megtetszőleg, elég jó eredménnyel. Dicséretreméltó buzgósággal jártak el egyes tagok a taggyűjtésben, minek következtében az egyl. tagok száma a f. évben 32-vel szaporodott. Kiemeljük, hogy az U. K. tanulóknak 60 kr-ért ajánlottuk fel s erre Sz.-Keresztúrról Pap M. tanár urtól hat megrendelés érkezett. Tordáról 2.

Az Unitárius Közlöny — az egylet rendes havi lapja — rendes útját járta Dr. Brassai Sámuel és Boros György szerkesztésében, azt hisszük nem kisebb haszonnal, mint eddig. A nyári hónapokban augusztusban is kiadtuk éppen ezen közgyűlés és a holnap kezdődő zsinat érdekében.

A „Fiatalság Barátját“ nagy gondnal és költséggel állítottuk ki azzal a kifejezett szándékkal, hogy lelkészeink a nyári vasárnapi tanításnál használhassák és megtaníthassák belőle vallásunk elveit, erkölcsünk főbb szabályait és egyházunk történelme főbb pontjait. Főt. és Mélt. Ferencz József püspök úr a lapot ajánlani méltóztatott a lelkész uraknak. Eddigelé 24 megrendelő megrendelt 643 példányt.

Az Unitárius Közlöny melléklete képpen kiadtunk Simó János lelkész pályanyertes értekezését „Elszórtan élő hivek lelki gondozása“, melyet az összes előfizetőknek ingyen küldöttünk meg s a Mélt. és Főt. E. K. Tanácsnak ingyen kiosztásra beadtuk 400 példányt. Mélt. Daniel Gábor főgondnok úré legyen a köszönet és elismerés, a ki nemcsak a pályadíjat, hanem az összes nyomdai költséget is fedezni méltóztatott.

Kiadtuk Ürmösi Kálmán lelkésznek két, a Ferencz J. t. elnök úr díjával jutalmazott művét a „Kepemegváltásról“ és annak várható hatásáról.

Ezzel együtt kell hálás köszönettel említenünk meg, hogy Mélt. Báró Petrichevich Horváth K. főgondnok úr újévi ajándéku 30 frtot méltóztatott ajándékozni az Unitárius Közlöny perselyébe.

Az U. K. képei kiadásában támogattak: özv. Raffaj Károlyné, Borbély György tanár. Fogadják köszönetünket.

Felolvasást Kolozsvárt az elmúlt egyleti évben is tartottunk. Felolvasóink voltak: Bálint Gábor egyetemi tanár úr, Nagy Gyula főisk. tanár úr. Ugyanakkor Iszlai Márton énekszerző urnak két szép hymnusát énekelte el Ürmösi Károly papnövendék; felolvasást tartottak Dr. Brassai Sámuel egyl. elnök és Grátz Mór ev. lelkész urak mindig szép közönség nagy érdeklődése mellett.

Mint lapunk hatásának egyik nyilvános jelét meg kell említenünk, hogy a Dávid Ferencz halála évfordulójára „Emlékezzünk“ cz. alatt irt cikkünk olvasása után, Murányi Farkas Sándor egyletünk lelkes barátja egy Dávid Ferencz emlék létesítésére 10 frtot küldött be. Ehhez az összeghez már többen járultak. Ma 36 frtunk van erre a célra. Ez csupán mustár mag, de élöfa lesz belöle idővel. Eddigél csak a főforrás környékéről öntözték tövét, de legközelebből a Dávid Ferencz hazájából Erdélyből is megérkezett az első áldozat. 1910-ben lesz Dávid F. születésének 400-dik évfordulója s akkor — hiszem — állandó emléke fog lenni nagy nevének és szomorú halálának ott a dévai vár közelében.

Szomoruan emlékezünk meg Választmányunk lelkes és mindig készséges tagjának Mózes Andrásnének haláláról. Nyugodjék csendesen!

2. A fiók-egyletekből

beérkezett jelentések szerint a f.-egyletek ez évi működése is minden irányban kielégítő volt.

1. *A háromszéki* f.-egylet tartott egy gyűlést és egy ünnepélyt. A gyűlésen Imre József buzgó egyleti tag 5 frtot ajánlott fel „Az unitárius egyház intelligentiája a haza szolgálatában“ cz. pályázatetre. Ez összegnek 100 frtra kiegészítését a f.-egyl. meghatározta, arra gyűjtést indított s pénztárából 10 frtot adott. Az ünnepélyen: beszéddel, szavalattal és felolvasással közreműködtek: Szentiványi Miklós alelnök, Bedőházi Gábor, Csifó Salamon, Gyöngyösi Károly, Simó János, József Lajos. A tagok száma szaporodott 17-el s így összes tag 92, meghalt 2 tagtárs s eltávozott 2.

A fiók-egylet pénztári bevétele 367 frt 86 kr., kiadása 125 frt 12 kr., tiszta vagyon 242 frt 74 kr., f.-e. titkár Székely Zsigmond, pénztárnak Simó János.

2. *A felső-fehérvári* f.-egylet tartott egy gyűlést. Elnöki meg-

nyitotta Ozsváth Gábor esperes, felolvasott Sipos Ignác, szavalt kis Aladár. Ez új és kis körben mozgó f.-e. bevétele volt 7 frt.

3. *Az udvarhelykői* fiók-egylet működésében kimagasló jelet volt Kossuth halála évfordulójának emlékére szentelt ünnep. Megnyitotta Egyed Ferencz, felolvasott Ajtai János, egy alkalmi ódáját szavalta el Tarcsafalvi Albert. Kidolgoztatott a f.-e. könyvtár használati szabályzata. Második gyűlés tartatott július 4-én, melynek tárgya volt a millenium alkalmából tartandó gyűlés. A f.-e. vagyona 127 frt 60 kr. Tagok száma 63. Elnök Egyed Ferencz, titkár Sándor Gergely, pénztárnok Kisgyörgy Sándor.

4. *A kereszturkői* f.-egyletben az érdeklődés és pártfogás nagyban növekedett. Felolvasó gyűlés tartatott kettő. Predikált Ürmösi Sándor és Sándor Géza lelkészek. Felolvasott Gálfalvi János lelkész és Tóth Vilmos tanító Pap Mózes tanár: Raffaj Károly életrajzát, Dr. Jankowich Pál elnök, Gábor Albert lelkész, szavalt Szász Ferencz tanító. Pályázat hirdettetett egyházi beszéd írásra. Beérkezett 11 pályamű, melyek bírálat alatt állanak. Bevétele 57 frt 63 kr. A f.-egylet pénzvagyona 198 frt 43 kr. Elnök Dr. Jankovich Pál, titkár Ürmösi Sándor, pénztárnok Gábor Albert.

5. *Maroskői* f.-e. működése élénk volt, mint rendszeren. Felolvasást tartott Ürmösi Kálmán. A felolvasás emlékkönyvbe íratott. Bevétele volt 40 frt 42 kr. Vagyonszám 168 frt 12 kr. Májai Gábor tanító, eddig titkár és pénztárnok lemondván, titkárnak megválasztott Szabó Lajos tanító, pénztárnoknak Májay Gábor tanító. Elnök Kelemen Albert esperes

6. *Az aranyos-tordai* fiók-egylet két gyűlést tartott. Megnyitó beszédet tartott Csegezy László esperes. Felolvasott Biró Lajos lelkész, Borbély György tanár. Szavaltak Létay Etelka, Szilágyi Tamás. Az új f.-egyletnek van 20 tagja. Az egyes ekklesiákban több helyen tartatott felolvasás.

7. *A polgárdii* f.-egylet a maga kis körében élénk működést folytatott. Elnöke Demeter Dénes, alelnök Császár János. Jegyző Berki József. Pénztárnok Takács János. Több összejövetel tartatott, énekkör alakíttatott, mely Kovács József r. kath. tanító vezetése alatt több helyen szerepelt.

— A közgyűlés a jelentést örömdetes tudomásul veszi s úgy a Választmánynak, mint titkárnak és pénztárnoknak s a f.-egyletnek elismerését nyilvánítja az év folytán kifejtett buzgóságért.

4. Pénztárnok Gálfi Lőrincz felolvassa a pénztárnoki jelentést:

3. Pénztárnoki jelentés.

A lefolyt 1894—95-ik egyesületi év pénztári forgalmáról van szerencsém megtenni jelentésemet a következőkben:

A. *Ez évi forgalom.*

1. Bevétel.

A múlt évről átjött 184.02 frt.

Ez évi bevétel 2817.65 frt.

Összesen 3001.67 frt.

2. Kiadás.

Alább részletezendő folyó kiadssokra . . . 585.91 frt.

Jövő evre átvitetett mint pénztár maradék 2415.76 frt.

Összesen 3001.67 frt.

Az egylet meglevő vagyona ezek szerint tesz 2415.76 frtot, melyből 1500 frt Kolozsvárnegyei Takarékpénztárnál van elhelyezve 14. számú betéti könyvvvel, 750 frt a kolozsvári iparosok hitelszövetkezeténél 205. számú betéti könyvvvel, 83.89 frt a „Kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbank Részvénytársaságnál 611. számú betéti könyvvvel, 81.87 frt pedig a kézi pénztárban van.

A t. közgyűlés tájékoztatása végett szükségesnek tartom megemlíteni, hogy az egylet értékpapirosai ez évben a Központi Választmány jóváhagyásával eladattak kedvező árfolyam mellett, úgy hogy az alaptőke ez úton 76.37 frttal gyarapodott

B. *A folyó évi bevétel részletezése.*

Az ez évi bevételből 1917.63 kr. a múlt évben adatott volt ki az értékpapirosokért s így a tulajdonképeni bevétel tesz 900.02 frtot a következő részletek szerint:

Rendes tagok díjaiból 263.— frt; a megelőző évben volt 241.— frt.

Előfizetők . . . 151.80 „ a „ „ „ „ 132.73 „

Fiók-egyletekből . . 143.90 „ a „ „ „ „ 144.20 „

Fiatals. B. cz. füz.-ből 62.46 „ a „ „ „ „ 66.82 „

Kamatokból . . . 92.89 „ a „ „ „ „ 95.70 „

Ajándékokból . . . 68.70 „ a „ „ „ „ 74.70 „

Nyomtatványokból . . 5.70 „ a „ „ „ „ 40.23 „

Hirdetések díjából . . 5.30 „ a „ „ „ „ —.— „

Alapítók díjaiból . . 30.00 „ a „ „ „ „ —.— „

Tőkenyereség . . . 76.37 „ a „ „ „ „ —.— „

Összesen . . . 900.02 frt; a megelőző évben volt 795.38 frt, vagyis ez évi bevétel nagyobb a megelőző évinél 104.64 frttal.

C. *A folyó évi kiadás részletezése.*

Nyomdai költségek 322.00 frt; a megelőző évben volt 475.43 frt.

Postakölt. és lapkih. 107.69 „ a „ „ „ „ 112.90 „

Tiszteletdíjak . . . 113.50 „ a „ „ „ „ 109.70 „

Képekért . . . 7.27 „ a „ „ „ „ 24.64 „

Kiadói munkák . . . 13.90 „ a „ „ „ „ 17.60 „

Pályadíjak . . . 12.50 „ a „ „ „ „ —.— „

Kisebb kiadásokra . . 4.05 „ a „ „ „ „ 21.48 „

Összesen . . . 585.91 frt; a megelőző évben volt 761.85 frt, vagyis az évi kiadás a múlt évinél kisebb 175.94 frttal.

D. *A meglevő vagyon természete.*

1. *Elkölthetlen alap.*

A mult évről átjött alaptőke	2000. — frt.
Ez évi tőkenyeresség	76.37 frt.
Alapítók tagsági díja	30. — frt.
Ez évi bevétel 5%	45. frt.
Összesen	2151.37 frt.

Azonban az egylet Választmánya ajánlja, hogy ez összeg toldassék meg 48.63 frttal és így az elkölthetetlen tőke emeltessék fel 2200 frtra.

2. *Elkölthető vagyon.*

Az egylet összes vagyona tesz	2415 76 frt
Elkölthetetlen tőke	2200 — frt.
Elkölthető összesen	215.76 frt

E *A fiók-egyletek.*

A fiók-egyletek ez évben is jelentékeny összeggel gyarapították az évi bevételt. Az e czimen befolyt 143.90 frt összegből esik.

A háromszéki f.-egyletre	39.60 frt;	a megelőző évben volt	44 50 frt.
Az udvarhelyi	37.20	" a	" " " 34.90 "
A keresztköröi	27.80	" a	" " " 21.60 "
A marosköri	22.50	" a	" " " 37.20 "
Az aranyos-tordai	15. —	" a	" " " —. — "
A küllői	1.80	" a	" " " —. — "
Összesen	143.90	" a	" " " 144.20 "

tehát az évi bevétel 0 30 frttal kevesebb, mint a mult évben volt

F. *Az egylet követelési.*

Ez évben is egyleti titkárral minden lehető megtettünk a hátralékok beszedésére. Tapasztalataink eredménye az, hogy az 1000 frtot már megüladó követelés leginkább a tagok közönyossége miatt halmozódik. Nem mulaszthatom el ujólag is kifejezést adni azon meggyőződésemnek, hogy a hátralékok torlódására legnagyobb befolyással az egylet alapszabályainak 4. §. d.) pontja van, mely az évi díjak befizetését minden év október havának végéig teszi elhalaszthatóvá. Ennek megváltoztatását az egylet érdekében szükségesnek tartom.

Ezekben voltam szerencsés megtenni jelentésemet az egylet pénzügyi állásáról s ezeknek alapján kérem a tisztelt Közgyűlést, hogy engem a lefolyt év számadásának terhe alól felmenteni sziveskedjék.

Kolozsvárt, 1895 aug. 12-én

Gálfi Lőrincz, pénztárnok.

A Választmány jelenti, hogy a pénztárt Eerencz Józsefné alelnök és Iszlai Márton a titkár jelenlétében számba vették s megvizsgálták s mindenekben pontosnak és helyesnek találták s elfogadását ajánlják.

— A közgyűlés a pénztárnoki számadást tudomásul vevvsi s pénztárnok Gálfi Lőrinczet a mult évre vonatkozólag a ff. felmenti és a pontos kezelésért elismerését nyilvánítja.

5. Eléterjesztetik, hogy a Választmány egyik nőtagja Mózes Andrásné elhalálozván helye ürességben van; továbbá a Választmányból sor szerint kilépnek Boros Györgyné, Kőváry László és Kozma Ferencz, kiknek helye választás útján betöltendő.

Elnök indítványt tesz a választásra nézve.

— A közgyűlés a Választmány tagjaivá közfelkiáltás útján a következő három évre megválasztja Boros Györgynét, Dr. Nyiredi Gézanét, Gyulay László és Kőváry László urakat.

6. Deák Miklós ürmösi lelkész megtartja *felolvasását*, mely más helyen közöltetik.

— A közgyűlés a felolvasást tetszéssel és éljenzéssel fogadja s elnök indítványára a felolvasónak köszönetét nyilvánítja.

7. Az indítványok során a felolvasással kapcsolatban Boros György egyleti titkár eléterjeszti, hogy a mult évi közgyűlés alkalmával egy lelkészi értekezlet tartatott, melyen meghatározott egy unitárius lelkész kör szervezése. A kiküldött bizottság munkálatai be vannak fejezve s a bizottság véleménye az, hogy a lelkész kör, melynek czélja azonos a Dávid Ferencz Egyletével, alakittassék úgy, mint a Dávid Ferencz Egylet fiókja s működési köre legyen meg mindenik fiók-egyletben. Örömmel jelenti, hogy az elnöki tisztelet magára vállalni a főt. püspök úr késznek nyilatkozott.

Indítványozza, hogy a közgyűlés ezen mozgalmat vegye tudomásul és fejezze ki, hogy a lelkész kört fiók-egyletül készséggel fogadja.

Az indítványhoz hozzászóltak: Csifó Salamon, Kelemen Albert, Ajtai János, Raffaj Domokos, Kisgyörgy Sándor, Boros György és mások.

— Elnök a felszólalások eredményeképpen határozatilag kimondja, hogy a Dávid Ferencz Egylet a lelkész kör intencióját teljesen osztja s a maga kebelébe örömet befogja fogadni, mihelyt az iránt hivatalosan megfogja találni.

8. Elnök indítványozza, hogy a közgyűlés Daniel Gábor és Báró Petrichevich Horváth Kálmán főgondnok urakat, mint a kik az egyletet nagylelküleg támogatják, válassza meg tiszt. elnökül. Lyon Vilmos ámerikai lelkész urat, mint a ki a gyűlést megjelelésével emlékeztetéssé tette, válassza meg tiszteleti tagul.

— Elnök indítványa lelkes éljezéssel fogadtatott és határozottá emeltetett, a Választmányra bízván, hogy a határozatot a megválasztottakkal közölje.

Az új korszak küszöbén.

„*A régiék elmúltak, ime mindenenek megújultak.*“ Az egyházpolitikai kérdések a törvényhozó testületben, de nemcsak, hanem az egész országban nagy mozgást, nyugtalanságot idéztek elő. A magyar állam is kezébe vette a házasság megkötését és esetleges felbontását, a születési, halálozási és esketési anyakönyvek vezetését, melyeket az egyházakra bízott volt réges-régen s melyeket a legújabb időkig az egyházak végeztek az állam által különböző időekben engedélyezett javadalmak fejében — tehát nem ingyen. A közönség hozzá volt szokva és az egyházak ezen az uton meglehetősen hatalom részesei valának az állami élet terén.

E változás az egyházak előtt egy új korszak ajtóját nyitja meg. Az egyház ezáltal csupán közművelődési társulatnak marad állami funktiók teljesítése nélkül. Társaság, több, kevesebb vagyonnal a kezében. A nép megszokta volt az egyházakat az állam szolgálatában látni, s most egyszerre a hatalom jelvényeit leszedik melléről s marad egyszerű polgár, külső hatalom nélküli társaság, csupán a nevelés és vallásos élet mezejére utalva. Így tehát a pap eddigi codexe: az anyakönyv más kézre megy át. A bizalomnak, ez a hiveket és papot összekötő kapcsa lazul, tágul s itt-ott tán szakadozni is fog. A családi érdek, vagyoni örökösödés, a katonai kötelezettség kérdése miatt többé nem fordul senki a lelkes gonddal őrzött, anyakönyvéhez. A hivek, kiket először a bölcsőben üdvözölt, a kiket a hitben erősített, szerelmi frigyökben megáldott s aztán ama végső utra is elkísért ... a hivek távolabb esnek tőle, s így tapasztalni fogják a papok, hogy eddigi befolyásoknak szárnyai megrövidülnek; s a mint ritkább lesz a hivekkel való érintkezés: úgy csökken tekintélyük is, mint régen a 200 évig tartott papmarasztás korszakában; de nemcsak, hanem még valami egyéb is csökken, úgy, hogy legtovább a kabát hiány akasztja meg ajkunkon a Liliomfi dalát: „Zsebem ugyan elég van, de benne pénz nincsen; ha a pénzem megszámlálom: egy krajczárom sincsen.“ Az aláhanyatló zászlót: a tekintélyt magasra emelni, nem kísérelve feladat lesz. A jövedelem csökkenésével csak közelebb jutunk a Krisztushoz a ki mondotta: „*ne vigyetek az utra se kenyeret, se pénzt!*“

Egy nagy nyitott ajtó előtt állunk most, melyen ki kell vonulnunk az eddigi ismeretes palotából, melynek minden zugában megszokott tárgyak maradnak, mindenikhez százados, kedves emlékek fűződnek. ismerős tárgyak, melyeket mintegy házi oltárokká, ereklyékké szenteltek az évszázak s azok viharjai. Most az állam

követeli, hogy az egyházak adják át az ő kezébe e roppant terjedelmű drága muzeumokat.

Nos? . . . Felette téved az, a ki e régiekhez való erős ragaszkodásában kegyetlennek, vagy pogánynak nyilvánítja ezért az államot. Hogyan?! . . . Hiszen az államot ugyanazon személyek alkotják, kik az egyházakat, — nem az egyházak gyermeke az állam, hanem az állam gyermekei az egyházak. Az apának szüksége volt évszázakon keresztül gyermekei soknemű segédkezésére, míg ő maga élethalálharczot vívott törökkel, tatárral, deszpotizmussal szemben — nyomorgott saját hibáján kívül gazdasági és pénzügyi válságok közepette, — sokszor megszólalt kapuja előtt az árverést jelentő dob Oda jutott volt az állam, hogy *nem lelé már honját e hazában*, s hogy 950 évi fennállás után lelépjék a szerep utjáról, mint Attila állama, és örökre eltűnjék a történelem kódében. S most, hogy annyi jégverés és nyomoruság átélésével a közelebbi 30 év alatt annyira rendbeszedni képes volt magát, hogy megifjodva és megerősödve, gyermekei: az egyházak kezéből átvegye a saját teendőit, s csupán a legnemesebb, a nevelés vallásos életügyét hagyja gyermekei kezében: ugyan melyik gyermek van jogosítva az apa megerősödése, megifjodása feletti igaz öröm helyett az apát erőszakossággal vádolni az újabb idők nemzedéke mintájára, kik apát, anyát minden erkölcsi törvény félre lökése mellett kidobnak az ősi ajtón, az ősi birtokból s utczai koldulásra kényszerítenek?

Bocsásson meg a mélyen tisztelt közgyűlés, hogy egy pillanatra a politika terére tévedtem, de e néhány észrevételt előre kelle bocsátanom célomhoz képest.

Az a kérdés, hogy az új helyzetben mi lehet teendője általában az egyházaknak, s azok között a mi kicsiny egyházunknak és ennek kebelében a D. F. együletnek?

No hát az, a mi az első századok kereszténységeinek volt: *tanítás, nevelés*. Az a mit a szabad külföld, s főleg az amerikai egyházak tesznek: *nevelés, tanítás*. Az, a mit a tudós társaságok, közművelődési egyesületek tesznek világszerte és hazánkban: *nevelés tanítás*, az Írás szerint: szélyel járni az országban s tanítani a tudatlanokat, inteni a bűnösöket, gyógyítani az erkölcsi betegeket, gyámolítani az erőtlenekeket, munkára szoktatni a restelkedőket, takarékosághoz a pazarlókat, Isten képének önmagokra öltésére és szeplőtlen megőrzésére a sárban fetrengőket, hasznosokká tenni a haszontalanokat; hangyákhoz és méhekhöz hasonló társadalmi tagokká a céltévesztetteket, — mivelés alá venni a régóta parlagban heverő mezőket, élő és tenyészítő vizeket fakasztani a sziklából is, hogy a társadalmi puszták dús mezőkké változzanak, a helyes gondolkodás és cselekvés virágzásra jusson; összegyűjteni a

tévelygő juhokat s példaszerű nyájakká alakítani, hogy egy is el ne vesszen, meg ne semmisüljön.

Maga Jézus, a minden idők tanítóinak legnagyobbika, nem jött egyébért és nem tett egyebet. Neki nem kellett korona, politikai, vagy hadjáratí fővezérség; nem kellett külfény az egyiptomi, görög, római és zsidó papság mintájára. Elég nagynak tekintette a közművelődés mezejét s ez által új irányt adott népeknek, nemzeteknek, új alapot kölcsönzött minden idők államainak.

Az egyházak tehát megszűntek hadviselő államok lenni, megszűntek állam lenni az államban, állam lenni államok felett, maradnak — minthogy céljuk sem lehet más — közművelődési társaságok. A szükségből teremtett régiek elmultak, s a szükségből eddig többé-kevésbé mellőzött sok mindennek megújulnak. Sokak tagadásával szemben nekem az a meggyőződés, hogy az egyházak ennek következtében és éppen ezután fognak valóban a saját hivatásuknak élni, mindenik megfogva saját dolgának a nyelét, harcol esze és tudománya fegyverével a vallás-erkölcsiség mezején a minden vallás és állam legnagyobb ellensége: a tudatlanság és babona ellen. És ez a mező oly széles, hogy itt mindenik egyháznak bőséges teendője akad. Hazafias kötelességének eleget tehet minden pap, a nélkül, hogy a politika, sokszor tisztességtelen, mezejének lenne munkássá. Két urnak nem lehet kellő képpen szolgálni.

A régi római Cézárok állama éppen a miatt bukott el, mert a papságot állami futároknak használva, az erkölcsiség aláhanyatlott. A középkori visszaesésnek az az oka, mert a papság nem *tanított*, hanem *vitézkelett*, s a római egyház falai éppen azért dűledeznek Európa szerte, mert nem elégszik meg a saját nevelési dolgaival; hanem politikai és hatalmi czélok után kapkod. Hát a reformatio-kori szakadást vajjon nagyrészt nem ez idézte-e elő? . . .

*„Minden országnak támasza, talpköve a tiszta erkölcs,
Mely, ha megvész: Róma ledől s rabigába görbed!”*

Tiszta erkölcs pedig minden idők tanúsága szerint csupán tiszta vallás földében tenyész. Csupán ezt kívánja ezután az egyházaktól az állam, s ha megadják: eleget tesznek, mert a legtöbbet szolgáltatják. Ne számíthatnának-e hát méltán védelemre, gyámo-lításra? Itt tehát megnyílt a tér a nemes versenyre!

Hátra van még az egyik legfőbb igazság: a vallásszabadság törvénybe iktatása. Ez a két aktus egy értelmű lesz a sorompó felvonásával. Megindul a társadalom minden rétegében észlelhető soknemű belső elégedetlenség áradata; tul fog csapdosni az eddig megszokott partokon, a hullámok ide-oda fognak verni, s a meg-rozzanni és elavulni engedett egyházhajókra sülyedés vár.

Ki marad meg e nagy mozgalomban, e belső forradalom nél-

kül el sem képzelhető átalakulásban? Az, a ki kinyitja szemét s ébér lesz és a ki teljes lélekkel *cselekszik* is. Lejárt a lágymelegség időszaka. A nazarenizmus és baptizmus terjedése, a socialismus különböző ágazatainak talán nem ok nélkül való felburjánzása, élénken figyelmeztetnek arra, hogy a belső vallásos szükség a társadalomban meg van, hogy ezt Jézusi kézzel és hamisítottan eledellel ki kell elégíteni s hogy a helyes útra terelés első sorban az egyházak feladata.

Az aratni való gabona bizony sok, az arató még kevés, ha az egész társadalom, illetve: az egyházak minden tagja meg nem mozdul a hiányok pótlására helyes eszközökkel.

És az állam jól eső mosolylyal fogja nézni, hogy gyermekei minő szorgalommal végzik a nekik való munkát, mint gyűjtik az államépületéhez a fővényt és köveket, mint erősítik fundamentumait önzetlenül, gyermekekhez illő jóindulattal és odaadással. A gyermekeknek ez a kötelessége az apával szemben és nem az engedetlenség.

Ha a gazda csupán gazdaságába, az iparos és kereskedő csupán üzletébe, a hivatalnok csupán hivatalába emelkedik, — ha a pap megelégszik csupán hivatalos teendőivel; a hivek a némelykori templomban való megjelenéssel: egyszer arra ébrednek fel, hogy az egyházhajó néptelen, a zászló sereg nélküli.

A baptizmus alamizsnán építi hajlékait, prédikál utcaszögleteken és szorja minden irányban az ingyenes iratokat. Hát mi tesszük-e? Óhajtanám — és ez közóhajítás — s tán nincs is tulságos nagy akadály, hogy a „Közlöny“, mint egy nyugodni nem tudó misszionárius járja be hazánk bérceit édes gyermekével: a Fiatalság Barátjával. Jelenjék meg mindkettő hívóként és adasék ingyen. Ha versenyre nem kelünk másokkal, ha nem leszünk vezérek: nem lesz miénk a győzelem, de mi győzetünk le. Más felekezetek papsága gyakorló prédikátori füzetekről gondoskodik a maga számára. Hát a mi gondoskodásunk hol és miért késik? Mások örömmel szorják a vallástanítási népies kézi könyveket, s mi ezeket nem téve, gondolunk-e arra, hogy egy iskolai biblia kiadásának már nagyon is eljött az ideje?

A mai iskolai rendszer mellett, e sok könyves világban, egynek: a bibliának tanítására végtelen kevés idő jut. Ha hanyatló hitünk fellendülését komolyan akarjuk, az élet fegyverét: a bibliát kell gyermekeink kezébe adnunk. Nem az egész bibliát értem. Az ó-szövegség sok könyvének boszut lehelő Isteneit, különös erkölceit ismerniök káros volna addig, míg a Jézus lábainál leborulva meg nem tanulták, hogy az Isten szeretet. E tekintetben is, mint sok másban — a nagy angol bölcész: Martineau ad tanácsot: „Válasszuk el a szt.-iratokban a keresztény elemet minden egyébtől. Az Universum élő gondviselését különítsük el Palesztina avult

politikájától. Hajtsd végre ezt a bönözölő munkát s megcsönkitod ugyan a szent-írást, de a kereszténységet fogod tanítani; de mulaszd el ezt, s bár tiszteled az evangeliumot: nélkülözni fogod az evangéliomi hitet. Tedd meg ezt gyermekeidért s a nép gyermekeiért s ha mindjárt nem hallottak is soha az énekek énekéről, vagy nem ismerkedtek is meg Dávid átkozódásaival: a Krisztus karjaira fogja őket venni; de hanyagold el ezt s ha a bibliát különben az utolsó betűig imádják is, rájuk nézve az írás fabálvány lesz, mely nem fogja őket megváltani. “Egy ily kereszténységet tanító bibliát olvasva a gyermek várna az Isten szavának megnyilatkozását: *Szólj Uram! mert hallja a te szolgád!*” ezt olvasva érezné az Isten kezének érintését, mely őt az igazság útain vezetve, jární tanítaná.

Profétai képesség nélkül is láthatjuk a mostani korszak alkató forduló pont magaslatáról, hogy mi vár három százados zászlóukra, ha mindnyájan meg nem mozdulunk.

Azé a jövő, ki a jelent nem tölti üres töprengéssel! Melegséget, érdeklődést kell teremteni egyházunk mezején. Ebben a munkában részt kell vegyen mindenki. A törekvés és küzdelem — élet; a nyugalom és töprengés — halál. Sokszorozza meg erejét, tevékenységét, tagjainak számát ez az egylet s hasson, alkosson és gyarapítson.

A különböző országokat és államokat mozgóató eszmékben igen sok az unitárius elem. Igen sok zászlón a mi színeink: lélek és gondolat szabadság — feltalálhatók. Csak felemelő lehet reánk nézve, hogy a szenytelen zászlót kezünkben kiesni ne engedjük. A művelődés haladásával szükség lesz a tisztult eszmék magasan röpülő szárnyaira. Az unitarizmus eddig tul nem szárnyalt eszmetisztító, élő gépezet. Ez az evangelium tiszta buzája. Oh, ha vetni tudnók jól elkészült földbe, hevülő szívekbe, de szép lenne egykor hitünk győzedelme!

Az új idők, a politikai és társadalmi új intézmények sok oldalú készséggel bíró papi nemzedéket kívánnak tőlünk. Ismernie kell a mostani papnak azon eszmék történetét, fejlődését, kúfejét, melyek a világ államait és társadalmait mozgatják. A papnak az a hivatása, hogy népének minden tekintetben irányítója, vezetője tudjon lenni. Népe tőle vár mindent. Ma Channingek, Dávid Ferenczek és Szilvesterekre van szüksége egyházunknak; kik fejjel, szívvel, lélekkel papok, kik vonzanak magukhoz, mint a delej, világosságot szórnak, mint a villany és melegítenek mint a nap.

Vajjon ilyen papság nevelésére elég erős-e theologiai intézetünk? Vajjon nem érzi-e az is a kornak intését: *Szükség neked újjá születned!* . . .

„Az idő int, gyors szárnya van,
Egy perc se muljék hasztalan.“

Igen, nevelni kell egy tudásban erőt, lelkesedésben haladást nem ismerő sereget, kiknek már a pálya kezdetén megmondják, hogy mi vár rájuk, hogy sorsuk, mint egy nehéz kereszt, nyomul vállaikra, nem elég csupán a pálya erkölcsileg magasztos oldalát mutatni nekik, hadd lássák a töviset, mely szurja, vérezi, hadd érezze, hogy mindennapi hivatása lesz elmenni a bánat hajlékához, a bűn tanyájához, hogy le kell térdelnie a beteg nyoszolyájánál, a halottas ágynál, hogy érezze már előre, hogy ő az Isten embere, hogy neki azzá kell lennie.

A sokaság pedig panaszol vala Jézusnak ezt mondván : „*nem kapunk elég kenyeret a pusztában !*“

Ha volt valaha szerepe az unitárizmusnak — most van; ha volt feladata — most van, ha volt be- és kifelé ható cselekvésre szüksége — most van; ha hallotta valaha a 12-ik óra ütését — éppen most zúg az. Mózesek és Pálok kellenének a népnek, hogy csatasorba állítsák nemes lelkesedéssel és elhatározással felszerelve, hogy felemeljék előttök az új idők küszöbén a 3 százados frigyládát, melybe annyi küzdelem emlékei vannak elrejtve, hogy felemeljék előttök a zászlót, melyen az ember Jézus szelid képe mosolyog a kigyói okosság és galambszelidség czimereitől övezve, hogy a Sinaí hegyről szóljanak hozzá fényes felhők közül, hogy a Damaszkusba vivő út átváltozásán vigyék keresztül s aztán a galileai csolnakba helyezték szép csendesen eme szavakkal: *mit féltek, oh kicsiny hitűek !*“

Az idők jele ily papságot követel. Lesznek-e? Félek, hogy éhesek lévén a vezérek, elgyengülnek a harcban. Azért a tudás és lelkesedés zászlója mellé a tövisen járóknak kenyeret is kérek, nem csak én, hanem az egész papi osztály. Siettetni kell hát a kepemegváltását, nehogy a felszereletlen sereg harczképtelen legyen!

Századunk elején egyik Kolozsvári papunk ellen panaszt emeltek hivei, hogy szerdán reggel nem tartott predikációt. Akkor hetenként: vasárnap, szerdán és pénteken tartottak predikációs istentiszteletet. Ma vasárnap is üresek a templomok városokon és faluk nagy részén. Akkor ismeretlen volt a szennyes beszéd és Isten káromlás. Ma városokon és falvakon, felsőbb és alsóbb körökben, nők, férfiak, gyermekek és vének szájából áradás módjára ömlik reggeltől-estig a szemérmetlen beszédek, átkozódások, káromlások özöne. Akkor nem sirtak annyt a szülők rossz és hálátlan gyermekeik miatt. Ma kidobják saját házából, kiveszik a kenyeret és vagyont a kezéből apának, anyának s aztén elkergetik. Talán az egyiptomi tűz csapást várja a mi társadalmunk, hogy helyes útra térjen? Akkor ismeretlen volt a tivornya. Ma sok he-

lyen valóságos orgiákból áll városok és faluk községének jelentékeny része! Búsult gerjedezésedben ránk tenkiúvn, ne büntess meg Istenünk! Van-e az egyházaknak és az egyleteknek teendője? *Sok az aratni való!* Ki ne érezné szükségét a lelkeszkör megalakulásának?

Tisztelt közgyűlés! A közfigyelmet akarám az idők jelére felhívni. Czélt értem-e? nem tudom. Egyet tudok, azt, hogy én mély köszönettel tartozom a közgyűlésnek, hogy anyai jeles után engem is meghallgatott.

Deák Miklós.

A bölöni zsinati ünnepély.

Az unitárius vallásközönség történelmében bizonyára korszakalkotó és kiválóan fényes zsinati ünnepély az, a mely augusztus 24., 25., 26. és 27-ik napjain Bölönben lezajlott. Hogy a zsinat iránt mily nagy volt az érdeklődés, annak szép bizonyásgtétele az a rendkívüli sok nép, mely Erdély minden tájáról s Magyarországról összegyűlt. Sőt az Oceánon tuli földrész, Észak-Amerika szabad fiai közül is Lyon Vilmos bostoni unitárius lelkész, s a Britt. és Külföldi Unitárius Társulat küldöttje eljött hozzánk, hogy részt vegyen a mi hitünkben, örömeinkben s ünnepélyeinkben, hogy meggyőződést szerezzen a sok vihart kiállott erdélyi unitarismus öntudatos és lelkes munkálkodásáról, hogy elvigye tőlünk az amerikai atyafiak iránt élénken dobogó szívünk őszinte melegségét; hogy megvigye Anglia és Amerika unitáriussainak azt a tiszta üdvözlét, melyet még tán a virágok is küldöttje felé integettek; még a kövek is beszéltek.

Az érdeklődést kétségen kívül a bölöni tekintélyes egyházközség páratlanul szép templomának felszentelése s szentegyházunk apostol-lelkü szeretett püspökének 40 éves papi és tanári jubileuma és a papszentelés keltették. Igéretünkhöz képest lehetőleg röviden s mégis kimerítően ismertetni óhajtjuk olvasóinkkal az ünneplések lefolyását, hadd lássák azok is, kiknek a megjelenés lehetetlen volt.

a) A püspök fogadtatása.

Szombaton — 24-én délután félkettőkor érkezett a gyorsvonat az apáczai állomáshoz. Mint méhkasból a raj, úgy ömlött ki a vendégek sokasága, élén a püspökkel — a kocsikból. Itt jött az angol követ is. A püspököt a háromszéki és fejérköri palástosan megjelent papokkal körülvéve *Ozsváth* Gábor hévizi esperes fogadta, szép beszéddel mondván Isten hozottat, mire a püspök válaszul, bemutatta az angolt is. A kölcsönös üdvözlések közben a vendégek kocsikra ülve, megindultak gyönyörű és festői sorban. Nagy-Ajtát harangzugás közepett érte el a menet. Itt a diszkapu-

nál megállván nagy tömeg és lelkes éljenek kíséretében *Kriza Sándor* nagy-ajtai lelkész fogadta. A püspök válaszában kifejezte, hogy az ily útonállóktól sohasem félt, sőt neki örömet szereztek mindig. Ismét megindult a menet Bölön felé és pedig oly hosszú sorban, hogy az Ajta és Bölön közötti út kocsiktól egész hosszában bevonva volt. Megkapó egy látvány vala Bölön végén a diszkapu alatt — melynek ez a felirása: „*áldott legyen, a ki jött az Urnak nevében*“ *Lőfi* Áron helybeli esperes fogadta meleg szívvvel, meleg szavakkal. Itt az angol követet is szónoklással fogadta angol nyelven *Csifó* Salamon árkosi lelkész. Lyon úr válaszában igen leleményesen és találóan fejtegette, hogy az erdélyi virágok, fűvek, fák mind hasonlítanak az amerikaiakhoz. Hitünk is, szabadságszeretetünk is harmonizálnak. A fogadások véget érven, mindenki a számára kijelölt szállásra sietett, hogy elkészülhessen s résztvehessen a gazdagon terített asztal áldásaiban, melynek élvezése közben ismerkedtek egymással s örvendeztek egymásnak a vendégek.

b) A Dávid Ferencz Egyleti Közgyűlés.

A rövid étkezés után a bölöni iskola fényes és tágas disztermébe egyleti közgyűlésre gyűltek össze a vendégek. A közgyűlés imával kezdődött, melyet *Simó* János s.-köröspataki lelkész mondott. Az elnöki széket főt *Ferencz Józsefné* ő mélsósága foglalta el, mint egyleti alelnök, a tárgyalást azonban elnöki felkérésre *Mt. Fekete* Gábor úr a kolozsvári kir. tábla elnöke, marosköri felügyelő gondnok nyitotta meg és vezette is nagy tapintattal. A megnyitó szép beszéd után *Boros* György egyll. titkár olvasta fel évi jelentését, melyet lapunk más helyén egész terjedelmében közölni fog, valamint a pénztárnok *Gálfi* Lőrincz számadását, ugy szintén *Dedk* Miklós ürmösi lelkész felolvasását is, melyekről e helyen részletesen nem is emlékezünk meg. Élénk vitatkozást a lelkész-kör megalakulásának tárgyalása idézett föl. A közgyűlés kimondotta, hogy a kör megalakulását örömet veszi. Az egylet diszelnökéül megválasztattak: *Daniel* Gábor és Br. Ptr. *Horváth Kálmán* főgondnokok, kiket, valamint az elnökséget is tapsos éljenzésbe részesítve, a közgyűlés véget ért. A közgyűlés után tovább folyt az ismerkedési estély.

c) A püspöki jubileum 25-én.

Az egész pompában feljövő nap sürgő-forgó népet talált Bölön utczáin. Még a derült nap is jelezni látszott, hogy szép és lélekelmelő jelenetek következnek nemsokára. Reggel 8 órakor *Daniel* főgondnok alkalmoszerű beszéddel megnyitotta a Főtanácsot. A tárgyalások felfüggesztetvén, a terem szűk volta miatt az ünneplő nép kivonult az iskola udvarára, folyósójára, hol lefolyandó vala a jubelium. Megjelent a püspök, arczán a megha-

tottság eltagadhatatlan jeleivel. *Daniel* Gábor főgondnok egy igen magas színvonalu beszédben üdvözölte a jubiláns püspököt s fejtegette pályája érdemeit hazafias és egyházi szempontból egyaránt. Ezután *Boros* György az E. K. Tanács, művészileg kiállított, terjedelmes üdvözlő iratát olvasta fel. Br *Petrichevich Horváth* Kálmán főgondnok az Egyházi Tanácsosok nevében egy szép beszéd kíséretében egy Dore bibliát s megfelelő diszes asztalon egy arany tollat és egy műremek ezüst tintatartót nyújtott át. Most a főt. és mlt. püspök kezdett beszélni a meghatottság oly kedves hangján, hogy a körülálló nők és férfiak arczain könnyeket láttunk alágyongyózni. A szeretet könnyei valának ezek. Most jött palástosan *Kelemen* esperes s a belső emberek nagybecsü albumát adta át szép beszéd kíséretében *Boros* Sándor kolozsvári igazgató az ottani tanárok csoport képét diszes keretbe foglalva, találó csinos beszéddel nyújtotta át. *Sándor* János kereszturi igazgató intézete nevében üdvözölte. *Gyulai* László kolozsvári gondnok okiratot nyújtott át a kolozsvári ekklésia nevében. *Lőrinczi* D. budapesti segédpap az ottani egyház köszöntését fejezte ki. A püspök e két üdvözlőre adott válaszában a kolozsvári ekklésiát nevelő anyjának, a budapestit édes leányának nevezte s mindkettőre most szeretettel és hálával borul.

Brassai bácsi levélbeli üdvözlését a püspök meleg szeretettel köszönte meg. Most jött a legszebb jelenet. Az unitárius nők nevében *Ugron* Jánosné kezdett szívreható hangon szólani és beszédét végezve *Boros* Györgyné, *Daniel* Lajosné és *Kovács* Józsefné a püspök vállaira tettek egy selyem palástot, mint a nők szeretetének, ragaszkodásának jelvényét. A püspök most már palástosan, válaszában oly elérzékenyülten, de oly megkapóan szólott, hogy nincs toll, mely azt leírja. Kifejezte, hogy ezelőtt 40 évvel, mikor pappá lett, a kolozsvári nők szintén palásttal örvendeztették meg, melyet szerencsésen el is viselt; s most újra palástot adnak, de azt elviselni nem fogja; arról azonban biztosítja, hogy arra a palástra foltot ejteni nem fog soha. A nők ugyanekkor a bölöni ekklésiát is meglepték egy igen becses urasztali arany pohárral és egy ezüst tányérral, a mit az esperes hálás köszönettel fogadott. Ismét megkapó jelenet következett; az egyház virágai, a leányok jöttek *Raffaj* Irma kisasszony, a *Raffaj* esperes kedves leányának vezetése alatt, ki egy igazán vallásos, gyermeki szívből jött meleg beszédecskét mondott a szent remegésnek reszkető és szívyszerinti hangján s átnyújtván egy diszes virágcsokrot, kezét csókolt a püspöknek s utánna a többi leányok is. A püspök ezt a tisztelgést a többi tisztelgések harmatcseppjének nevezte.

Ezek után a különböző táviratok olvastattak fel, köztük *Szász* Domokos ev. ref. püspök barátságos távirata. Az ünnepélyen mindvégig s az ezt követő templomozáson, sőt a megelőző napon

is jelen volt Háromszékvármegye népszerű főispánja *Potsa József* is, kit a püspökkel élénk rokonszenv köt össze.

Ez után *Daniel* Gábor az ünnepélyt bezárta. Erre a nagy tömeg, valamint az egyes jelenetek közben is oly lelkesen éljenzett, hogy csak püspökünk iránti szeretetünk mélyebb az éljenek hangjának magasságánál. Megkondulván a bölöni harangoknak az Ur igéinek forrásához hívó kedves szava, a közönség felvonult az új templomba. Szép látványt nyújtott a nagy sokaságu pap palástos felvonulása.

d) A templomban.

Az új templom az unitárius templomok között páratlanul áll. Más tekintetben is a modern építészetnek egy szép remeke. *Pákey* Lajos építész-mérnök büszke lehet ezen alkotására. A belépőt ellenállhatatlan áhitat szállja meg s kénytelen érezni, hogy az Ur hajlékában áll. A közönség zsufolásig megtöltötte. Felzendült az orgona és ének szép harmonikus hangja *Tóth* Vilmos szentábrá-hámi énekvezér vezetése alatt. Ennek elhangzása után a már lapunkban ismertetett művésziiesen izléses tölgyfa szószéken megjelenik egy ösztült alak: *Lőfi* Áron helybeli lelkész és háromszéki esperes. Meghatottan ejtette ki az ima itteni korszakalkotó legelső kezdő szavát: *Isten*. Aztán mondott egy igen kenetes imát, hálát adván Istennek, hogy az „*Ur gyönyörűségének békességes hajléka*“ felépülhetett. Áldást kért a templomra, a gyülekezetre, mely építette, a jelenlevőkre, az anyaszentegyházra, a hazára és királyra. Az ima után ismét közös éneklés jött, melyre jóleső s vallásos örömmel jegyezzük fel, hogy mert az egész gyülekezet énekelte, egészen megragadó volt s ihletteljesebb is vala. Éneklés közben a szószékre egy magas, mondjuk ifju, valódi papi alak lépik: *Boros* György papnöveldei tanár, az ünnepi szónok, ki lapunknak is szerkesztője.

Szerénységének megsértése nélkül gondolom, mint egészen független tudósító, tehetek néhány megjegyzést, főképp azért, hogy a beszédről tájékozást nyerjünk. Egyházi beszédét, mely a templomszentelési alkalomnak egészen megfelelt, Zsidókhoz irt lev. 3. r. 3-4 verseire alapította, mely így hangzik: „*Mennyivel nagyobb tisztessége van annak, a ki a házat építette a háznál. Mert minden ház építették valakitől, a ki pedig mindezeket rendelte, az Isten az.*“ Ezen ígék alapján a templomot úgy tüntette fel „*mint az Isten tiszteletének helyét s az ember boldogságának csarnokát.*“ Beszédének igen kiváló érdeme, hogy mindvégig bibliaszerű volt. Ennek így is kell lenni. Mert ma nagyon sok egyházi szónok van, a ki a bibliai textust felveszi ugyan, de attól egészen eltérően, mellőzve minden bibliai szint, úgy predikál. Pedig a templomban a bibliai hang nemcsak szép, nemcsak helyes, de nélkülözhetetlen is. E nélkül nincs, nem lehet hatás. Boros nem úgy állott ezuttal a szó-

széken, mint bölcselelő, ki hallgatóit a philosophia gondolkozás után vezet, hanem úgy mint theologus és humanista, ki prédikálja az Istent, és emberszeretetet. A beszédnek sok szép megkapó és megragadó részlete volt, melyeket ha itt nem ismétlünk, a helyszűke miatt tesszük. Nem volt hosszadalmas, mégis kereken beszélt. Boros után a püspök úr, ez a profétai alak állott fel a szószékre s templomszentelő beszédében nagyszabású szónoklatának egész erejével, az ige hatalmának egész mértékével mutogatta az örömforrásokat, melyekből e napon megtelik a szív. A beszédet igazi apostoli ima, majd a formászerű templom felszentelési néhány mondat követte. Kérte Istent, hogy parancsoljon az időnek, hogy kimélve vonuljon át e templom felett s e jelenetnél egészen átszellemülve vala a püspök. Aztán néhány szóban a templomot, minden felszerelésével, átadta a közhasználatnak. — Kís Sándor laborfalvi lelkész állott most ki a templom piaczára, az Ur asztalához s egy alkalm szerinti beszédet mondván, 6 pap segítségével kiszolgáltatta az uri szent vacsorát, melyet a hiveknek egész serege igénybe vett. Urvacsora osztás alatt bejelentetvén püspök ő méltóságának, hogy 2 ikertestvér fugyermek megkeresztelendő, a püspök a keresztelési szertartás elvégzésére Simó János s.-köröspataki lelkészt bizta meg, ki alkalm szerű beszéd kíséretében meg is keresztelte az iker-csecsemőket.

Templomozás után a papság tisztelgett püspök ő méltóságánál, a főgondnokoknál. Majd az étkezési sátor alá vonulván, kezdetét vette a bankett, hol nagy zaj közepett néhány pohárköszöntő is mondatott, így pl a püspök éltette a királyt, mit a közönség fennállva hallgatott. A püspököt Szentiványi Miklós ékes szavu beszédben üdvözölte; Nagy L. a főgondnokokat, Kovács J. Potsa főispánt, Boros Gy. az angol követet, Lőfi esperes Udvarhelyvármegye alispánját, Dézsi M. a szónokokat köszöntötték stb.

A bankett végét s általában az ünneplő közönséget a félrevert harangok zugása zavarta meg, jelezvén, hogy a községben tűz van. Sajnos, hogy néhány ház és gazdasági épületet halmaztolt el a tűz, mely ezt a szép napot s gyanu nélkül ünneplő alkalmat használta fel egy sötét lélek bosszujának kiöntésére. A károsultaknak az első segélyt maga a Zsinati Főtanács nyújtotta, a mennyiben ott a helyszínén gyűjtőívet bocsátott ki, melyen 222 frt gyűlt össze, mely pénzt Lőfi esperes a községi előjárósággal egyetértve még azon napon kiosztott. A tűz miatt az estére rendezett tánczvigalom is elmaradt, s másnap, hétfőn este tartatott meg.

e) A papszentelő Istentisztelet.

26-ára papszentelés volt kitűzve. Ez is nagy ünnepléssel és fénnnyel tartatott meg. Délelőtt 10 órakor a harangok ismét megkondultak. A közönség most is zsufolásig megtöltötte a diszes

templomot. A templom piaczn kereken a felszentelendő 14 ifju lelkész foglalt helyet, egy külön körben, szerényen és meghatva az ünnepély fényétől, melynek központján most ők valának. A gyülekezet megható szép, közös éneke után a torozkői tekintélyes egyházközség derék papja *Gál Miklós* szólalt meg az áhítatosság kellemes hangján s mondott igen-igen szép imát s alkalomszerű bölcséleti gondolgozással, erős logikával, választékos irállyal irt beszédet

Alkalomszerű tárgyalásaiban, a *természetet és társadalmat* szemlélvén, mindenütt feltalálja az Istent, kinek szolgálatára bocsáttatnak ki az új papok. Sok szép eszme és gondolat foglaltatik e beszédben, mely kinyomatva is értékes olvasmány leendő. A beszéd elvégzése után Nagy Lajos generalis notarius feleskette az ifju papokat s neveiket beíratta az új papok névkönyvébe. Ezen actus elvégzése után a püspök állva a szószékre, mondotta el beszédének egyik remekét: „*En az én szolgálatomat ékesitem*“ alapige nyomán, elragadó, lebilincselő ékes szólással és elegantiával tárgyalta a feltételeket, melyekkel a pap az ő szolgálatát megékesítheti. Nem óhajtjuk részletezni, mert csak rontanánk értékén; hanem azt ajánljuk olvasóinknak, hogy az egy pár hét múlva megjelenő zsinati füzetet, mely az összes beszédeket tartalmazza — szerezzze meg s onnan elolvashatja, gyönyörködhetik benne. Ebben a beszédében a kezdetnél mondotta el püspök öméltósága, hogy azoktól a törvényektől, melyek október elsején életbe lépnek, nem kell félnie a papságnak, sem a népnek, mert nem veszedelmesek! A beszéd után a papszentelés szertartása hajtatott végre és pedig úgy, hogy a templom közepén egy szőnyegre térdelve egyenként az ifju papok; a püspök és esperesek kezeit fejükre téve, a főpásztor egy rövid imát mondott mindenikért. A papszentelés jelenetei igen kellemes benyomást tesznek a nézőre. Végül kiosztatott mindenik lelkésznek a diploma, mgáldotta a püspök és elbocsátotta. Kelemen esperes pedig bezáró imádságot mondott, hálát adván Istennek a segedelemért.

Délután is volt istentisztelet, melyet *Demeter Dénes* polgárdi s.-lelkész végzett.

Az ezen napi bankett már sikerültebb és a pohárköszöntések is meghallgatottabbak voltak. Megemlítjük, hogy a bölöni ev. ref. egyház a templomépítés 2 éve alatt templomát az unitáriusok előtt szívesen megnyitván, a türelmesség ezen szép tényéért is köszönet mondatott.

f) Tanácskozások.

A fennebb elmondottak a zsinatnak rövidbe foglalt ünnepélyes részei. A Főtanács tárgysorozatából megemlíteni óhajtjuk, hogy Mr. Lyon az angol és amerikai követ megválasztatott tiszteletbeli egyházi tanácsosnak. Kolozsvári igazgatónak Boros Sándor, ke-

reszturinak pedig Sándor János újból megválasztattak, ezuttal négy évre. Derzsi Károly budapesti és Kozma Tamás csehétfalvi lelkészek saját kérésökre nyugalmaztattak. A számadások megvizsgáltattak s a tatus gazdaság rendben találtatott; néhány ezer forint segélypénz kiutaltatott.

Az új egyházpolitikai törvények életbelépése utáni időkre a papságnak utasítás adatott.

Jelentés tétetett, hogy az összes népiskolában mind a hitoktatás, mind a tanítás haladó rendben volt a múlt évben. Sok hitoktató és tanító nyerto ki a Zsinati Főtanács elismerését.

Nem lehet tagadni, hogy a Zsinat a jelenvoltakra kellemes benyomást tett, eltekintve a közbejött tüzesettől. Mi reméljük, hogy valláserkölcsei tekintetben sem fog hatástalanul maradni. Az a szép jelenség, hogy oly nagy számmal voltak jelen s hogy még Amerikából is hozzánk jött egy atyánkfia, fokozza egyházszeretetünket, buzgóságunkat. Két főtanúságot nyertünk itt: egyfelől azt, hogy szentegyházunk tagjaiban, ereiben nincs lankadóban az egyháziasság s ezt kellő hazafiság hatja át; másfelől, hogy vallásközönségünk vezetőit igazán nagy kötelességérzet vezeti. Adjon az Ur a mi unitárius szentegyházunknak jövőben is buzgó tagokat, hű vezetőket, mert így nem lesz okunk félni, de jogunk lesz élni!

S—ó J—s.

Unitárius püspök Ferencz József jubileumi albumába.

I.

Ki Dávid *Ferencz* dicső nagy nevének,
Nevét csak félig, szellemét egészen
Örökségkép bírod, a méltósággal,
Mely téged nekünk fővezérré téssen . . .
Nagy Püspökünk! csodált, lángajku szónok!
Az egység hívők kicsiny serege
Ünnepre gyűl, hogy hálakoszoruját
Hüségédért elődbe letegye . . .
Hát mi, pályád sorsossi, mit adhatunk
Előtted kedvest, e nagy ünnepélyen? . . .
Vezérkarod arczképeit fogadd el,
Hő tiszteletünk hódolatja képpen! . . .

II.

Mint hitünk Fővezére,
Ki negyven éven át
Ezer veszélylyel küzdél
S nyertél ezer csatát . . .

Ha fölnyitod e könyvet
S látod arczképeit,
Kik az egységshivőknek
Vezérlik seregeit . . .
Szived örömmre gyúljon,
Mert fogadást teszünk:
Hitünkért élünk, küzdünk,
S ha kell: mind elveszünk.

Rédiger Géza.

Változott helyzet.

E-I!

Mielőtt lapunk még egyszer megláthatná a napot, már az új emberek fognak sorompóban állani az új törvények végrehajtására. A papok összekulcsolt kézzel fogják nézni a körjegyzőt vagy helyettesét, vagy egy más új hivatalnokot, a ki felveszi a szülötteket, a házaseleket és a halottakat. Rideg, hivatalos munka lesz az egész. Csak olyanforma, a milyent a körjegyző máskor is végzett a felekkel, ha panaszra mentek, ha igazságot kerestek. Ezen eljárás előtt a hű polgárok meghajolnak, mert az ország törvényhozó hatóságai alkották s a királyi Felség szentesítette törvény így rendeli

De mi annyira ismerjük népünk vallásos érzületét, hogy hátaozottan hisszük, hogy mind a kereszteleés, mind az esketés, mind pedig a temetés ünnepies szertartását megfogja követelni magának. A magyar embernek át ment a vérébe az a kegyes szokás, hogy mindent az Isten nevében kezd, s abban végez.

Mi jól tudjuk, hogy Istennél van az áldás s nála van a vigasztalás.

Mi előre is figyelmeztetjük lelkészeinket, hogy legyenek készen a további munkára is, a mely nemhogy apadna, sőt inkább gyarapodni fog. Beszédeik legyenek meggondoltabbak és lelkeesebbek, mint az eddigiek voltak. Figyelmük legyen éberebb, mint eddig volt. Türelmük és kitartásuk ne lankadjon, szeretetük fokozódjék

Hadd érezze mindenki, hogy a lelkész szava olyan az életben, mint a só, mely nélkül az élet megizetlenül. Hadd érezze mindenki, hogy a lelkész jelenléte a családban, olyan, mint azé a jó baráté, a ki nélkül nincsen jó kedv asztalunknál.

Mi azt óhajtjuk, hogy lelkészeink tegyék nélkülözhetetlenné

magukat a nép között. Ne történjék náluk nélkül semmi, ne tegyen egy fontos lépést tudtok nélkül senki

De ezt a nagy befolyást csak úgy biztosíthatják, ha önzetlen szeretettel, őszinte készséggel tesznek mindent.

Mi nem féljük a papi tekintélyt mindaddig, a míg látjuk, hogy azt a pap maga nem ejti el. Mi nem féljük a pap asztalát mindaddig, a míg áldó munkát végez a nép között, mert a mi népünk, ha szegény is, még mindig örömmel s buzgósággal viszi az ur szolgájának azt, a mi legszebb és legbecsesebb.

Ez így van helyesen s ezért mi aggodalom nélkül tekintünk az új idő elébe, s hisszük, hogy reményünkben csalódnai nem fogunk.

Az unitáriusok E. K. Tanácsa a zsinat határozata értelmében már szétküldötte az új törvények életbelépése alkalmával köve-tendő eljárást.

A „házasságkötést“ illetőleg 6 pont alatt van intézkedés. Az 1. §. lényege ez: f. évi október 1-től kezdve a lelkészek tartózkodjanak a házasságnak törvényesen megkötését megelőzőleg el-járni valamely házasságkötésre nézve.

2. §. A polgári tisztviselő a házasság megkötéséről „Tanu-sítványt“ ad, mellyel a lelkészhez mennek, hogy egyházilag is összeadassanak és megáldassanak.

3. §. Az unitárius lelkészek nemcsak az unitárius, hanem a vegyes házasságra léptetteket, sőt a teljesen idegeneket is kötele-sek összeadni és megáldani a polgári kötés után bármikor.

A jegyesek a házasságkötés előtt bejelentik a lelkésznek a házasságkötés idejét.

4. §. Az egyházi összeadás és megáldás történhetik a tem-plomban is. Részei: a) előima, b) agenda, c) fogadalom, d) ima miatyánkkal s megáldás.

5. §. Az egyházi összeadásnál tanuk jelenléte nem feltétlenül szükséges, de kívánatos, hogy ugyanazok legyenek a tanuk, a kik az anyakönyvvezető előtt voltak.

6. §. A házasság megkötése a legközelebbi vasárnapon a templomban kihirdetetik.

A gyermekek vallása és keresztelese.

7. §. A vegyes vallásu jegyesek a házasság megkötése előtt a kir. közjegyző előtt megegyezhetnek, hogy leendő gyermekeiket melyikök vallásában akarják nevelni, de az egyezés csak akkor érvényes, ha a megállapított formák szerint történik. Külömben a fiu az apa, a leány az anya vallását követi.

8 §. A keresztelés az eddigi módon hajtatik végre, még pedig lehetőleg az állami anyakönyvbe bevezetés előtt. A lelkész igazolványt ad arról, hogy a gyermek mely keresztnévet kapta.

10. A vallás változtatás az eddigi módon történik.

11. A temetés csak az anyakönyvi bejegyzés után történhetik meg.

12. §. A temetések az eddigi gyakorlat szerint végzendők.

13. §. Az anyakönyvek szeptember 30-án lezárandók a következő megjegyzéssel „Ez az anyakönyv az 1894. évi XXXIII. t.-cz. következtében innen kezdve csak egyházi czélokra szolgál.”

14. §. Az anyakönyveket a lelkész ezután is vezeti, a sorszámot folytatván. A kereszteletlenül elhalt gyermek neve csak a halotti anyakönyvbe vezetetik be.

15. §. Az újak egyházi czélra szolgálnak, de az okt. 1. előtt vezetett anyakönyvnek mint eddig, ugy ezután is közokiratok lesznek, s tehát belőlük kivonatok állíttatnak ki a rendes díjért.

16. §. A lelkészek a keresztelési, esketési és halálozási anyakönyveket ezután is pontosan vezetik. A hol a családkönyvek még nincsenek beállítva, ott azok mulhatatlanul beállítandók.

17. A konfirmáltak és az áttértek anyakönyve pontosan vezetendő.

18. A keresztelésért, esketésért és temetésért eddig fizetett díjak ezután is meglesznek.

B. Gy.

Zsinati apróságok. E - 1

A bölöni zsinat többek között arról is nevezetes, a mi nem a zsinaton történt. Egy „bölc, okos medicus“ a „Közérdekben“, mely név alatt Pálffy Mihály egyháztanácsos barátunk lapja értendő, beállott az unitárius tanárok és konsistorok „jó barátjának“ s ebben a minőségében öt hasáb jó tanácsot rejtegetett be a sorok közé zsinati útravalónak. A czélja nyilvánvaló. Megakarja védeni az unitárius Egyházi Fő Tanács mostani szervezetét, s megakarja dönteni a szervezeti javaslat alapelveit. Ez minden esetre szép dolog egy érdeklőtől, „a ki nem tartozik a liberalis egyház tagjai közé.“

A leleményesség sokat ér. A „Közérdek“ új dolgozótársa éppen zsinat tövében már „decem Consistores“ vagyis több konsistor nevében nyilatkozik. Ebben a képében az író, a ki egy, a korábbi nem unitáriussal, inkább otthon érzi magát s jobban oda mond képzelt ellenfeleinek. Így a többek között azt mondja, hogy a régi alkotmányt az újabb nemzedék nem ismeri s nem tudja minek a megváltoztatásáról van szó, mert az unitárius egyházjog

kiadását 10—15 év óta hiába sürgetik (értsd a consistorokat). Igazán sajnos dolog, hogy husz esztendő alatt nem lehetett kiadni, de ennek is meg van a magyarázata, a mit a czikket író consistor is tudhatna. Ugyanis a consistorium már 1876-ban egy bizottság kezébe adta az ügyet, mely bizottság megadván véleményét két jogtudós, u. m. Derzsi József egyházi s Várfalvi Nagy János világi jogász kezébe tette — tervekészítés végett.

A bizottság munkája nem haladt, s ennek következtében egyedül Derzsi Józsefre bízott, mivel ígérte, hogy 1879-re a Dávid Ferencz emlék-zsinatra elkészíti, hej de biz az nem készült el, még később sem, mivel Várfalvi Nagy János a későbbi megbízott, öngyilkossága (1882) véget vetett a munkának. Azóta az ügy pihen és várja, hogy alakuljanak át az új viszonyok, hogy majd azokat is figyelembe vehesse az újra megbízandó harmadik.

A képzelt tiz konzistor szószólóját elfogja a szent harag s erősen neki ront „egy-két okvetlen reformernek“, a kikre még azt is rámondja, hogy palota forradalmat, sőt többet, államcsinyt akarnak keresztül vinni.

Itt is szolgálhatunk felvilágosítással, Az egyházközigazgatása újra szervezése iránt 1873-ban tétetett javaslat, midőn az E. Fő Tanács az egyházközségek (ekklésiák) szervezetét megállította, a felsőbb hatóságokét érintetlenül hagyván. Azután nem az E. K. Tanács, sem egyes „központi reformerek“, hanem Raffaj Károly egyháztanácsos interpellatio alakjában az 1883 évi Fő-Tanácson vetette fel a felsőbb hatóságok újraszervezése kérdését, minek következtében az E. K. Tanács a körök kihallgatására utasított. Ez a határozat 1885-ben megújított, mivel a körí vélemények hiányosok voltak. Az Egyház Képv. Tanács a belső emberek felelősségéről szóló törvényjavaslatot nyújtotta be, a mely megis állított. 1893-ban ismét maga az E. Fő Tanács veszi elé a reformügyet, s utasította az E. K. Tanácsot. Ezt a cz. i. vagy nem tudta, vagy nem akarta tudni, pedig a multakból felhalmozott ismereteivel ugyancsak dicsekedik.

„Gyors cselekvést, tapintatos élőrelátó vezetést“ emleget, a cz. i. s azon elmélkedik, hogy miért apadt le a papnövendékek száma. „Nálunk újabb időben gymnazisták vállára is palástot kell tenni a fratrurnviratus buzgóság hiánya miatt a görög keletiek régebbi mintájára oly helyeken, hová Channingek kellenek vala.“ Ez mondásnak elég nagy, majdnem „recseg is, ropog is.“ De kérjük, hová kellenek Channingek? Oda, a hova legatusok járnak? Hiszen ott már van egy-egy lelkész, s azoknál meg van Channing is! Avagy az a baj, hogy legatióba elbocsátnak egy-két helyre VIII gymn. oszt. tanulókat is? Hát ez gör. keleti mintára megy?

Hiszen egy néhány évvel ezelőtt rossz néven vették volt a lelkészek is, a hivek is, hogy a kereszturi V-ik oszt. tanulóktól elvonnattak a legatíók. De mi nem elmélkedünk, nem is ábrándozunk, hanem szólunk adat szerint.

Az utóbbi tizenöt tanév statisztikája papnevelő intézetünk-ről — reméljük — megfogja nyerni a Decem (értsd *egy* D. nevü) consistor tetszését :

Tanév	Papnöv.	Papjelölt	Kilépett
1879—80	13	8, összesen 21.	papnak 0.
1880—81	10	11, " 21.	" 2. egyik a tanárok sorából.
1881—82	9	11, " 20.	papnak 1.
1882—83	7	12, " 19.	" 2.
1883—84	16	10, " 26.	" 3.
1884—85	16	8, " 24	" 5., egyik a mesterek sorából.
1885—86	20	4, " 24	papnak 1.
1886—87	18	3, " 21.	" 5.
1887—88	15	9, " 24.	" 7., egyik a mesterek sorából.
1888—89	15	4, " 19.	papnak 6.
1889—90	17	3, " 20.	" 2.
1890—91	18	8, " 26	" 3.
1891—92	16	7, " 23.	" 5.
1892—93	16	7, " 23.	" 1.
1893—94	9	9, " 18.	" 3.
1894—95	6	10, " 16	" 2.

Ez a képe a 15 évnék. A ki ezzel nincsen megelégedve, az tehet kísérletet akár hazánkban, akár külföldön, s megvagyunk győződve, hogy ilyen jó arányt a kereslet és a kínálat között alig talál prot. theol. intézetben

A magyar unitárius püspöknék 15 év alatt szüksége volt összesen 48 új lelkészre, vagyis minden évben $3\frac{1}{5}$ -re és ugyanezalatt az idő alatt rendelkezésére állott 124 vagyis $3\frac{1}{5}$ helyett $8\frac{4}{15}$, tehát kétszerte több, mint a hányra szüksége volt. Ez nem gyengeség, hanem erő. Ezért kár lenne beszüntetni a theologiai tanári katedrát, mert az a 76 egyén nincsen tartalékban, hanem alkalmazást nyert, hol a tanári, hol meg más világi pályán s ott hirdetik — ha szükség — elveinket. A táblázat megmagyarázza önmagát. Sokan léptek a lelkészi pályára, sokan lettek lelkészekké s ha a két utolsó esztendőben kevesebben léptek erre a pályára, az igen természetes, mert azt könnyű átlátni, hogy ha 110 lelkész közül 50 még alól van a 15 éves szolgálaton, tehát 25—40 év kö-

zötti életkoru, nem egyhamar lehet számítani új állomásra. Mind a mellett jelenleg is van öt lelkészjelölt s van kilencz növendék, tehát nincsen semmi ok az aggodalomra.

A zsinaton megjelent lelkészekkel és tanítókkal beszélgetve, főleg két dolgot hallottunk lépten-nyomon. Egyiket azt, hogy a lelkészkört, vagy papi értekezletet okvetlenül életbe kell léptetni, a másikat azt, hogy az énekkultust művelni kell templomainkban. Az első a megvalósulás szélén áll s azt hisszük, mindegyik egyházkör tartani fog értekezletet már a f. év őszén. A második idő és pénzkérdése — legalább egy tekintetben — mert az Iszlai Márton pályaműve olyan alkotás, a mely ha megjelenik, azonnal megkezdhető lesz az egyházi műének tanulás.

Krisztus és a holló.

Legenda.

A mig Krisztust el nem fogták,
S Galgotára nem hurczolták,
Vig, eleven volt a holló,
Nem volt hozzá más hasonló.
Pacsirta vagy fülemile,
Elhallgatott egyszeribe,
Ha rágyujtott hangos szája,
Irigykedtek is ám rája.
Nem járt akkor feketébe,
Szomorúság öltönyébe,
Piros volt a ruha rajta,
Mulatság volt éje, napja.
De mikor a Krisztust vitték,
Hogy keresztre felfeszítsék, —
Egy faágon ülve látta
S elállt reá szeme-szája.
S búsan kiállt: »Kár, kár« érte,
Hiszen nem volt semmi vétke!
Egyebet se szól azóta,
Nála mindig egy a nóta.
Piros színét levetette
Gyászost öltött fel helyette;
Emberektől messze, távol
Váltig búsul, váltig gyászol,

Végh Mátyás

Özv. Tóth Ferenczné sz. Benkő Zsuzsánna.

Sz. 1823. Mh. 1895 aug. 9-én.

Egyházunk buzgó nőinek száma egygyel megfogyott; de halhatatlanjaink egygyel szaporodtak. Ha az özvegy asszony filérje is kedves áldozat az Isten előtt, akkor az egyszerű nőt, kiről emlékezünk méltán sorozhatjuk ama halhatatlanok mellé, kiknek nevei egyházunk történelmében oly fényesen ragyognak. Ő egyházunknak áldozta életében jó szívét, nemes lelkét, halála után pedig sok fáradtsággal s nagy takarékosággal szerzett vagyonát. Természet szerint anyává bár nem lehetett, de anyai hivatását is egy egyház ügyeinek szíven hordozásával betöltötte.

De ki volt ő? Egy egyszerű falusi mesterné. Tóth Ferencz volt h.-szentpáli mesternek az özvegye. Egy egyszerű nő, ki az ev. ref. egyházban született, abban növekedett s csak vénségében lett unitáriussá, mikor — 21 évi özvegysége után — Tóth Ferencz feleségül vette Mégis Sz.-Udvarhelyt, hova férje nyugalomba vonulásával beköltöztek, hol férjét csakhamar elveszítette (1890 nov. 15-én) az unitárismusnak valódi apostola lett. A maga körében azt hirdette, terjesztette, ismertette s míg maga buzgón gyakorolta másokat is arra buzdított.

Nem volt egyetlen istentisztelet, melyre maga mellett valakit el ne hívott volna. Nem volt unitárius temetés, melyre többed magával meg nem jelent. Ha ismerői közül valaki beteg lett, azt azonnal az urvacsorával való élésre ösztönözte. Szóval mindent elkövetett, hogy hitelveinket az ismeretlenekkel ismertesse s hívóinket azok gyakorlására buzdítsa. Halála előtti estve meglátogattam. Az oly hirtelen bekövetkezendő esetre maga sem számított.

Nemcsak ilyenképpen szolgálta az egyházat, hanem anyagiilag is áldozott érte. Még életében adott a h.-szentpáli eklelésiának 100 frtot, a h.-szentmártoni ev. ref. eklelésiának 50 frtot, az unitáriusnak szintén 50 frtot, valamint Szt.-Lászlóra, hol született, 50 frtot. A sz.-udvarhelyi unitárius eklelésiának egy harang alapra 1000 frtot. Férje emlékére kolozsvári főiskolánkhoz 500 frt alapítványt tett, melyből egy szegény jóra való tanulónak legalább a mindennapi kenyere biztosíttassék.

Végrendeletében pedig 4000 frtot érő értékpapirjainak s csinosan berendezett telkének általános örökösévé a sz.-udvarhelyi unitárius egyházközséget tette, azzal a meghagyással, hogy 1000 frt osztassék ki rokonai között, 200 frt fizettessék ki az udvarhely-megyei kórház részére, szegény unitárius betegek kórházi költségei fedezésére. Jó lelke megtalálta az utat, melyen állandó emléket emelhetett nevének. A sz.-udvarhelyi unitárius egyházközségnek ő az első nagyobb jóltevője. Jótéteményével alapját vetette meg s rugót adott a tovább haladásra, a miért emlékét szent ke-

gyelettél őrzendi meg. Én a mint koporsójánál, úgy e helyen is áldom a Gondviselést, mely őt hozzánk vezérelte s nekünk adta. Legyen áldott az igazak emléke.

Vári Albert.

Debreczeni argumentum.

Lapunknak egy barátja egy röviratot küldött be hozzánk, a melybe olvasóinknak — mulatság okaért -- egy kis bepillantásra adunk alkalmat. Czim: „A debreczeni lelkészválasztás ügye.“ Irta Oculus. Tárgy a b. e. Könyves Tóth Mihály debreczeni lelkész halálával megüresedett lelkészi állomás betöltése. Sajnos, hogy biz' ez nagyon gyakori tárgy, mert tudva levő, hogy a választók ritkán vannak teljes egyetértésben. Ez — úgy látszik -- eltávozott Debreczenből is. Az egyik párt — melyet elnevezhetünk haladónak — megakarja nyerni Mitrovich Gyula sárospataki hittanárt, az általánosan ismert és tisztelt kitünő tudóst; a másik párt, melyet elnevezhetünk maradónak — úgy látszik — nem találta még magának való „csak tiszta Kálvinista szellemű embert, a ki nem álszenteskedésből (hát Debreczenbe ilyenek is vannak?) hanem meggyőződésből hirdesse az evangéliumot“ A kis röpirat összeállítja M. Gy. bűnlajstromát a „Sárospataki Lapokból“, melyet M. Gy. szerkesztett s hibáztatja, hogy miért adta ki Nagy G.-nak egy cikksorozatát, mely a „Husvéti igazság“-ról szól, s a melyben többek között ez is mondatik, „miért hitt Péter? Krisztus szellemi nagysága kényszerítette erre. Ez a husvéti igazság! Jézus szellemi nagysága! A Krisztust mi még látni, ismerni fogjuk és ha *nem is imádjuk*, de követni fogjuk.“ Mi ebben a veszedelem? Az — mondja az irat — hogy „a ki ezt a cikksorozatot elolvassa, egyszerre rájön, hogy abból nem protestáns szellem, hanem a Krisztus tagadó unitárius gunyolódó szava szól hozzánk.“ Hitte volna-e a szíves olvasó, hogy még egy debreczeni papválasztásnál is rábukkanjon az *unitáriusra*? De nem is csak egyszer, mert a r. i. M. Gy.-nak bűnéül tudja fel, hogy a Sárospataki Lapok „erősen az unitáriusok védelmére kelt“, midőn 1886-ban a debreczeniek kiakarták rekeszteni az alakuló prot. irodalmi társ.-ból. Mi következik mind ebből? A r. i. szerint im ez: „hogy az az úr nem a debreczeni kálvinista ekleziába való papnak, hanem Erdélybe, valami unitárius egyházba.“ Elhiheti nekünk a r. i., hogy M. Gy. urat tárt karokkal fogadnók, de, bármilyen nagy szükségünk volna is egy olyan jeles férfiura, a milyen M. Gy. — ez egy esetben nem nyitunk concurentiat Debreczennel szemben, mert készséggel elismerjük, hogy ott jóval nagyobb hézagot tölt be sok ezerre menő livei között, mint lehetne nálunk, a hol egy-egy ekleziában csak egy-két ezer lélek szomját oltogathatná.

Mi a tanulság ebből az érdekes röpiratból? Az, hogy a debreczeni előre látó emberek rájöttek már, hogy a debreczeni futó

homokra nem lehet állandó épületet emelni; ezért akárják az alapot sárospataki szilárd köre fektetni. Avagy nem az idők jele-e mindez?

Irodalom.

Lónyai család. Irta: Feöldi Doby Antal. Az író csak egy czélt tűzött maga elébe, azt t. i. hogy a magyarországi benszülött és beköltözött mágnás családokat ismertesse, de erre ráfordította élete és vagyona legnagyobb részét. A cél szép és dicséretre méltó, mert hiszen nemzetünk történelme egyesek kezén fordult meg. Egy-egy család nemzedékről-nemzedékre kezében tartotta a vezér szerepet. Az egyetemes hazai történelem s mivelődésünk történelmének is nagy nyereség a Doby Antal vállalata, melyben első helyen a Lónyai család a f. évben került ki a sajtó alól. A meglepő sok adat írói routinnal és gondos utánajárással van írva. A figyelmet a magunk részéről is felkivántuk hívni erre a jeles magánvállalatra, a melyhez Szilágyi Sándor levele előszó gyanánt van csatolva.

Beküldetett. Unitárius történetírás és Kálvin Orthodoxia Kanyaró Ferencz tanártól. Ára? — Svájcz árvaházai, tanulmány. Irta: Broczkó Lajos. — Gyöngyösy István temetése alkalmával tartott szent beszédek. — *Egyházi beszéd* a bölöni zsinaton. Tartotta Gál Miklós toroczkói lelkész. A beküldött művekre visszatérünk.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

Olvassóinktól szives elnézést kérünk, hogy lapunk a zsinati közlemények miatt később jelent meg, mint óhajtottuk.

— A lelkészskör alapszabályai az esperesek útján ma holnap a lelkészek kezében lesznek, s hisszük, hogy mindenik körben tartatni fog egy-egy értekezlet még a f. évben. Annyi fontos, égető kérdés vár megbeszélésre, hogy késni nem lehet, s a mellett a millennium éve közeleg; arra pedig nekünk meg kell mutatnunk erőnket és akaratomkat. A siker biztosításához egy igen lényeges feltételünk meg van: szeretett püspökünk a lelkészskör központi elnökségét elvállalta. Ha a fiók-körök megalakulnak és nyilatkoznak, azonnal megkezdődik a munka.

— A főiskola megnyitása szept. 5-én megtörtént. Ferencz József püspök úr, mint iskolai főfelügyelő üdvözölte az ifjúságot s jó tanácsaival halmozta el az új év alkalmából. Boros Sándor isk. igazgató szintén üdvözölte az ifjakat s az iskolai rendre, fegyelemre és a jó erkölcsre figyelmeztetvén, az új tenévet megnyitottnak jelentette ki. A gymnasiumba beiratkozott: 290, az elemi osztályba 65, a theológiára 12, kik közül most lépett be 4, u. m. Kelemen György, Létai József, Bedő Árpád, Nagy Béla.

— Darkó Sándor udvarhelyköri esperestet. a mint mély és őszinte részvétellel értesülünk váratlanul nagy szerencsétlenség, szinte halálos kimenetelű baleset érte; egy csikó úgy megrugta a jobb oldalán, hogy 3 oldalcsontja törött be, eszméletlen állapotban szállították be a házba. Gyógyulást kívánunk!

— Hévízen esperes Ozsváth Gábornak éppen cséplés közben összes gabonája elégett. Évek óta csak most volt jó termés a községben s ime a lelkész és nagy családja kenyér nélkül maradt. Az E. K. Tanács 100 frt segélyt utalt, s a nemes szívű emberek is — reméljük — megfogják hozni az áldozatot. Szerkesztőségünk az adományokat elfogadja, kézbesíti és nyugtázza.

— Tűz Bölönben. A bölöni zsinat hangulatát nagy mértékben rontotta az a tűz, a mely éppen a vasárnapi közebed alatt ütött ki. A mikor a szellem-szikkra a pohárköszöntőkben kezdettek felszállani, akkor a természeti kegyetlen tűz oltására kellett hogy szaladjon mindenki. A közel vidéken lakók menekültek, a távolról jöttek nagy része oltani szaladt ünneplő ruhájában, s mint tanuk állíthatjuk, hogy egyik falurészt a zsinatra gyűlt egyháztanácsosok mentették meg a tüztől, azzal, hogy a szalmás kerítéseken tova száguldó lángoknak útját állottak, s a legnagyobb erőmegfeszítéssel öt-hat lángoszlopot oltottak el.

— Érdekes adat. Angliában az unitárius lelkészeknek körülbelül egyharmada a baptisták, Wesleytárk, anglikánok és róm. katolikusok közül jöttek át az unitáriusokhoz. Ez az adat érdekesen illusztrálja az unitarizmus vonzó erejét. Londonban két lelkészt ismerünk, a kik gyülekezetükkel s templomukkal együtt unitáriussá lettek.

Állami anyakönyvi körület van körülbelül 4950, tehát kerek számban 5000. Az anyakönyvvezetők oktatására már ki van adva a belügyministeri rendelet. — Érdekes véletlen, hogy a tanítói fizetés rendezésére kiadott közokt. miniszteri utasításnak 1894-ben 60 000 volt a száma s ugyanez alatt a szám alatt rendelkezik most a belügyminiszter az anyakönyvek ügyében.

— Az állatvédő egyesület Kolozsvárt már az irodalmi téren is megkezdette működését, Dr. Széchy Károlyné az egyesület elnöke lapot indított meg „Állatok védelme” cz. alatt. A szép és nemes cél minden pártolásra érdemes.

— Milleniumi történelmek. Az Athenaeum nagy tizkötetes milleniumi történetével egyszerre árasztotta el a Lampel cég is a Szalay-Baróti „Magyar nemzet történeté”-vel a könyvpiacot. Egy hatalmas nagy munka mellett egy kisebb. És ebben van is összhang. A gazdag emberek megveszik a drága könyvet, a szegényebbek az olcsóbbat. S míg amazok 80 fírtot kölhethetnek, addig a szegényebbek 30 fírtért kapnak egy nem kevésbé díszes és tartalmas könyvet.

— Id. Lengyel József székely-keresztúri járási orvos meghalt aug. 31-én 75 éves korában, vidéke és szép családja mély fájdalomra. Kiválóan kedvelt gyakorló orvos volt, mert a betegséget gyorsan felismerte s a székely népen lehetőleg úgy segített, hogy kevés pénzbe kerüljön. Mint műtő 50 anyát mentett meg, miért elismerő nyilatkozatot is nyert. Nevezetes szerepe volt a forradalomban, mert a segesvári csatatéren Petőfi Sándort az utolsó órákban is látta s a hírlapokban sok érdekes adatot közölt Petőfiről. Lapunk olvasói főleg azért érinti súlyosan a halálával bekövetkezett veszteség, hogy a székely-keresztúri gymnasiumnak a legjobb, áldozatkész barátja volt. Midőn az iskolát újra kellett építeni, Lengyel nyitotta meg a gyűjtést 50 fírtal s azután is ott volt a gyűjtők s a buzdítók között. Áldott lesz az emlékezte, mint az iskola orvosának, mert a tanulókat teljesen ingyen gyógyította. Nyugodjék csendesen a derék férfiú!

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

A hátralékban levő egyleti tagok és előfizetőknek ide mellékeljük a pénztárnok felhívását. Ha netán tévedés fordul elő, elnézést kérünk, s a fizetést mi is tisztelettel sürgetjük.

Emléket Dávid Ferencznek! Közelebből Raffaj Zsigmond verespataki lelkész úrtól kaptunk 1 forintot a D. F. Emlékre. Köszönet! Megemlítjük, hogy a dévai L. egyház érdemes gondnoka kénosi Sándor József k. jegyző úr és a dévai unitáriusok a Dávid Ferencz emlék érdekében mozgalmat szándékoznak megindítani. Előre is örömmel üdvözljük! (7. közl.)

Képek Az Unitárius Közlöny új előfizetőinek ajándékképpen megküldünk kettőt a következő jeles unitáriusok önálló, keretbe foglalható arcképeiből: Dr. Brassai Sámuel, Dr. Bartók István (nagy 4 réti), özv. Kriza Jánosné, Daniel Gábor, Ferencz József, Berde Mózes, Orbán Balázs, Simén Domokos, Pákey Lajos, Angol unitáriusok (csoportkép) Koronka Antal, Kisgyörgy József. A 12 kép ára együtt 60 kr.

Az egylet pénztárába f. é. június hó 25-től aug. 12-ig 1 frt rendes tagsági díjat fizettek: Péter János, Nagy-Várad. Berde István, Szolnok. Kozma Ferencz al., Péterfi Dénes, Kriza Jánosné al., Kovács János al., Timár Ödön, Némethi Józsefné, Kővári Mihály al., Ambrus Gergely al., Zsakó István al., Ptacsnik Mihályné, Dengyel János, Sárdi István, Dimény István, Dengyel Jánosné, Szász Ádám, Kolozsvárról. Török Sándor, Temesvár. Gothárd Sándor, Szováth 94—96-ra. Arkosi László, Szt.-Mihályfalva 94—95-re. Csermákné Perei Zsuzsánna, M.-Berény 93—95-re. Perei Mihály, Mező-Berény. Csegezi Ferencz, Bágyon 93—95-re. Fodor András 94-re, Ajtai K. Albert, Budapest 95—96-ra.

1 frt 20 kr. előfizetési díjat fizettek: Kálmán Mózes, Uj-Székely. Albertfi Elek, Kolozsvár. Oborzi Gyula, Strobl Károly, Krizsik Ferencz. Gáman Dezső, Kolozsvár. Pál Ambrus, Alkenyér, Piffy István Abrudbánya 94—95-re. Kovács József H.-M.-Vásárhely.

A háromszéki fiók-egylet pénztárába 1 frt rendes díjat fizettek: Lőfi Áron, Kiss Sándor, Kriza Sándor, Csifó Salamon, Serester Sándor, Serester Matild, Simó János, Ütő András, Kádár Lajos, Kádár Sándor, Hosszu Ferencz, Kőkösi ekklesia, Nagyatjai ekklesia, Labortalvi ekklesia 96-ra. Péterfi Sándor, Kisgyörgy Tamás 96-ra, Barabás Ferencz, Veress Ferencz, Nagy József, Imre József, Tana Samu, Szentiványi Miklós, Kelemen Lajos, Pál Sándor Ütő András, Dr. Ferencz, Géza 95—96-ra, József Lajos, Ütő Dániel 94—95-re, Veress György, Benedek Lajos, Dávid Ágoston, Siklódi István, Nagy Áron, Ungvári Lajos. Zsigmond Áron, Kövendi Miklós, Gyertyáni Emil.

A maroskői fiók-egylet pénztárába: Simó József, Harasztkerék és Májay Gábor, Szentgerice.

A kereszturkői fiók-egylet pénztárába: Balogh Róza. Sz.-Keresztur 93—95-re, Dr. Demeter Lőrincz, Sz.-Udvarhely 94-re. Barabás Lajos, Sz.-Keresztur 94-re. Ravai Ekkla 94-re. Vitális Elek. Parajd 94—95-re. Bakó Lázár 94—95-re. József Mihály, Rava 92—95-re. Péter József, Tordátfalva. Derzsi Gábor, Kis-Solymos. Fekete Domokos, Pipe. Orbók Sándor, Rugonfalva 94—95-re, Barabás József, Sz.-Keresztur Sándor János, Sz.-Keresztur. Ürmösi Sándor, Fiafalva, Göncz Károly, Szt.-Miklós. Pálfi Miklós és Pálfi Mihály, Gagy. Kozma Dimén, Enlaka, Gálfalvi János. Gagy és Nady Benedek.

A Fiafalság Barátja cz. füzetért elszámoltak: Kriza Sándor, N.-Ajta 1 frt. Szilágyi Tamás, Torda 1.90 frt. Gál Lajos, Kövend 3 frt. Gál Miklós, Torozkó 5 frt. Vass István, Sz.-Péter 1 frt. Ütő Lajos, Dombó 2 frt. Lépaty Domokos, Sinfalva 1 frt. Máté Sándor, Városfalva 1.40 frt. Nagy Dénes Kőröspatak 50 kr. Nagy János, Ny.-Szt.-László 1 frt. Fazakas Lajos, Ny.-Szt.-Márton 1 frt. Derzsi Károly, Budapest 4 frt és Pap Mózes tanár Sz.-Kereszturrol 1.50 frt.

Kolozsvárt, 1895 aug. hó 28 án

Gálfi Lőrincz,
pénztárnok.

Szerkesztő izenetek. M. J. Sz. A „Budapest“ közleményére már figyelmeztetve voltam. Külömben tudomásomra sem jött volna, mert ezt a lapot nem szoktam olvasni. Az a tisztelt tudósító a zsinati szónokokat csak úgy hallotta, mint a chinai császár, de hát neki célja van, s mit törődik ő a mások becsületével. Annyi bizonyos, hogy ily szennyes eszközöket nálunk eddig elé nem használtak. Ne hidd, hogy akár engemet, akár Gál M. barátomat legkevésbé is zavarná, mert a ki a mi munkálkodásunk felett itélni akar, az nem megy a „Budapest“ tudósítójához tanácsért. A bupapesti ekklesia „elbűvölésére“ célzás egészen nevetséges, mert hiszen Budaestról, véletlenül, nem is volt senki a

191.

Egyetlen

zsinaton, kivéve a s.-lelkészt. Az ilyen tudósítások felett nem miattunk, hanem az egyházért kell sajnálkozni, mert ezek az egyház belső békessége megzavarására czéloznak. Szives figyelmet köszönöm. — S. J. S. A zsinati beszédek együttes kiadásáról nem hallottam semmi tervet. A Gál Miklósi sajtó alatt van, s az enyém is rövid idő alatt meg fog jelenni. Szives készséggel szolgálok minden érdeklődőnek, ha értesít, hová küldjem. — Bétai. A brassói filia egy ideig a s.-szt.-királyi pap kezében marad, de Kőköshez fog csatoltatni.

Jó gyermek könyve tankönyv az 1-ső 2-ik elemi osztályok vallástanításához. Irta Boros György. Ára kemény kötésben 20 kr.

Jelen szám terjedelme 2 iv.

TARTALOM: A Dávid Ferencz Egylet tizedik közgyűlése. 137. l. — Az új korszak küszöbén. Deák Miklós. 144. l. — A bölöni zsinati ünnepély. S—ó J—s 150. l. — Unitárius püspök Ferencz József jubileumi albumába. (Költemény.) Rédiger Géza. 156. l. — Változott helyzet. B Gy. 157. l. — Zsinati apróságok. 159. l. — Krisztus és a holló. Legenda. Végh Mátyás. 162. l. — Özv. Tóth Ferenczné sz. Berkö Zsuzsánna. Vári Albert, 164. l. — Debreczeni argumentum. 164. l. l. — Irodalom. 165. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 165. l. — Egyleti élet és munkásság. 166. l. —

RÁTH MÓR kiadása

Budapest, Haas-palota.

Az október 1-én életbelépő egyházpolitikai törvények.

Első rangu szakférfiak magyarázataival.

1894. XXXI. t. cz. **A házassági jogról.** 1894. XXXII. t. cz. **A gyermekek vallásáról.** 1894. XXXIII. t. cz. **Az állami anyakönyvekről.** Imling K. kuriai bíró jegyzeteivel és a végrehajtási rendeletekkel. Második kiadás 1 frt 90 kr. Vászonszálban 2 frt 30 kr.

Több ág. hitv. evang. egyházkerület körleveleiben ezen kiadást ajánlotta megszerzésre.

Tömegesebb rendelés esetén kedvezmény áron szolgálnak a kiadásokkal.

Ezeket kívül szives megrendelések bárminő irodalmi termékekre, általunk *legalább is azon árakon* eszközöltetnek mint az *antiquáriusok* által, *részletfizetésekre is*, különösen *iskolai könyvek* ugyanoly *előnyösen* szállítanak, mint a hogy bármely oldalról ajánlatnak fel.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) Egyes szám ára : 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyll. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utca 5. sz.)

A három százados ünnep emlékére.

melodia „szeret, imád magasztal.”

Költ

Leborulunk előtted,
Imádandó Isten
Magasztaljuk nagy neved
Ez áldott ünnepen.
Szent lelked ajándéka
Vallásos szent hitünk,
Ezért most és mindenha
Áldunk, dicsőítünk.

Világosság forrása,
Bölcsesség kutfeje,
Szeretetnek áldása,
Igazság szentsége
Van e hit szentélyében
Számunkra letéve.
Élni, halni e hitben
Lelkünk üdvössége.

Világosság — ezt mondád —
Legyen földön s égen!
A nap s ész lángja tört át
Tüstént a sötéten.
Igy lett a hit szabaddá,
A mely a mi hitünk.
Szent lelked tette azzá.
Áldunk dicsőítünk.

Földi dolog folyása
Sujtson bár gonoszul,
Lelkünknek szabadsága
Megmarad vigaszul
S földi jót is ad Isten
Nagy kegyelmessége.
Élni, halni e hitben
Lelkünk üdvössége.

Három század mult el már,
Hogy hitünk szabad lett.
Azóta vert a sors bár,
Mégis gyökeret vert
Mindnyájunknak szívében
Ama nagy gondolat:
Egy az Isten az égben,
Földön és föld alatt.

Ihletve szent lelkedtől
Kérünk téged Atyánk,
Tekints le szent egedből
Kegyelemmel reánk,
Légy a hitnek védője,
Hogy éljen szabadon,
S úgy terjedjen jövőre
Az egész világon.

Utóének.

Betelve szent lélekkel,
Ielki megnyugvással
S békével távozunk el,
Ily szent fogadással:
Isten e nap emléke
Szívünkben élni fog,
Mig a nap tiszta fénye
Az égen fenn ragyog.

Mikó Lőrincz.*)

Unitárius lelkészskör.

Az óra közelg, már itt is van, midőn mindenkinek meg kell próbálnia magát és fel kell vennie a pásztorbotot, hogy azt többé le se tegye.

Új idő küszöbére léptünk. Rendkívül nagy a bizonytalanság, nagy az aggodás, hogy mi lesz ezután. Ki jő előnkbe és ki ad tanácsot, ki bátorít fel, hogy ne aggódjunk? Mindnyájan töprenkedünk, kiket a mindennapi kenyér keresése munkánkhoz szegezett. Felettünk a napok nagy eseményei észrevétlen elvonulnak, mert mi itt a földön elrejtettük fejünket a porba és homokba. Hol van a pásztor a ki gondot visel reánk? Hol van a mester a ki így szóljon: kövess engemet.

Az unitárius lelkészre soha sem várt nagyobb feladat mint most. Van okunk hinni, hogy ezt a nagy és nemes feladatot hiven megoldja mindenik, mert mi látjuk azt az aggodalmat, a mely eltölti keblöket a jövő nagy feladatait látva. Csak most ne legyen csüggedés! Csak most legyen éber, munkás és áldozatkész.

A munka egyesek kezében van, de a siker csak összesített erővel biztosítható. A többség óhajtását visszhangozzuk, midőn azt mondjuk, hogy a *lelkészskört* meg kell alakítani azonnal, hogy a könnyű és gyakori érintkezésre legyen meg az alkalom.

A közös tevékenység fonala az esperes urak kezében van. Kérjük ne ejtsék ki onnan hanem felvéve tegyék meg a lépést, hogy a mimeszünt, a papi szék helyett, legyen lelkészskör a melybe mindenki megfordulhasson gondolatait közölve új gondolatot, új lelkesedést és buzgóságot nyerjen.

A király Kolozsvárt.

A legalkotmányosabb uralkodó I. Ferencz József cs. es kir. apostoli felség, Kolozsvárt járt és népét szept. 22-én legmagasabb kegyében részesítette azzal, hogy személyesen meglátogatta.

*) Mikó Lőrincz egykori jeles tanár hátrahagyott irataiból közöljük

E fényes látogatásról az ország összes lapjai tudósították olvasóikat. Mi, az örvendetes esemény megemlékezésén kívül, csak arról kívánjuk értesíteni olvasóinkat, a mi minket mint egyházat közelebb-ről érdekel.

A Felség a tisztelegő küldöttségek között az unitárius egyházét is fogadta. A küldöttségben az egyházi és világi tagok szerencsésen oszlottak meg, s a papi palást és a diszmagyar ünnepi díszet kölcsönzött aszépszámu seregnek, melynek élén voltak főt. és Mélt. Ferencz József püspök ur, Mlt. Daniel Gábor és Mlt. báró Petrichevich Horváth Kálmán főgondnok urak. Egyházi részről jelen voltak: Nagy Lajos, Kelemen Albert, Raffaj Domokos, Guidó Béla esperesek, Albert János, Péterfi Dénes, Mózes András, Boros György, Gál Miklós, Ferenczi Áron, Végh Mihály, Csifó Salamon, Gálfi Lőrincz. Világi részről: Fekete Gábor, Hajós János, Kozma Ferencz, Molnár Sándor, Kénosi Sándor József, Czakó László, Benkő Mihály, dr. Veress Lajos, Tordai Veress Sándor, Vajna Lajos, Zsakó János, Nagy György, Borbély Péter és Almási István. Az iskolák küldöttségében részt vettek: Boros Sándor igazgató, Kovács János, dr. Nyiredi Géza, dr. Gál Kelemen.

A küldöttség a Felség előtt négy sorban állott fel. A sorok jobb oldalán az egyháziak, bal oldalán a világiak állottak. A király a fogadó teremben egyedül volt, minden kíséret nélkül. A Bánffyszállóban az őrszemélyzet egy-két párból állott, nyilvános jeléül annak, hogy a Felség hű magyar fiai között egészen otthon érezte magát.

Egyházunk nevében a püspök ur a következő üdvözlőket mondotta:

Császári és apostoli királyi Felség! Legkegyelmesebb Urunk, Királyunk!

Az unitárius vallás közönség nevében, annak megbízásából járulunk Felséged legmagasabb színe elé, hogy alattvalói hódolatunkat a legmélyebb alázattal bemutassuk.

Mivel az egyházközségeink legnagyobb része az erdélyi részekben van s csak az újabb időben és pedig a felséged dicső uralkodása alatt alakult néhány hitközségünk túl a Királyhágón is, így nekünk ritkábban nyílik alkalmunk testületileg megjeleni Felséged előtt, mint más egyházaknak. Rendkívüli szerencsénknak tartjuk, hogy ezt most ismételtén tehetjük, épen e városban, melyhez annyi történelmi nagy esemény fűződik és a mely vallásunknak is bölcsője volt.

De ha a jelzett ok miatt ritkábban adatik is meg nekünk az a nagy szerencse, hogy Felséged legmagasabb színe előtt élő szóval kifejezhessük alattvalói legmélyebb hódolatunkat, szívünkben a hűség Felséged legmagasabb személye, koronája és trónja iránt azért nem kisebb, nem gyengébb, mint bármely más egyházé,

mely magyar hazánkban a Felségedjógara alatt van és királyi kegyének kibeszélhetetlen áldásait élvezi.

Az unitárius egyház igaz nem nagy, de egy sziv, egy lélek, a mely valamint az Isten imádását nem osztja meg, úgy Felségednek is osztatlan hódolattal és hazafiui törhetlen hűséggel adózik mindenkor:

Ezekről óhajtjuk most is biztosítani Felségedet a legmélyebb alázattal esedezve, hogy páratlan atyai szeretetének vallasközönségünkkel eddig is éreztetett melegét azzal továbbra is éreztetni s ez által minket boldogítani kegyeskedjék.

Magunkat személyenkint s egész unitárius vallasközönségünket Felségednek legmagasabb királyi kegyeibe ajánlva buzgó imával kérjük Istent, hogy tartsa meg Felségednek oly nagy, nemes és drága életét nekünk, a különböző egyházaknak s közös magyar hazánkban örömeire és dicsőségére, népeinek hit- és nyelv-külömbösnélküli boldogítására még nagyon számos évekig; soká éljen Felséged.

Erre Ő Felsége így felelt:

Köszönettel fogadom hódolatukat és törhetlen hűségük biztosítását. Nem tekintve hűveik számát, jóindulatom hűfelekezetiük iránt változatlan fog maradni mindenkor a mint nem kétlem, hogy hűveiknél is változatlanul fog maradni a trón iránti hű ragaszkodás és valódi hazafiság tanúsítása.

Ezt követőleg legmagasabb megszólítással tüntette ki a főt-püspök urat, kihez így szólott: *Örvendek, hogy egészséges, rég nem láttam.* Mintán a főt. püspök ur egy pár szóban válaszolt, püspök ur üdvözlétére czélozva a király így folytatta: *Nem tudtam hogy Magyarország másik részében is vannak unitárius egyházak.*

A főt. püspök ur megadván a felvilágosító tájékozást kérdezte hogy *Budapesten is van templomuk.* Midőn a püspök ur igennel felelt meglepéddel intett. Ezután az első sorban állók mindenikéhez intézett kérdést: Nagy Lajos, Hajos János, Daniel Gábor, B. P. Horváth Kálmán, Fekete Gábor, Kénosi Sándor Józsefhez, végül megpillantván a két toroczka követet azt kérdezte Borbély Pétertől: *Hová valók? Ugy-e az egész község magyar?*

Ezzel a tisztelegés véget ért.

Üdvözllet Ámerikából.*

A magyarországi unitárius testvéreknek.

Boston, 1895. aug. 19.

Értésünkre esvén, hogy a mi szeretett testvérünk Lyon H. Vilmos bostoni lelkész úr szándékozik meglátogatni önök hazáját,

* Ez a melegséggel és szeretettel irt czikk a zsinathoz volt szánva, de elkésve érkezett meg. Az E. K. Tanács a zsinati jegyzőkönyvhöz csatolta, mi nyilvánosságra hozzuk. Szerk.

megragadjuk ezt az alkalmat, hogy mély rokonszenvűnknek és szeretetűnknek kifejezést adjunk. Az ámerikaiak soha sem lehetnek indifferensek az iránt a hosszú küzdelem iránt, a melyet önök és atyáik a polgári és vallásos szabadságért folytattak háromszáz esztendő alatt, és mi sohasem adhatjuk fel azt a reményt, hogy az a derék küzdelem, a melyet önök a függetlenségért és a tiszta kereszténység terjesztéséért vívtak, egykor sikerrel fog koronáztatni. Mi már sokszor kifejeztük azt a kívánságunkat, vajha tisztelt püspökjük valamelyik főgyűlésünken megtelemlhetne. De ha nem is volt szerencsénk hozzá személyesen, mindig örömeinkre válik, hogy üdvözlőnk kifejezhetjük, s mindig felel az a tudat, hogy az ámerikai és a magyar unitáriusoknak egy és ugyanaz a céljuk, t. i. szolgálni az emberiségnek és e földön minél tökéletesebb intézményeket állítani fel a vallásnak és a polgári kormányzatnak. Mély tisztelettel

Batchelor György,

a nemzeti tanács elnöke

s az ám. unitárius társulat titkára.

A mit pénzzel nem lehet megvenni. V · E

„Adnék ezer forintot, ha úgy tudnék hegedülni, mint ez“, így szólt egy hangversenyen egyik jelenlevő, midőn egy nem valami kitűnő zenészt végig hallgatott. De ezt az ügyességet tizezer, egy millió forinton, sőt a világ minden kincsén sem lehet megvásárolni. A művész nem volt oly kitűnő, hogy párját ne lehetett volna találni sehol, s valószínű, hogy magának a megjegyzőnek is épp olyan kitűnő tehetsége volt a zenére; de a siker, mely után eseugett, csak hónapok és évekig tartó buzgó gyakorlás által lett volna megszerezhető. Mindaz pedig, mit a pénz egy vagy más tekintetben tehet, csak annyi, hogy a tanulásra alkalmat s a gyakorlatra időt szerez.

Egy milliomos, ki nem tudott egy tisztességes levelet írni, sőt nevét is alig tudta leírni, midőn már öreg volt, szívesen áldozott volna fel ezer forintot, ha a szépíráshoz szükséges ügyességet a piacon meg lehetett volna venni. De az efféle ügyesség megszerzésére sem a királynak, sem a vagyonnak nincsen kiváltságos útja. Midőn halljuk, hogy valaki azt mondja, hogy sokat adna, ha valamely dolgot megtehetne, kétségbe vonjuk panasza őszinteségét, tudván, hogy arra neki megvan a kellő tehetsége. Ha pénzzel tudományt és ügyességet lehetne szerezni, akkor bizonyára a gazdagok lennének a legtudósabbak. Vannak olyan dolgok, melyeket pénzzel nem lehet megvenni. Nem lehet pénzzel megvenni a *szeretetet*. Sok hajlék van, a melyik gazdagon el van látva mindazzal, a mit csak pénzen be lehet szerezni; de a melyek nincsenek, s soha sem is voltak megáldva szeretettel. Valóban, minden szerző-

dés között legszégyenletesebb a *pénzházasság*. Lehet arany jegygyűrű az ujjakon, de a szívet aranyba foglalni nem lehet.

Egy másik, a mit pénzzel meg venni nem lehet: a *jellem*. Luther lelkét a római bűnbocsánatok szégyenletes árulása felháborította. Azt állították, hogy a vétkek büntetése alól pénzért ki lehet menekülni; és a merész szerzetes felemelte szavát a pénz szerzés emez aljas módja ellen. Ehez hasonló ámitás volt az is hogy a szentek érdemeiből a bűnösök erkölcsi fogyatkozásait ki lehet egyenliteni. Azt mondták ugyanis, hogy a szentek érdemeiből félre van téve, egy nagy alap melyből a töredelmes gonosz emberek részesíthetők. De — kijelentjük, hogy egy törvény csakis annyiban általánosan jogos a mennyiben *erkölcsi* értékkel bír. A jellem ép úgy nem ruházható másra, mint a zene-ismeret vagy a szép írás mestersége. Oly valami az, melyet magának az egyéni léleknek kell megszerezni — ha azt akarja, hogy sajátja legyen.

A prot. egyház elvetett néhányat a római egyház tévedéseiből; de mégis hirdet egyet, mely valóban komoly és félrevezető. Azt hirdeti, hogy az üdvösséget, miként régen úgy ma is meg lehet vásárolni. Azt tanítja, hogy a Jézus érdeméből lehet juttatni a bűnös lelkek megváltására. Pedig ha Jézus hirdetett valamely igazságot, a mihez kétség nem férhet, ez bizony nyílt annak az ellenkezője. Örök igazság az hogy az érdem gyümölcseit az emberek kell hogy megszerezzék hogy az üdvösséget nem lehet pénzzel megvásárolni. Beszámítani egy ember becsületességét egy másiknak ép oly csalás, mint az, ha Liszt művészségét egy kezdő zene-tanulónak számítjuk be. A Krisztus jellemét lehet másokkal közölni, de azt erkölcsi vétség nélkül senkinek beszámítani nem lehet. Az csak közölhető az emberekkel, midőn t. i. az ő kegyelme és hatalma őket megihleti; az iránta való tisztelet félelemben tartja s ez a tiszteletre és iránta való engedelmességre készíti. Krisztus megváltja az embereket a bennök való lakozás által. A megváltás hosszú küzdelem eredménye, nem pedig vásár.

Angolból.

Nagy Sándor.

Zsinat után.

Mind ez ideig nem hallottunk hirt arról, hogy a zsinattartó kör szándékoznék valamely emlékkal örökíteni meg a zsinatot. Eddig szokásban volt a zsinati imák és beszédek összegyűjtése és kiadása. Most??

Az „Erdélyi Hiradóban“ egy egyháztanácsos a zsinat tartást elavult intézménynek nevezte s elhagyandónak mondja. Ugyanott egy másik — igen helyesen kifejtette hogy a zsinatot magasabb szempontból kell tekinteni, ő nagyon is üdvös intézménynek látja.

Mi az új időt tekintjük s azt mondjuk hogy ez még inkább megköveteli hogy a status mozgó alkotmány legyen a melyet most itt majd amott lásson, halljon, érezzen a közönség.

Igaz hogy költséggel jár, de hát ezen nem lehetne segíteni? szerintünk a zsinatot tartó körtől csak azt kellene megkivánni, hogy rendezze, előkészítse a dolgokat. A vendéglést egészen arra szorítanók, hogy mindenkinek legyen módja a pénzért mérsékelt áru tisztességes ellátásban részesülni. Legfennebb annyira ha engednénk előzékenységet, hogy a hivatalból megjelenni köteles egyéneket vendéglje meg a kör. Ennek tudjuk okát adni, ha szükségeses, de ettől is elállunk, ha a többség kívánja.

—

Egy két dolgot megkivánnánk. Éber figyelmet a vendégek iránt, hogy kiki érezze a magyar szivélyes vendéglátást ha pénziért is, de azon megbotránkoznánk ha a vendégszeretet odáig soványodnék, hogy a diszbandériumba, vagy a diszfogadáshoz csak pénzért adnák lovakat szekerüket a székely gazdák. No ha erre kerülne a sor akkor csakugyan meg kellene gondolni kétszer is, hogy falura menjünk-e zsinatozni.

—

Az is kívánságunk volna, hogy a népnek minden alkalom megadassék arra, hogy halljon és lásson Mi Bölönben — nem tudjuk mi okból — csak itt-ott láttuk egy-egy bölöni hívünket, s az már valósággal meglepett, hogy a püspökjüket jubileuma alkalmából a bölöni hivek nem kívánták látni és egy pár szóval köszönteni. Hiszen a házi gazda mégis csak szokott mondani a vendégének egy jó szót: ha megtudja, hogy nevenapja van!

—

Nem adhatunk igazat az „Aranyosvidék“ Betai nevű írójának — többek között — abban sem, hogy az esperesi vizsgáló székeket el kell törölni. Mi azokat is olyan szemmel nézzük mint a zsinatot. Lehet hatástalan s haszotalan ha úgy intézik, a hogy Betai írja: hogy a pénztárnoktól — a ki rendesen falusi ember — a számadást elveszik s lemásolják, s aztán megkérdezik, hogy az épületek milyen állapotban vannak? Ez csakugyan nem visitatio s ettől nem is veszünk normát, hanem veszünk attól, a melyik az egész gyülekezet tudtával dolgozik, ünnepet csinál a népnek s hasznos munkát az egyháznak, mert elmegy a templomba s ott vele imádkozik, oktatja, s buzdítja, elmegy a gyűlés terembe s ott számba vesz mindent, s a középületek hogy-létéről nem kérdezősködik hanem megnézi. Az ellenőrizés soha sem avul el, s ha az esperesi vizsgáló székek mindig megfeleltek volna feladatuknak, most nem így állanánk.

—

Bétai törölni akarja a közügyigazgatót s szervezni akar hit-tan felügyelői állást. Mi azt ajánljuk, hogy hagyjuk meg a közügy-igazgatót s tegyük közügygyé a hitoktatást s tegyük kötelességévé annak ellenőrzését.

A kolozsvári egyik papság eltörlése kérdését felveti B. azért, hogy a felügyelőnek adja a fizetését, de téved ha azt hiszi, hogy azt a papot segélyalapról fizetik. Az államsegélyből 600 frt, a ko-lozsvári eklésiának megy, de annak fejében az eklesia 400 - 500 frtot fizet egyházi közcélra. Itt segélyről alig lehet szó, s méltánytalanságról éppen nem!

B. új esperességet akar állítani Magyarországra. Miért? Azért, hogy egygyel több legyen? Hiszen most mondá, hogy az esperesi vizsgálószekeket el kell törölni. Hát miért kell esperes ha nincs munkaköre?

A felsőfehérkör kibővítése nem új eszme, s van pártolója is, de nagy baj, hogy Bölön, Nagy-Ajta, Vargyas nem igen voltak haj-landók arcsatlakozásra. Az „Erdővidéki Egyházkör“ elnevezés nem lenne rossz. A kereszturkör megosztását nyílt kérdésnek tekintjük.

„Hivatalos lap“ kell, ezt írja B. s ajánlja, hogy az „Unitárius Közlöny“ ilyené alakittassék. Nincs kifogásunk az ellen, hogy ilyen rovatja is legyen, megfelelő támogatás mellett.

A papi nyugdij javítását is sürgeti B. Helyes, de tévesen ítél a tanári nyugdij alapról, mert a mi meg van, ez 40 50,000 frt alaptőke, s abból a tanár 40 évi szolgálat után is csak 600 frtot kaphat. Az állam még nem nyilatkozott. Nem tudjuk, mi lesz a jövő Jelenleg még mindenki az egyházi nyugdijintézet tagja. Nagyon óhajtjuk mi is, hogy a papi nyugdij javittassék, mert fe-llette csekély, de azt ne feledjük, hogy a tanár kizárólag a nyugdíjra van utalva, mert a kinek tíz hónapon keresztül minden napra meg-szabják, hogy mit dolgozzék másnak, az magára ugyancsak keve-set gondolhat

Erkölcsei élet.

Nem czélom elősorolni, hogy a pompa s fényezés miként harapódzik el a nép minden rétegében, — gomba módra terjed az erkölcstelenség; nem, — hogy a pompa után vágyó nő, hogy mást utánozhasson az öltözetben, miként bocsátja áruba legszentebb kincsét a szeut erkölcsöt. — De szólok a vásárnapróli parancsolat áthágásáról és a káromkodásról. Mert, a kinek parancsolatja ez: „ne lopj, ne paráználkodjál;“ annak parancsolatja az is: hogy „a

szombat napot meg szenteljed“ stb. és hogy *„a te uradnak istenednek nevét hiába felne vedged.*

... Eljő a vasárnap, melyről azt mondja a parancsolat: *„megemlékezzél, hogy a szombat napot megszenteljed ne tégy akkor semmi dolgot*“ stb

De Fájdalom! hogy ezen parancsolat szava korunkban csak irott malaszt; mert vasárnap is kiki mezei munkája után lát; vagy a ki mire hivatott, abban foglalatoskodik; kinn az utcán zörög a kocsi, pattog a béres ostora; a korcsma és pálinkásboltok nyílt ajtaja becsalja a templomba menők egyrészét, kik aztán ott haszontalan beszédekbe elegyedvén, nem hallják a templomba hívó harangok buzditó szavát. Így aztán, ha reggel nem is, délután, a puszta falak s üres padok visszhangozzák a lelkes szavait.

... Sok gyermek káromkodáson tanulja meg a beszédet, mely utóbb a korcsmák tivornyái közt természetévé válik Némely szülők gyöngédségből vagy gögből vakok és siketek; nem látják fiok erkölcstelenségét, s nem hallják trágár beszédit; s a helyett, hogy a gyermeket helytelen magaviseletéért megfeddenék, — inkább így szólnak gögösségükben: ki ne térj magadnál szegényebb s alábbvaló ember előtt. A szegényebb sorsuak között szinte vannak, kik így biztatják gyermekeiket: — le ne hadd magadat nézni fiam, hisz te is vagy olyan ember, mint az a gazdag stb.

Pedig annyi csapás és kedvetlen történet után le kellene mondani korunk vétkéről az erkölcstelenségről, és annak emlékére, hogy éhenhalókká s földön futókká nem lettünk, hogy a balsors annyi csapása alatt hazánk alkotmányos szabadsága el nem veszett, a vasárnapot nem baromhoz, hanem a keresztényhez illő módon kellene megünnepelni, s a káromkodás és a trágár beszédek helyett az *Isten dicséretét* kellene számba venni. *Adjuk meg az Istennek a mi Istené: úgy lehet biztos reményünk arról a mi magunké.* Csakhogy, a roszt nevelésből származott nyavalya példaszerűleg ragad a társadalomban, sem a szép sem a komoly szó nem használ.

De hát nem lehetne e bajon segíteni?

Talán igen?! Hisz a polgári törvényekben is gondoskodva van ma már arról; vajha ne lennének azok hatásukban „pusztában elhangzó szavak!” Mert elleukező esetben e bűnök el nem nyomathatnak! A templomban ostromolják ugyan a bűnt, de legtöbb esetben olyanok hallgatják az *igét*, kiknek szüksége nincs a tanításra, mert hisz ők a vétekben nem is annyira leledzenek; a kikre ráillenék a tanítás: Isten tudja, hol vannak szerteszét?!

Bírsággal kell a nép közt szokássá varázsolni a kötelességet, és a szokás utóbb majd természetté fog válni, és pedig olyanná, a templomi komoly beszédek hatásával, hogy kötelességét önként teljesíti s szentnek tartja minden ember. Egyleteket, intézeteket

kell alakítani a szerencsétlenek javítására, és minden áron azon kell lenni, hogy az erkölcstelenség elleni fegyver a nép sajátjává legyen, mert, ha büntetésre méltó, a ki bünt követ el, méltóbb rá az, ki a bűn elkövetését megakadályozhatta volna és nem tette

Polgárdi.

Berki József,
földész.

Halad-e az emberiség?

Ha e kérdésre alaposan feletet akarnánk adni, nem egy rövidke cikkett kellene a kedves olvasó elé tárunk, hanem egy nagy fokos vagy több kötetes művet számos képekkel, a mely magában kellene, hogy az emberiségnek idáig kimutatható összes működését illusztrálja a régiségek összes muzeumaiban látható emberi művek hű képével.

Minthogy ez tölem sem kitethető, s e kis közlönytől sem: sietek a kérdésre való felelethez egy parányi adattal járulni, a mely alkalmas lehet támogatni másoknál is azon fölfogást, hogy noha az emberiség múlt nagy alakjai sokat tudtak, mégis a mai kor gyermekei a positiv ismeretekben ama nagyok fölött állanak, s a mai nagyokat a jövő kor gyermekei fogják fölülmulni. Tudom jól, hogy a szellemi tunyaságban sinylődöket, a kik oly lelki gyönyörrel hangoztatják „Nincs semmi új e nap alatt“ sem e cikk-kecskével, sem kötetes művekkel nem tudnám meggyőzni arról, hogy az emberiség sorsa haladás. Mert a kik ezt tagadják, éppen azok, a kik eme haladáshoz nem csak nem járulnak egy mákszemnyivel sem, de sőt még örvendeni sem tudnak az emberi szellem egy-egy új alkotásán. Az ilyenek szerint az emberiség haladása csupa látszat, éppen mint egy mozdulatlan tengely körül forgó kerék egyes falainak mozgása, a mely majd alul, majd fölül van, de eredeti helyzetében.

Az ilyenek szerint az emberiség 95 százalékanak összes erkölcsi cselekvése semmi másban nem állhat mint az ilyen vagy olyan fétiszimadásnak nagyon könnyű munkájában.

Ezt az emberiség haladását tagadók magasztos idealizmusnak tartják, a melyet a bűn megsemmisíteni akarna az által, hogy ama könnyű munka helyett a természet ellen való együttes küzdelmet teszik mindenkinek kötelességévé, hogy így a természetet az emberiség szolgálatára lehessen kényszeríteni.

Meglehet New-Zealand szigetének vad lakóji is, a kik egy félszázad előtt még az emberhúst tartották a legizletesebb sültnek, szintén bűnnek tartották volna, ha valaki közülük azzal állott volna elé, hogy hagyják föl az emberhús evéssel, műveljék meg a földet s kényszerítsék hogy az őket egészséges eledellel lássa el.

A gondolkozó és észlelő emberre nézve, még ha maga nem is tudja valami önálló új alkotással szolgálni az emberiség jobb

ügyét, a haladást, a „Nincs semmi új a nap alatt“ nagyhangzása mondás csak annyiban igaz, hogy az anyag és erő csakugyan nem új, hogy sokak mai szellemi tunyasága sem új. hanem igen nagyon régi. Ha a legrégibb kortól a legközelebbi múltig az emberiség nagyjait mind föl lehetne támasztani s egy kellőleg fölszerelt természet-tudományi muzeumban meghordozni: nem kételkedem, hogy idő sorban szépen bevallanék, hogy ha minden napra nem is, de minden emberkorra jutna valami új alkotás. És az a nagy bölcs és állam férfi, a kiről most japáni forrás után egy rövid esetkét beszélek el, igen örvendene, hogy őt ma egy 12—15 éves gyermek föltudná világosítani abban, a miért őt, mert nem tudta megfejtetni, a korabeli gyermekek kinevették.

Kúng-fu-the egyszer keleten bolyongva s két gyermeknek az égi nap felől vitatkoztát hallva ennek okát kérdezte. Egyik gyermek így szólt: A nap, keltekor az emberek közelében van, délen pedig azoktól távol. Ezért van az, hogy ha a napot fölkeltekor szemléljük, annak nagysága egy szekérnek keleti ernyőjéhez hasonló, míg déleu voltakor annak nagysága egy lapos táléhoz hasonló; mert a közeli nagynak látszik, a távoli pedig kicsinynek. A másik gyermek pedig így szólt: A nap fölkeltekor az emberek-től távol van, délben pedig azokhoz közel. Ezért van az, hogy a nap fölkeltekor nem melegit, délben pedig hősége a forró vizéhez hasonló; mert a közeli tárgy meleg, távoli pedig nem. Kung-fu-the meghallgatta az érveket, de megoldást nem talált: a miért is a gyermekek nevetve ezt mondták: „Ugyan kimonhatja hogy kegyelmednek tudománya van?“

Bálint Gábor

A szószék hatása.

V-E

Ne idealizáljunk, tekintsünk a dolgok mélyére, s tapasztalni fogjuk — sajnos — hogy még sem oly kedvező az eredmény, mint ahogy hinni szeretnők. A szószék mégis vesztett régi eredményes hatásából, — a palást régi reverentiájából. Még évszázunk első tizeiben a lelkes szava szent volt, véleménye még a világi ügyekben is döntő befolyást gyakorolt. És ma? Bizony nem úgy van!

A szószékből elhangzó eszmék legtöbb esetben: „ut szélére vagy köves sziklára hullanak.“

És most kérdezzük: Mi ennek az oka? A korszellem; az anyagiak iránti előszeretet, a vallás iránti közöny; az élet nehézsége; isten tiszteletünk egyszerűsége stb. Ezek mind lehetnek okok, csak egyet feledünk el: magunkban keresni az indító okot,

erről hallgatunk, mert a „nostra culpa“ oly köpeny, melyet nem szeretünk mi magunk felölteni, még inkább méltatlankodunk, ha más adja ránk.

A szószék hatása, a papi tekintély hanyatlásának főforrását a „cura pastoralis“ kevésbe vételében, hogy ne mondjam, elhanyagolásában látom. Mert valljuk be, a „cura pastoralis“ ma, nem gyakoroltatik úgy, mint „a régi jó időkben“. Ma a lelkész — lehet kivétel — nem látogatja testi és lelki betegeit, szegényt és gazdagot, hogy irtson, gyomláljon, vigasztaljon, gyógyítson. Szóval a „cura pastoralis“ ma egy „terra incognita.“ Igaz, hogy nehéz a papi pálya s éppen a gyakorlati oldala nehezíti meg, midőn ily hangokat halluuk „a pap érje be a szószékkal“; ámde ne feledjük: *„hogy a jó pásztor életét adja az ő juhaiért.“* A pap lelkesedésének ily akadályokon megtörni nem szabad. Le kell győznünk az előítéleteket, miként legyőzte Jézus, a legnagyobb gyakorlati pap. De hogyan, minő fegyverrel? Mint Jézus, kitartással, türelemmel. Ugy, ha a pap, azt a meggyőződést teremti meg hiveiben, hogy nem személyi érdek, de hivei lelki életének tökéletesítése, nemesítése vezeti őt a papi gond gyakorlásában. De ott van a papi pályán mindnyájunktól megkövetelt „kigyói okosság,“ minden körülményt szorosan megvizsgáló értelem, azt érvényesítsük.

A szószék forrjon össze szorosan a hivek mindennapi életével, vegye onnan tárgyát, eszméit. Mert birjon bár a pap utolérhetetlen eloquentiával, ha magát hivei mindennapi életéhez nem alkalmazza, ha az azok életére beható körülményeket nem teszi tanulmánya tárgyává, beszédének csak felényi hatása van.

Legyen megengedve, hogy a példákat most elhallgassam.

Ne feledjük, hogy a pap orvos és pedig, a mi kényesebb, lelki orvos. És most kérдем: mig az orvos nem ismeri a betegség természetét, hogyan gyógyít? mig nem látja, nem vizsgálja meg a sebet; hogyan vág vagy kötöz? Hát még a felelősség? *„Ha a hitetlent nem inted, meghal az ő álnokságában, de az ő vérét a te kezedből kicánom meg“*

Látogassa a lelkész szorgalmasan hiveit; szegényt, gazdagot, beteget, egészségest egyaránt.

Látogassa meg a szegényt, hogy a vallás szavaival könnyítse meg az élet terheit, s látván ezt, megtörje a gazdag lenéző büszkeségét. Látogassa meg a beteget, vigasztalja a haldoklót egy

jobb élet reményével, hallassa a meggyugtató szavait. Látogassa meg a kedveseitől a halál által megfosztott kesergőket, mert tudhatjuk magunkról, hogy ily körülmények közt érezzük leginkább a magunkra hagyatás borzasztóságát; s hogy a sebzett lélek a legfogékonyabb, s hogy a megtört szívre csak a vallás balzsama lehet az egyedüli gyógyszer. Körütekintő figyelemmel vizsgálja meg a hívők mindennapi életét mozgó hatásokat, a roszt kiméletes kezekkel irtsa, a jót ápolja. S vajjon ezt nem lehet megtenni a palást autoritása veszélyeztetése nélkül? Bizonyoságot kérek erre a tapasztalatokban megöszült fejektől, s látom az „igent“ ajkukon. Kimélettel, óvatossággal párosult kitartással, türelemmel visszaállíthatni a szószék régi hatását, a papi tekiutély fényét, s nem lesz okunk szüntelen zúgolódni a korszellem, a divatos eszmék, s az anyagi világ csábításai ellen. Templomaink vonzók lesznek — minden decorum nélkül — a mai egyszerűségükben is. S mikor volt arra nagyobb szükség, mint ma, mikor a felekezetenélküliség réme ijeszt? Munkára, a hivatali teendők lelkiismeretes elvégzésére hív fel mindnyájunkat a korszellem. 300 év óta elmaradva nem voltunk, s most se lássa senki a „kicsiny serget“ a nemes harcban lankadni vagy éppen elveszni!

Hod-Mező-Vásárhely.

Nagy Lajos,
s. lelkész.

Irodalom.

Megjelent (Tordán, Harmath Józsefnél 1895) az az egyházi beszéd, melyet Gül Miklós toroczkói unitárius lelkész 1895. augusztus 26-án a bölöni zsinaton az új papok felszentelése alkalmával mondott. Szerző, úgy látszik, bizonyos lapoknak alaptalan s roszakarattú tudósításait akarta megczáfolni, midőn e beszéd kiadásával sietett. E körülménynek lehet talán betudni a számtalan nyomdahiát, a mi a szöveget néhol érthetatlenné teszi. Jób XI. 7. 8. *Az isten bölcsességének mélységét megtalálhatod-e? Magasabb a magas egeknél, mit cselekedhetel tehát? Mélyebb minden mélységnél, miképen mehetsz végére?* versek alapján a természetet és társadalmat vizsgálja a vallásos szemlélet világánál. Egy cél van író előtt s ez a természettudományok által elért igazságok alapján egy eszményibb világfelfogás, az idealismus. Ez a törekvés éppen korunkban nagyon idokolt. A materialismus sivár szelleme ma már nemcsak a gondolkodásba fészkelte be magát, hanem ott van már az emberek lelkületében, érzés világában. De kétszeresen indokoltá teszi e törekvést az a szép alkalom, a melynél nyilvánult. Fiatal, idealis papokat int, oktat,

figyelmeztet arra az eszményibb világnézetre, melyet ő a sivár korszellem nyomasztó hatása alatt sem vesztett el. A bölcsélet le- szorította ideiglenesen a vallást a természet felfogás eszményibb teréről; a társadalmi jelenségek mechanikai magyarázata meg- ingatta az idealismus alapjait

Ez az egyoldalú irány növeli a tudást, de elhanyagolja az érzelmek, a szív világát, az erkölcsi élet tényezőit.

Ez egyoldalú tudományyal szemben az evangelium világá- nál keresi az isteni bölcsesség rejtett mélységeit a természetben, a történelemben s az ember lelki életében. Így is sok titok marad megfejtetlenül, de a törekvés biztos, céltudatos. A cél nem is az, hogy a mindenség titkait megoldjuk, mint a mai természettu- domány akarná, hanem az, hogy életünket magasabb erkölcsi célok érdekében érvényesítsük. A valódi tudományt nem vádolja, de igen a fenséges eszmék vezetése nélkül apró részletekbe vesző törekvéseket. A pap kötelessége az eszmények, az örök igazságok szolgálata. E szolgálatra hívja fel fiatal lelkéztársait

A gondolkodó sok igazat talál e beszédben. Helyesen ismeri el a természettudományok vívmányait; helyes úton jár, midőn ko- runk anyagelvi világnézetének, az elszomorító társadalmi tünemé- nyeknek okait, alapjait keresi s helyesek tanácsai, útmutatásai is. Egyeztet a két ellentétes világnézet között, de úgy, hogy egyik- nek érdekeiből sem enged semmit. Ismeri az eszközöket, módokat, látja a célt s félelem nélkül törekszik arra.

Élvezetes, tartalmas beszéd; örömmel, teljes készséggel ajánl- hatni olvasóink figyelmébe.

Dr. G. K.

Megjelent „A szószék jövője.” Egyházi beszéd. Az unitárius vallásközönségnek Bölönben 1895. augusztus 25-én tartott zsinati ünnepélyén a bölöni unitárius templom felszentelése alkalmával tartotta Boros György Ára 20 kr

A beszéd.

A beszéd éppen olyan közönséges, mindennapi foglalkozásunk, mint az evés, ivás, vagy az alvás, s következőleg ezzel is éppen olyan könnyen esünk túlzásba, mint azokkal. Nemcsak nagyvalók, nagyétűek, nagyivók, hanem bőbeszédűek is vannak. Nehéz volna hirtelen eldön- teni, hogy melyik ártalmasabb magára a tulajdonosra nézve. Szerintünk a bőbeszédűség rossz dolog azért, mert sok idejét rabolja el mind a beszélőnek, mind a hallgatónak, de veszedelmes azért mert a ki belé- szokott az nem válogatja szavait, sokszor mond sértő, illetlen káromló szavakat, sokszor árulja el a legnagyobb titkot, szegi meg a legszentebb fogadást, sokszor mondja igaznak azt a mit csak olyannak képzel, de nem tud valósággal. Igaza van a közmondásnak: hallgatni arany be- szélni ezüst.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— Ferencz József püspök ur jubileumának emléklapja most van sajtó alatt. Tartalmazza a püspök ur életrajzát, arcképét, az összes beszédek az emléktárgyak leírását stb. Megrendelhető szerkesztőségünkben. Ára 1 korona. E-1

— Nevünk. 1859-ben, vagyis az unio megvalósulása után azonnal gondoskodott az unitáriusok E Képviselő Tanácsa, hogy az egyház neve a változott viszonyoknak megfelelőleg változtassék. Kimondatott (150 sz.), hogy az „Erdélyi unitárius Egyház vagy Vallasközösség“ elnevezésből az „Erdély“ hagyassék ki, s használtassék „magyar unitárius vallasközösség“ hazánkban a kiadványokban: „Unitárius Vallasközösség.“ Ezt a javaslatot az Egyházi Fő Tanács még ugyanabban az évben elfogadta s 10 sz. határozatával a használatát megkezdette. Az indítványt Nagy Lajos tanár tette volt. E-1

— A dicsőszentmártoni egyháznak a P Horváth Ferencz és neje P. Horváth Sofia által még 1802-ben hagyott szombati malomvámhasználati jog élvezete, melyet a jelenlegi tulajdonos megtagadott, bíróságilag biztosított. Az ügyben az E. K. Tanács még 1886-ban pert indított. A pert jogügyész Molnár Sándor vezette és pedig teljes elismerésre méltóan olyan tappintattal, hogy végül minden jogot megnyert. A szombati malomvám jövedelme $\frac{2}{3}$ részben a dicsőszentmártoni lelkész $\frac{1}{3}$ részben a mestert illeti s oly tekintélyes összeg, hogy a tulajdonos megváltási tőkéül önként 2000 frtot ajánlott fel. E-1

— Theologiai intézetünk növendékei, mint mindig ugy a jelen évben is kiváló kedvezményeket élveznek az intézetben. Mindenik egy-egy családdhoz jár ebédre, mint nevelő s többen vacsorára is. Ezenkívül az első éveseknek biztosítva van 9—17 frt, a felsőbb osztályoknak 2:—27 frt havi jövedelem. E-1

— Theologiai facultas. Kolozsvárt a Bel és Külmagyar-utczák találkozásánál az ev. ref. egyházkerület egy hatalmas épületet emelt s abba helyezte az ev. ref. „Theologiai facultást“. Rendkívül nagy kényelemmel és pompával van berendezve s az a célja hogy az a egyetemi protestans ifjúságnak közös otthona legyen. A f. évre 78 ifjút vettek fel, kik között 33 theologus teljes díjelengedésben és ingyen ellátásban részesül. Ezek az ifju papok már megváltoztatják az evangéliumi igét és azt mondják az én igám könnyű és gyönyörűsége. Mi csak azzal nem vagyunk tisztában, hogy ha a „theol. facultas“ elnevezésnek van értelme, mi a jelentőségük az ev. ref. jelzőknek. Ez azonban nem lényeges. E-1

— Seregélyesen Polgárdi szomszédságában. ottani s. lelkész Demeter Dénes, szept. 8-án volt. Nemcsak őt, de a vele jött polgárdii híveit is a legnagyobb melegséggel fogadták. D. e csinosan berendezett imaházukban „Adjunk hálát az atya Istennek“ emléklése után alkalmi imát, azután Luk. IX. 33. v. alapján építsünk három oltárt szívéinkben“ alapján beszélt a vallásosság, haza szeretet, áldozat készségről. Azután urvacsorát osztott a rendes szertartás mellett új kenyérre. Részesültek 80—100-an (nem unitáriusok is). Az isten-tiszteleten a vidékről sokan voltak jelen urak és polgárok, hölgyek, kisasszonyok: sőt a Székes-Fehérvár tudósítója is. D. u. két órától kezdve közgyűlést tartottak, melyen gondnoknak választott egy évre városházi Janás János jegyző: Kürthy József pénztárnok: Kódmentsi János megyebizottsági választott tag, keblí tanácsosok: Bokros János és Csanádi János, kis kurator: Szűcs János. A hangulat lelkes volt. E-1

— Oláhországban sok száz székely keres kenyeret és még több veszíti el becsületét, nemzetét, jövőjét és életét. Erről sokszor irtunk, de eleget nem írhatunk. Közlelebről Borbély György tanár az „Aranyos Vidékben“ mint szemtanu élénken rajzolja le az oláhországi magyarok helyzetét. A magyarság nagy részét elzüllött elemek teszik. Ugy velik, a magyar arra való, hogy nekik cseledjük legyen. Ellehet mondani, hogy a nőnemet Erdély termeli Oláhország számára. Mintha Magyarország nem teremne elég kenyeret nekik s elég értelmet a hatóságoknak, hogy bűnös kezöket vissza tartsa az utlevél gyártástól. Pedig ott is csak munkával lehet pénzt szerezni, pedig ott pénzzel sem le- E-1

het birtokot szerezni, mert idegennek nem adnak Lelkészek emeljétek fel szavakat!

— **Ezer év mesékö tése** Benedek Elek nagyszabású könyvéből, az egyelőre öt kötetre tervezett Magyar Mese- és Mondavilágból, tudvalevőleg már megjelent a harmadik kötet. Most már a negyedik kötet füzetei jelennek meg egymásután s így bizonyos, hogy a milleniumra megjelenik mind az öt kötet. Legutóbb 5 füzetet kaptunk egyszerre (29—33), tele szebbnél szebb mesékkel és mondákkal, melyeket Benedek az ő páratlan mesemondó talentumával oly megkapóan mesél el, hogy nemcsak a gyermekvilág, de a nagyközönség is nagy lelki gyönyörűséggel olvashatja azokat. Ezekből a mesékből megtanulhatja az új nemzedék a tiszta szép magyar nyelvet s, ami különös előnye a könyvnek, pedagógiai szempontból is bátran adható a gyermekek kezébe. Maga a kultuszminisztérium is minden egyes kötetből több száz példányt rendelt az állami iskolák részére, s alig lehet találni művelt családot, hol a Mese- és Mondavilág meg ne volna. A Magyar Mese- és Mondavilág-ot az Athenaeum adja ki nagy díszszel. Minden kötetben száznál több eredeti illusztráció van Széchy Gyulától. Egy egy kötet ára 3 ft, de megrendelhető füzetekben is. Az öt kötet 50 füzetre oszlik s egy-egy füzet ára 25 kr., 10 füzet előfizetési ára 2 ft 50 kr.

— **Ozsváth Gábor** hévizi lelkész és esperes családja javára az E. K. Tanács 100 ft segélyt szavazott meg s azonkívül adakoztak Végh Mihály ravai lelkész gyűjtő-ívén 10 ftot. Főt, püspök ur ívén: Ferencz József 8 ft. Molnár Sándor 7 ft, Boros Sándor 5 ft, Kanyaró F. 5 ft, Nagy Gyula 5 ft, Filep István 8 ft, Benczédi G. 5 ft, Mikó Imre 8 ft, Mózes András 5 ft, Kovács János 5 ft. Összeg 61 ft.

— **Az Örökké** politikai protestans lap szeptember óta Debreczenben jelenik meg, dr. Bartha Béla jogakadémiai tanár szerkesztésében. Egyik számában egy lelkes cikket közölt az unitáriusokról, melynek egy részét jelen számunkban közöljük. A lap ára egész évre 6 ft. Ajánljuk olvasóink figyelmébe.

— **A szentgerincei unitárius tanító** fizetését a vall és közokt. minister 400 frtra kipótolta.

Mithroviics Gyula sárospataki tanár Debreczenbe 300 szótöbbséggel megválasztották lelkésznek. Gratulálunk és jó sikert kívánunk.

Szerkesztői izenetek. „A példa vonzó hatása a nevelésben.“ Igen terjedelmes és egészen tanügyi lapba illő. Sajnálattunkra nem közölhetjük. Várjuk intézkedését. P. A. Szvaros. Mindkét gyűjtemény elment. Váltása három új előfizető. A „jelszó“, gyűjtsön maga mellé mindénki márom új tagot. **Dr. H. D.** Hogy Sz. megtette azt a ballépést elhiszem. Ott — hihető — a világot könyebben megnyeri, de mi azt kérdezzük a mesterrel, mit ér ez neki, ha a lelkét elvesztette? **K. L.** né öngnk mély köszönetet mondunk a három új tagért. Lapunkat az első számtól kezdve megküldjük minden új előfizetőnek.

Az egyleti nyugtázást lapunk közelebbi számában folytatjuk

TARTALOM: A három százados ünnep emlékére. (Költemény.) Mikó Lőrincz 169. l — Unitárius lelkészskör. 170. l. — A király Kolozsvárt. 170. l — Üdvözlét Amerikából. Bachelor György. 172. l. — A mit pénzzel nem lehet megvenni. Nagy Sándor. 173. l. — Zsinat után. 174. l. — Erkölcsi élet. Berki József. 176. l. — Halad-e az emberiség? Bálint Gábor 178. l. — A szószék hatása Nagy Lajos 179. l. — Irodalom. 181. l. — A beszéd. 182. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 183. l. —

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK DR. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) Egyes szám ára : 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálti Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utca 5. sz.)

November 15.

V-E

Öltsetek ünnepi ruhát e napon, mert nagy és nevezetes nap ez! Hitünk templomának főpapja, egyházunk alapvetője az apostoli lélek, a *Dávid Ferencz* ezen a napon szabadult ki a dévai vár sötét falai közül.

Azóta szabad, azóta elevenít, azóta itt működik – bár észrevétlenül!

Öltsetek ünnepi ruhát s kérdezzétek meg önmagatoktól, hogy találkoztatok-e e nagy szellemmel ott künn az élet utain, s ha nem, menjetek el a templomba s ott imádkozzatok s térjete meg és kövessétek őt, a ki hú volt mind halálig.

Öltsetek ünnepi ruhát, s vegyétek eszetekbe, hogy a nagy eszmék áldozatot kívánnak, olyan áldozatot, a melynek ára a nagyoknál a halál, s kicsinységtök erejéhez képest határozzátok el magatokat nagy és bátor tettekre, azért a vallásért, a mely töle életét kívánta ott a dévai várban!

Öltsetek ünnepi ruhát ti nők s gondolatok a dévai várba, hová az árván maradt kolozsvári nők oly szívszakadva epedtek a szeretett pásztor után, s menjetek el imádkozzatok, hogy ne sirjanak soká Sionnak utai.

Öltsetek ünnepi ruhát ti ifjak és tanuljátok szeretni a nagy eszméket s lelkesedni érettök, ha szükség, mind halálig!

Legyen november 15-ike minden unitáriusnak ünnepnap, melyen újítsa fel maga előtt a nagy mester Dávid Ferencz emlékét.

Ti lelkészek nov. 17-én e nap emlékére prédikáljatok!

Dávid Ferencz.*)

(Epigramm.)

Nagy szellem! te örökké az *Eszme* harczoza voltál,
„*Eszme*“ vezérlette tetteid mindenikét;
„*Eszmélért*“ nemesen hunytál a dévai várban;
Élsz mindig ide lenn — *Eszme* levél magad is.

Simonfi Márton.

Ima.

(A Dávid Ferencz Egylet bölöni közgyűlésén aug. 24-én mondotta Simó János, sepsi köröspataki lelkész. A Dávid Ferencz halála évfordulója (nov. 15.) alkalmából jónak láttuk most közölni, s kívánjuk, hogy hassa át a szíveket az emlékezés meleg érzésével. Szerk.)

Mindenható Isten, mennyei felség, szent Atyánk! Nevednek és kegyelmednek segítségül hívásával kezdjük meg országod építésére irányult munkálkodásunkat, hivednek ezen összesereglett gyülekezetében. A hitnek és bizalomnak szárnyaira kelve vágyunk felszállani lélekben Istenséged fénykörébe; óhajtunk megpihenni a túlvilág láthatárinál; s kívánunk himnuszt mondani örök jóságodról. Hiszen mindaz, a mi a multban égen és földön létezett, mindaz a mi történt velünk és embertestvéreinkkel . . . örök jóságodról, megmérhetetlen kegyelmedről hirdet evangéliumot. Erőd és hatalmad, szereteted és kegyelmed mindenkor megdicőült, a mi egyéni és társadalmi, polgári és egyházi életünkben. Ott voltál, ott működött lelked, midőn buzgó lelkü elődeink önfeláldozóan küzdöttek szent örökségünkért, hitünkért! Ott voltál, lelked lelkesítette őket, midőn a szenvedések és üldözések, nyomor és méltatlanság tűzén kellett átmenniök! Ott voltál, kézen fogva vezetted, midőn ellenségeink nem értették meg s mieink félreértették! Ott voltál, segítetted küzdelmeik hevében, munkálkodásaik kétségbeesésében felemelted! Velünk vagy, érezzük most. Ki a multban hű volt hozzánk, annak közellétét szívünk, lelkünk érzi most is! És ez te vagy Isten, mi Istenünk, egyedüli ur, mennyei felség, szent Atyánk. Imádkozó lelkünk egész áhitatával, bizodal-munk őszinteségének telyes mértékével kérünk, hogy ne távozzál el tőlünk az eljövendő idők nehéz megpróbáltatásaiban is. Lelked övezze körül lelkünket a szent vallásunk iránti meleg odaadásnak

*) A Fiatalság Barátja utolsó számából.

és lelkesedésnek igaz érzéseivel; erőd hatványozza erőinket a jövő feladataira; hatalmad támogassa üdvös szándékainkat és segedelmed fejtse ki bennünk a munka és törekvés minden erélyét. E végből ragyogd körül lényünket fényes szellemével, magas lelkével annak a legigazabb munkás férfinak, ki igazságban fényle, aláza. tosságban tündöklött; ki a humanismus zászlójával kezében, a hit erejével szívében, bukott el Jeruzsálem Golgotháján eszméiért; s arra tanított, hogy ki a tulvilág látóhatárán óhajtja az idvesség virágait s a megdicsőülés babérait szedni, annak e földön hűnek kell lennie önmagához, lényéhez, eszméihez és Istenhez!

Ragyogd körül lelkünket az állhatatosság, az igazlelkűség szent erényeivel, melyek ama vértanu tetteiben, eljárásaiban nyertek életet, ki Champel mezejének tüzeiben is hű maradt meggyőződéséhez, hitvallásához és Istenéhez, kinek ismeretlen sirja felett egészen lángol az egy Istenség hitének égő csipkebokra s kinek sirja felett ma már a hitszabadság és türelem angyalai összecsókolóznak. Ragyogd körül, hasd át, egész lényünket annak a hős férfinak bátor szellemével, kitartó lelkével lankadatlan munkarejével, ki „szent hitünknek ékessége, szívünk erkölcsi épsége“ érdekében oly utánozhatlan erélylyel vívta a mult idők harczeit; ki eszméinek diadaláért minden kényelmet és világi előnyt megvetve jelent meg itt és amott és mindenütt, hogy védelmére keljen meggyőződésének; ki hogy eszméinek fénye annál messzebb lásék, felvitte azokat a dévai vár megszentelt, szentté lett magaslatára, hogy ott meghaljon... hogy a magaslatot hitünk ujkori Golgothájává avassa, hogy onnan legyen nevének, szellemének dicső feltámadása. Mindazoknak lelke, szelleme vegyen körül, kiknek munkálkodása hitünk diadalmáért, szent egyházunk virágzásáért s hazánk boldogságáért történt.

Add nekünk segedelmedet, hogy kik ide sereglettünk, s kik innen távol maradtak, munkálhassunk a mi kicsiny Sionunk boldogságáért, hogy lásson ez a jövőben annyi fényes napot, mint a mennyi borus volt a multban. Ha jönnek még ezután is megpróbáltatások — minthogy jönni is fognak — állíts szentegyházunk kormányrudjához erős lelkű apostolokat, kik a hánykódások között is oly kitartóan megállanak, mint a köszirt. Szeressed azt a kicsiny sereget, melynek szentegyházunk ügye kezében van s áld meg, hogy bérczes hazánk magaslatai, boldog völgyek megelégedett lakóira

tekintsenek alá. Áld meg egyházunkat, templomainkat, népünket s azoknak vezetőit. Gondviselésed terjedjen ki védő szárnyakkal sokat szenvedett hazánk felett is, hisz „megbűnhődte már e nép a multat s jövődöt“. Uralkodó fejedelmünk koronáján kegyelmedből ragyogjon az igazság fénye s a népszerűtet melegsége. — E vidéken, melynek kies kebele magába fogadott, legyen tovább is örök kegyelmed. Kicsiny egyesületünket, melynek országod munkálásában már egy értékesen eltöltött 10 éves multja van, segítsd, hogy a hitnek és erkölcsnek minél több angyalát vezesse a hajlékokba, s hadd lobogtassa a felvilágosodás zászlóját. Ünnepszentelésünknek minden mozzanata legyen kedves előtted, s tegyen bizonyosságot arról, hogy mi Isten országának — a te országodnak — hűséges és igaz munkásai óhajtunk lenni a jövőben épp úgy, mint voltunk a multban, melynek szenvedésein reméljük felépíteni a jövő boldogságát. Oh ne hagyj megszegyenülni munkáinkban és törekvéseinkben, hitünkben és reményünkben. Hallgass meg jó Atyánk! Amen.

Nyílt levél

az „Órálló“ t. szerkesztőségéhez. *)

Tisztelt Szerkesztő Ur! Az „Órálló“ f. évi 79-ik számában „egyházpolitikai reformok s protestáns papi nyomor“ czim alatt megjelent vezércikkében, rámutatva az ev. ref. és ág. ev. egyházak lelkészei csekély fizetésére, a melyet most a már életbe léptetett egyházpolitikai reformok is megapasztanak s ezzel a protestáns lelkészi kar nyomorát még fokozni fogják, szíves volt a mi unitárius egyházunkról is megemlékezni ezen szavakban: „Semmi esetre sem jobb a helyzet az unitárius egyházban sem.“

Hát én nagyon szeretném, ha a t. szerkesztő urnak ezt az állítását megczáfolhatnám, de nem tehetem. Ellenkezőleg kénytelen vagyok kiigazítani még annyiban, hogy az unitárius egyház lelkészeinek a helyzete nemcsak hogy nem jobb a más két pro-

*) A magyar unitárius egyház püspökének eme megdöbbenően érdekes fejtegetéseit olvasói különös figyelmébe ajánlja az Órálló szerkesztője. Mi egész terjedelmében átvesszük nem annyira az előttünk sajnosan ismert szomorú számok szellőztetése kedvéért, hanem azért, hogy ismételten sürgessük mi is a protestáns és unitárius egyházak és lelkészek állapotának javítását. Szerk.

testáns egyház lelkészeinek a helyzeténél, hanem talán még rosszabb, a mint erről az alábbi adatok bizonyára meg fogják győzni

Az unitárius egyházban van 112 lelkészi állomás. Ezekből csak egy éri el a 2000 frtot, öt az 1000 frtot, kettő a 900 frtot, öt a 800 frtot, kettő a 700 frtot, nyolcz a 600 frtot, tizenkettő az 500 frtot, a más 77 lelkészi állomás már mind az 500 frton alul is van, le egészen 100 frtig, annyira, hogy egy lelkészi állomás átlagos javadalma csak 400 frt. Természetesen, hogy a 100 és 200 frtos állomások közül egy néhány állandóan ürességben van. Tehát ha a papi nyomorral is lehetne dicsekedni, sajnos — de ebben alkalmasint az unitárius papság állana az első helyen.

Eggedje meg ehhez hozzá tennem a t. szerkesztő ur, hogy azok az egyházpolitikai reformok is sokkal inkább sujtják az unitárius papságot az erdélyi ev. ref. és ág. ev. papsággal, mint a többi protestáns egyházkerületek papságát, a meunyen ezek az életbe lépett reformtörvények következtében csak az anyakönyvek kezelésével járó javadalmat veszti el; mert szeretem hinni, hogy a lelkészi szolgálmányokért járó stolaris jövedelem, tekintettel népünk vallásos érzületére, teljesen legalább jövőre sem fog kimaradni; de az unitárius s más két erdélyi protestáns egyház lelkészei az egyházi bíráskodásnak megszüntetésével egy oly jövedelemtől esnek el, a melyet ha az állam valahogy ki nem pótol, csakugyan nem tudom, hogy nem leszünk-e kénytelenek templomaink egy nagy részét bezárni.

És ezt, meggyőződéseim szerint, annál jogosabban kívánhatjuk, mert a házassági bíráskodás több mint háromszáz év óta ép oly jogos tulajdona volt a mi egyházainknak, mint teszem a dézsma vagy regale az illetőknek, a melyeket, ha ugyancsak az állam érdekéből el kellett törölni, de nem hagyták kárpótlás nélkül a tulajdonosokat. Sajnos lenne, ha csak a papsággal bánnának el oly ridegen és mostohán, mintha ezeknek a szolgálatjára az államnak szüksége se lenne, mintha egy pap nem épen ugy befolyna az állam-élet fenntartására, mint bármely más állami közhivatalnok.

Pedig, ne tagadjuk, de a hogy a dolgok folynak, nagy okunk van azt hinni, hogy a papság csakugyan csak oly ötödik keréknek tartatik az állam szekerénél. Ugyan mi történt ennek érdekében alkotmányunk helyreállítása óta? Iparos, kereskedő, földmives, hivatalnok, hivatalszolga, hogy a katonaságról ne is szóljak, kisebb-nagyobb mértékben mind-mind a kormányok ápoló gondjában részesül. Legujabban már a szegény néptanítókra is rákerült a sor. A papságról ha olykor-olykor említés tétetik is, igen gyakran nincs abban köszönet. Azt mondják, hogy a modern állam nem szenved kiváltságokat. De azért az államhivatalnok mentesítve van a községi pótdától, a mi már 50 - 60% s nélhol még több is. A papság

s felekezeti tanárok, mert ezek is az egyház szolgálatában állanak, e kedvezményben nem részesülnek, mert nem államhivatalnokok. Az államhivatalnok a maga és családjára nézve a vasutakra kedvezményes jegyeket kap: a pap és felekezeti tanárok ezért hiába folyamodnak. Lelkészi értekezletekre, közgyűlésekre sem kapják meg azt a, a mit az államhivatalnok esetleg multságára, időtöltésére megkap. S ki tudná mind felsorolni a hasonló eseteket?!

Hát az egyházi államsegély? Mondani fogják némelyek. Tény, hogy 1878 óta a protestáns egyházak is némi államsegélyben részesülnek. S e tekintetben az ev. ref. testvérek még szerencsések voltak, hogy domesticájokra a közelebbi években 100—150 ezer frt különleges segélyt is kaptak. De úgy tudom, hogy az ág. ev. egyház sem részesült hasonló szerencsében. De az unitárius egyház bizonyosan nem; sőt ez iránt évről-évre megújított kérése évről-évre visszautasított. Csak hogy az egyházi államsegély czimen adott segélylyel szemben az egyházak az anyakönyvek vezetésével eddig legalább az államnak oly ellenszolgálmányt nyújtottak, hogy az tulajdonképen nem is volt segély, hanem némi tiszteletdíj ezekért a szolgálmányokért, a melyeket most ugyancsak meg fog fizetni az állam. Mert azt ne higgye senki, hogy az állami anyakönyvek vezetése a közelebbiről kimutatott 800 ezer frtba kerül csupán. Jóval több lesz az ennél. Több az most is. Csak hogy a költségek jelentékeny része a községekre van hárítva. A városok mindenütt magok fedezik a költségeket. Pedig abban aztán nem nagy különbség van, hogy ezeket a költségeket az állami vagy csak a községi adó czimén kell-e nekem fizetni. Sőt a városi lakósokra nézve még terhelőbb. Mert ezek egyszer hozzájárulnak az állami adóban az országos költségekhez is; a mellett a városi anyakönyvvezetést is még külön kell fizetniök a községi pótdóval. Legterhelőbb ismét a papokra; mert ezek nemcsak az anyakönyvvezetéssel járó jövedelemtől elestek, hanem az állami és községi pótdóban e veszteségre még rá is fizetnek.

Mindezeket nem azért hoztam fel, mintha az egyházpolitikai reformtörvényekkel szemben ellenséges érzülettel viseltetném. Az állam érdekéből kezdettől fogva szükségességeknek tartottam azokat. Most, hogy életbe léptek, még nagyobb tisztelettel hajlok meg én is, egyházam is azok előtt. Célom csak az volt, hogy a t szerkesztő ur jelzett cikkére én is adjak egy gyenge visszhangot. Mert az bizonyos, hogy az állam ma a protestáns egyházaknak adósabb, mint valaha volt.

Kolozsvártt, 1895. okt. hó 9.

Ferencz József,

Furcsa világ.

Kold

Csendes órán én magamba meghányom,
Mi furcsaság van ezen a világon.
Kezdem azon, hogy piczinyke legények
Kis lánykákkal per »nagysága« beszélnek.
Mások szólnak rövid találkozáson:
»Hogy méltóztatsz lenni édes barátom?«
— Mind igen szép, hej de máskép volt régen,
Őszinteség, nyíltság szívben, beszédben.

A beszédben nagyon magas a létra,
Mázat raknak most mint a rossz fazékra.
A szívre is, de belől megismerik,
A míg a hold egyszer-kétszer megtelik,
S akkor aztán akármit is beszélnek,
Vége lesz a — találós mesének.
Fényes mázat a mint húznak le róla,
Rossz portéke tekintget ki alóla.

Más meg ismét (volt-e ilyen ezelőtt?)
Gangos orral szeldeli a levegőt.
Mosolyogva gondolom én, ha látom:
Tartsd az orrod kissé alább barátom!
Ne szánts, ne szánts a levegő kék eget,
Ott nem élnek, ott nem laknak emberek,
Ott az Ur van és ta gyarló nem vagy ott,
Emberök közt volnál bár a legnagyobb!

Másoknak még az a foglalkozása,
A gúny sértő nyilát szórják egymásra.
Az is baj már, ha más gazdag, ha élhet,
De még nagyobb, ha náluknál szegényebb.
Mennyit tudnak, mennyit mondnak a szépre,
S mennyit másra, ha ripacsos a képe!
S míg vénülnek mindig bővül a mondat
— A gunyoló minden nappal bolondabb.

Amott a más, talán éppen ide néz,
Mutogatja régi nemes levelét.
Kétszínűen mind csak azon lovagol,
Maholnap már ez is kimegy divatból.
Hejh, ha ezt így tudta volna az őse,
A ki azt a vándorsolymot lelőtte! . . .
— Uram, uram, hiányoznék a solyma,
Csakhogy esze ép járása megvolna! . . .

Csöndes órán én magamba meghányom,
Mi furcsaság van ezen a világon,
Számlálgatom, de se hossza, se vége,
Nem őszinte az emberek beszéde.
A megszólás, a rátartás sem új már,
Nagyobb lenne sok ember a nagy Urnál.
Ekevas sem jut immár tán a földbe,
Minden ember czimert veret belőle.

Tarcsafalvi Albert.

Channing mint apostol.

— A kolozsvári unitárius theologiai önképzőkör Channing ünnepélyén tartott felolvasás —

T. hallgatóim! Mint leendő papokhoz, mint ifju emberekhez szólok, és mint ilyenek elébe állítom fel Channinget ez alkalommal, mint az egész művelt világ egyik legnagyobb apostolát.

Eszményképre mindenkinek szüksége van. Az ifju ember nem nélkülözheti; az, a ki lelkipásztor akar lenni, legkevésbé.

Az ifju ember gondolatai gyorsan születnek, mint a villám, gyakran a felszinen maradnak és úgy száguldanak szerteszét, mint az égen a báránnyelők, néha irányt veszítenek és gyorsan eltűnnek nyomtalanul, de ha kezökbe adjuk a vezérfonalat, csodákat művelnek.

Kit állítsak mintául az unitárius lelkipásztorságra készülő ifjak elébe, ha nem Channinget, a kit az Isten választott el, hogy neki apostola legyen itt a földön; a kit elküldött, hogy hirdessen megtérést és bűnöknek bocsánatját.

Apostolunk sok volt már, s ki ne lelkesednék azok közül a tarsusi gyékényfonó férfluért, Pálért, a ki arra merészelt vállalkozni, hogy a zsidó avult eszméket reformálja s a pogány durva erkölcsöket megszeli és a Jézus lábaihoz hajtja. Megható és elragadó az a nagy önmegtagadás, a melyet ez a férfi tanusított eszméje mellett.

Dávid Ferencz, a magyar mártyr, avagy kinek nem lebeg szeme előtt hihetetlen nagy munkásságával? Egy országot akart reformálni s mivel az igazságot jobban szerette, mint a diadalt igazság nélkül, meghalt s eszméit az utódokra bizta, hogy azokból életszikrát vegyenek magukba.

A ki ezekhez haláláig hű volt, Channing Ellery Vilmos, nekünk született, mert mind a mellett, hogy már 43 éve meghalt, ennek a mi évszázadunknak volt az embere. Túl az Oceánon ezrek meg ezrek élnek még olyanok, a kik között működött. Nemcsak vér, hanem lélek szerinti gyermekei is élnek még, s valahányszor

neve említették, szent áhitattal gondolnak azokra a nemes vonásokra, a melyeknek láttára „szent ember“-nek nevezték el az az egyszerű papot.

Midőn szavát hallották, valódi prófétának tartották, mert a mint egy nem unitárius bámulója mondja: Egy próféta erejével és meggyőződéssel beszélt, az emberek úgy hallgatták, mint ihletett embert. (Baldwin Brown's londoni adresséből).

Pedig Channing nem egy-két tárgyról szokott beszélni, hanem mindenről valami az embert érdekelte. Sem Pálnak, sem Luthernek, sem senki másnak nem volt oly széleskörű a tanítása, mint Channingnak. Ezsaiás próféta Assyrián elkezdve le Aethiopiáig és Egyptomig minden országra, minden néptöredékre kiterjesztette profeciáit, de azért ő mégis csak Jeruzsálemre gondolt, ellenben Channing nem ismert nemzetet, s még a saját felekezetét is csak azért becsülte, „mivel a szabadságot terjesztette s mivel az egész keresztény egyházba szelid és türelmes szellemet igyekezett bevinni.“

Ha csak ezt az egy eszmét tanultuk volna tőle, elég okunk volna apostolnak mondani Channinget. Mert mi a jelentősége ennek a nyilatkozatnak? Az, hogy a keresztény vallás az emberiségért van, azt kell, hogy boldogítsa és Istenhez emelje Tiszta és önzés nélküli hit kell az embernek. Hinni kell, hogy az ember minden jóra képes, s a lelki tökéletesség magaslatára eljuthat. Hinni kell, hogy ezt a célt mindenki elősegítheti, és akkor megkezdődik az a messiási ország itt e földön, a melyet a héber próféták nem tudtak megfogni s csak a Jézus értett meg, ismert meg és hirdetett ezt mondván: Az Istennek országa ti bennetek van.

Channing az embert kitűnően ismerte akár Napoleonnak neveztek, akár indiai rabszolga volt. Milyen határtalan nagy a különbség egy Napoleon és egy néger között, és mégis Channing a kettőt egyenlő nagynak tekintette, vagyis a rabszolga mellett lelkesedve így szól személyes tapasztalatai nyomán: „Valami sajátosságosan elragadó az a határtalan vendégszeretet, ösztönszerű jótékonyság, a jövővel nem törődés, az a határozott és nyílt magaviselet, vigkedély és bátorság, a mi ezt a népet jellemzi.“ Napoleonra czélözva így sulyt: „A társaság elleni legnagyobb bűntény, t. i. annak jogaitól megrablása, még mind nem ébreszt fel azt a mély utálatot maga iránt, a mely azt megilleti, és a mely — ha igazán érezné az emberiség — kitörölhetlen gyalázat bélyegét nyomná a bitorlóra.“ Az egész mivelte világ el volt telve a Napoleon dicsőségei fényétől, s bámulattal beszélt a nagy hősről, de Channing nem huyt szemet hibái előtt. „Mivelhogy mi a szabadságot úgy tekintjük, így ír, mint az emberi természet egyik legfőbb érdekét, mint ennek értelmi, erkölcsi és vallási előhaladására lényeges dolgot, ennél fogva oly erős és egyszersmind fájdalmas boszankodással te

kintünk azokra, a kik éppen az iránta való ellenségeskedés által tűntek ki, hogy azt a szerencsés hadjáratoknak semmi fénye és a tömegnek semmiféle bámulata el nem fojthatja mi bennünk.“ Hogyan merészelt így szólni egy ily kicsiny ember: „A harczfi nagysága szegény és alávaló, összehasonlítva az erény lelki fönségével. Az emberiség, szabadság és vallás vértanuja . . . annyival fennebb áll a harczfián, mint áll a felettünk álló csendes és végtelen ég, az alattvaló föld felett, melyet lábainkkal tapodunk.“

Ez az erős ítélet egészen összhangban áll a Channing általános felfogásával, a mit igazolhatunk, ha figyelembe vesszük, hogy őt a népek sorsa, a fajra való tekintet nélkül, oly felette nagyon érdekelte, hogy pld. alig lehetett volna izgatottabb egy Amerikában lakó lengyel honfi az 1830. évi orosz-lengyel hadjárat kimenetele iránt, mint ő. Miklós czár 1831-ben proclamatiot bocsátott ki Lengyelország ellen. Channing olvasta azt és egy levelében így ír: Látod Miklós proklamációjában, hogy ő magát a törvényes királyok védőjének és Oroszország protectorának tekinti. Így szentesíti képzelt jogait, és Isten nevében vérbe fulasztja Lengyelországot.“ Epedve várta az újabb híreket a háboruról. Egyszer megtudja, hogy a lengyelek vereséget szenvedtek: „Lehet, -- így ír barátjának -- hogy most nem az fog győzni, a kinek igaza van, de győzni fog később. Nekünk soha sem kell kétségbe esnünk. Nagy izgalommal várom az újabb híreket.“ Bizott a jövőben, s hitte, hogy a lengyelek végül is győzni fognak, s hogy ezt elősegítse, teletségéhez képest segílyt küldött számukra s kezdett mozgalmat indítani, hogy a közvéleményt felébressze és rábirja, hogy Oroszországgal szemben fejezze ki utálatát és megvetését, mert annak a hatása még Szt -Pétervárt is meg kell hogy legyen.

E kettős jóslatból, az első: Lengyelország megszabadulása nem valósult meg ez ideig, de ne essék kétségbe senki, hogy az a jövőben is lehetetlen volna. Az az eszme, a melyért a lengyel hősök a csatatéren elestek s az ólombányákban szynlenek, erősebb ma, mint bármikor, és nemcsak a sirból, hanem a sziklák közül is kitör és diadalmat nyer.

A második, a szabad népek szövetségese a háboru és zsarnokság ellen, már meg van valósulva, s a jövő évben a Magyar szabadság géniussa fogja keblére ölelni a világbéke apostolait.

Nagyon érdekelhet mindnyájunkat, hogy egy olyan eszményi magaslaton álló lelkész, a milyen Channing volt, hogy vélekedett a háboruról, s mind a mellett is, hogy a Napoleonra tett megjegyzésben már némileg érintettem a felfogását, felhivom a figyelmet a „Háboruról“ irt értekezésére (III. köt). Nagyon érdekesen fejti meg a háboru keletkezése okait és erősen kárhoztatja a háborut, „ezt a vad, durva szokást“, de elismeri, hogy az ember hozzá szokik, hogy úgy tekintse azt, mint „szükséges roszt“, s éppen azért

a béke apostolainak nem mondja azt, hogy minden körülmények között megvessék és fegyvert soha se fogjanak, mint a Jókai Adorján Manassesse tévé, (Jókai: Egy az Isten), hanem azt ajánlja, hogy ostromoljuk azt az emberi nem gondolkozásmódjára és erkölcsi nézeteire való üdvös hatások által. Ebből ezen a helyen egy két pontot azért említek meg, mivel szorosan összefüggnek Channingnek az emberiség jövője elébe irt nézeteivel.

Javitani, reformálni kell az emberiséget s ezt meg kell kezdeni legfelül az uralkodóknál, azzal hogy helyesebb nézetet adjunk nekik az uralkodás valódi dicsőségéről. Nem a brutalis erőszak, sem a tekervényes politika, hanem a bölcsesség, igazságosság, és a jótékonyosság legyenek az uralkodók erényei. A népek nagyba javíthatják az uralkodók hajlamait az által, ha megbecsülik és tisztelik azt, a ki a hódítói olcsó és közönséges dicsőséget megveti s a helyett új és tartós dicsőségre, emberszeretetre, áldást osztó jótékonyosságra törekszik.

Magok a lelkipásztorok is sokat javulhatnak és sokat javíthatnak, ha egyházi beszédeikben a béke szelleme a maga helyét elfoglalja, s igazi evangéliumot, végnélküli szeretetet tanítanak, s ezt saját példájokkal bebizonyítják az által, hogy a felekezetes szellemet megjavítják s a szakadás helyett egységet teremtenek s a folytonos ellenségeskedés helyett békességben élnek és úgy is működnek.

Milyen hatalmas eszközt nyernének a papok, úgy a béke fentartására, mint a vallásos szellem ápolására ha egymás között megköthetnék a békét s ha a nyájak nem is egyesülhetnek még, ők legalább egyesülnének. Most csakugyan a papokou van már a sor, miután a világ foglalkozásaitól megszabadultak, és egyenesen szent hivataluknak élhetnek, mint ige hirdetők.

(Vége köv)

Boros György.

Október hatodikán.

Szól a gyermek: édes anyám!
Meghaltak ők? . . . Ó hallgass rám!
Mind elvesztek tizenhárman
Az *aradi* sötét várban?!

— Fiam! a ki mindig jót tesz,
Se meg nem hal, se el nem vesz.
Kik hazájuk' hön szeretik;
Örök éltek vagyon *Nekik!*

Kis kezeid összetéve,
Nézz csak föl a magas égre:
Magas égen, csillagárban,
Ott vannak Ők *tizenhárman!*

A jó Isten mikor látta,
Mily *vitézek* a halálba:
Hős lelküket galamb képbe'
Fölvitte a magas égbe!

Bedő Arpád,
I. év. theologus.

Ellentétek . . testvériség.)*

I.

Midőn a napi események közt örömmel olvasom az unitáriusok bölöni zsinatának lefolyását: örömmel konstátálom, hogy ez a hazánban számra parányi, a más ker. egyházak által lenézett, vagy fel sem vett felekezet, mily életjelt, az életerőnek mennyi bizonyosságát tudja felmutatni, nem világraszóló tüntetésekben, hanem otthonias, de az életjogosultságot annál inkább kifejező lelkesülésben. Valóban bámulatra méltó annak a bölöni unitárius zsinatnak lefolyása, mind az érdem megbecsülésében, mind a tárgyalás tartalmasságában, mind az ünnepségek nemzeties fényében! . . . Méltán tarthatjuk az unitáriusok zsinatját a hamisítlan magyarság időnként feltűnő megnyilatkozásának ott hazánk távol délkeletén; mert azt kell mondanunk, hogy az ő ünneplésök nem mondva csinált dekoráció, hanem vallásos és nemzeti érzelem belőlről feltörni készített kiáradása; mint azoké a csudaforrásoké, melyek alig látszanak létezni, de időszakonként felzudulva tudatják, hogy igenis élnek a belső erő bizonyos és el nem fojtható követelése szerint demonstrálva a létezést.

És mennyi áldozat egy-egy unitárius egyházban a testvéri együttérzés megbizonyításáért, a testvéri együvértartozás érdekében. Egyszerű nép és szegényesnek látszó viszonyok közt élő egyházközség, napokon keresztül pazarbőséggel szívesen fogadja s látja — közelből és távolból jövő nemzet és elvtestvérek ezreit.

Ilyen vendégszeretet a legnagyobb, még öserejében mutatkozó jellemvonás, mely míg a magyar nemzet nagy zömében gyengült már, ott . . . a Székelyföld bércei között s Háromszék áldott mezein: — még javában tenyészik. Ebben a mi beteges korunkban, az élő és cselekedetekben nyilatkozó hitért való fájdalmas ér-

*) Mult számunkból kimaradván, most közöljük az „Órálló“ egyik terjedelmes cikkéből. Szerk.

zéssel szivünkéből s a nemzeti jellemvonások gyengülése iránt panaszos ajkainkról szálljon örömteljes üdvözlét az unitárius testvérekhez! A hitelvek elválasztanak; de ellentétben azokkal, egyesít velök az egyszerű szertartások közössége, történeti emlékeink megbecsülése, mindennekfelett az a megszentelő magasztos érzés, hogy szívvél-lélekkel, életre-halálra magyarok vagyunk. Igen . . . Egyesít a tizenkilencedik század alkonyán nem a hit, de az ezer éves nemzeti lét megszentelő követelménye: — a közös faj és nemzet-szeretet, a közös törvénytisztelet, mely a közös haza felett „béke öreként ül és virraszt“, mely által az áldás valóságává válik a nagy honalkotó szent imája: „Virulj te hon, ragyogj te nép nagyságban ezrekig!“ Oh a közös nemzeti érzés jól eső büszkeségével oly jól esik mondanunk: „Virul e hon, ragyogva él a hősi nemzedék!“

á-r.

Pap és favágó.

N-e

Toulin apátról a következő érdekes dolgot beszélnek. Lyons város közelében egy kis faluban lakott. Még ifjú pap korában elhatározta, hogy a templom karzatját faragott tölgyfával fogja díszíteni s hogy a költséget kigyűjtse, kéregetni indult. Egyszer egy gazdag emberhez ment segílyt kérni, de nagyon hideg fogadásban részesült, mert a gazdag embernek nem volt pénze otthon. A mint a házi gazda kikísérte, az ifjú pap így szólt:

Ha pénzt nem adhat, adja nekem azt a tölgyfát, a melyik ott áll. Ez éppen megfelel a mi célunknak.

A gazda minden habozás nélkül így szólt: önnek adom, ha egy nap alatt levágja. De ha naplementekor még fenn fog állani, ön köteles lesz fizetni nekem 200 frankot. A pap elhatározta, hogy megkísérte, mire mehet mint favágó — és megtörtént a fogadás. Másnap reggel napfeljötté előtt megtartotta a misét, s éppen a mikor feltűnt a nap, a fa tövére tette a fejszét. Egész nap úgy dolgozott, mintha ettől a sikertől függött volna élete boldogsága, és a fa naplemente előtt le volt esve, de ekkorra a műkedvelő favágót is teljesen kimerítette a munka, a mi az egész vidék bámulás tárgya volt.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— A papok helyzete, kétségen kívül rosszabb lesz ezután, mint eddig volt, mert mellékjövedelmük megszűnt. Az „Órálló“ a helyzet gyors javítását sürgeti a kormánynál. A többek között így ír:

Sem a protestáns egyház, sem a magyar állam nem tűrheti, hogy a protestáns lelkesízi kar jelentékeny percentje a szó szoros értelmében vett anyagi nyomornak legyen kitéve s a papi pályától meneküljenek ifjaink.

Ezen segíteni kell, gyökeresen és gyorsan. Ha valahol, itt a periculum in mora. S az állam nem mondhatja, hogy ez reá nem tartozik. Tartozik több okból. Az egyik az osztóigazság. A magyar állam a történelmi fejlődés folyamán

gazdag vagyonnal látta el a kath. klérust, a protestantizmus szegény s hosszú időn keresztül üldözött maradt, most is mellőzött. A kath. papság kongrua-
 tiótyét kormány és pártok vették kezükbe. Kötelességük a protestáns papságra is
 gondolniok. A másik a nemzeti szempont s állami eszélyesség.

A protestáns papság, eltekintve az aránylag elenyészően csekély számú
 panszláv és pangermán töredéktől, bü tta a magyar államnak, lángoló lelkese-
 déssel csügg a magyar nemzetiségen, az alkotmányos szabadságon, egyik hatal-
 mas tényezője a magyar kulturának. A ki az ellen van, hogy rajtuk az állam
 segítsen, az ellene van a most felsorolt drága kincseknek. A harmadik az állam
 becsülete. Az 1848. 20. tezik 3. §-a egy nagy ígéretet foglal magában, a miből
 még igen kevés teljesült. Ez ígéret megerősítést, illetve megújítást nyert az egy-
 házpolitikai viták idején kormányférfiak részéről. A fizetés minimumát 800 frtra
 teszi, de 1000 frtot tart megfelelőnek. Még csak az lenne szép, hogy a prot.
 papság, s közöttük természetesen az unitáriusok küzdöttek a reformokért s most
 miután a gyéként a kormány kihuzta alóla, ott bagyná a nyomoruság sarában!

— Iskolalátogatónak a vallás- és közokt. miniszter a kolozsvári fő- és a
 sz.-keresztúri középiskolához a jelen tanévre is Kuncz Elek tankerületi főigaz-
 gatót nevezte ki.

— A sepsi-köröspa aki egyházat, mint nekünk írják, súlyos csapás
 érte. A nagyobb harangja elhasadt, használhatanná vált, annyira, hogy újra
 öntése elkerülhetlen, de ehhez az egyháznak nincsen módja, mivel a közelebbi
 években háromszor égtek le épületei, s azoknak a helyreállításra 7—8000 frtba
 került. Az egyházban a lélekszám csupán 300 körül áll, de áldozatkészségben
 felül-mul sokakat, a melyek kevésbbé vannak kitéve az idegenek ostromának. Se-
 gítségre hívjuk fel a lelkes és nemes szívü embereket. Ha sokan összcállunk,
 kevés áldozattal is nagyot segíthetünk a szükségben levőn. Adjuk vissza az el-
 nemúltak a templomba hívó édes hangot! Szerkesztőségünk a segélyeket elfo-
 gadjja, nyugtazza és rendeltetési helyére juttatja.

— Oxfordi akademistánk, Lőfi Ödön, szerencsésen megérkezett s meg
 is telepedett már. Útközben egy pár napot Londonban időzött s részt vett egy
 unitárius gyűlésben.

— Az első polgári beszéd. Kolozsvár szerencsés város. Egyetlen költő
 tanácsossát, dr. Nagy Mór, a legfőbb kegy felavatta polgári papnak, és a dr.
 az „Enekek Enekével“ szólva, felemelkedett a helyzet magaslataira, s midőn az
 első functiot, egy esketést végezett, egy olyan „öntudatos“ beszédet intézett az
 esküvő szép fiatal párhoz, a melyből e helyen illő megörökíteni a következő
 sentenciákat: „Az államnak tudnia kell, kit küld nemzeti családunkba időnként
 a gondviselés a születési anyakönyvekben? Kik veszik át az emberiség öröm és
 fájdalom örökségét a házassági anyakönyvekben? és kik lesznek az örökkévaló-
 ság részesei a halotti könyvekben? A nemzeti alaperők egységes mérlegét kell
 bírnia az államnak, hogy alhoz mérhesse elhatározását. — De az állami öntudat
 nem tarthatja az emberi öntudatot (a dr. ur aláhuzása), a polgári szer-
 ződés nem felejtetheti el a szellemi szövetkezést. Ennek az örök gondolatnak
 ki kell tűnnie, mint a szobor idomainak a lepel alól. Ápolni kell az emberi ön-
 tudatot, mert az Istenhez emel, vallásossá tesz. Az isten és női eszmény kul-
 tusza mindig egy oltár előtt történt. A végtelenség nagy gondolata a férfi és nő
 szövetkezését is végtelenné varázsolja az Isten közellétének érzetében... A sze-
 relem boldogságának dalával szívökből menjenek telát innen át az ur templo-
 mába, hogy miután polgári kötelességeiknek eleget tettek itt, ott vallási kötele-
 ségeiknek megfeleljenek.“

— A fogarasi fiu-, leány- és középkereskedelmi iskolák értesítője az
 1891-92. évről. Végül Mátyas igazgató szerkesztésében megjelent. Bevezetésül egy
 „Visszatekintés“—ben el van mondva ez iskolák keletkezése és eddigi történelme.
 Csinosan kiállított és gondosan szerkesztett könyv. Megemlítjük, hogy a polgári
 iskolákban volt 6, a keresk. isk.-ban 1 unitárius növendék.

— **Külföldön.** Oxfordban januártól kezdve egyik leghíresebb londoni unitárius lelkész Brooke Stopford fog prédikációkat és előadásokat tartani az egyetemi ifjak előtt. Ez egy olyan praktikus intézkedés a Manchester College igazgatósága részéről, a melytől nagy eredményt várnak az egyetemi ifjak között. — **A mérikában** a lélek megbeszélés tárgya az a kérdés, hogy célszerűbb-e könyvnélküli prédikálni, mint írásból olvasni a beszédet. Sokan az első sürgetik, mivel közvetlenebb és nagyobb a hatása, sokan azt jegyzik meg, hogy a könyvnélküli szónoklat gyakran üres szavak halmazsága miatt aluszni kezd a hallgatók. Nem jó a pillanat sugallatában bízni, mert ez rotsóságra és tértelenségre vezet. — **Japánban** az unitáriusok missioja rendkívül tevékeny. Az amerikai Unitárius Társulat alapította a „senshiu sakain“-t, vagyis „a haladó tanulás iskoláját“ Tokyóban ezelőtt négy évvel. Ebben az iskolában a vallás és erkölcs tan tudományos és filozófiai tanulására szentelik magukat. A tanrendszer teljesen független minden előítéllettől. Semmi létező vallás elvei nem korlátozzák. Egyetlen intézet ebben a nemben, egész Japánban és más világérszben is aligha van párja. Az oxfordi Manchester College-ot leginkább hasoullithatnók ehhez. Az intézet igazgatója Mac Cauley ur.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Ki hitte volna? A jövő évben 25 esztendeje lesz, hogy a „Magyarországi protestans egylet“ megalakult volt. Megalakulása esemény számiba ment Magyarországon. Annál csendesebb volt megszünése ezelőtt mintegy tíz évvel. A megalakuláskor Litteri Péter, bulyi ref. lelkész, azt indítványozta, hogy a nők is vétessenek be az egyletbe. Az ilyen indítvány akkor még komoly megbeszélés tárgyául sem fogadtatott el. Ki hitte volna akkor, hogy 15 esztendő múlva, vagyis mikorra a Prot. Egyt. megszűnt Magyarországon, olyan Egylet alakuljon, a mely a nőket nemcsak hogy tagokul fogadta el, hanem egyik alelnöki székét nőnek adta, a választmányban a nőknek egyenlő számú helyet adott a férfiakkal s ráadásul még a felolvasó asztal mellé is ültette. A Dávid Ferencz Egylet mindezt megtette.

Fiatalság Barátja A f. évi számot sokan megrendelték, de még fele sem azoknak, a kikre számítottunk. Vallásunk, egyházunk, erkölcsünk, legbecsesebb három kincsünk van az ifjak számára megírva röviden és világosan. Lelkészek és tanítók vegyék becses figyelmükbe, hogy még nagyon sok példány várja a megrendelést. Oly csekély árba szabtuk, a hogy csak erkölcsi testület adhatja, a milyen a Dávid Ferencz egylet is: 1 pld. 10 kr., postán küldve 12, előre beküldött 2 frtért 23 pld., 3 frtért 35, 4 frtért 48 pld., 5 frtért 60 pld., 10 frtért 200 pld. bérmentve. Ezen szám terjedelme két ív, tehát nagyobb megrendelésnél íve 2 és fél krba jó.

A T. lelkész urak sziveskedjenek rövid kimerítő jelentést küldeni a nyári vasárnapi tanításról. Legezészerűbb a t. egyleti elnök urhoz küldeni, a ki ide felfogja terjesztani.

Tanulóknak mint a megelőző évben, úgy ezután is 60 krért küldjük meg az „Unitárius Közönyt“ és képeinkből 2—2-t. A ki egyszerre tíz tanuló díját vagyis 6 frtot beküld, annak ingyen küldjük a lapot egy évig.

Az egylet pénztárába f. é. augusztus 13-tól október 25-ig 1 frt rendes tagsági díjat fizettek: Barabás Sándor Bölön 92—94-re, Gyöngyösi Árpád Vajda-Hunyad 95-re, Zöld Mariska M.-Andrásfalva 95-re, Varga Zsigmond Sz.-Abraham 95-re, Albert Lőrincz Bölön 95-re, Kelemen Lajosné M.-Ujvár 92—94-re.

1 frt 20 kr. előfizetési díjat fizettek: Albert János Torda 95-re, Adámosi Ferencz M.-Ujvár 95-re, László Sándor Adony-Szabolcs 94-re, Törös János Torda 95-re, Veress János, Geley Gyula, ifj. Borbély Ferencz M.-Ujvár 95-re, Geley József dr. Naszód 93—95-re.

A felső-fehérköri f. e. pénztárába 1 frt rendes tagsági díjat fizettek; Ütő Béla 94–95-re, Antal András, Ferenczi Lajos, Lőrinczi István 95-re, Osváth Gábor, Deák Miklós, Révész István, Zoltán Miklós 94–95-re, Égeni Sámuel, Sipos Ignác és Kiss Aladár 95-re.

Kolozsvárt, 1895 október hó 25-én.

Gálfi Lőrincz,
pénztárnok.

Szerkesztői izenetek. N. N. A messze vidékről, de nem Háromszékről, ha jól itélünk, egy gyöngéd nő kézből, egy hosszú panaszt kaptunk, melyben a bőlöni zsinat keserveit panaszozza el valaki, a ki messze tőlből ment zsinatot látni és beszédet hallani. A zsinat rendezői ellen panaszozik s „durvaságról” és „személyválogatásról” beszél, mivel őt és vele együtt sokakat nem bocsátott be a templomba az „a bizonyos rendező ur.” Mi jól tudjuk, hogy a templomba jutás sok bajjal járt, hisszük, hogy az igen tisztelt levelezőnek igaza van, azt is sajnáljuk, hogy az a buzgó rendező nem bocsátott be sokakat, a kiket be kellett volna bocsátani, de azt még inkább sajnáljuk, hogy névtelenül írta levelét, mert szabályaink tiltják kiadását. — D. Á. Köszönet a válaszáért. — O. F. Vfva. Örömmel vettük s rendre adni fogjuk. L. Ö. Oxford A lap menni fog nevére Üdvözet! — A ny.-gálfalvi tudósítás későn érkezvén, jövő számra maradt.

A t. lelkész urak szíveskedjenek közölni velünk november 24-ig a Dávid F. halála emlékére nov. 17-én tartandó beszédük a lapigéjét.

A hátralékban levő t. tagok és előfizetők ne készenek eleget tenni tartozásaikkal, mert már lejárt minden határidő.

Tana János m.-berényi tanító Bőlönbe neveztetett ki tanítónak.

M.-Berényben a tanítói állomás újraállván, ez állomásra, mely a lakás mellett 600 korona törzsfizetéssel, 10 korona papnézzel és 5 kor. kertjövedelemmel van díjazva, e mellett lelkészi teendőikért a szabályszerű tiszteletdíjakban részesül és a törzsfizetésnek 800 koronára leendő kipótlása iránt a lépések megtételek, jelentkezni a főt. püspök urnál.

A tanítók igaz barátja a Bencdek Elek szerkesztésében megjelenő Nemzeti Iskola. Soha tanügyi lap a tanítók ügyét ily nemes hűvel és ekkora eredménnyel még nem védte és soha még tanügyi lapot a közoktatási miniszter ekkora figyelemben nem részesített, mint ezt. Igazán megérdemli ez a lap, hogy ott legyen minden tanító asztalán.

Lyon úr, ki a bőlöni zsinatnak vendége volt, az Inquirer londoni lapban terjedelmes cikket közölt magyarországi útjáról. A székegyekről külön czím alatt emlékezik meg, a zsinat lefolyását ismerteti. A felszentelt papokról ezeket mondja: a fiatal papok férfiasak és komolyak s akármelyik papikarnak díszére válnának. A püspök úr jubileumát melegséggel ismerteti és őszinte jóindulattal emeli ki a fontosságát az angol, amerikai és magyar unitáriusok barátságának. Végül így szól: magyar testvéreink missziói munkát végeznek egyházaikkal s iskoláikkal s ha az angolok és amerikaiak kimennek országokból, akkor jobb talajt nem nyernek, mint a milyen itt van. Lyon úr a Christian Registerben egy cikksorozatot kezdett meg magyarországi útjáról.

TARTALOM: November 15. 185. l. — Dávid Ferencz. (Epigramm) Simonfi M. 186. l. — Ima. Simó J. 186. l. — Nyílt levél. Ferencz József. 188. l. — Furesa világ. (Költemény.) Tarcasfalvi Albert. 191. l. — Channing mint apostol. Boros György. 192. l. — Október hatodikán. (Költemény.) Bedő Árpád. 195. l. — Ellentétek . . . testvériség á-r 196. l. — Pap és favágó. 197. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak 197. l. — Egyleti élet és munkásság 199. l. —

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) Egyes szám ára: 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utca 5. sz.)

KELEMEN ALBERT

esperes.

(Szövegét lásd 207. oldalon.)

Egy fiatal lelkésznek.

A ki ért a tűzgyújtáshoz, az egy-két szem szénnel jó tüzet gyújt, de a ki nem ért hozzá, ha az egész kemencze tele is van parázsszal, megfojtja és kioltja azt, legfennebb annyit ér el, hogy kemenczéjében a jó száraz fa is megkormosodik.

Boros György.

Jézus karácsonyi ajándéka a megszmorodott szíveknek

Karácsony egy öröm innep; és mégis sok szívben az öröm és boldogság helyett a fájdalom és keserűség érzelmei lakóznak. Mert nagy sokasága hiányzik körünkől azon kedveseknek, kiknek jelenléte teljessé tette boldogságunkat. Talán a kis kedvencz távozott el, kinek arany fürtjeivel oly édesen eljátszott az anya; vagy talán éppen az imádott anya, ki főszközlője volt gyermekei végtelen boldogságának; vagy a tiszteletreméltó atya, ki jelenlétével örömben ringatta a családot; vagy a szeretett fivér vagy nővér, kinek eltávazása által okozott fájdalom elhomályosítja az öröm fényének sugarát, a gyász fellegeit idézi az arczokra, melyeken az öröm és boldogság fényes napja ragyogott talán a közel-múlt karácson ünnepén is.

Ámde most hallgattassuk el szívünk fájdalmának kitörő panasztát, melyet kedveseinktől való elválásunk borzasztó ténye idéz ajtainkra; hogy megérthessük a kereszténység vigasztaló szavát, melyot a világnak beszél, mely megújul évről-évre, századról-századra, s hangzik e szózat az emberiség fülébe örök időkön át: *„az élet halhatatlan.“*

Tartsuk meg az eszmét keblünkben, de nem mint egy megszokott elméletet, nemcsak mint egy reményt, melynek valóságában kétkedünk, hanem mint egy öröktől fogva létező tény. Igen! mert Jézus, mint bizonyosságot fejtette meg a jövő élet titkait: *„örök élet és halhatatlanság világát hozta létre.“* Jézus oly tisztán nyilatkoztatta ki az élet halhatatlanságát, hogy minden keresztény hívő elmondhatja az apostollal: *„Mi tudjuk, hogy ha földi házunknak hajléka elbomol, épületünk leszen Istentől, tudniillik, nem kézzel csinált házunk, hanem örökkévaló a mennyben.“*

A kereszténységnek szava, a hitnek és bizodalomnak szava. A halottaknak mi talán rövid idő alatt követői leszünk s csak azért mentek el, *„hogy helyet készítsenek nekünk, mert a hol ők vannak, mi is oda megyünk.“*

„Ne engedjétek hát szíveteket a fájdalom martalékául.“ „Az is egy angyalnak lábnyoma, mely minket keres, hogy boldogokká tegyen. Meghajlunk hatalma előtt, mert be kell lássuk, hogy csak az élet tövis koronájától foszt meg minket.“ Miért tolnak hát szemeinkbe a legkeserűbb fájdalomnak könnyei, midőn távozó kedveseink égfelé repülését szemléljük, ha ugyanakkor megpillantjuk a reménynek szívárványát? Oh legyen áldott a nagymesternek e boldogító felfedezése, ki a halhatatlanságot az angyalok örvendeztető karéneke közt hirdette.

Jézus eszméinek világánál megismertük, hogy a halálnak

hatalma megszűnt felettünk. Szeretteink a halál által csak egy dicsőbb életre mennek át; s a mit az emberek oly régóta halálnak hittek és neveztek, melyben megsemmisül az élet, az a Jézus tudománya által a halhatatlanság és örök létezés hitévé változott; mert most tudjuk, hogy „*az ember halhatatlan*“ és e fölemelő gondolatokkal telhetik meg szívünk a halál órájában is; „tudom, hogy mikor a rózsafüzér elszakad, mely kedveseimhez csatolt: mikor a fátyol szemeim előtt elreped, akkor nincs távol tőlem az örök életnek dicső országa, szemeim bezáródnak a halál órájában, ámde csak azért, hogy a végtelen boldogságban felnyiljanak újra! s még kedvesem végbucsuja fülembe zeng s másfelől hangzik az „Isten hozott“ az égi karoktól.“

A halhatatlanság egy boldogító tudat, mely által elköltözött kedveseink megjelennek előttünk karácson ünnepén. Mi ott ülünk közöttük, szemeik visszasugározzák az örömet, mely szívökben lakozik, ha mi itt alant boldogok vagyunk. Fejükön a halhatatlanság fényes koronája diszlik s megjelennek, hogy vigasztaljanak minket, másfelől azért, hogy bebizonyítsák Isten kimondhatatlan jóságát, szeretetét, mely a halhatatlanságban nyilvánul; megjelennek, hogy mi is boldogok legyünk ez öröm ünnepen, hogy lásuk még egyszer őket, kiket elveszni, a földről örökre eltávozni hittünk. Igen! ha a szenvedésnek szivetszagató hangján kiáltunk is fel elvesztett kedveseink sirja felett; de fájdalomunk mégis csak olyan, „mint a köd, mely mihelyt a napnak fénysugarai feltűnnek a láthatáron, azonnal eloszlik“.

I. W. Hanson után angolból ford.

Nagy Lajos

Imák.

I. Reggeli.

Az emberi élet egy arasznyi lét,
Elenyész azonnal mihelyt születék.
Egy lépés csak a köz s ott a sirverem,
Ahol minden földi küzdés megpihen.
Az álom s a halál testvér angyalok,
Fáradt tagjainknak nyugalmat adók.

Legyen áldott Isten, a minden Ura,
A kinek kegyelme, mint nap sugara,
Kiárad, kiterjed áldást hintve ránk,
Gondviselve minket, mint édes atyánk.
Az ő templomában hálákat adunk,
Hogy még nem a sirba, hanem itt vagyunk.

Oh uram! ki éltünk meghosszabbítád,
Elmult napjainkhoz új napod adád:
Irgalmad legyen e mai nap velünk,
Hogy szentelve legyen munkánk életünk.
Földi vadvirágos ösvények helyett
Mutasd utaidat, mely hozzád vezet . . .

II. Estvéli.

Álom, álom, édes álom,
Nyugodalmam alig várom.
Én Istenem! küld szememre
S viselj gondot gyermekedre.

Add, hogy napi munkám után
Pihenjek az álom karján.
Elfáradtan, ellankadtan,
Nem henyéltem, munkálkodtam.

Te jól tudod én Istenem,
Magamat miként viseltem!
Voltam-é jó? avagy talán
Tévedeztem a bűn útján?

Ha tévedtem: oh fedezd el
Bűnbocsátó kegyelmeddel.
Ha jót tettem: vedd kedvesen,
Hogy nyughassak édesdeden.

S míg nyugalmam karja ringat
Őrizd hiven álmaimat,
Hogy a nap felderültével
Tovább küzdjek új erővel.

Rédiger Géza.

Channing mint apostol.

(Vége.)

Eltekintve attól, hogy vajjon megvalósulnak-e ezek a remények és óhajtasok, nagyon sok van a Channing eszméi között, amelyekre több figyelmet kellene és lehetne fordítani, mint a mennyit eddig fordítottunk. Minthogy fennebbi tárgyunkkal leginkább összefügg, meg kell említenem a *bűnösökkel való elbárást*

Nem az egészségeseknek kell az orvos, hanem a betegeknek, nem az erőseket kell támogatni, hanem a gyengéket. Channing ebben a kérdésben is határozott állást foglalt el, a mely önként

következik abból az ellenszenvből, a melyet a háboru iránt érezett. A kérdést tanulmány tárgyává tette, meglátogatta a fogházakat, beszélgetett a felügyelőkkel is s a foglyokkal is. Egy levelében ezt olvassuk 1825-ből: „Én a bűnösöket inkább tudom sajnálni, mint gyűlölni. Ha figyelembe veszem, hogy a társadalom milyen szorosan össze van növe, hogy annak összes tagjai hogy hatnak egymásra, hogy a szegények mennyire függenek a gazdagoktól s hogy tanulják meg azoktól a bünt, s hogy minden bűn létrejöttében mekkora része van a társadalomnak, a mely a bűnösnek megadta az alkalmat, hogy bűnbe essék, de nem adott neki támogatást, hogy azt elkerülje — valóban csodálkozom milyen arczczal mondhat valaki megboszulást és büntetést az elítélre és csupán csak is erre.“ Channing hitte, hogy a büntetés is szelidülni fog a szerint, a mint szelidülnek az erkölcsök és itt is valóban jól ítélte, mert ha összehasonlítjuk a csak most megkegyelmezett ugynevezett tribunista politikai foglyok sorsát azzal, a mit Kossuth a forradalom előtt mintegy három évig 1837—1840-ig kiállott, óriási nagy különbséget kell látnunk, főleg ha meggondoljuk, hogy egyik-egyik esetben mik voltak az ítélet indokai.

Mivel és hogy lehet többet javítani? Az államhatalommal-e vagy a társadalmival? Vajjon nem személyes befolyással, nem érdeknélküli barátsággal, nem emberszeretettel lehet-e felébreszteni a bűnösben a javulás iránti reményt? Valóban többet ér ez, mint a hivatalos eljárás, s Channing helyesen ítélte, midőn nagy javulást várt ezen a téren is. Ime a javító intézetek száz meg száz ifjút térítenek vissza a bűn útjáról a társadalmi munkásság és hasznosság terére.

Ez a kérdés nagyon közeli érdekel a lelkészi pályára készülőket, s most is kedvesen emlékszem vissza arra a vitatkozásra, a melyet a mult évben ez az önképző-kör rendezett a felett a kérdés felett, hogy a lelkésznek szabad-e több gondot fordítani egy elesett hívére, mint azokra, a kik buzgón látogatják a templomot s hiven teljesítik keresztényi feladataikat.

A többség abban a véleményben volt hogy a bűnösre, tehát a lelkileg meggyengültre kell nagyobb gondot fordítani a lelkésznek. Igaz, hogy az ugynevezett „bűnösökkel“, „elesettekkel“ való érintkezés könnyen szerezhethet kellemetlenséget a lelkésznek, mert a nagyközönség nem a kitűzött czélt vizsgálja, sőt azt igen gyakran nem is ismeri, hanem ítél abból, a mit lát. Száz közül alig akadna 5—6, a ki nem ütödnék meg a felett, ha a lelkész karon fogná a testvérgyilkost, vagy a rablót és ugy sétálna vele az utcán. Hasonló megbotránkozás lenne az eredménye annak is, ha a lelkész egy részegeskedő embert méltatna közelebbi barátságára, pedig javítani, téríteni csak ugy lehet, ha a tévelygőknek közvetlen

közelébe lépünk, ha éreztetjük velök szavunk őszinteségét és szívünk melegét.

Én most is azt mondom, hogy a lelkésznek nemcsak önmagának kell elindulni, hanem hivatását is arra kell buzdítani, hogy ne megvetéssel, hanem türelemmel, jóindulattal igyekezzenek rájuk hatni. Minthogy a bűn, a hiba és gyengeség mindig az egyén sajátos életmódjától, jellemétől és környezetétől függ, a lelképásztornak esélyesnek, tappintatosnak kell lennie, nehogy balul ítéljen és jót akarván tenni: ártson saját tekintélyének és ne használjon az elesettnek.

E tárggyal kapcsolatban felhívom a figyelmet Channing művei magyar kiadásában a Tuckermann jelleme cz. értekezésre, a melyben ez tűzetesen meg van világítva.

Időnyerés okáért csak egyszerűen megemlítek egy fontos tárgyat. mellyel a modern kor apostolának foglalkoznia kell, értem a *mértékletességet*, vagyis a szeszies italokkal való élés ellensúlyozását. Nálunk ez a gyengeség nem ismeretlen, sőt néhol valóban pusztító és romboló mérvet öltött, de veszélyessége annyira ismeretes, hogy ezen a helyen elégnék tartom figyelembe ajánlani Channingnek „a mértékletességről“ irt értekezését.

E modern reformatornak, minden kérdésben, meg volt a véleménye, de mindeniket egy alapeszméből kiindulva ítélte meg abból, hogy az emberi önértéket ébreszteni kell, az embert önmagából saját tehetségeiből kell nagygyá növelni.

Sok szép és lelkesítő eszme ragadja meg lelkünket e kitűnő apostol dolgozatait olvasva, s azoknak állandó becsét az adja meg, hogy kiválóan alkalmazhatók korunkra, helyzetünkre és önmagunkra.

Még csak ez utóbbi kérdéssel kívánok foglalkozni. Ha Channing apostol volt, a mit azt hiszem nem von kétségbe az, a ki iratait s eszméit helyesen ítéli meg, tekinthetjük-e őt mintánknak, szabad-e arra gondolnunk, hogy minden lelkész egyszersmind apostol is, tehát olyan, a kit Isten küld a világba az emberek közé, hogy hirdesse az evangéliumot az egész világnak

Kétségen kívül minden lelkész egyszersmind apostol is, s a ki ez utóbbi névre nem érdemes, az a másokra is csak formailag jogosult. A lelkésznek páratlanul álló hivatala van. Ő mindig másokért érez, másokért lelkesedik.

Ha a közelebről eléállott új helyzetet tekintem, eltudom képzelni, mennyi aggodalma kell hogy legyen most a lelkésznek. Hívását a közszellemet erősen ostromolják bizonyos új eszmék. Ilyen a hazánkban is már más uralkodó modern socialismus, a mely készséggel kezdet fog az anarchismussal s a nihilismussal. A köznapi ember bármint akarja, sem tudja kikerülni

ezeknek a hatását. A polgári hatalom megteszi kötelességét, s ha szükség, használja fegyverét is, de ezzel a kérdés nincsen megoldva s a baj nincsen elenyésztetve.

Az egyházi és a politikai társadalom éppen most nagy átalakulás alatt van. Az egyház jogai apadnak, a lelkész befolyása csökken, ellenben az államé nő. Mit cselekedjék a lelkész, a kinek gondjára van bízva a nép, a mely a helyzetet nem tudja helyesen itélni meg?

Meggyőződéseim szerint munkával, kitartó türelemmel és erős lélekkel sok olyan dolgot elérhetünk, a mit egyelőre lehetetlennek tartunk. A bajtól s a veszélytől nem kell megijedni, s ha Channing nem esett kétségbe az elesett ember sorsa miatt, vajjon szabad-e nekünk kétségbe esnünk önmagunk jövője miatt. Nem, semmi esetre nem. Erős lélek, kitartó munka és állandó bizalom a sikerben! Ez a három biztosítja a jövőt, megszenteli a jelent és megjavítja nemcsak a magunk, hanem a mások helyzetét is.

Boros György.

M.-Vásárhely és m.-szék-kerületi unitárius társ- egyház ünnepe.

Ha gyarapodást és haladást észlelünk a valláserkölcsei élet mezején, öröm tölti el keblünket. Most midőn a székely fővárosba ünnepélyesen bevonult az unitárius lelkész, valóban méltán örvendhetünk, mert ha későre is, de végül visszanyertük helyünket, a mely a 16-ik százban fényben, erőben és tekintélyben versenyzett a hasonló nagyságu városokéval, de mintegy 250 éve el van veszve, bár nem nyomtalanul.

A mostani eredményt csak hosszas készüllettel, nagy buzgósággal és sok áldozattal lehetett elérni. Az új évben lapunk egyik számában a mvásárhelyi egyház történelmét több képillustrációval be fogjuk mutatni olvasóinknak.

Jelenleg Kelemen Albert esperes arczképét és rövid életrajzát bemutatjuk olvasóinknak.

Kelemen Albert.

(Arczképpel.)

Kelemen Albertet „törvényes esperesnek” szokták nevezni, a mit ő hízolgőnek vehet magára nézve, még akkor is, ha tudja, hogy nem annak volt szánva. Jó és találó jellemzésnek tartjuk,

mert Kelemen Albertnek egyik legfőbb érdeme a törvényismeret, a pontosság, igazságkeresés s bizonyos mértékű szigor.

Ezek olyan vonások, a melyekre egy vezérszerepet vivő hivatalnoknak nagy szüksége van. Az egyház mezején megbecsülhetetlen az ilyen vezér, mert itt a közvagyon fogalma nagyon közel áll a „közös vagyon“ fogalmához, a mi azt teszi, hogy nem mindenki szokott az egyháznak gyűjteni, sőt ellenkezőleg sokan szívesen veszik, ha az egyházból jut nekik is valami.

Kelemen esperes a maga (marosi) egyházkörében az egyházak s a kör vagyonát példányszerűen ellenőrizi és kezeli már 15 év óta.

Ezt az erényét az egyházi legfőbb hatóság azzal méltányolta, hogy 1894-ben megválasztotta egyházi főközügyigazgatóvá. Azelőtt is rendszeren ott ült a zöld asztal mellett s előre elkészített és folyton szaporított jegyzeteivel minden kérdésnél készen állott a kérdésre vagy a felvilágosításra.

Felszólalásai nem szónokiasok, következőleg rövidek, de mindig a tárgyra tartozók, alaposak s legtöbbször sikeresek.

November 1. napja óta a székely főváros, Maros-Vásárhely, rendes lelkésze. Nov. 17-én iktattatott be az új viszony következtében, de 1868. óta teljesít lelkészi szolgálatot mint m.-sz-t-királyi rendes és m.-vásárhelyi beszolgáló lelkész.*)

Az új körben új és nehéz munka vár Kelemenre, de az neki csak javára szolgál, mert olyan természetű ember, a ki a munkát keresi.

A most élő egyháztanácsosok között aligha van valaki, a ki annyi indítványt tett volna az E. Fő Tanácsban, mint K. A. Legközelebből a kepebehajtásról egy derék tervezet volt a főtanács előtt, a melynek előnyeit legtöbbször elismerték. A belső emberek fizetésének kimutatása érdekében indítványt tett, a mely elfogadtatott és czélszerűnek találtatott.

Irodalmilag is szeret foglalkozni. 1878-ban és 1879. a Ker. Magvetőben két cikke jelent meg „ekklésiáink pénzvagyona kezeléséről.“ Egyházi beszédein kívül nevezetes „A népiskolai vallásitanítás reformjáról“ a Dávid Ferencz egyletben tartott felolvasása, továbbá „Dersi János életrajza“.

Családjával az unitárius papok között csaknem a legelső helyen áll, mert hét derék fiúval és két leánynyal dicsekedik, kiknek nevelése nagyon sok gondjába kerül. Papi családból való volt, mert édes atyja Kelemen István maroskörben lelkész és jegyző volt, két fia pedig már belépett a papi pályára a melynek

*) A beiktatásról más helyen adunk tudósítást.

remélhetőleg éppen olyan diszére válnak, a milyen volt nagyatyjuk s a milyen még sokáig lenni fog, Isten segedelmével, édes atyjuk, kinek nevét neimcsak a fiuk, hanem a szorgalmas és pontos munkát megbecsülő minden hive tisztelettel emleget, az Unitárius Közlöny pedig ezekkel a sorokkal kívánta megtisztelni

B. Gy.

Lelkészbeiktatás M.-Vásárhelyt.

A maros-vásárhelyi unitárius leányekklézsia anyaekkléziává lett, mely alkalommal a maros-szt-királyi lelkész Kelemen Albert esperes Vásárhelyre beköltözött s nov. hó 17-én ünnepélyesen beiktattatott.

Ez ünnepélyen Kolozsvárról Ferencz József püspök ur, Fekete Gábor kir. táblai elnök, marosköri gondnok és dr. Gál Kelemen főgymn. tanár vettek részt. Főtiszt. urat meleg szeretettel fogadták nemcsak hivei, hanem az egész város, törvényhatóságok, a különböző felekezetek vallás- és nemzetiségi különbség nélkül. Ritka az ily jelenség, melyben a szeretet lerombolja a születés, vallás, állás emelte korlátokat s összeforrasztja a szíveket. Az ünnepély lényeges pontja a d. e. 10 órakor tartott istentisztelet s az ezután következett társas ebéd. Alkalmi egyházi beszédet Kelemen Albert lelkész tartott Pál Róm. X 10. verse alapján: *Szívvel hiszünk az igazságra*. Gondolatmenetét a következőkben reprodáljuk: Kiindul abból a kérdésből, hogy a vallás székhelye a szívben vagy az észben van-e? A vallástörténet tanuskodása szerint egyik kor a szívben, másik az észben kereste kizárólag, kölcsönösen megcsonkítva egymás jogait. Korunk felfogása az, hogy a vallás székhelye a szív, a vallás „az ember gondolatait, érzelmeit és akaratát megszentelő életelv, a hívő lelkében élő, kedélyét meghatározó vallásos érzelem.” Korunk mind a szívet, mind az észét visszahelyezte jogaiba, midőn hiszi, „hogy a vallás székhelye nem az ész, hanem a szív, melynek kegyes állapotait az ész csak felfogja és kifejezi.” Ezt az igazságot fejezi ki az alapige is. Miben áll a ker. szív igazsága? 1. a hitben, 2. a szeretetben, 3. az áldozatkészségben. E pontokat fejtegeti azután. A hitnél megkülönbözteti a hit tárgyat és saját szívünk munkásságát. A hit nem egyéb, mint szívünk osztatlan odaadása a szellem láthatatlan világa iránt, melyet szem nem látott, fül nem hallott. A ker. hit igazságainak át kell hatnia egész életünket minden viszonyaiban. A hit mellett a ker. szívnak legfelségesebb adománya a ker. szeretet. Isten országában a szeretet minden; megszenteli a családi, társadalmi életet, lebontogatja a társadalmi válaszfalakat, megszenteli magát a honszerelmet. De a ker. szív élő hitének és szeretetének csálhatatlan bizonyossága az áldozatkészség. A szülőföld, mely bölcsönket ringatta, a társadalom, mely befogad, a haza, mind megérdemlik

áldozatkészségünket. Áldoztak hitőseink is; áldozatkészség vetette meg alapját kis egyházunknak s az fogja azt fenntartani a jövőben is. Hivét buzdítja aztán e három ker. erényre s beszédét az apostollal végzi: *Legalább nekem az én életem is nem drága, csak elvégezhessem örömmel az én feladományomat és a szolgálatot, melyet vettem az Úr Jézustól.*

E szép beszéd elhangzása után a püspök üdvözli az egyházat. A mai istentisztelet új korszakot nyit meg. Az ünnepélynek ez az epochalis fontossága az oka, a miért a meghívásra személyesen megjelent. Hitelődeinknek régi vágya teljesült a mai napon; az elvetett porszemek egy kis kősziklává verődtek, melyen felépíthetjük lelki Sionunkat. A legteljesebb égi öröm ma boldogult Dorzsi jóltevő szellemét övezi körül. Ezerszer áldott legyen neve közöttünk!

Ez ünnepélytől elválaszthatatlan az a kegyeletes érzés, melylyel tartozunk hitelődeinknek. Ez a kegyelet szenteli meg ünnepélyünket. Főpásztori gondjainak lelkéhez forrt célját látja megvalósulva. E célú többször beszélt meg az egyházközség érdekében. Rámutat azokra az indokokra, melyek a leányegyháznak anyaegyházzá változtatását javasolták: nagyobb lakosságú község, a hívek lelki gondozása így sikeresebb lesz. De meg a másik társ-ekkléziában már évek óta lakik a pap, jogosult tehát e változás. Ezt a szent-királyi hívek megnyugtatóására, kik iránti kötelességei a lelkésznek most is megmaradnak, mert összeforrtak vágyaikban, törekvéseikben, céljaikban, mert mindnyájan egyek vagyunk a Krisztusban.

Az új korszakot szebbnek, jobbnak, fényesebbnek képzelem. De a korszakokat az emberek formálják, tehát nekünk magunknak kell munkálni a jövő korszak jobbáttevésében. Hogyan?

Mindenekelőtt *hitbuzgósággal*. Ragyogva tünt fel vallásunk csillaga. Dávid Ferencz egyetlen beszédére egész Kolozsvár az egy Isten hitét veszi fel. E beszéd hatása egyenlő Péter első pünkösdi beszédjének hatásával. Valóban elmondhatta Dávid Ferencz: jöttem, láttam, győztem.

A létjogosultság pecsétje épen itt, e nemes városban üttetett vallásunkra János Zsigmond alatt. De halála megingatta az alapokat. S méltán csodálkozhatnánk létén, ha nem ismernők egyházunk történetében azt a példátlan áldozatkészséget, a mely azt eddig fenntartotta. A lelkiismeret szabadsága ma sincs veszélyeztetve, de ezzel még nincs meg minden. A mi a természeti világban a harmat, az az erkölcsi, egyházi életben a hitbuzgóság. Az egyházpolitikai törvények, melyeknek üdvös volta vallási és nemzeti szempontból kétségtelen, kétszeres hitbuzgóságra hívják fel az egyházakat.

Másik eszköz az *áldozatkészség*; édes ikertestvérek, egyszerre vernek gyökeret. Ez nyilvánulhat új, szebb, tágasabb, diszesebb, városra jobban illő templom építésében.

Harmadik eszköz az *egyetértés, kölcsönös bizalom lelkes és hűvek között*. Minden ház, mely magában meghasonlik, elpusztul, mondja a szent könyv. Hazánk történetének lapjai között azok a legsötétebbek, a leggyászosabbak, melyeken visszavonás, egyenetlenség, szeretetlenség dult. — Ezek a szebb kor munkálásának eszközei. Kéri azután a város törvényhatóságának, lakóainak jóindulatát, mert hisz a különböző felekezetek közötti egyetértésre büszkén hivatkozhatik országrészünk.

E halvány tartalmi kivonat természetesen nem adhat fogalmat e két beszéd szépségeiről. Azért jó volna, ha a m.-vásárhelyi eklézsia kinyomatná s szétosztaná az összes consistorok, papok és tanítók között. Kár a magot otthon tartani a magtárban s el nem vetni nagyobb körben.

Istentisztelet után küldöttségek tisztelegtek a főpásztornál. Ezután társas ebéd volt. Az építendő templom javára adományokat is tettek; Uzoni Béli István élete végéig évenként 10 frtot, Kelemen Albert esperes maga és neje nevében 100 frtot. Az áldozatkészség már működni kezdett. Délután 5 órakor a püspök ur visszautazott Kolozsvárra az őt környező szeretet egy jelével, bizonyosságával gazdagabban.

G. K.

A szószék hatása.

V - E

Béli István alapítványa.

A marosvásárhelyi szép ünnep nagybecsű eredménye a Béli István alapítványa, melynek a következő levél ad kifejezést:

Főtisztelendő és Méltóságos püspök ur!

A mai korszakot alkotó nt. unitárius Egyház templomi ünnepélyén, mint ev. ref. hitfelekezetű szerencsés voltam jelen lenni; Méltóságodnak valóban hitbuzgó, apostoli szónoklata szívembe mélyen bevésődtek, mely által indítva érzem magamat, kedves nőmmel egyetértőleg, mellőzve minden magasztos eszméknek kifejezését, valamint magyarázatát, szem előtt tartva a legszentebb vallásos érdeket, kedves kötelességünknek tartjuk, sőt kiváló örömünkre szolgál az itt Maros-Vásárhelyt építendő unitárius templom felépítéséhez bármi csekély részben is hozzájárulhatni.

Bátor vagyok ez indokból igénytelen soraimhoz 10 (tiz) frtot zárnai azon alázatos megjegyzéssel, miszerint méltóztat, mint az unitár. ns. egyház főpásztora előlegesen is elfogadni azon kötelezettségünket, miszerint ezen fenirt tiz forintot fizetendjük mind-

addig évenként, míg az unitár. egyház Marosvásárhelyt megkezdí templomát építeni.

Mindezek után kiváló tisztelettel maradván Méltóságodnak

M.-Vásárhely, 1895. nov. 17.

alázatos szolgálja

Béldi István, s. k.

magam és nőm nevében.

November 15. emlékére. V.-E

Unitárius templomainkban a hozzánk érkezett tudósítások szerint 1579. november 15. napja, vagyis *Dávid Ferencz halála* emlékére nov. 17-én tartottak egyházi beszédet az alább jelzett lelkészeink a közölt alapigékről.

Muzsnában Mátyás János Jan. 13, 15: Mert példát adtam nektek, hogy a miként én cselekedtem véletek, ti is úgy cselekedjetek velem.

Ürmösön Deák Miklós Ján. 10 r. 11 v. Én vagyok a jó pásztor. A jó pásztor életét adja a nyájért.

Kénosban Vári Albert Csel. 17 r. 19 v. És megragadván ötet, vivék az Areopagusra azt mondván: Valjon megérthetjük-e mi csoda legyen az új tudomány, melyet te hirdetsz.

Derzsben Sándor Gergely 2 Tess. 2 r. 15 v. Legyetek állhatatosok és tartásotok meg a néktek adatott tudományt, melyre tanítottatok.

Hódmező-Vásárhelyt Nagy Lajos. Polgárdiban Demeter Dénes. Dán. 13 r. 3 v. A bölcsék fénylenek, mint az égnek fényessége, a kik sokakat az igazságra visznek, miként a csillagok örökkön-örökké ragyognak.

Kide. Fülöp Mózes Rom, 8 r. 38, 39 v. Sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelemségek, sem hatalmasságok, sem jelenvalók, sem következendők, sem magasság, sem mélység és semmi egyéb teremtetett állat el nem szakaszthat minket az Istennek szerelmétől, mely vagyon a mi Urunk Jézus Krisztusban.

Vadud Szász András 2 Tim. 4 r. 7, 8. Ama nemes harczot megharcoltam, futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam, végezetre eltétetett énnekem az igazságnak koronája.

Kolozs. Biró Elek 1 Kir. 21 r. 3. Oltalmazzon meg engemet az úr attól, hogy neked adjam az én atyámtól maradt örökséget.

Verespatak. Raffaj Zsigmond 1 Kor. 8 r. 4. Tudjuk, hogy a bálvány semmi és nincsen más Isten, hanem csak egy.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **A főt, püspök ur jubileumának emléke** karácsonyra fog megjelenni és szétküldetni. Minthogy csak korlátozott számú példány nyomatik, a megrendelések beküldését (1 korona) december 10-ig kéri a szerkesztő, Boros György. E

— **A papok fizetése.** A főt. püspök urnak lapunk múlt számában közölt czikke az unitárius papok fizetéséről olyan feltűnő sötét kép volt, a melyet úgy az egyházi, mint a világi lapok megláttak, vagy egészben vagy részben közöltek. Nem nagyon örvendünk ennek a figyelemnek, mert tudjuk, hogy oka az a szegényes fizetés, a melynek nincsen párja. Vajha a magyar kormány látná meg ezt, a mely az új törvénnyel minden unitárius pap fizetését átlag 100 frttal apasztotta. Az egyházi bíráskodás és az anyakönyvvezetés az unitárius papi karnak évenként jövedelmezett 12000 frtot. E

— **Ének tankönyv.** Az E. K. Tanács magára vállalta Iszlai Márton pályanyertes énekkönyvének a kiadását s ezen az uton, reméljük, a mű rövid idő alatt közhasználatba fog bocsáttatni. E

— **Az E. K. Tanács** megengedte a ravai egyháznak, hogy a második tanítói állomást szervezze s államsegélyért folyamodjék. — A bőzödi, medeséri, tordátfalvi, tarcsafalvi, martonosi, csehétfalvi, szentmihályi, fiatfalvi, ravai, s.-kőröspataki, szabédi, ny.-sztmártoni, csikfalvi, ny.-gálfalvi, nyomáti, kaali tanítók fizetését a vallás- és közokt. minister kiegészítette 400 frtra, a buzaháti tanítóét 300 frtra. E

— **Pap Gábor** ev. ref. püspök nov. 2-án meghalt élete 69-ik évében. Egyháza egyik legtevékenyebb, lelkes és eszes fővezérét veszítette el, ki a közgyűléseken éppen mint a főrendiházban hatalommal és sikerrel szólott és működött. Az unitárius egyház és a szabad egyenlőség derék támaszát, püspökünk egyik legjobb barátját veszítette benne. Gy.

— **Kérdés.** Tudomásom szerint néhai Inczei József esperes irt volt egy „Confirmatiokori Vallástételt“, melyet a confirmatióra előkészítéskor más lelkészek is használtak. Kezdeté ez: Te az emberi nemzetnek melyik vallásos felekezetéhez tartozol? **Felelet:** Ahhoz, mely keresztyén népek nevezetetik. Második kérdés: A keresztyének közt melyik anyaszentegyházhoz tartozol? **Felelet:** az unitáriushoz. — Nagyon szívesen venném, ha valaki felvilágosítana arról, hogy ez a „Vallástétel“ melyik ekklesiánkban használtatott és mennyi ideig? E

Kolozsvárt, 1895. november

Boros György.

— **Damokos Áron** bőzödujfalvi ny. lelkész mh. okt. 31-én. Szerény munkás volt az ur szállójében, de kitartással s lelkiismeretesen megtett mindent, a mi rá bízott. Nyugodjék csendesen! Gy.

— **Az ev. ref. theol. intézetet** kolozsvárt nov. 8-án ünnepélyesen felavatták. Impozáns ünnepély volt. Fényét nagyban emelte a miniszerelnök b. Bánffy Dezső és a közokt. minister Dr. Wlassich Gyula jelenléte. A világi vezérférfiak, a püspökök és válogatott közönség élvezte végig a minden tekintetben szép és sikerült ünnepélyt, melynek egyik kimagasló pontja Molnár Albert theol. tanár egyházi beszéde volt. Unitárius egyházunk képviselői is jelen voltak. Miután a napi és heti lapok nagyon részletes tudósításokat adtak, mi most idő múltán csak arra szorítkozunk, hogy mint nagy eseményt felemlítjük s mint nagyreményű intézetet üdvözöljük, E

— **Felhívás.** Tisztelettel kérem mindazokat, kik az építendő sepsi-szentgyörgyi unitárius templom-alapra kiküldött bárczákönyvekkel még el nem számoltak, szíveskedjenek a gyűjtőssel a lehetőleg sietni s a begyűlt pénzt Tek. Páll Sándor számadó gondnok ur nevére Sepsi Szt-Györgyre beküldeni. E

J ó z s e f L a j o s, unitárius lelkész.

— A „Közművelődés“ írja: „Korondról értesitenek bennünket, hogy f. hó 17-én tért vissza szentegyházunk keblébe két unitárius vallású nőtestvér: Ambrus Zsuzsa és Ambrus Mária. A keresztlést nt. Hadnagy Mihály korondi lelkész végezte, keresztszülők voltak: Szénkovits Márton és neje, Szálóssy Márton és neje Mise végével pedig az egyik új hívő Ambrus Mária, Imre Pál róm. kath. ifjúval házassági frigyre lépett. Isten áldása legyen a fiatal lelkipásztor apostoli buzgóságán, hogy beteljesedjék tudósítónk s a hívek reménye, hogy nemsokára újabb megtérések fogják működését koronázn. — Ezt a trombitát a „Közművelődés“ 47-ik számából vesszük át, mint olyant, a melyből egy-két tanulságot lehet levonni. Az első régi dolog s ez az, hogy némely r. kath pap az országos törvénye is, még a tisztességen is tul teszi magát s kénye-kedve szerint kereszténynek mondja magát s pogánynak az unitáriust. Legyen neki a gusztusa szerint, ha jól esik, s ha azt hiszi, hogy a mester erre tanította. Ez minket bizonynyal nem csábit az ő akla felé. Hogy két leány katolikus lett, az iránt nem kételkedünk, de ő se kételkedjek, hogy amott a másik kettő meg unitáriussá lett. Különben az egész dolog nem olyan feltűnő, ha meggondoljuk, hogy a szegény leányok férjhez akartak menni s a törvényt nem tudva, elhitték a papnak, hogy csak úgy mehetnek férjhez, ha átállanak. A többinek több esze lesz bizonynyal s nem megy lépére!

— A „Theologiai ismeretek tárából.“, melyet dr. Antal Géza pápai főgymn. tanár, Rácz Kálmán theol. licentiatús és Dr. Tüdös István, sárospataki theol tanár közreműködésével. Zoványi Jenő theol. m. tanár, tiszaföldvári lelkész, hazai és külföldi források, főlek a Holtzmann—Zöppffel-féle Lexikon alapján szerkeszt, most jelent meg a VI-ik füzet, mely a Gábler—Hégel czímzők közötti theologiai anyagot dolgozza fel, 1. 80-ik lapon, röviden és világosan, nemzeti és felekezeti részre hajlás nélkül. A tényleges dolgokra kiterjeszkedik, a kevésbé fontosakat röviden méltatja. Érdeme az, hogy a hazai írók életrajzára, műveik méltatására és felsorolására nagy súlyt fektet. Magyar tárgyú czikkei kiemelendők és dicséretre méltók. A dogmai kérdések elbírálásánál látszik egy kis kedvezés vagy elhallgatás, de ez alig észrevehető. Hogy mily tömör szerkezetű és terjedelmes, mutatja, hogy 181 tárgyat ismertet. Ezen irodalmi színvonalon álló vállalat nagyobb pártfogást érdemelne, mint a milyenben jelenleg részesül. A megrendelési összeg 6 frt a kiadó szerkesztőhöz küldendő Tiszaföldvárra.

— Ny. Gálfalván Zsigmond Lajos egyházi gondnok és neje Csiki Helena a jelen évben a templomot belől megjavíttatták, kipádimentumoztatták és a templomban levő székeket mind megfestették, a papság számára egy igen szép ülő széket csináltattak, egy szóval templomunkat szépen feldíszítették 136 frt és 50 kr. erejéig. — Ime, ez az igaz hitből eredett jó cselekedet 2. Kászoni Zsigmond és neje Nagy Eszter két elhalt gyermekük emlékére egy szószerék takarót készíttettek. 10 frt értékben. 3. Fekete Lászlóné Szombattfalvi Judit vallásos buzgóság által indítatva egy szószerék takarót készíttetett 10 frt értékben. 4. Az ekklezsia tagjai többen 45 frtot ajánlottak, hogy a templom kerítését azzal kiavalták. Isten értesse mindnyájukat, hogy e buzgóság ne lankadjon keblökben.

Gál Elek.

— Esketés.* Dr. Gál Kelemen főiskolánk fiatal derék tanára, lapunk dolgozótársa nov. 26-án Fekete Ilona k. a. Fekete Pál ny. városi tanácsos kedves leányával esküdött örök hűséget a polgári hatóság előtt. A leány szülei házánál az egyházi áldás mondatott el s vasárnap a szószerékből kihirdettették, midőn a lelkész kérte a frigyre Isten áldását.

— Halálozás. Dr. Barabás Ábel temesvári főreálisk. tanárt érzékeny nagy csapás érte egyetlen fia a 8 éves Ferike halálával nov. hó 4-én. Öszinte részvéttel vagyunk a lesújtott család iránt. — Özv. Velits Lajosné Hints Berta

* Születés, esketés és halálozás cz. alatt állandó rovatunk lesz, melyekben a hozzánk bejelentett eseteket közöljük.

Szerk.

57 éves korában Pozsonyban nov. 27-én. — András ofszky Ede ev. vall., a kolozsvári takarékpénztár és Hitelbank derék hivatalnok a nov. 9-én 46 éves korában mh. Nappendruck Károly r. kath., 76 éves korában Kolozsvárt nov. 8-án meghalt.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Emléket Dávid Ferencznek! Demeter Dénes polgárdi s. lelkész 1 frt 20 krt küldött, melyet november 17-én a D. F. emlékére rendezett ünnepélyen gyűjtött. Köszönettel az alaphoz csatoltuk. (8-ik közl)

A „Dávid Ferencz Egylet“ kereszturkőri fiókjának választmánya nov. 15-én Sz.-Kereszturon gyűlést tartott. Dr. Jankovich Pál elnöki megnyitójában felujtja háromszáztizenhat évvel ezelőtt ama nap emlékét, melyen a lelkiismeret szabadságának egy fölcent apostola, Dávid Ferencz, holtig tartó fogságra ítéltetve, a dévai várban fejezte be valóban korszakalkotó életét. E nap magasztos emlékéhez méltó szavakban, hálás kegyelettel emlékezett meg róla, ki „azt irta, a mit érzett, s mit érzett, bizó lélekkel igazán hirdette.“ Példáját követve, hit-hűségre s egymás iránti szeretetre buzdítja a tagokat. Az elnöki gyűjtő szavak hatása alatt meghatározottat, hogy ezentul f. egyletünk minden év nov. 15-én, a D. F. halálának évfordulóján emlékünnepepélyt tart.

Pályázat hirdettetik ez alkalommal: 1. egy megkötött házasságot megáldó egyh. beszédre; 2. miként nevelhet a tanító vallásos érzésű embert — neveléstan értekezésre. Határidő: 1896. jan. 10; jutalma mindkettőnek 20—20 korona. Pályaművek egyl. elnökhöz adandók. Fiátfalva, 1895. nov. 19. Ürmösi Sándor, f. e. titkár.

10 frtért 200 karácsoni ajándékot oszthat szét egy áldozatkész ember mert a Fiatalság Barátjából 200 példányt 20 frt helyett 10 frtért adunk. 5 frtért 60, 4 frtért 48, 3 frtért 35, 2 frtért 23 pld. Az ifjuság barátai ne szalasszák el ezt az alkalmat.

Új és régi előfizetőknek az előfizetés január hónapban megújításakor ingyen küldi az Unitárius Közlöny kiadóhivatala Ferencz József unitárius püspök jubiláris arcképét kitűnő szép fénynyomatban.

A hátralékok száma több százra megy s a bevárando összeg ezer forint körül áll. Mi már mindennemű figyelmeztetést megtettünk s ezennel bár sajnálatl, de kijelentjük, hogy a deczember végéig be nem fizetett hátralékok behajtására kénytelenek leszünk postai megbízást adni.

Az egylet pénztárába f. é. okt. 25-től nov. 27-ig 1 frt rendes tagsági díjat fizettek: Füzi Katinka N.-Enyed 94—95-re, Nick Antalnő, Kupecznő Vári Hermin, Pongrácz Lajos, Magyar Mihály, Finta József, Fekete Mihály, Simén Elek Kolozsvár, Szabó Lajos Komjászszeg, Pap Mózes, Székely János polg. isk. tanító 92—95-re Torda, Csizmadia János Sz.-Fehérvár 94-re, Radó János Déva 95-re.

1 frt 10 kr előfizetési díjat fizettek: Major Domokos Zsibó, Sikó Géza Medgyes, Somodi István Kolozsvár, Komjászzei Pál Aranyos-Rákos.

Kolozsvárt, 1895. nov. 27-én.

Gálfi Lőrincz, pénztárnok.

Szerkesztői izenetek. „Édes anyám imakönyve“ Névtelenül küldött leveleket nem veszünk figyelembe. Erre a versre kár volt a tinta. — Ü. B. AR. A lapban nem közölhetjük, de az emlékkönyvbe talán beillesztjük. Köszönjük. — T. A. V.-S. Októberi levelére ment-e válasz. Az imagyűjtemény eszméje helyes nagyon. Mikor látunk mutatványt? — M. S. Az avatást, vagyis az esketést követő napon az új párnak a templomban megjelenése, imádkozás és papi áldás, ugy látszik régi szokás a homoróvidéki népnél. Nézetünk szerint még abban

az esetben is fentartandó és elvégzendő, ha a házasság felek az esketés alkalmával nem kéri ki az egyházi áldást. Vasárnap is meg kell adni az egyházi áldást, mert az az egyházi törvény, hogy vasárnapon és ünnepnapon nem szabad esketni, már többé nincsen érvényben. — **Egyik tudakozónak** azt ízenjük, hogy a női imakönyv — tudunk szerint — a bíráló bizottság kezében van. — **I. F. J.**—s. Szíveskedjék megnevezni, mely könyvekre van szüksége s ha módját ejthetem, állok szolgálatjára. — **Gondolatok B. Á.** Idővel majd beválnak ezeknek az utódaik. Azok bizonyos értebbek lesznek. A gondolatnak is kell bizonyos idő, hogy megőssjön s arra is, hogy megérjék. A szellem világában sincsen ugrás. Ez azt teszi, hogy hitel kell remélni s szorgalommal kell dolgozni. Kezdje elől: a tankönyvekkel. — A buzgólkodást elismeréssel veszem s jövőre is kérem. A lap megy. A kért összeg 1891—95-re 5 ft. — **Életrajzi adatokat** oly meglepő szép eredménnyel küldöttek be hozzám egyházunk gondnokai és belső emberei, hogy azok minden reménységemet felülmúlták és eredeti tervemet megváltoztatták már csak azért is, mivel az „Emlékkönyvbe“ a korlátolt terjedelmhez képest nem illeszthetők be. Remélem, hogy nem sok idő elteltével megtalálom a helyes utat, melyen azokat egy keretbe foglalva közölhetem. Hálás köszönetemet fogadják el e helyről. Kolozsvár, 1895. nov. 26. **Boros György.** — **Többeknek.** Hogy lapunk a budapesti papság kérdésében sem hirt, sem nyilatkozatot nem hozott, annak egyedüli oka az, hogy lapunk egyik szerkesztője érdekelve volt, mint a kinek az állomás felajánlatott. — **Cs. M. T.** Örömmel irhatom, hogy **Brassai** bácsi három havi gyengélkedés után ismét jól van. Már látogatást is tett jó barátainál

A Dávid Ferencz Egylet felolvasásai Kolozsvárt január és február hónapokban fognak megtartatni. Egy!

Névtár. Az unitárius egyház hívtalainak névtára a jövő év elején meg fog jelenni új kiadásban. 1250

Az Unitárius Közlöny újévi első száma új és diszes homlokkal fog megjelenni. A millenáris esztendő mi is úgy fogjuk felhasználni, hogy olvasóinknak az Unitárius Közlöny állandó emlék legyen erről az esztendőről, a mely nemzeti ezer évi létünk dicső ünnepe lesz. Tervünk megvalósítását csak úgy reméljük, ha lapunknak minden olvasója segítségünkre áll. Első feladat, hogy a régi tartozását mindenki fizesse meg, mert pénz nélkül nincsen erőnk; második, hogy mindenki szerezzen maga mellé még három új előfizetőt. Kérjük a jelen szám mellé csatolt iv kitöltését. Egy!

TARTALOM: Kelemen Albert esperes (Arczképpel.) 201. l. — Egy fiatal lelkesnek. Boros György. 201. l. — Jézus karácsonyi ajándéka a megsomorodott szíveknek. Nagy Lajos. 202. l. — Imák. (Kéltémények.) Rédiger Géza. 203. l. — Channing mint apostol. Boros György. 204. l. — M.-Vásárhely és m.-szék-kerületi unitárius társaság ünnep. 207. l. — Lelekesbeiktatás M.-Vásárhelyt. G. K. 209. l. — November 15. emlékére. 212. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 213. l. — Egyleti élet és munkásság. 215. l. —

ÉRTESÍTÉS

A

DÁVID FERENCZ EGYLET TAGJAINAK

ÉS AZ

UNITÁRIUS KÖZLÖNY ELŐFIZETŐINEK

A DÁVID FERENCZ EGYLET ALAKULÁSA ÓTA
BEFIZETETT TAGSÁGI ÉS ELŐFIZETÉSI DÍJAIKRÓL.

KOLOZSVÁRT
NYOMATOTT GÁMÁN JÁNOS ÖRÖKÖSÉNÉL
1894.

Figyelmeztetés.

Az „Unitárius Közlöny“-ben a tag- és előfizetői díjak 1888 óta rendszeresen nyugtáztatnak, de e mellett is jónak látta a Dávid Ferencz Egylet választmánya az összes befizetéseket egybeállítva kimutatni, hogy ebből kiki láthassa, mennyire tett eleget kötelességének. A kiknek a nevök nem fordul elé a névsorban, azok nem fizettek s a mely évszám nincs megemlítve, arra hátrálékban vannak. A kimutatás elég jó képet ad, de a tiz éves fordulóig, a mi a f. év szeptemberre esik még sok hiány kipótolható. Ezt tisztelettel és bizalommal kérjük ugy a tisztelt tagoktól, mint az előfizetőktől. A különben is nagyon csekély rendes tagdíj fizetése öt évre kötelező. Az alapító tagok joga az Unitárius Közlönyhez 1893. évvel lejárt. 1894-től kezdve az alapítók is 1 frt díjat fizetnek. A kiknek neve után a rendesnél nagyobb összeg van kimutatva, azok két díjat fizettek az Egylet iránti buzgóságból, miért e helyen is köszönetet mond

az elnökség.

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
<i>Abásfalva.</i>			
Kis Mózes	1892—1894	3	—
Sándor Gergely	88—94	7	—
Tóth Zsigmond	88—93	6	—
Unitárius eklésia	88—94	7	—
<i>Abrudbánya.</i>			
Dombi József	1885	1	—
Jancsó Márton	85—88	4	—
Özv. Jancsó Mártonné előfiz.	89—91	3	60
Kádár János előf.	91—92	2	40
Képes Lászlóné	85—90	6	—
Özv. Kúti Károlyné	1885	1	—
Kúti Máli Vári Gáborné	1885	1	—
Mikó Dezső alapító	—	10	—
Özv. Miski Jánosné	85—90	6	—
Ifj. Miski Jánosné	1885	1	—
Mózes Mihály	88—92	6	—
Dr. Nagy Károly alapító	—	10	—
Pálfi István	85—93	11	20
Rákosi István alapító	—	10	—
Özv. Rákosi Józsefné r.t. és előf.	85—94	18	40
Szabó György	1885	1	—
Székely István	1885	1	—
Székely János	1885	1	—
Székely Sámuel	1885	1	—
Ürmösi Károly	1885	1	—
Ürmösi Lajos ifj.	1885	1	—
<i>Ádámos.</i>			
Kovács Bálint	1887	1	—
Molnár János	87—93	7	—
Vajna Lajos	89—93	5	—

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
<i>Ákosfalva.</i>			
Incze Lajos	1886—1893	8	—
<i>Alsó-Siménfalva.</i>			
Özv. Benczédi Sándorné	85—88	4	—
Derzsi Dénes	86—93	8	—
Elekes Ferencz	85—86	2	—
Elekes Sámuel	85—89	5	—
Elekes Dénes	1886	1	—
Ferenczi Áron	86—94	9	—
Kozma Elek	85—93	9	—
Márkus András	86—92	7	—
Olvasó és Önképző-Egylet, al.	—	10	—
Péter Mózes	88—89	2	—
Vári Domokos	88—89	2	—
<i>Arad.</i>			
Faluvégi Áron	86—1901	16	—
<i>Aranyos-Rákos.</i>			
Komjátszegi Pál, előfiz.	88—93	7	20
Létai Máté	88—91	4	—
<i>Árkos.</i>			
Cserei Gyula	90—93	4	—
Csifó Salamon	86—93	6	—
Faluvégi András	92—93	2	—
Göncz Mihály	82—94	3	—
Göncz Mózes	90—93	4	—
Kiss Mihály előfiz.	1888	1	20
Nagy József ifj.	90—93	4	—
Nagy Sándor	91—92	2	—
Unitárius ekklésia, alapító	1891	11	—
Veress Ferencz	91—93	3	—
<i>Bágyon.</i>			
Balogh Sándor	85—91	7	—
Csegezi Ferencz	85—92	8	—

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
Csegezi Gábor	1885—1889	5	—
Csegezi László	88—93	6	—
Csép Sándor	1894	1	—
Fodor András	85—92	8	—
Kovács Dénes, alapító	—	10	—
Moldvai János	85—89	5	—
Pálfi Máté	85—92	8	—
Simonfi Ferencz	1888	1	—
<i>Bánffy-Hunyad.</i>			
Agh Ferencz	89—91	3	20
Lázár János, előfiz.	88—91	4	80
<i>Báré.</i>			
Ürmösi Jenő	88—90	3	—
<i>Baróth.</i>			
Dr. Hajós Béla, alapító	—	10	—
Szentiványi Károlyné	1892	1	—
<i>Békés-Gyoma.</i>			
Pap Gábor előfiz.	1893	1	20
<i>Belényes.</i>			
Bencze Sándor	1886	1	—
<i>Benczéd.</i>			
Benczédi Ferencz	88—92—93	3	—
Firtos István	1894	1	—
Önképzőkör	1890	1	—
<i>Bethlen-Szent-Miklós.</i>			
Bálint József	1893	1	—
Fodor Ferencz	1891	1	—
Máté Lajos	91—92	2	—
Molnos István	89—90	2	—

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
<i>Bicske.</i>			
Balogh György előfiz.	1889 1892	4	80
<i>Bihar-Félegyház.</i>			
S. Kovács Endre előfiz.	1890	1	20
<i>Bitá.</i>			
Varga András	1891	1	—
<i>Bodok.</i>			
Orbán Ferencz	1891	1	—
Teleki Gáborné	91—92	2	—
<i>Bodrog-Vécs.</i>			
Tóth Pál	88—91	4	—
<i>Boldogfalva.</i>			
Geréb Sándor	86—91+93	7	—
<i>Böln.</i>			
Albert Lőrincz	92—93	2	—
Barabás Sándor	85—91	7	—
Bedő Lajos	1889	1	—
Boda Zsigmond	1889	1	—
Kisgyörgy Lajos	1889	1	—
Kozma István	1889	1	—
Lőfi Áron	91—93	3	—
Lőfi Elek	88—90	3	—
Nagy István	88—89	2	—
Pál György	1889	1	—
Pál Miklós	1889	1	—
Sikó György	88—90	3	—
Sikó István	1888	1	—
Tana Elek	1889	1	—
Tana János	88—89	2	—
Tana Lajos	88—89	2	—
Tana Samu	88—89	2	—
Unitárius ekklesia alap.	1891	11	—

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
<i>Bözöd.</i>			
Ádám Domokos előfiz.	1889—1894	7	20
Boér Lajos	85—92	9	60
<i>Bözöd-Ujfalu.</i>			
Domokos Áron	91—94	4	20
<i>Brassó.</i>			
Benedek János	92—93	2	—
Benedek Lajos	88—93	6	—
Benedek Sándor	1889	1	—
Dávid Ágoston	92—93	2	—
Gyertyánfi Emil	88—93	6	—
Kovács Károly	88—92	5	—
Kövendi Mihály	89—93	5	—
Molnár János előfiz.	89—92	4	80
Nagy Áron	91—93	3	—
Siklódi István	92—93	2	—
Ungvári Lajos	91—93	3	—
Veress György	91—93	3	—
Zsigmond Áron	88—93	6	—
<i>Budapest.</i>			
Ajtai Albert	91—94	4	—
Bedő Albert alpitó	—	10	—
Dr. Bertalan Albert előfiz.	1892	1	20
Binecz Ilka előfiz.	92—94	3	60
Boncza Miklós alap.	—	10	—
Borsai János	1891	1	—
Buzogány Ágnes előfiz.	1888	1	20
Buzogány Mariska	1894	1	—
Derzsi Károly alapító	—	10	—
Ifj. Dániel Gábor alapító	—	10	—
M. Farkas Sándor	88—94	7	—
Ferencz Albert	86—89	4	—
Halmágyi Sándor előfiz.	1890	1	20
Jakab Elek előfiz.	88—94	8	40
Kozma Gyula alap.	—	10	—

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
Nemes Kálmánné előfiz.	1888—1891	4	80
Németh Károly	88—91	5	20
Orbán Balázs párt. t.	—	3	—
Dr. Papp Sámuel alapító	—	10	—
Pollák János	88—90	3	40
Sebes Pál előfiz.	88—94	8	40
Simó Ferencz előfiz.	89—94	7	20
Springmann Ferencz előfiz.	92—94	3	60
Székely Elek alapító	—	10	—
Dr. Székely Ferencz alapító	—	10	—
Székely Gyula alapító	—	10	—
Székely József előfiz.	89—90	2	40
Szinte Ferencz előfiz.	88—94	8	40
Tamás Lajos	91—94	4	—
Tornyos Ödön előfiz.	90—94	6	—
Udvardi Kossuth László előfiz.	1888	1	20
Unitárius ekklésia alapító	—	10	—
Dr. Ürmössy Gyula alapító	—	10	—
Ürmössy Miklós alapító	—	10	—
Végh József alapító	—	10	—
<i>Bukarest.</i>			
György Mór	88—89	1	72
<i>Bun.</i>			
Márkos András előfiz.	89—91	3	60
<i>Buzaháza.</i>			
Jánosi Pál	86—89	4	—
Nagy Sámuel	86—89	4	—
<i>Csáki-Gorbó.</i>			
Ballok Károly	89—91	3	—
<i>Csáktornya.</i>			
Nagy Elemér	1894	1	—
<i>Csegez.</i>			
Borbély Dániel	1889	1	—
Székely László	1889	1	—
Unitárius ekklésia alapító	—	10	—

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
<i>Csehétfalva.</i>			
Kozma Tamás előfiz.	1888—1889	2	40
<i>Csigmó.</i>			
Koncz Imre	89—91	3	—
<i>Csikfalva.</i>			
Bartalis József	89—92	4	—
Nagy József	89—93	5	—
Nagy Sándor	89—93	5	—
Vitális Dénes	1886	1	—
<i>Csik-Szereda.</i>			
András Mózes	91—93	3	—
Berde Ferencz	1889	1	—
Kovács Lajos előfiz.	88—89	2	40
Szöcs Márton előfiz.	89—90	2	40
<i>Csokfalva.</i>			
Benedek János	86—90	5	—
Fekete József	86—93	8	—
Lőrinczi Dénes	86—94	7	—
Unitárius ekklésia	86—94	9	—
<i>Datk.</i>			
Égeni Sámuel	85—89	5	—
<i>Debreczen.</i>			
Bay Ilona előfiz.	1891	1	20
Szabó Lajos alapító	—	10	—
<i>Deés.</i>			
Kádár József előfiz.	90—94	6	—
<i>Demeterfalva.</i>			
Pap Pál ifj.	90—93	4	—

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
<i>Derzs.</i>			
Bartha Zsigmond	1887—1891	5	—
Bán Mózesné	87—91	5	—
Dénes János	87—91	5	—
Fancsali János	87—91	5	—
Kis Jakab alapító	—	10	—
Kovács János	87—91	5	—
Lőrincz János	87—91	5	—
Nagy József	87—91	5	—
Pál János	87—91	5	—
Pál József	87—91	5	—
Pál Zsigmond	87—91	5	—
Pusztai Zsigmond	87—91	5	—
Sándor Ferencz	91—93	3	—
Sándor Gergely	87—94	8	—
Szathmári Miklós	—	10	—
Unitárius eklklésia, alapító	88—94	10	—
<i>Déva.</i>			
Dr. Balogh Pálné előfiz.	1890	1	20
Istváni Sándorné „	1890	1	20
Radó János	86—93	8	—
Radóné Szász Mariska	86—90	5	—
K. Sándor József alapító	—	10	—
Szinte Gábor előfiz.	89—91	3	60
<i>Dezmér.</i>			
Sikó Árpád	87—89	3	—
<i>Dicső-Szent-Márton.</i>			
Durugy András előfiz.	88—91	4	80
Durugy József előfiz.	88—91	4	80
Felszeghi Gábor előfiz.	1889	1	20
Geréb Zsigmond	1893	1	—
Hatházi Julia előfiz.	87—91	4	80
Iszlai László	88—92	5	—
Kis Sándor	87—92	6	—
Máté Lajos	88—90	3	—

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
Miklósi János előfiz.	1888—1889	2	40
Miklósi József előfiz.	1888	1	20
Miklósi Márton előfiz.	1888	1	20
Muzsnai József előfiz. és r. t.	88—94	15	40
Pál Miklós	91—95	5	—
Petrics Mariska előfiz.	1888	1	20
Szabó Márton előfi.	1888	1	20
Szabó Sándor előfiz.	89—92	4	60
Szabó Gáborné előfiz.	1892	1	20
<i>Dobrest.</i>			
Csegezi Pál előfiz.	89—92	4	80
Darvas Imre előfiz.	1893	1	20
Rend Domokos alapító	—	10	—
<i>Dombó.</i>			
József Dénes előfiz.	1892	1	20
Kisgyörgy József	87—91	5	60
Önképzőkör előfiz	88—90	3	60
Unitárius dalkör	1893	1	—
Ütő Lajos	87—93	7	—
<i>Élesd.</i>			
Botár István	90—92	3	20
<i>Enlaka.</i>			
Nagy Ferencz	86—90	5	—
<i>Ernye.</i>			
Unitárius ekklésia	86—94	9	—
<i>Erzsébetváros.</i>			
Török József előfiz.	1891	1	20
Varga Venczel előfiz.	1894	1	20
<i>Felső-Rákos.</i>			
Ferenczi Lajos	85—90	6	—
Török Áron	85—89	5	—

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
<i>Fiatfalva.</i>			
Ürmösi Sándor	1887 és 1894	2	—
<i>Firtos-Váralja.</i>			
Göncz Mihály	88—91	4	—
József János	89—93	5	—
Önképzőkör	91—93	3	—
<i>Fiume.</i>			
Killyéni Endre	91 95	5	—
<i>Fogaras.</i>			
Kis Mózes	88—89	2	20
Lőrinczi Dezső előfiz.	91—94	4	80
Tibáld Mihály előfiz.	89—91	3	60
Uzoni Izsák előfiz.	1889	1	20
<i>Folt.</i>			
Huszár Károly	88—93	6	—
<i>Gagy.</i>			
Gálfalvi János	86—90	5	—
Gelei Vilmos	87—89	2	—
Pálfi Mihály	1894	1	—
Pálfi Miklós	1894	1	—
Sebesi Ferencz	86—88	3	—
<i>Guraszáda.</i>			
Thoroczkay Venczel	89—92	4	20
<i>Gyepes.</i>			
Kádár Lajos	88—94	7	—
László Ferencz id. alap.	93—94	12	40
Nagy Sándor	88—94	7	—
Sándor Aron	86—89	4	—
Unitárius ekklésia	88—93	6	—

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
<i>Gyéres.</i>			
Antónia János	1886—1890	5	—
<i>Győr.</i>			
Benedek Vincze előfiz.	1892	1	20
<i>Gyula-Fehérvár.</i>			
Imre József	91—93	3	—
Jakab István	90—91	2	20
Marosi Ferencz	89—94	4	—
<i>Hadad.</i>			
Barra Mózes	1890	1	20
Pálfi György	1890	1	—
<i>Harangláb.</i>			
Gálfalvi István	87—90	4	—
Kökösi Sándor előfiz.	89—91	3	60
<i>Harasztkerék.</i>			
Simó József	86—93	8	—
<i>Hátszeg.</i>			
Veress József előfiz.	89—94	7	20
<i>Héderfája.</i>			
Daczó Mózes	90—92	3	20
<i>Héjasfalva.</i>			
Gábos Dénes	91—95	6	—
<i>Héviz.</i>			
Antoni János	1888	1	—
Barta István	88—90	3	—
Fülöp Mihály	1888	1	—
Marosi József	92—93	2	—
Ozsváth Gábor	87—93	7	—
Révész István	88—93	4	—

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
Révész Márton	1888—1890	3	—
Szakács Márton	88—90	3	—
Zoltán Miklós	88—93	5	—
<i>Hidalmás.</i>			
Bányai János alapító	—	10	—
<i>H.-M.- Vásárhely.</i>			
Arany János	88—92	5	—
Benczur István alapító	—	10	—
Buzás János	88—93	6	—
Figura Dániel	85—89	5	—
Gajdán Pál	88—92	5	—
Herváth János	92—94	3	—
Kardos Ferencz	88—93	6	—
Kovács Józsefné	92—93	2	—
Lőrinczi Dénes	91—93	3	—
Schiller Imre	86—90	5	—
Számeecz András alapító	85—88	14	—
<i>Homonna.</i>			
Doby Antalné előfi.	91—94	4	80
<i>Homoród-Almás.</i>			
Ajtai János	85—94	10	—
Barra Lajos	92—94	3	—
Gothard Pál	92—94	3	—
Gothárd János	1894	1	—
Józsa Dénes	1894	1	—
Kenyeres András	92—94	3	—
Mihály Domokos előfiz.	1889	1	20
Péterfi Áron	88—94	7	—
Sándor József	92—94	3	—
Szabó László	1894	1	—
Unitárius ekklésia	86—94	9	—
<i>Homoród-Szent-Márton.</i>			
Dombi János	85—94	7	—
Györfi István alapító	—	10	—
Unitárius ekklésia	86—94	9	—

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
<i>Homoród-Szent-Pál.</i>			
Bencze Dénes	1893 – 1894	2	—
Dimény Sándor	90—94	5	—
Egyed Ferencz alapító	1894	10	—
Egyed Ferenczné	1894	1	—
Szabó Mózes	88—94	7	—
Török József	1894	1	—
Unitárius ekklésia	86—94	9	—
<i>Homoród-Szt.-Péter.</i>			
Nagy Gyula	88—94	7	—
Unitárius ekklésia	86—94	7	—
Vas István alapító	—	10	—
<i>Homoród-Ujfalu.</i>			
Deák Mózes	88 94	7	—
Máté Sándor	88—92	5	—
Péter József	88 - 92	5	—
Unitárius ekklésia	86—90	5	—
<i>Hosszuaszó.</i>			
Török Arpád	90 -- 94	5	—
<i>Ikland.</i>			
Elekes Mózes	1890	1	—
Filep Domokos	86—93	8	—
Lőrinczi Dénes	86—93	8	—
Unitárius ekklésia	86—94	9	—
<i>Jánosfalva.</i>			
Darkó Sándor alapító	—	10	—
Kis György	88—94	7	—
Unitárius ekklésia	86—94	9	—
<i>Jára.</i>			
Gábor Mihály alapító	88 - 92	16	—
Br. Kemény Gizella	90 - 91	2	—
Szuhay János	88 - 93	6	—

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
<i>Jobbágyfalva.</i>			
Májay Domokos előfiz.	1893	1	20
Tób Zsigmond előfiz.	92—93	3	20
<i>Kaál.</i>			
Győrfi Lajos	86—93	8	—
Tóth Károly	86 88	3	—
Unitárius ekklésia	86 93	8	—
<i>Kadács.</i>			
Bakó Lajos	85—89	5	—
Sándor Albert	1890	1	—
<i>Kaposvár.</i>			
Borbély Albert előfiz.	1892	1	20
<i>Karácsonfalva.</i>			
Barabás Dénes alapító	—	10	—
Nagy Sándor alapító	86—94	9	—
Siménfalvi Sándor	88—91	4	—
Unitárius ekklésia	86—94	9	—
<i>Kálnok.</i>			
Bedőházi József	91—93	3	—
Bedő Lajos	91—93	3	—
Hosszu Ferencz	91—93	3	—
Kis István	91—92	2	—
Kovács Mózes	1891	1	—
Székely Zsigmond	86—89	4	—
Unitárius ekklésia	1891	1	—
Útő Dániel	91—93	3	—
<i>Kede.</i>			
Tarcsafalvi Izsák	87—89	3	—
Unitárius ekklésia	86—89	4	—
<i>Keményfalva.</i>			
Kovács Imre	92—94	3	—

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
Unitárius ekklésia	1886—1890	5	—
Varga Zsigmond	86—90	5	—
<i>Kentelke.</i>			
Fodor Gyula	86—91	6	—
<i>Kénos.</i>			
Lőrinczi István	89—92	4	—
Sándor Mózes	88—94	7	—
Unitárius ekklésia	88—94	7	—
Vári Albert	90—94	4	—
Vida Sándor	88—94	7	—
<i>Keresd.</i>			
Török Eliza előfiz.	1892	1	20
<i>Kézdi-Vásárhely.</i>			
Kiss Jenő	92—94	2	20
<i>Kide.</i>			
Biró András	88—94	5	20
Fülöp Mózes	86—91	6	—
Gál Sándor	87—89	3	—
<i>Kilyén.</i>			
Pap György	1891	1	—
<i>Kis-Adorján.</i>			
Unitárius ekklésia előfiz.	1889	1	20
<i>Kis-Jenő.</i>			
Nagy Elek előfiz.	1888	1	20
<i>Kis-Kede.</i>			
Vári József	90—93	4	—
<i>Kis-Solymos.</i>			
Derzsi Gábor	90—91	2	—
Nagy Sándor	90—91	2	—

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
Olvasó- és Dal-egylet előfiz. Tamási József id.	1893 90—91	1 2	20 —
<i>Kis-Ujszállás.</i> Dr. Nagy János alapító	—	10	—
<i>Kobátfalva.</i> Ozsváth Márton előfiz.	91—92	2	20
<i>Kolozs.</i> Bíró Elek Budai István előfiz. Kozma Pál előfiz. Unitárius ekklesia előfiz.	1891 1890 92—93 90—91	1 1 2 2	— 20 40 40
<i>Kolozs-Borsa.</i> Szász Ferencz előfiz.	91—93	3	60
<i>Kolozsvár.</i> Abrudbányai Béla alapító Ács Ferenczné Ádámek Jánosné Ajtai Gyula Ajtai József Albertfi Elek Ambrus Gergely alapító Antoni Albertné Dr. Árkosi Gyula alapító Árkosi Lajos alapító Özv. Árkosi Lajosné Augstein Gyula Bágyi Kálmán alapító Balogh József Barabás Károly Dr. Bartók István alapító Dr. Bartók Zsigmond alapító Beczka János Beczka Péter alapító	— 86—89 90—94 85—92 1888 85—93 — 91—92 — — 85—90 88—93 — 88—93 85—92 — — 1886 —	10 4 5 8 2 9 10 2 — — 6 6 10 7 8 10 10 1 10	— — — 60 20 80 — — — — — — — 20 — — — — — —

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
Beczka Péterné alapító	—	10	—
Bedő Dániel alapító	—	10	—
Benczédi Gergely	1885—1893	9	—
Benczédi Gergelyné	88—90	3	—
Benedek Áron	85—90	6	—
Bekker József	86—89	4	—
Benkő Mihály alapító	—	10	—
Dr. Berde Áron alapító	—	10	—
Berde Béla alapító	—	10	—
Berde Mózes alapító	—	10	—
Biás István	88—92	6	—
Biluska Józsefné	92—94	3	—
Biró Lajos	88—92	5	—
Özv. Bleha Jánosné	89—93	6	—
Bohácsek Jánosné	1889	1	20
Boér Gergely alapító	—	10	—
Boros György alapító	—	10	—
Boros Györgyné	86—93	8	—
Boros Sándor	88—92	5	—
Özv. Borsos Imréné	90—94	6	—
Bournász Jánosné	1890	1	—
Böckel Károlyné	89—93	6	—
Dr. Brassai Sámuel alapító	—	10	—
Czakó József	85—93	9	—
Czetz Péter alapító	1891	11	20
Csegezi Gyula	86—93	8	—
Csiki Károly	1894	1	—
Csiki József előfiz.	1894	1	20
Csiki Lukács	1889	1	—
Csonka Györgyné	88—92	5	—
Darkó Domokos	90—93	4	—
Demeter Dénes	88—90	3	—
Debreczeni Sándorné	88—94	6	—
Dengyel János	90—93	4	—
Özv. Dengyel Jánosné	92—93	2	—
Dimény István	89—93	5	—
Ditrói József	1889	1	—
Dombi Béla	88—90	3	—

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
Dormstauder József	1888—1889	2	—
Éjszaki Károly	89—93	5	—
Ekárt Andor	93—94	2	—
Dr. Engel Gáborné Haller Corn.	89—95	8	20
Endstrasser Benedekné alapító	85—89	15	—
Farkas József alapító	88—90	13	60
Farkas Vilmos	85—93	9	—
Farnos Elekné Pap Ágnes alap.	—	10	—
Fekete Gyula	90—93	4	—
Fekete Mihály	88—93	6	—
Fekete Pál alapító	—	25	—
Fekete Pál	91—92	2	—
Özv. Fejér Mártonné alapító	—	10	—
Ferencz Akos	86—92	7	—
Ferencz József püspök alapító	1894	11	—
Ferencz Józsefné alapító	1894	11	—
Ferenczi Mózesné	88—94	4	60
Filep István alapító	—	10	—
Finta József	90—93	4	—
Földesi Mariska	86—94	9	—
Özv. Földesi Sándorné	86—92	7	—
Frankkis János alapító	—	10	—
Dr. Gálffy Endre alapító	—	10	—
Gálfi Lőrincz	87—94	8	—
Gálffy Sándor alapító	—	10	—
Gál Kelemen	91—93	3	60
Gámán Dezső r. t. előfiz.	89—93	8	20
Geltech Ilona	90—91	2	20
Özv. Groisz Gusztávné alapító	—	10	—
Özv. Gyergyai Ferenczné alap.	—	10	—
Gyöngyösi Lajos	87—90	4	—
Gyulay Árpád alapító	—	10	—
Gyulay Etelka alapító	—	10	—
Gyulay László alapító	1893	11	20
Hajós Gyula	92—93	2	—
Hajós János alapító	1894	12	40
Haller Rezsőné alapító	93—94	12	40
Hirschfeld Sándor	1893	1	20

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
Hory Béla	1893 – 1897	5	—
P. Horváth Borbára alapító	—	20	—
Huszár Gyula	86—93	8	—
Iszlai Márton alapító	—	10	—
Jánosi Gergely alapító	—	10	—
Jelen Erzsí alapító	—	10	—
Jelen Józsefné	1890	1	—
Józan Miklós	88—94	7	—
József Lajos	93—94	2	—
Káhlé János	88—93	6	—
Kanyaró Ferencz	86—94	9	—
Kecskeméti Elek	86—87	2	—
Kelemen Istvánné	88—90	3	—
Br. Kemény Árpád alapító	88—89	14	—
Keresztély Lajos alapító	—	10	—
Kénosi István	1888	1	—
Kispál Sándorné Fejér Róza al.	—	10	—
Kopp Józsefné Bodó Juliánna	88—92	6	—
Dr. Kolosvári János	89—90	2	40
Özv. Koronka Antalné alapító	92—93	12	—
Kovács Ábrahámné	91—92	2	40
Kovács Jánosné	87—90	4	—
Kovács János alapító	—	10	—
Kovácsi Antalné alapító	—	10	—
Kozma Ferencz alapító	—	10	—
Kővári Endre	88—89	2	—
Kővári László alapító	—	10	—
Kővári Mihály alapító	—	10	—
Kriza Gyula	88—90	3	—
Kriza Ilona	87—92	6	—
Özv. Kriza Jánosné alapító	—	10	—
Kun Pál	93—94	2	—
Krizsik János	1893	1	20
Kupeczné, Vári Hermin	86—93	8	—
Lakatos Ferencz	87—93	7	—
Lászlóczky Dániel	89—93	5	—
Lászlóczky György alapító	—	10	—
Lászlóczky Lajos alapító	—	10	—

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
Id. Lászlóczky Péter alapító	—	10	—
Ifj. Lászlóczky Péter alapító	—	10	—
Lászlóczky Sámuel	1891—1894	4	80
Ifj. Lászlóczky Sámuel alapító	—	10	—
Lázár Gyuláné	89—90	2	40
Lehman Róbertné	88—92	5	—
Lengyel Dánielné	87—93	7	—
Leitner János	86—91	6	—
Létai Gábor alapító	87—88	12	—
Lichtig Adolf	1888	1	20
Lőrinczi István	85—88	4	—
Macskási Lajosné alapító	88—94	17	20
Madarasi János	88—90	3	—
Magyari Géza	89—93	5	—
Magyari Mihály	88—93	6	—
Márai Lajos	89—90	2	—
Marosi Gergelyné alapító	—	15	—
Marschalkó Póli Jelen Józsefné	86—94	9	—
Mikó Imre alapító	—	10	—
Mikó Imréné	86—93	8	—
Mina János	1894	1	—
Molnár Gizella	1890	1	—
Molnár Sándor alapító	—	10	—
Móricz Ferencz	88—89	2	—
Mózes András alapító	—	10	—
Mózes Andrásné	89—90	2	—
Müller Gyula	90—94	5	—
Nagy Elekné alapító	1889	11	20
Nagy György	86—94	9	—
Nagy Gyula vasúti	92—93	2	40
Nemes János	89—92	4	—
Nagy Lajos alapító	—	10	—
Némethi József	92—93	2	40
Nappendruck nővérek	1889	1	—
Nick Antalné	91—94	2	20
Dr. Nyiredi Géza	89—93	5	—
Oborzil Gyula	88—93	7	20
Olgyai János	88—93	7	—

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
Orbai Mihály	1886—1890	5	—
Orbók Ferencz	87—93	7	—
Oriold József alapító	—	10	—
Oriold Józsefné alapító	—	10	—
Ozsváth Gerő	86—90	5	20
Pákei Lajos alapító	—	10	—
Özv. Pákei Lajosné alapító	—	10	—
Pap Mózes	89—93	5	—
Dr. S. Pataki Leó alapító	—	10	—
Pataki Istvánné alapító	88. 94	12	—
Pázsint Mihály	88—93	6	—
Peiella Istvánné	88—90	3	60
Péter Sándor	89+92	2	—
Péterfi Dénes	85—93	9	—
Polcz Albert	1889	1	20
Pongrácz Lajos	86—93	8	—
Ptacsnik József	85—93	9	—
Ptacsnik Mihályné	92—93	2	—
Reich Sámuel	89—90	2	40
Róth Lajos	91—92	2	20
Sárdi István alapító	—	10	—
Sárdi József alapító	—	10	—
Sárdi Lőrincz	86—94	8	—
Sárkány Ferencz	1889	1	20
Serester Matild	1890	1	—
Serly Lajos	1890	1	20
Sigmund Dezső alapító	—	10	—
Sikó Kanuth alapító	—	10	—
Sikó Lajos	88—91	4	—
Simándi Simon	88—89	2	—
Simén Elek alapító	1888	11	20
Sinczky Julia	88—91	4	—
Sipos Gábor	1889	1	—
Stadler Sándor	86—91	6	—
Stámpa Keresztély	88—90	3	60
Somodi István	91—93	3	60
Strobel Károly	1893	1	20
Szász Ádám alapító	—	10	—

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
Szász Domokos	88—89+93	3	60
Szabó Mózes alapító	—	10	—
Ifj. Székely Károly	1891	1	20
Szekula Ákos	1893	1	20
Özv. Székely Sándorné	86—93	8	—
Szigethi Miklós alapító	1893	11	20
Szigethi Béla alapító	—	10	—
Szigethi Mózes	85—90	6	—
Szilágyi József	1893	1	—
Özv. Szilvásy Miklósné alapító	—	10	—
Szucsáki Imre	89—93	6	—
Gr. Teleki Sándor	1888	1	—
Timár Ödön	89—93	6	—
Tóth István	88—94	7	20
Tóth Mózes	1888	1	—
Turcsányi Gyula	86—90	5	—
Ulár Pál alapító	—	10	—
Unitárius egyház alapító	—	10	—
Ürmösi Lajos	87—89	3	—
Ürmösi Tivadar	88—93	6	—
Váradi Károlyné	87—93	7	—
Váradi Miklós	1892	1	20
Váradi Károly alapító	—	10	—
Vas Domokos	1893	1	—
Vécsey Sámuel alapító	—	10	—
Dr. Veress Lajos	86—90	5	—
Dr. Veress Vilmos alapító	—	10	—
Virányi István	89—93	5	—
Dr. Wettenstein Áron	1894	1	—
Dr. Weisz Miksa	1893	1	20
Wilhelm József	1889	1	20
Walton Ede	1889	1	—
Zalányi János	1894	1	—
Zsakó István alapító	1893	11	20
<i>Komjátszeg.</i>			
Komjátszegi Miklós előfiz.	88—90	3	60

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
<i>Koppánd.</i> Székely Dénes	1888—1893	7	40
<i>Korond.</i> Kádár Lázár	86—94	6	—
<i>Kovászna.</i> Dr. Morvay Istvánné előfiz.	1894	1	20
<i>Kőhalom.</i> Szigethi István előfiz.	88—94	8	40
<i>Kökös.</i> Kilyéni József	1891	1	—
Serester Matild	91—93	3	—
Serester Sándor	91—93	3	—
Unitárius eklésia	91—93	3	—
<i>Körispatak.</i> Nagy Benedek	91—93	3	—
Unitárius eklésia	85—90	6	—
<i>Körmöczbánya.</i> Árkosi Béla	89—94	6	—
Ürmösi Kálmán előfiz.	1892	1	20
<i>Kőszeg.</i> Krosetz Janka előfiz.	1894	1	20
<i>Kövend.</i> Barabás Anna	88—92	5	—
Gál Lajos előfiz.	88—93	7	20
Gál Mór előfiz.	88—91	4	80
Kriza Sándor	1892	1	—
Sárdi Imre	88—93	6	—
<i>Küsmöd.</i> Nagy Sándor,	87—91	5	—

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
<i>Laborfalva.</i>			
Kádár Lajos	1891—1894	3	—
Kis Sándor	91—94	3	—
Unitárius ekklésia	91—92	2	—
<i>Ladamos.</i>			
Albert Dénes alapító	—	10	—
<i>Léva.</i>			
Faragó Sámuel	88—93	6	—
Schön Henrik	1890	1	—
<i>Lippa.</i>			
Székely Mihály	1894	1	—
<i>Lókod.</i>			
Deák István	88—94	7	—
Máté Aron	86—94	9	—
Unitárius ekklésia	88—92	5	—
<i>Magyar-Fráta.</i>			
Bedőházi József	1892	1	20
<i>Magyar-Goroszló.</i>			
Fehér Lajos	88—92	5	—
<i>Magyar-Köblös.</i>			
Csiki Elek előfiz.	88—91	4	60
<i>Magyar-Lad.</i>			
Pap György előfiz.	91—92	2	40
<i>Magyar-Lápos.</i>			
Létai László	90—93	4	—
<i>Magyar-Núdas.</i>			
Pap László előfiz.	92—93	2	40
Végh Mihály előfiz.	1889	1	20

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
<i>Magyar-Sáros.</i>			
Kis László	1889—1891	3	—
Nagy János	89—91	3	—
<i>Máramaros-Sziget.</i>			
Csép János előfiz.	88—91	3	60
<i>Maros-Bogáth.</i>			
Lőrinczi Lajos	89—92	4	—
<i>Maros-Ludas.</i>			
Létai László	88—89	2	—
<i>Maros-Szt.-Benedek.</i>			
Andrási Gyula	1889	1	—
Csiki Elek	88—89	2	—
<i>Maros-Szt.-György.</i>			
Filep László előfiz.	93—94	2	40
<i>Maros-Szt.-Király.</i>			
Kelemen Albert	86—93	8	—
Kelemen Albertné	89—93	5	—
Nagy Zsigmond ifj.	86—93	8	—
Unitárius eklésia	86—94	9	—
<i>Maros-Ujvár.</i>			
La Borda Bartok Eugénia	85—93	7	—
Borbély János ifj. előfiz.	92—93	2	40
Czupor József előfiz.	93—94	2	40
Kelemen Lajosné	1891	1	—
<i>Maros-Vásárhely.</i>			
Csép János	1893	1	—
Csipkés Albert	86—88	3	—
Csongvai Károly id.	89—91	3	—
Fekete Gábor	86—93	8	—
Gruz István előfiz.	88—92	6	—

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
Gyöngyösi Béla alapító	—	10	—
Gyöngyösi István előfiz.	1894	1	20
Iparos Polgári Egylet	88—89	1	80
Jakab Laura Algya Dánielné	86—91	6	—
Dr. Kozma Jenő alapító	—	10	—
Miklósi István előfiz.	88—89	2	20
Misz Józsefné előfiz.	90—92	3	60
Nagy Elemér előfiz.	1888	1	20
Pálfi Mihály előfiz.	1889	1	20
Schuller József	91—93	3	—
Szentiványi Gyula alapító	—	10	—
Szentiványi Sándor	86—90	5	—
<i>Maros-Vécs.</i>			
Németi Ida	86—92	7	—
<i>Martonos.</i>			
Gábor Albert	85—94	10	—
Gálfi Ferencz	85—91	7	40
Máthé József	86—90	5	—
Önképzőkör	85—90	6	—
Pálfi Sándor	85—89	5	—
Unitárius ekklésia	85—89	5	—
<i>Medesér.</i>			
Derzsi Dénes	86—87	2	—
Unitárius ekklésia	90—94	5	—
<i>Megyes.</i>			
Sikó Géza	88—93	7	20
<i>Mészkő.</i>			
Nagy Titus	1891	1	—
Tarcsafalvi Pál	91—94	3	40
<i>Mező-Berény.</i>			
Balogh Ferenczé Józsa Zsuzsi el.	1891	1	20
Balogh István	90—92	3	—

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
Bereczki Péter	1888—1894	7	—
Bagi Andrásné Vig Zsuzs. előf.	1891	1	20
Özv. Csermákné Perei Zsuzsa	91—92	2	—
Csifó Károly	91—93	3	—
Dombi Sándorné Zsiros Kata el.	91—92	2	40
Dombi Mihályné Kolozsi Juli el.	1891	1	20
Hamza Istvánné Gál Sára előf.	1891	1	20
Molnár Jánosné Balogh Zsófia e.	1891	1	20
Oláh Józsefné Zsiros Zsuzs. el.	91—92	2	40
Perei Mihály	88—92	5	—
Székely Pálné Perei Erzséb. el.	91—93	3	60
<i>Mező-Kálya.</i>			
Komis Lajosné id. előfiz.	1890	1	20
Komis Lajosné ifj. előfiz.	90—94	6	—
<i>Mező-Méhes.</i>			
Veress Sándor	91—94	3	60
<i>Mező-Palatka.</i>			
Özv. Thury Elekné br. Inczédi Luiza előfiz.	90—92	3	60
<i>Mező-Ujfalu.</i>			
Török Gyula előfiz.	1892	1	20
<i>Mocs.</i>			
Benczédi János	88—90	3	—
Posgi István	1890	1	—
<i>Mokcsa.</i>			
Hadházi György	89—93	5	—
<i>Mura-Szombat.</i>			
Török Ernő előfiz.	91—93	3	60
<i>Muzsna.</i>			
Mátyás János	90—94	4	—

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit ?	
		frt	kr.
Tibáld József	1886—1894	9	—
Unitárius ekklésia	86—90	5	—
Zsakó János	88 - 94	7	—
<i>Nagy-Ajta.</i>			
Dr. Ferenczy Géza	90—93	4	—
Kriza Sándor	91—93	3	—
Péterfi Sándor	89—92	4	—
Unitárius ekklésia	91—93	3	—
Ütő András	91 - 92	2	—
<i>Nagy-Bánya.</i>			
Mátéfi Ferencz előfiz.	88 - 92	6	—
Mikó Béla alapító	88—90	13	60
<i>Nagy-Borosnyó.</i>			
Koncz György alapító	88—94	18	40
<i>Nagy-Ecsed.</i>			
Székely János előfiz.	90—91	2	40
<i>Nagy-Enyed.</i>			
Albert Iván alapító	—	10	—
Bauer Antalné előfiz.	1894.	1	20
Borbély Gyula előfiz.	91—93	3	60
Füzi Katinka	90—93	4	20
Szentpáli Károly előfiz.	89 - 91	3	60
Tana Gyula	85—90	6	—
<i>Nagy-Galambfalva.</i>			
Lőrinczi Sándor	91—92	2	—
<i>Nagy-Károly.</i>			
Inczei Tamás	1890	1	—
<i>Nagy-Kürü.</i>			
Dolhai Petrovay György alap.	—	10	—

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
<i>Nagy-Solymos.</i> Nagy Mózes	1887	1	—
<i>Nagy-Somkút.</i> Sebe Sándor előfiz.	88—90	3	60
<i>Nagy-Szalonta.</i> Kálmán Mózes	89—91	3	90
<i>Nagy-Szeben.</i> Tóthné Gyulay Etelka alapító	93 - 94	12	20
<i>Nagy-Várád.</i> Májai Béla előfiz.	88—93	7	20
Pápai István	88 - 93	6	80
Sinczky Ferencz előfiz.	1894	1	20
<i>Naszód.</i> Dr. Geley József	85—90	6	—
<i>Náznánfalva.</i> Ifj. Nagy Zsigmond	1889	1	—
<i>Nyárad-Gálfalva.</i> Albert Áron	86—93	8	—
Nagy János	86—93	8	—
Unitárius ekklésia	86 93	8	—
<i>Nyárad-Szent-László.</i> Gyöngyösi Dénes	86—93	8	—
Unitárius ekklésia	86 94	9	—
<i>Nyárad-Szent-Márton.</i> Fazakas Lajos	86—93	8	—
Unitárius ekklésia	86 94	9	—
<i>Nyíregyháza.</i> Máté György	1888	1	—

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
<i>Nyitra.</i>			
Dr. Bangha Sándor előfiz.	1894	1	20
<i>Nyomát.</i>			
K Bálint Miklós	90—93	4	—
Cseh Sándor	1893	1	—
Pető Mózés	86—88	3	—
Unitárius ekklesia alapító	—	10	—
<i>Nyulas.</i>			
Sikó Kanut	—	10	—
<i>Oklánd.</i>			
Bedő József	91 94	4	—
Máté Zsigmond	1892	1	—
Pál Ferencz	93—94	2	—
Péterfi Lőrincz	91—94	4	—
Sándor Ferencz	86—90	5	—
Sándor Márton	91—92	2	—
Szigethi Ilona	91—92	2	—
Unitárius ekklesia	86—94	9	—
<i>Olasz-Telek.</i>			
Daniel Gábor alapító	1893	11	20
<i>Ó-Radna.</i>			
Dr. Gelei Lajos	89 94	6	80
<i>Oravicza.</i>			
Dr. Kővári Sándor	90—93	3	—
<i>Orosháza.</i>			
Gintner István	90—93	4	—
<i>Ötvenes.</i>			
Iszlai Gábor	93—94	2	—
<i>Palota-Szilárd.</i>			
László Mózés előfiz.	90—91	2	40

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
<i>Parajd.</i>			
Vitális Elek	1886—1893	8	—
<i>Pécs.</i>			
Dr. Toldi Béla alapító	—	10	—
<i>Perlász.</i>			
Simonich Zsigmond előfiz.	88—90	6	60
<i>Pipe.</i>			
Fekete Domokos	86—88	3	—
Gyulai Ferencz	88—94	7	—
<i>Polgárdi.</i>			
D. Baráth István	1892	1	—
Berki Ferencz	89—90	2	—
F. Berki István	89—92	4	—
D. Berki János	89—91	3	—
Berki József	89—91	3	—
Császár János	89—92	4	—
Csizmadia Imre	1891	1	—
Dékán Mihály	89—91	3	—
Gróf János	1889	1	—
Kozári János	89—91	3	—
Listár István	89—91	3	—
D. Molnár János	89—90	2	—
Nagy József	89—91	3	—
F. Szabó János	89—90	2	—
S. Szabó János	89—90	2	—
Szalay Péter	89—90	2	—
Szalay Imre	90—92	3	—
Szokó István ifj.	89—90	2	—
Takács János	89—91	3	—
<i>Pozsony.</i>			
Orbók Mór	86—94	9	—
Schwarz András	86—92	7	40

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
<i>Rava.</i>			
József Mihály	1886—1891	6	—
Unitárius ekklésia előfiz.	90—93	4	80
Végh Mihály alapító	1893	11	20
<i>Recsenyéd.</i>			
Gál József	86—94	9	—
Kis András alapító	—	10	—
Pál Ferencz	88—92	5	—
Unitárius ekklésia	88—94	7	—
<i>Rostás.</i>			
Nagy Károly alapító	—	10	—
<i>Rugonfalva.</i>			
Orbók Sándor	89—93	5	—
<i>Sarkad.</i>			
Deák József előfiz.	1894	1	20
<i>Sárospatak.</i>			
Tatár Lajos előfiz.	89—90	2	40
Varga Lajosné	89—94	7	80
<i>Sár-Szent-Lőrincz.</i>			
Sántha Károly	1888	1	—
<i>Segesvár.</i>			
Imecs Jenő alapító	—	10	—
Rend Dénes	88—89	2	52
<i>Selyp.</i>			
Gróf Lajos	1894	1	—
Szarvas Sándor előfiz.	1894	1	20
<i>Selmecz-Bánya.</i>			
Fekete Lajos	86—94	9	—

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
<i>Sepsi-Köröspatak.</i>			
Özv. Baló Lajosné	1891—1893	3	—
Bedő Andrásné id.	91—92	2	—
Bedő Andrásné ifj.	91—93	3	—
Bedő Mózes id.	91—93	3	—
Bedő Sándor	91—93	3	—
Özv. Boncza Györgyné	91—93	3	—
Felnöttek Iskolája előfiz.	1890	1	20
Imre Györgyné	91—93	3	—
Kádár Sándor	91—93	3	—
Költő Benedek	91—93	3	—
Költő Ferencz	91—93	3	—
Raduly János	91—93	3	—
Simó Janos	86—94	9	—
Szinte László	91—93	3	—
Özv. Téglás Mihályné	91—93	3	—
Unitárius eklésia	91 - 93	3	—
<i>S.-Martonos.</i>			
Szinte Sándor.	91—93	3	—
<i>Sepsi-Szent-György.</i>			
Özv. Bartha Benjáminné	91—93	3	—
Bedő Sándor	91—92	2	—
Kelemen Lajos	1891	1	—
Dr. Pálfi Gyula	88—91	4	—
Revai Pál	1891	1	—
Szegedi Árpád előfiz.	1893	1	20
Szentiványi József ifj. alap.	1888	11	20
Szentiványi Miklós	88—93	5	40
Szentiványi Zsigmond	88—92	6	—
Pál Sándor.	1893	1	—
<i>Sepsi-Szent-Király.</i>			
Farkas József	1888	1	—
Kis Sándor	91—92	2	—
Unitárius eklésia	91—92	2	—
Vaska Béla	1891	1	—

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
<i>Sinfalva.</i>			
Létai Domokos	1888—1893	17	—
Zsigmond Ferencz	89—94	6	—
<i>Skitzó.</i>			
Lür Máté	1885	1	—
Odeschalchy Arthur herczeg al.	—	10	—
<i>Sófalva.</i>			
Dénes Mihály	89 - 90	2	40
<i>Somberek.</i>			
Gerjovits József előfiz.	88 - 94	10	20
<i>Somkut.</i>			
Sikó Kálmán	88—93	6	—
<i>Somogy-Csurgó.</i>			
Kiss András előfiz.	90—94	6	—
<i>Szabadka.</i>			
Szalay László	1888	1	—
<i>Szabéd.</i>			
Rédiger Géza	86—93	8	—
Szabó Lajos	86—92	7	—
Unitárius ekklesia alapító	—	10	—
<i>Szakál.</i>			
Gr. Bethlen Gézáné alapító	89—90	12	40
<i>Szamos-Ujvár.</i>			
Csehi Sándor	88—89	2	—
Török Péter alapító	1889	11	20
Zoltán Béla előfiz.	88 - 94	8	40
<i>Szűsz-Fenes.</i>			
Kollmár Hermann	1888	1	—
Szabó György előfiz.	89—92	4	80

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
<i>Szász-Lóna.</i>			
Gál János	1888—1892	6	—
<i>Szász-Régen.</i>			
Drotleff János előfiz.	89—92	4	80
<i>Szászváros.</i>			
Firtos Ferencz előfiz.	91—93	3	60
<i>Szathmár.</i>			
Dr. Jäger Kálmánné Haller Irm.	88—90	4	20
<i>Szeged.</i>			
Kővári Ottó előfiz.	1890	1	20
Schmár Ferencz alapító	—	10	—
Székely Ferencz előfiz. is	90—93	8	80
<i>Szekszárd.</i>			
Gál Kálmán	85—92	8	—
<i>Székelyhid.</i>			
Péterfi Albert előfiz.	1893	1	20
<i>Székekely-Keresztur.</i>			
Balogh Róza	89—92	4	—
Barabás József	85—90	6	—
Barabás Lajos	86—93	8	—
L. Bartha Róza	89—90	2	—
Bedő Dénes	88—94	7	—
Belle Lászlóné	89—90	2	—
Benke Elek	1893	1	—
Borbély Sámuel	87—94	8	—
Gombos Sámuel	1888	1	20
Ifjusági Olvasó Egylet	88—94	6	—
Jakabházi Ottilia	85—89	5	—
Dr. Jankovich Pál	88—94	7	—
Dr. Jankovich Pálné	1894	1	—
Kálmán Dénes	88—92	5	—

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
Mihály Dénes	1885—1893	9	—
Pap Mózes	91—94	4	60
Péterfi Lajos	85—90	6	—
Sándor János	85—94	10	—
Sándor Jánosné	85—94	10	—
Székely András	90—94	5	—
Szentkirályi Árpád alapító		10	—
Tanítóképezde Ifjusága	89—94	3	60
Vári József	1889	1	—
<i>Székely-Udvarhely.</i>			
Elekes József alapító	89—94	14	20
Gálfi Kálmán	90—91	2	—
László Domokos	1889	1	—
Pálffy Ferencz előfiz.	88—91	4	80
Pálffy Károly előfiz.	88—94	8	40
Sándor Mózes előfiz.	88—94	8	40
Dr. Vajda Emil	88—92	5	20
<i>Székes-Fehérvár.</i>			
Csizmadia János	89—93	5	—
<i>Szélkut.</i>			
Márkos Ferencz	88—94	8	40
<i>Szent-Ábrahám.</i>			
Jakabházi Gábor	1894	1	—
Nagy Ferencz	1891	1	—
Varga Zsigmond	91—92	2	20
Özv. Vass Miklósné alapító	—	10	—
<i>Szent-Gericze.</i>			
Boros Albert	86—91	6	—
Gál Ferencz	86—93	8	—
Májay Gábor	86—93	8	—
Unitárius egyházközség alapító	—	10	—
Ürmösi Kálmán	86—93	8	—

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett ?	Mennyit ?	
		frt	kr.
<i>Szent-Háromság.</i>			
Pap Sándor	1886—1893	8	—
Unitárius ekklesia	86—94	9	—
<i>Szent-Mihály.</i>			
Györfi Ferencz	86—94	9	—
Miklós György	86—92	7	—
Tarcsafalvi Dénes	88—90	2	—
<i>Szent-Mihályfalva.</i>			
Árkosi László	88—93	6	—
Bajka Mátyás előfiz.	1889	1	20
Bajka Mózes	88—91	4	—
Bajka Sándor	88—93	6	20
Dali Ádám	88—91	4	—
Máté Sándor	88—93	6	—
Nagy Lőrincz	88—91	4	—
Olvasó Egylet alapító	—	10	—
Pap Sándorné	88—91	4	—
Tóth Ilka	93—94	2	—
Tóth Lajosné	88—92	5	—
Zsigmond Elekné	88—93	6	—
<i>Szent-Miklós.</i>			
Göncz Károly	85—90	6	—
<i>Szigetvár.</i>			
Puchmann József	89—94	12	20
<i>Szilágy-Kraszna.</i>			
Gál Lajos előfiz.	1894	1	20
K. Nagy Domokos előfiz.	88—90	3	60
<i>Szilágy-Somlyó.</i>			
Weinberger Kálmán alapító	—	10	—
<i>Szind.</i>			
Gálfalvi Ferencz előfiz.	90—92	3	60

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
<i>Szintye.</i>			
Kis Mihály előfiz.	1890—1891	2	40
<i>Szombathely.</i>			
Balogh Gyula	90—93	4	80
<i>Szolnok.</i>			
L. Berde István	88—94	6	40
<i>Szováth.</i>			
Binder János	85—88	4	—
Décsi Mihály	87—93	7	—
Gábor Dénes	88—90	3	—
Özv. Gálfalvi Imréné alap.	—	10	—
Gothárd Sándor alap.	—	10	—
Pál Mózes előfiz.	88—89	2	20
<i>Szőkefalva.</i>			
Gvidó Béla	86—88	3	—
<i>Sztána.</i>			
Gothárd Zsigmond alapító	—	10	—
<i>Szucsák.</i>			
Nagy Sándor	88—93	6	—
<i>Tarcsafalva.</i>			
Önképzőkör előfiz.	91—92	2	40
Pálfi Dénesné előfiz.	88—93	2	40
Sárosi József	88—92	5	—
<i>Temesvár.</i>			
Dr. Barabás Ábel	86—87	2	—
Dr. Gáspár János	90—91	2	20
<i>Tolna-Tamási.</i>			
Damokos Árpád	88—92	6	—
<i>Tompa.</i>			
Nagy Miklós.	1888	1	40
<i>Torda.</i>			
Adorján Domokos	86—88	3	—
Albert János előfiz.	85—93	10	—
Bardócz László	88—92	5	—
Barla Domokos alapító	—	10	—
Borbély György	86—92	7	—
Czakó László	86—93	6	20
Csegezi Mihályné	91—93	3	—

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
Csongvai Béla	88—90	3	—
Fodor Domokos előfiz.	85—91	7	20
Fodor László	88—92	5	—
Fodor Mózes	88—91	4	—
Gál Zsigmond	88—90	3	—
Heltmann Lajos	89—92	4	40
Horváthi Józsefné	85—93	7	—
Kövendi Márton	1893	1	—
Lőrinczi Sándor	88—93	6	20
Lukács Sándor	1889	1	—
Lukácsi István	85—91	7	40
Májai István	85—90	5	—
Májai Istvánné	85—94	9	—
Nagy Balázs	89—94	6	—
Nagy Béla	1888	1	—
Nagy Miklós	1888	1	—
Nagy Olivér	88—94	7	—
Péter János	88—93	6	—
Rediger Soma	88—94	8	40
Sipos Béla	1888	1	—
Sófalvi Sándor	89—92	4	40
Székely János	88—91	4	40
Székely József	88—93	6	—
Székely Ödön	88—93	6	—
Székely Miklós	88—93	6	—
Szigethi Ferencz	1888	1	—
Szigethi Mózes előfiz.	1889	1	20
Szigethi Sándor	88—94	11	20
Tarsoly Gábor előfiz.	1890	1	20
Tóth Olivér	90—92	3	—
Törös János előfiz.	1893	1	20
Varga Dénes	86—94	9	—
Veress Dénes	88—92	5	—
Veress Ferencz előfiz.	89—93	8	—
<i>Torda-Szt.-László.</i>			
Veress Antal	1890	1	—
<i>Tordátfalva.</i>			
Önképzőkör	85—89	5	—

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
Sándor Zsigmond előfiz.	1891	1	20
Unitárius ekklésia alapító	—	10	—
<i>Toroczkó.</i>			
Balogh György	87—92	5	—
Borbély Ferencz	87—91	4	—
Botár János	88—93	6	—
Czupor Ferencz	88—92	5	—
Csép János	88—94	7	—
Csongvai Lőrincz	1888	1	—
Derzsi Domokos	88—93	6	—
Gál Miklós	88—92	5	—
Jári János	89—91	3	—
Kelemen István	1893	1	—
Kriza István	88—91	4	—
Kriza János	88—90	3	—
Pál András	88—90	3	—
Pál Simon	89—92	4	—
Pálfi János	88—93	8	—
Simon József	88—93	6	—
Simon Miklós id.	88—89	2	—
Simon Miklós ifj.	88—90	3	—
Tana Luiza	88—90	3	—
Vernes János	88—92	5	—
Zsakó István id.	88—90	3	—
Zsakó István ifj.	88—92	5	—
Zsakó János	1888	1	—
<i>Toroczkó-Szt-György.</i>			
Baló Sámuel	90—91	2	20
Mészáros Farkas	88—92	6	20
Siménfalvi György	89—92	4	—
Szabó István	88—92	5	—
Unitárius ekklésia	91—94	4	—
<i>Túr.</i>			
Halmágyi Károly	93—94	2	—
<i>Uj-Székely.</i>			
Buzogány János	91—95	6	—
Kálmán Mózes előfiz.	90—94	6	—
Raffaj Domokos	86—90	5	—

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
Raffaj Károly alapító	1894	11	—
Unitárius ekklesia	1885	1	—
<i>M.-Szt-Benedek.</i>			
Bordi Dénes	1891	1	—
<i>Uzdi-Szt-Péter.</i>			
Desbordes Auguste előfiz.	88—94	8	40
<i>Ürmös.</i>			
Deák Miklós	91—92	2	—
Gálfalvi István id.	85—90	6	20
<i>Vadad.</i>			
Gál Elek	86—93	8	—
Kövendi János	86—90	5	—
Nagy Mihály	86—90	5	—
Székely Lajos	86—93	8	—
Unitárius ekklesia	86—94	9	—
<i>Vác.</i>			
Borbély Sándor	90—93	4	—
<i>Vaja.</i>			
Filep Kálmán alapító	—	10	—
<i>Vargyas.</i>			
Csulak Márton	1888	1	—
Csutak Márton előfiz.	1888	1	20
Daniel Lajos alapító	—	10	—
Ifjusági Önképzőkör	1891	1	—
Kiss Tamás	89—94	6	—
Kisgyörgy Sándor alapító	—	10	—
Máté János	88—94	7	—
Németh Dávid	1888	1	20
Pál Miklós	1891	1	—
Tarcsafalvi Albert	89—94	6	—
Tóth Pál	1888	1	—
Tóth Péter	88—91	3	20
<i>Várfalva.</i>			
Ferenczi Mózes	90—93	4	—
Kanyaró Mihály	92—93	2	20
Olvasó és Dalkör	1894	1	20
Orbók Ferencz	87—93	8	—

Az egyleti tag vagy előfizető neve	Mely évekre fizetett?	Mennyit?	
		frt	kr.
<i>Városlálya.</i>			
Máté Lajos	1888—1894	7	—
Máté Sándor id.	86—88	3	—
Máté Sándor ifj.	93—94	2	—
Unitárius ekklesia	86—94	9	—
<i>Varsolez.</i>			
Tóth Albert	88—93	6	—
<i>Véghles.</i>			
Molnár István előfiz.	88. 91	2	40
<i>Verespatak.</i>			
Barabás Sándor	85—94	10	—
Bartha Ferencz	85—93	9	—
Gagyi Sándor ifj.	1890	1	—
Jánki Ferencz	1885	1	—
Gruber József	85—94	10	—
Raffaj Zsigmond	85—94	10	—
Ravai Julianna előfiz.	93—94	2	40
Szánthó György	90—94	5	—
Székely József	85—94	10	—
<i>Veszprém.</i>			
Keresztes Pál	85—94	11	20
<i>Vilonya.</i>			
Puskás József ifj.	91—93	3	—
<i>Zágráb.</i>			
László Sándor előfiz.	90—92	3	60
<i>Zay-Ugrócz.</i>			
Nagy Mózes	85—93	9	—
<i>Zilah.</i>			
Kovács Dénes	88—93	6	—
<i>Zsibó.</i>			
Major Domokos előfiz.	90—93	4	80
<i>Zsuk.</i>			
P. Horváth Kálmán alapító	93—97	15	—
—			
Küküllői Egyházkör alapító	—	10	—
Marosköri belsőemberi pénzt.al.	—	10	—
1874-ben végzett osztálytársak	—	7	—